

အိမ်မလွမ်းသူ ဘယ်သူရှိမလဲ

မြန်မာနိုင်ငံ၏လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်စပ်နေသော
ကာလရှည်ကြာနေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများ

အိမ်မလွမ်းသူ ဘယ်သူရှိမလဲ

မြန်မာနိုင်ငံ၏ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်စပ်နေသော
ကာလရှည်ကြာနေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများ

ဇွန်လ ၂၀၁၉

မိမိတို့အကြောင်း

တိုင်းရင်းသားလူထုအခြေပြု အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဒေသန္တရအရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း စုစုပေါင်း ၁၅ ဖွဲ့တို့ ပူးပေါင်း လုပ်ဆောင်ကာ ဤအစီရင်ခံစာကို ပြုစုထားခြင်းဖြစ်ပြီး ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့မှ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ပေးပါသည်။

အစီရင်ခံစာပြုစုရေးသားသည့်အဖွဲ့အစည်းများ

၁။ ကချင်အမျိုးသမီးအစည်းအရုံး - ထိုင်းနိုင်ငံ ၂။ ကရင်ကျောင်းသားကွန်ရက်အဖွဲ့ ၃။ ကရင်ဒုက္ခသည်ကော်မတီ ၄။ ကရင်နီဒုက္ခသည်ကော်မတီ ၅။ ကရင်နီပညာရေးဌာန ၆။ ကရင်နီလူမှုဖူလုံရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးပင်မ ၇။ ကရင်နီအမျိုးသမီးအစည်းအရုံး ၈။ ကရင်နီဥပဒေနှင့်လူ့အခွင့်အရေးစင်တာ	၉။ ကရင်လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့ ၁၀။ ကရင်အမျိုးသမီးအစည်းအရုံး ၁၁။ ကုန်းကျောရမ်းဒုက္ခသည်စခန်း ၁၂။ တအာင်းအမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်း ၁၃။ ပအိုဝ်းဒေသကျန်းမာရေးလုပ်ငန်းဖော်ဆောင်ရေး ကော်မတီ ၁၄။ မွန်ပြည်လူ့အခွင့်အရေးဖောင်ဒေးရှင်း ၁၅။ ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့

သက်သွယ်ရန်လိပ်စာ

ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့
 www.progressivevoicemyanmar.org
 info@progressive-voice.org

ကျေးဇူးတင်လွှာ

ယခုအစီရင်ခံစာကို အောင်မြင်စွာ ထုတ်ဝေနိုင်ရေးအတွက် ရက်ရောစွာဖြင့် ဘဏ္ဍာရေး အကူအညီများ ထောက်ပံ့ပေးခဲ့သည့် Partner Asia နှင့် Unitarian Universalist Service Committee တို့အပါအဝင် အခြားသောအလှူရှင်များကို ကျေးဇူးအထူးတင်ရှိပါသည်။ ဤအစီရင်ခံစာအတွက် ဆန်းစစ် အကြံပြုချက်များနှင့် အကူအညီပေးခဲ့သည့် ပုဂ္ဂိုလ်များကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ရှိပါသည်။ အရေးအကြီးဆုံးနှင့် နောက်ဆုံးအနေဖြင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများအတွက် နွေးထွေးပျူငှာစွာဖြင့် ၎င်းတို့၏ တန်ဖိုးရှိသော အချိန်များကိုပေးခဲ့သည့် ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များအား ကျေးဇူး အထူးတင်ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့၏ လိုလားတောင့်တမှုများကို ကြားသိစာနာကြပြီး ၎င်းတို့အတွက် သာယာဖြောင့်ဖြူး လုံခြုံသောအနာဂတ် ရရှိမည်ဟုလည်း မျှော်လင့်မိပါသည်။

အမှာစာ

မိမိသည် လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း ၂၀ ခန့်က ကုလသမဂ္ဂ၏ မြန်မာနိုင်ငံလူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေဆိုင်ရာ တတိယ မြောက် အထူးကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် စတင်တာဝန်ယူလုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ မိမိ တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့သည့် ရှစ်နှစ်ကြာ ကာလအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပြည်သူများ ခံစားခဲ့ရသော ချိုးဖောက်မှုများနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများ အထူးသဖြင့် လူနည်းစု တိုင်းရင်းသားဒေသများနှင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ ဆက်တိုက်ဖြစ်ပွားသည့် နယ်စပ်ဒေသများတွင် နေထိုင်သော သူများအကြောင်းကို အစီရင်ခံတင်ပြခဲ့ပြီး မြန်မာစစ်တပ်မှာ ယုံနုံ့စွာ တပ်စွဲထားခြင်းကြောင့် စစ်ပွဲများ အဆုံးမရှိ ဆက်လက် ဖြစ်ပွားနေနိုင်သည်ကိုလည်းသတိပေးခဲ့ဖူးပါသည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ် ယခုအချိန်သည် မိမိစတင် အစီရင်ခံတင်ပြခဲ့သော ယခင် ၂၀၀၀ ခုနှစ်အချိန်များနှင့် ကွဲပြားခြားနားသော်လည်း တိုင်းရင်းသား ပြည်သူအများအပြားအတွက်မူ မည်သည့် အပြောင်းအလဲမျှ မရှိသေးပါ။

လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခကြောင့် နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများ၊ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများနှင့် စစ်ပွဲကြောင့် မြေယာပျက်စီး ဆုံးရှုံးရသဖြင့် သိန်းချီသော ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ (IDP) များမှာ ဆက်လက်ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်နေရဆဲ ဖြစ်သည်။ တချို့သူများမှာမူ ဒုက္ခသည်များ ဖြစ်သွားကြပြီး လူဦးရေ တစ်သိန်း (၁၀၀,၀၀၀) ခန့်မှာတိုင်းနိုင်ငံ နယ်စပ်တစ်လျှောက်ရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် ဆက်လက်ခိုလှုံနေရဆဲဖြစ်သည်။ စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေး အပြောင်းအလဲ အဟုန်ကြောင့် အခွင့်အလမ်းသာမက ဘေးအန္တရာယ်များပါ ဆက်တိုက်ခွန်တွဲဖြစ်ပေါ်နေသည့် ယနေ့ကာလ ပြောင်းလဲမှုများရှိနေသော်လည်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူပြည်သူများကို မေ့မထားရန် အလွန် အရေးကြီးပါသည်။ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများသည် ၎င်းတို့၏ မြေယာများ၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများ၊ မိသားစုဝင်များ၊ ပညာရေးနှင့် အလုပ်အကိုင် အခွင့်အလမ်းများ၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုအား လက်လှမ်းမီမှုများ၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာနေရာများနှင့် အဖိုးတန် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်များကို ဆုံးရှုံးသွားကြပြီး အကြောက်တရားများဖြင့် ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာ နေထိုင်နေကြရသူများ ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအား ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီနည်းကျသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်လာရေးအတွက် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမည့် မည်သည့် နိုင်ငံရေးဖြစ်စဉ်တွင်မဆို ၎င်းတို့၏ ရည်မှန်းချက်များ၊ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများနှင့် လိုအပ်ချက်များသည် အဓိကကျသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခု အဖြစ် ပါရှိရမည်ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့ အရေးသည် ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်တွင် မေ့လျော့ ဘေးဖယ်ခံ ကိစ္စတစ်ခု မဖြစ်သင့်ပါ။ ၎င်းတို့၏ လိုလားချက်များကို နားထောင်ပေးရမည်ဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများကိုလည်း လေးစား လိုက်နာရမည် ဖြစ်သည်။

ထိုအထဲတွင် ၎င်းတို့အတွက် အခွင့်အလမ်းများ မရှိဟု ခံစားရသောကြောင့် သို့မဟုတ် လက်ရှိငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်ကို မယုံကြည်သဖြင့် လုံခြုံမှုမရှိဟုခံစားရသောကြောင့် နေရပ်မပြန်ဟု ဆုံးဖြတ်ပါကလည်း ၎င်းတို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို လေးစားရပါမည်။ ဤအချက်အတွက် မြန်မာအစိုးရ၊ လက်ခံထားသည့် အိမ်ရှင်နိုင်ငံများနှင့် အခြားသော ဒေသခံ အာဏာပိုင် များတွင်သာမက နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းတွင်လည်း တာဝန်ရှိပါသည်။ လုံခြုံရေးကို အာမခံနိုင်ရုံသာမက မြေမြှုပ် မိုင်းများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရှိနေသေးချိန်တွင် လုံလောက်သည့် သတင်းအချက်အလက် ရရှိခြင်း မရှိဘဲ သို့မဟုတ် ရိက္ခာ သို့မဟုတ် မရှိမဖြစ်ဝန်ဆောင်မှုများကို ဖြတ်တောက်ခြင်းတို့ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းသို့ နေရပ်ပြန်ရန် တွန်းအား သို့မဟုတ် ဖိအားပေးခြင်းသည် 'အတင်းအကျပ်နေရပ်ပြန်ပို့ခြင်း' ကိုပြောင်ပြောင်တင်းတင်း ကျူးလွန်ရာ ရောက်ပါသည်။ ဤသို့

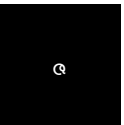
ဖြစ်လာခဲ့ပါက အတိတ်က အတွေ့အကြုံများတွင် တွေ့ခဲ့ရပြီးသည့်အတိုင်း နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းမှ နှစ်ပေါင်းများစွာ တည်ဆောက်ထားခဲ့ရသော ယုံကြည်မှုနှင့် ပေးအပ်ခဲ့သော ကူညီထောက်ပံ့မှုများသည် သံသယရှိသည့်ဖြစ်ကာ 'လုံခြုံမှုရှိရှိ၊ ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိနှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော နေရပ်ပြန်ရေး' ဆိုသည့် အခြေခံမူများမှာလည်း လျှော့ပြောင်းစရာ တစ်ခုသာ ဖြစ်သွားပါလိမ့်မည်။

နိုင်ငံရေးလွတ်လပ်မှုထက်ကျော်ကာ စီးပွားရေးလွတ်လပ်မှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝှမ်း၌ အလျင်အမြန် ဖြစ်ထွန်းနေရာ စီးပွားရေးအရ သာမက ယဉ်ကျေးမှုနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများ ပါရှိနေသည့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ မြေယာများမှာ သိမ်းဆည်းခံရနိုင်သည့် အနေအထားတွင် ရှိနေပါသည်။ ပုဂ္ဂလိက ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ၏ အဓိက စိတ်ဝင်စားမှုမှာ ငွေကြေးအမြတ်အစွန်း အမြောက်အမြား ရရှိရေးအတွက် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေထိုင်ခဲ့သော မြေယာများနှင့် အရင်းအမြစ်များအား ထုတ်ဖော်ရယူခြင်းဖြစ်ပြီး ယခင်က လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများကြောင့် လက်လှမ်းမမှီနိုင်ခဲ့သော ဒေသများသို့ပင် ဦးတည်ရောက်ရှိနေပြီ ဖြစ်သည်။ မြေလွတ်၊ မြေလပ် နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေးဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်များကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် မကြုံဖူးသော အတိုင်းအတာဖြင့် မြေယာသိမ်းယူမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည့် အပြင် တိုင်းရင်းသားလူထုအသိုင်းအဝိုင်းများမှလက်တွေ့ကျင့်သုံးသော လေ့ထုံးတမ်းမြေယာအသုံးပြုမှုမှာ အသိအမှတ်ပြုမခံရဘဲ ပစ်ပယ်ခြင်း ခံနေရပါသည်။ မြေယာများမှာ အခြေခံအဆောက်အအုံများအတွက် ရှင်းလင်းခံရခြင်းနှင့် သီးနှံ တစ်မျိုးတည်း စိုက်ပျိုးသော စိုက်ခင်းကြီးများအဖြစ် အသွင်ပြောင်းခံရကာ မြစ်များသည်လည်း စွမ်းအင်ဆာလောင်နေသည့် အိမ်နီးချင်း နိုင်ငံများ၏ တိုးမြှင့်လာသော စွမ်းအင် လိုအပ်ချက်များကြောင့် တမံဖို့ ရေကာတာ ဆောက်လုပ်ခြင်း ခံနေရပါသည်။

ထို့အတွက်ကြောင့် နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ လိုလားတောင့်တနေသော အရေးကြီးသည့် အချက်မှာ ၎င်းတို့၏ အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း အခွင့်အရေးများပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်း အခွင့်အရေးများအား ဒုက္ခသည်များနှင့် နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အတွက် အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများ ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ အခြေခံမူများတွင် ရှင်းရှင်းလင်းလင်းဖော်ပြထားသည့် အပြင် မိမိ အနေဖြင့်လည်း အခြားသူများကို ကူညီပေးနေသည့် ကိစ္စရပ်ပင်ဖြစ်ပါသည်။ အခြေခံမူများက ဖော်ပြထားသည်မှာ -

“ဒုက္ခသည်များနှင့် နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အားလုံးတွင် အတင်းအဓမ္မ သို့မဟုတ် မတရား သိမ်းယူခြင်း ခံထားရသော အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့်/သို့မဟုတ် ပိုင်ဆိုင်မှုများကို ပြန်လည် ရရှိနိုင်သည့် အခွင့်အရေး ရှိခြင်း၊ သို့မဟုတ် ပြန်လည်ရရှိရန် မဖြစ်နိုင်တော့သည့် အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့်/ သို့မဟုတ် ပိုင်ဆိုင်မှုများအတွက် လွတ်လပ်ပြီး အမှီအခိုကင်းသော ခုံရုံး ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် လျော်ကြေး ပေးအပ်ရမည်။”

သက်ဆိုင်ပတ်သက်သူများအားလုံးအနေဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အသိုင်းအဝိုင်းများ ကိုယ်တိုင်ပါဝင်သည့် ဆွေးနွေး တိုင်ပင်မှုများ လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် ဤအခြေခံအခွင့်အရေးများကို လေးစားလိုက်နာရမည် ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် ရေရှည် တည်တံ့သော အနာဂတ်နေရပ်ပြန်ရေးတိုင်းအတွက် အလွန်အရေးကြီးသကဲ့သို့ စစ်ပွဲများကို အချိန်ကြာမြင့်စွာ ခံစား နေခဲ့ရသည့် ဒေသများ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက်လည်း အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ ထို့အပြင် ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များ၏ ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများရရှိရေး သေချာစေရန် ကာကွယ်ပေးခြင်းသည် အသွင်ကူးပြောင်းရေး

ကာလ တရားမျှတမှု ပြန်လည်ဖော်ဆောင်ရေး၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများသည် ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက် ပထမဆုံး ခြေလှမ်းဖြစ်ချိန်တွင် တရားမျှတမှု လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှုသည် ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များ လုံခြုံစွာနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ နေရပ်ပြန်နိုင်ရေးအတွက် မရှိမဖြစ် အလွန်အရေးကြီးသော အချက် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် တရားမျှတမှုနှင့် တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှုများသည် ရေရှည်တည်တံ့သော ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက် အဓိက ကျသော အချက်များပင်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ မြန်မာလူထုများ၏ အခွင့်အရေးများကို အားရကျေနပ်ဖွယ်ကောင်းသော လုပ်ဆောင်မှုများဖြင့် ကာကွယ်ပေးနေသည့် မိမိ၏ လေးစားရပါသော လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်ဖြစ်သူ ကုလသမဂ္ဂ ၏ မြန်မာနိုင်ငံ လူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေဆိုင်ရာ လက်ရှိအထူးကိုယ်စားလှယ် Ms. Yanghee Lee အား မိမိအနေဖြင့် ချီးကျူးဂုဏ်ပြု လိုပါသည်။

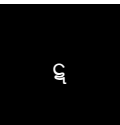
သို့ဖြစ်၍ ယခုအစီရင်ခံစာသည် အချိန်ကိုက်ထုတ်ဝေသည့် အစီရင်ခံစာဖြစ်သည်။ ယခုအစီရင်ခံစာသည် ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များဆိုင်ရာ အခြေအနေများကို တိုင်းရင်းသားများ၏ ရှုထောင့်အသံများဖြင့် ပြည့်ပြည့်စုံစုံ သုံးသပ်ထားသည့် ပထမဦးဆုံး အစီရင်ခံစာဖြစ်ပါသည်။ ဤလုပ်ဆောင်မှုသည် နောက်ဆုံးမဟုတ်ဘဲ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များ၏ အခွင့်အရေးများကို နားလည်သဘောပေါက်လာစေရန် လုပ်ဆောင်သော ပထမဆုံးခြေလှမ်း ဖြစ်မည်ဟုလည်း မျှော်လင့်ပါသည်။ ဖက်ဒရယ်များကို အခြေခံ၍ အားလုံးပါဝင်မှုရှိသော၊ မတူကွဲပြားသော၊ ဒီမိုကရေစီနည်းကျသော နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံ တည်ထောင်ရာတွင် ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များသည် မရှိမဖြစ် အရေးကြီးသော အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ် ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာအစိုးရမှ ဖြစ်စေ၊ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများမှ ဖြစ်စေ သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေး အဖွဲ့ အစည်းများမှ ဖြစ်စေ ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သူများအနေဖြင့် ဤအစီရင်ခံစာပါ တွေ့ရှိချက်များကို ဖတ်ရှုပါရန်နှင့် ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များ၏ လိုလားတောင့်တမှုများကို ထင်ဟပ်နေသည့် အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များကို မှတ်သား အကောင်အထည် ဖော်ပေးပါရန် အနူးအညွတ် ပန်ကြားလိုပါသည်။

Paulo Sérgio Pinheiro

ကုလသမဂ္ဂ၏ မြန်မာနိုင်ငံလူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေဆိုင်ရာအထူးကိုယ်စားလှယ်ဟောင်း (၂၀၀၀ ခုနှစ်မှ ၂၀၀၈ ခုနှစ်ထိ)

မာတိကာ

အမှာစာ	ဆ
အတိုကောက်များ.....	၈
အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ	၁၀
အနှစ်ချုပ်	၁၁
ရည်ရွယ်ချက်	၇
နယ်ပယ်အတိုင်းအတာ.....	၉
နည်းနာပဒ	၁၃
နောက်ခံအခြေအနေ - မြန်မာနိုင်ငံရှိပဋိပက္ခနှင့်နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု	၁၉
ဥပဒေနှင့်မူဝါဒရေးရာမူဘောင်	၃၁
နိုင်ငံတကာဥပဒေနှင့် စံနှုန်းများ	၃၁
အတင်းအကျပ်ပြန် မပို့ရေးနှင့် မိမိဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန်ရေး	၃၃
အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု အခွင့်အရေး	၃၆
ပြည်တွင်းဥပဒေ	၃၇
၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ.....	၃၈
မြေယာဥပဒေ	၃၉
တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင် တော်လှန်ရေး အဖွဲ့အစည်းများ၏ မြေယာဥပဒေ.....	၄၄
နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအကြောင်းရင်းများ	၄၉
အတင်းအကျပ် နေရပ်စွန့်ခွာ ရွှေ့ပြောင်းခံရခြင်း	၅၀
လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခြင်းနှင့် တိုင်းရင်းသား လူထုများအား စနစ်တကျ ခွဲခြား ဖယ်ကြဉ်ဖိနှိပ်ထားခြင်း	၅၃
လက်နက်ကိုင် ထိတွေ့တိုက်ခိုက်မှုများနှင့် အရပ်သားပြည်သူများအား ပစ်မှတ်ထားခြင်း.....	၆၂
မြေယာသိမ်းဆည်းခြင်း.....	၆၃
နိုင်ငံရေးတက်ကြွလှုပ်ရှားမှု.....	၆၅
ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုဖြစ်ပေါ်စေသော ထိရုလွယ်လူမှုစီးပွားအနေအထား.....	၆၉
လက်ရှိအခြေအနေ - အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုနှင့် ထောက်ပံ့ကူညီမှု	၇၃
ပြည်တွင်း နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု - ဒေသခံများနှင့် ရောစပ်ပေါင်းစည်းရန် အတားအဆီးများ.....	၇၅

ဒုက္ခသည်နှင့် IDP စခန်းများအတွင်း အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အကန့်အသတ်များ..... ၈၄

ကူညီထောက်ပံ့မှုနှင့် ကူညီထောက်ပံ့မှုအပေါ်မှီခိုနေမှု..... ၈၆

သတင်းအချက်အလက်..... ၉၃

အနာဂတ်အတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာတွင် အဓိကအကြောင်းအရာများ..... ၁၀၁

ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာလုံခြုံမှု..... ၁၀၃

လတ်တလော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ တိုက်ရိုက်ခြိမ်းခြောက်မှုများ ၁၀၅

လက်ရှိနှင့် အနာဂတ် လုံခြုံရေးအပေါ်တွင် ယုံကြည်မှုကင်းမဲ့ခြင်း ၁၀၉

အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု၊ မြေယာနှင့် အိုးအိမ်..... ၁၁၄

အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု အခွင့်အရေး..... ၁၁၆

မြေယာနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများ လက်လှမ်းမှီရရှိရေး..... ၁၂၅

ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး ၁၂၆

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုအတွင်း ပညာရေး ၁၂၈

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုအတွင်း ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ၁၃၁

နေရပ်ပြန်ချိန်တွင် ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုဆိုင်ရာ

အရည်အချင်းများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း..... ၁၃၄

ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေး လိုအပ်ချက်များအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိသည့်

အနာဂတ် အစီအစဉ် ချမှတ်ရေးဆွဲမှုများ ၁၃၆

နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် အကူအညီထောက်ပံ့မှု..... ၁၃၈

ဥပဒေနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အတားအဆီးများ ၁၄၄

ပြန်လည်ပေါင်းစည်းနေထိုင်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ ၁၄၉

တစ်ဦးချင်း ဆန္ဒအလျောက်ရွေးချယ်မှု ၁၅၂

လူမှုအသိုင်းအဝိုင်း၊ ခေါင်းဆောင်မှုနှင့် တောင့်ခံနိုင်မှု..... ၁၅၇

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုကြောင့် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း ပျက်စီးသွားခြင်း ၁၅၈

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှု ဖြစ်စဉ်အတွင်း ထောက်ပံ့မှု..... ၁၅၉

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုအတွင်း လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် တောင့်ခံနိုင်မှု ၁၆၁

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှု၏ အနုတ်သဘောဆောင်သော လူမှုရေးနှင့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှု..... ၁၆၇

နေရပ်ပြန်ချိန် ၁၆၉

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ သိမြင်နားလည်မှုကို စိန်ခေါ်ခြင်း..... ၁၇၅

တန်းတူညီမျှမှုရှိသော နိုင်ငံသားများအဖြစ် အကာအကွယ်ပေးမှု ရရှိရေး..... ၁၇၅

ငုံခံသူများ မဟုတ်သည့် ကိုယ်တိုင် လုပ်ဆောင်သူများ.....၁၇၆

အနာဂတ်အတွက်မျှော်လင့်ချက်များ.....၁၈၁

နိုင်ငံအတွက် ပြင်းပြသော ရည်မှန်းချက်များ၁၈၁

၎င်းတို့၏ ဘဝနှင့် ၎င်းတို့ မိသားစုဘဝများအတွက် ပြင်းပြသော ရည်မှန်းချက်များ.....၁၈၃

အတိတ်ကာလအတွက် တရားမျှတမှု၁၈၇

တရားမျှတမှုတောင်းဆိုရာတွင် အတားအဆီးများ၁၈၇

ပြန်လည်ကုစားပေးလျက်ခြင်းများ၁၉၂

တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှု၁၉၃

နိဂုံး.....၁၉၉

အကြံပြုချက်တိုက်တွန်းချက်များ.....၂၀၁

အတိုကောက်များ

AA	ရက္ခိဋ်တပ်တော်
BGF	နယ်ခြားစောင့်တပ်ဖွဲ့
CBO	လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်း
CSO	အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း
CEDAW	အမျိုးသမီးများအပေါ် နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများအားလုံး ပပျောက်ရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်
CRC	ကလေးသူငယ်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူချက်
DKBA	ဒီမိုကရေစီအကျိုးပြုကရင့်တပ်မတော်
EAO	တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်း
FGD	ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲ
HLP	အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု
ICC	အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာရာဇဝတ်တရားရုံး
ICESCR	စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ်
IDP	ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ
IIFMM	သီးသန့်လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတကာမှ မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ အချက်အလက်ရှာဖွေရေးမစ်ရှင်
FPNCC	ပြည်ထောင်စုနိုင်ငံရေးဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရေးကော်မတီ
KIA/O	ကချင်လွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော်/အဖွဲ့
KNPP	ကရင်နီအမျိုးသားတိုးတက်ရေးပါတီ
KNU	ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး

MNDAA	မြန်မာအမျိုးသားဒီမိုကရေစီမဟာမိတ်တပ်မတော်
NCA	တစ်နိုင်ငံလုံး ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ်
NLUP	အမျိုးသားမြေယာအသုံးချမှု မူဝါဒ
NMSP	မွန်ပြည်သစ်ပါတီ
NNDMC	အမျိုးသားသဘာဝဘေးအန္တရာယ်ဆိုင်ရာစီမံခန့်ခွဲမှုကော်မတီ
PMF	ပြည်သူ့စစ်တပ်ဖွဲ့
RCSS	သျှမ်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကောင်စီ
SLORC	နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့
TBC	နယ်စပ်တစ်လျှောက် ကူညီစောင့်ရှောက်ရေး ညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့ (ယခင် ထိုင်း-မြန်မာနယ်စပ်ညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့)
TNLA	တအာင်းအမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော်
UNHCR	ကုလသမဂ္ဂဒုက္ခသည်များဆိုင်ရာမဟာမင်းကြီး
VRC	မိမိဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန်ရေးစင်တာ

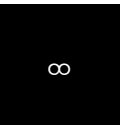
အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ

လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများ - မြန်မာစစ်တပ်၊ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် တော်လှန်ရေး အဖွဲ့အစည်းများ၊ နယ်ခြားစောင့်တပ်များ၊ ပြည်သူ့စစ်တပ်ဖွဲ့များနှင့် အခြားပြည်သူ့စစ်များ အပါအဝင် လက်နက်ကိုင်ဆောင်ထားသော အဖွဲ့အစည်းများအားလုံးကို ရည်ညွှန်းခြင်းဖြစ်သည်။

- **တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် တော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ** - တိုင်းရင်းသားလူမျိုးရေးအပေါ်တွင် အခြေခံစုစည်း၍ ဖက်ဒရယ်စနစ်၊ တိုင်းရင်းသား အခွင့်အရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းပိုင်ခွင့် အစရှိသည်တို့ကို နိုင်ငံရေးရည်ရွယ်ချက်ထား၍ လုပ်ဆောင်နေသော လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများ ဖြစ်သည်။
- **ပြည်သူ့စစ်များ** - ပြည်သူ့စစ်ဆိုသည့် အသုံးအနှုန်းကို မြန်မာစစ်တပ် မဟုတ်သော သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ မဟုတ်သော မည်သည့်လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ကိုမဆို ရည်ညွှန်းပါသည်။ ထိုအထဲတွင် နယ်ခြားစောင့်တပ်ဖွဲ့များ၊ ပြည်သူ့စစ်အဖွဲ့များ၊ မူးယစ်ဆေးဝါး ကူးသန်း ရောင်းဝယ်သော အဖွဲ့များနှင့် အခြား လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ ပါဝင်သည်။ ထိုပြည်သူ့စစ်များသည် မြန်မာစစ်တပ်၏ ထောက်ပံ့မှုနှင့်/ သို့မဟုတ် မကြာမခဏ ဆိုသလို မြန်မာစစ်တပ်နှင့် တိုက်ရိုက် သို့မဟုတ် သွယ်ဝိုက်သော ဆက်သွယ်မှု ရှိနေပြီး ၎င်းတို့သည် မြန်မာစစ်တပ်နှင့်အတူ တိုက်ပွဲများနှင့် အခြားလုပ်ငန်းများဖြစ်သော လုံခြုံရေးနှင့် ထောက်လှမ်းရေးသတင်းစုဆောင်းခြင်းများတွင် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်နိုင်ပါသည်။ အများစုသည် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းနှင့် သဘာဝသယံဇာတထုတ်ယူရေး အပါအဝင် စီးပွားရေးလှုပ်ရှားမှုများအား ဦးတည် လုပ်ဆောင်လေ့ ရှိပါသည်။ တချို့မှာ မူးယစ်ဆေးဝါး ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခြင်းနှင့် စစ်ဆေးရေးဂိတ်များ ဖွင့်လှစ်ကာ လမ်းကြေးကောက်ခံခြင်းများ အပါအဝင် ဒေသခံလူထုများထံမှ ဆက်ကြေးကောက်ခြင်းများ၌ ပါဝင်ပတ်သက်လျက် ရှိသည်။¹
- **နယ်ခြားစောင့်တပ်ဖွဲ့များနှင့် ပြည်သူ့စစ်တပ်ဖွဲ့များ** - အရပ်သားတစ်ပိုင်း အစိုးရအဖြစ်သို့ အသွင်မကူးပြောင်းမီ ၂၀၀၉-၂၀၁၀ ခုနှစ် ဝန်းကျင်အတွင်း တိကျသည့် ပြည်သူ့စစ်ပုံစံဖြစ်သော နယ်ခြားစောင့်တပ်ဖွဲ့ သို့မဟုတ် ပြည်သူ့စစ်အဖွဲ့အဖြစ်သို့ အသွင်ပြောင်းရန် မြန်မာစစ်တပ်နှင့် သဘောတူညီခဲ့သော ယခင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေး အဖွဲ့အစည်းများကို ဆိုလိုသည်။

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ - ဤအစီရင်ခံစာထဲမှ “ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ” ဆိုသည်မှာ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခနှင့် ၎င်းနှင့်ဆက်စပ်သော အဓိက သက်ရောက်မှုဒဏ် ခံရကာ မူလနေထိုင်ရာ နေရာမှ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေထိုင်ရသော မည်သူ့ကိုမဆို ရည်ညွှန်းပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းအသုံးအနှုန်းသည် ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များကို ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။

1 ပြည်သူ့စစ်များအကြောင်း ပိုမိုသိလိုလျှင် အေးရှားဖောင်ဒေးရှင်းမှ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင်ထုတ်ပြန်သော John Buchanan ၏ “Militias in Myanmar,” တွင် ကြည့်ပါ။ <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2016/07/Militias-in-Myanmar.pdf>.

- **IDP** - မူလနေထိုင်ရာ နိုင်ငံ၏ နယ်နိမိတ်အတွင်း ဆက်လက်ရှိနေသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများကို ဆိုလိုသည်။
- **ဒုက္ခသည်** - မူလနေထိုင်ရာနိုင်ငံ၏ နယ်နိမိတ်ကို ကျော်လွန်ပြီး အခြားနိုင်ငံအတွင်းသို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေထိုင်ရသူများကို ဆိုလိုသည်။ တိမ်းရှောင်နေထိုင်သည့် နိုင်ငံမှ ၎င်းတို့ကို အသိအမှတ်ပြုသည် ဖြစ်စေ၊ မပြုသည် ဖြစ်စေ ဒုက္ခသည်ဆိုသည့်အသုံးအနှုန်းအောက်တွင် အကျုံးဝင်သည်။²

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေထိုင်ရသည့် နေရာများ - ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရသော ကာလအတွင်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေထိုင်သော နေရာများကို ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ အောက်တွင်ဖော်ပြထားသော ထပ်ဆင့် အမည်ခွဲများသည် တရားဝင် မဟုတ်ဘဲ ဆိုင်ရာနယ်ပယ်တွင် ညွှန်းပြစရာအချက်များကို ကိုယ်စားပြုပါသည်။ များစွာသော နေရာများတွင် ပုံစံအမျိုးမျိုး ပေါင်းစပ် ရောနှောနေထိုင်ခြင်းနှင့် ထပ်မံ ပြောင်းရွှေ့ရမှုကြောင့် နေရာဒေသများ အခြေအနေ ပြောင်းသွားနိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ယာယီခိုလှုံသော နေရာများတွင်လည်း ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သူများ အသားကျပြီး အမြဲ အခြေချနေထိုင်သွားခြင်းမျိုးလည်း ရှိပါသည်။

- **ဒုက္ခသည်စခန်း** - လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အကူအညီများနှင့် သင့်လျော်သော စခန်း စီမံခန့်ခွဲမှုပုံစံများ ရှိသည့် ဒုက္ခသည်များနေထိုင်သော တရားဝင်စခန်း ဖြစ်သည်။
- **IDP စခန်း (စစ်ရှောင်စခန်း)** - ဒုက္ခသည်စခန်းများကဲ့သို့ တရားဝင် ဖွဲ့စည်းမှုပုံစံ ရှိသော်လည်း စခန်းတည်ရှိမှုမှာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ မူလနိုင်ငံအတွင်းမှာပင် တည်ရှိပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ လက်ရှိတွင် ကချင်ပြည်နယ်၊ ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းနှင့် တောင်ပိုင်းတို့တွင် တွေ့နိုင်ပြီး ကရင်နှင့် မွန်ပြည်နယ်တို့တွင်လည်း အနည်းငယ် တွေ့နိုင်ပါသည်။
- **ရောစပ်ရွာ** - နေရပ်ပြန်သည့် ဒုက္ခသည် သို့မဟုတ် IDP များသည် ဒေသခံ အိမ်ရှင်အသိုင်းအဝိုင်းထဲတွင် ရောစပ်နေထိုင်သော ရွာ ဖြစ်သည်။
- **အတည်တကျမဟုတ်သော IDP များနေထိုင်ရာနေရာ** - IDP အများအပြားသည် အတည်တကျ မဟုတ်သော နေရာများတွင် ရွှေ့ပြောင်း နေထိုင်ကြရသည်။ ထိုအထဲတွင် အခြားတစ်နေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့ မသွားမီ လအနည်းငယ်ကြာသည်အထိ ထိုယာယီခိုလှုံစခန်းများတွင် နေထိုင်ကြခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ တချို့နေရာများတွင် ယာယီ နေခိုလှုံရေး အတွက်သာ ရည်ရွယ်ထားသော်လည်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုသည် ကာလရှည်ကြာ ဖြစ်တတ်သည့် သဘောသဘာဝ ရှိသောကြောင့် တချို့သောနေရာများမှာ ရေရှည်ခိုလှုံရာ နေရာများ ဖြစ်တတ်သွားရပါသည်။

2 ဤအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်မှုသည် ၁၉၅၁ ခုနှစ် ဒုက္ခသည် သဘောတူညီချက် စာချုပ်တွင် ဖွင့်ဆိုထားချက်ထက် ပိုမိုကျယ်ပြန့်ပြီး ထိုဖွင့်ဆိုချက်က ဖော်ပြထားသည်မှာ “လူမျိုးရေး၊ ဘာသာရေး၊ တိုင်းရင်းသားဖြစ်မှု၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေး သဘောထားအမြင်တစ်ခုခု၏ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်မှုကြောင့် အပြစ်ပေး အရေးယူခံရရန် ခိုင်မာသည့် ကြောက်ရွံ့မှုများ ရှိနေသူ၊ တိုင်းရင်းသားဖြစ်နေသော နိုင်ငံတစ်ခု၏ ပြင်ပတွင် ရောက်နေသူ၊ ထိုကြောက်ရွံ့မှုကို မခံနိုင်၊ မတုံ့ပြန်နိုင်သူ၊ အဆိုပါနိုင်ငံ၏ ကာကွယ်မှုကို ရယူနိုင်စွမ်းမရှိသူ၊ ထိုသို့သော အခြေအနေများကြောင့် ၎င်း၏ မူလ သမားရိုးကျ နေထိုင်ရာ တိုင်းပြည်၏ ပြင်ပတွင် ရောက်ရှိနေပြီး နိုင်ငံသားအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းမခံရသူ၊ ထိုသို့သော ကြောက်ရွံ့မှုများကို ပိုင်ဆိုင်နေပြီး မကာကွယ်နိုင်သူနှင့် မပြန်လိုသူများကို ရည်ညွှန်းပါသည်။” (Art. 1(A)(2)).

ကာလရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု - လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်နွယ်သော လူသားလုံခြုံမှု မရှိခြင်း အပြင် မြေမြှုပ်ခိုင်းများ ရှိနေခြင်း၊ စစ်အင်အားတိုးချဲ့တည်ဆောက်ခြင်း၊ အဓမ္မ လုပ်အားပေးခိုင်းစေမှုနှင့် တပ်သားသစ် စုဆောင်းခြင်း၊ ခြိမ်းခြောက်၍ ငွေညှစ်ခြင်း၊ ပြန်ပေးဆွဲခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ခြင်း၊ တရားလက်လွတ် ဖမ်းဆီး ချုပ်နှောင်ခြင်း၊ ဥပဒေမဲ့သတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း အစရှိသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကြောင့် လူပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးတစ်ယောက်အား မူလနေထိုင်ရာအရပ်မှ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုကို ဖြစ်စေသော အခြေအနေကို ဆိုလိုသည်။ ကာလရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများသည် မြေသိမ်းခံရခြင်းများ၊ ပျက်စီးမှုဖြစ်စေသော ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများနှင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားနေသော နေရာများ သို့မဟုတ် ချွတ်မြို့ကျနေသော တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ၏ ဒေသများ၌ အရင်းအမြစ်တူးဖော်မှု စီမံကိန်းများ၏ ခေါင်းပုံဖြတ် အမြတ်ထုတ်မှုကြောင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ပျက်စီးမှုများ အစရှိသည့် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ ချိုးဖောက်ခံနေရခြင်းကြောင့်လည်း ဖြစ်သည်။ “ယာယီ” ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုထက် “ကာလရှည်ကြာ” နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုဟု အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုခြင်းမှာ လက်တွေ့ကျသည့် ရေရှည်တည်တံ့သော ဖြေရှင်းချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခြင်း မရှိသေးသည့် အနေအထားကြောင့် ဖြစ်သည်။³

ပြန်လည်နေထိုင်မည့်နေရာ - ဤအစီရင်ခံစာတွင် “ပြန်လည်နေထိုင်မည့်နေရာ” ဆိုသည်မှာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ တစ်ဦးအနေဖြင့် အခြေချနေထိုင်လိုသည့် ဆန္ဒအလျောက် ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ မူလနေထိုင်ခဲ့သော နေရာဖြစ်စေ၊ ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များအတွက် တရားဝင် သတ်မှတ်ပေးထားသော အခြား တတိယနေရာ ဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် တရားဝင်အကူအညီ ရသည် ဖြစ်စေ၊ မရသည်ဖြစ်စေ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူတစ်ဦးမှ ၎င်းပြောင်းရွှေ့နေထိုင်လိုသော တည်ရှိပြီးသား ရွာ၊ မြို့၊ သို့မဟုတ် မြို့ကြီးကို ဆိုလိုသည်။

ဇာတိမြေ - ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ တစ်ဦးမှ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု မတိုင်မီ အမြဲတမ်း နေထိုင်ခဲ့သော နေရာ ဖြစ်သည်။

3 ကာလရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအပေါ် အများဆုံးဆိုင်သည့် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်ကို ဤအစီရင်ခံစာအား ထုတ်ဝေသည့် အဖွဲ့အစည်းများအကြား သဘောတူညီခဲ့ပြီး အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။ ဤအဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက်သည် ဤအစီရင်ခံစာ၏ အခြေခံလည်း ဖြစ်သည်။ ဤအဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက်သည် ကျယ်ပြန့်လာသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုနှင့်ပတ်သက်၍ နိုင်ငံတကာမှ အသိအမှတ်ပြုထားပြီး သော အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များနှင့် ဒေသန္တရ အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူမှုများကို ပေါင်းစပ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ကျယ်ပြန့်လာသော ဒုက္ခသည် အခြေအနေအပေါ် ကုလသမဂ္ဂဒုက္ခသည်ဆိုင်ရာမဟာမင်းကြီးရုံး၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုမှုမှာ “ရေရှည်တည်တံ့သော ဖြေရှင်းရန် နည်းလမ်းများကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် လက်တလော အလားအလာ ရှိမနေသည့် ၂၅၀၀၀ ဦး သို့မဟုတ် ၎င်းထက် ပိုသော ဒုက္ခသည်များ ၎င်းတို့၏ ပထမဦးဆုံး အကြိမ် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ပြီးနောက် ၅ နှစ် သို့မဟုတ် ၅ နှစ်ထက်ပို၍ အဝေးရောက်နေသော အခြေအနေတစ်ရပ်” ဟူ၍ဖြစ်ပါသည်။ UN-HCR နှင့် Brookings-Bern Project on International Displacement မှ ပူးပေါင်းကျင်းပသည့် ကျယ်ပြန့်လာသော ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်မှုအပေါ် ကျွမ်းကျင်သူများ၏ အစည်းအဝေးအရ ပြည်တွင်းရွှေ့ပြောင်း နေထိုင်ရသူများအတွက် ကျယ်ပြန့်လာသော ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်မှု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆို ချက်မှာ “အကြမ်းဖက်မှုများ၏ နောက်ဆက်တွဲ အခြေအနေတစ်ရပ် သို့မဟုတ် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ အပါအဝင် လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှု ကင်းမဲ့နေသော အခြေအနေ တစ်ရပ်တို့ကြောင့် ပြည်တွင်း ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသူများအား ဘေးဖယ်ပစ်ပယ်ခံရသော နှင့်/သို့မဟုတ် ရေရှည်တည်တံ့သော ဖြေရှင်းရန် နည်းလမ်းများကို ရှာဖွေသောဖြစ်စဉ် ရပ်ဆိုင်းနေသော အခြေအနေ” ဟု ဆိုသည်။ ပိုမို အရေးပါသည်မှာ ဤအစီရင်ခံစာတွင် အထက်၌ ဖွင့်ဆိုခဲ့သော အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များထဲသို့ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခကြောင့် ရွှေ့ပြောင်းခံရသော အခြေအနေများဖြင့် နေထိုင်နေရသည့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း၏ ဆိုလိုချက်နှင့် အမြင်သဘောထားများကို ထည့်သွင်းထားပြီး ဤအစီရင်ခံစာ၏ အခြေခံအုတ်မြစ်လည်း ဖြစ်လာပါသည်။ စစ်နှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေထိုင်ရမှုအတွင်းရှိ မြန်မာနိုင်ငံ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ သက်ရှိ ထင်ရှား အတွေ့အကြုံများသည် မည်သည့် ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ် တစ်ရပ်ရပ်၏ အောင်မြင်မှုနှင့် ၎င်းတို့၏ ဌာနေဒေသများသို့ အမှန်တကယ် ပြန်နိုင်ခြေအတွက်လည်း သော့ချက်ဖြစ်ခြင်းကြောင့် အရေးပါပါသည်။

- **ရွာသစ် (ပြန်လည်နေရာချထားသောနေရာ)** - ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ ပြန်လည်နေထိုင်ရန် သတ်မှတ်ပေးထားပြီး “ရွာသစ်” သို့မဟုတ် “စံပြရွာ” ကို သီးသန့် ဖော်ဆောင် ဖန်တီးပေးသောနေရာ ဖြစ်သည်။
- **ရှိနှင့်ပြီးသားရွာ** - ယခင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများက အမြဲတမ်း အခြေချနေထိုင်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ပြောင်းရွှေ့ နေထိုင်နေသည့်ရွာ ဖြစ်သည်။ ဤသို့သော ရွာများသည် အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း “ရောစပ်ရွာ” များ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

အနှစ်ချုပ်

မြန်မာနိုင်ငံ၏ သမိုင်းတစ်လျှောက် ပဋိပက္ခများကြောင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများသည် အမျိုးသားနိုင်ငံရေးနှင့် မူဝါဒ ရေးဆွဲ ချမှတ်ခြင်း ကိစ္စရပ်များတွင် ဖယ်ကြဉ်ခံနေကြ ရပါသည်။ ၎င်းတို့သည် နိုင်ငံ၏ အစွန်အဖျား ဒေသများတွင် တည်ရှိနေကြသကဲ့သို့ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် နိုင်ငံရေး ပြုပြင် ပြောင်းလဲမှု ဖြစ်စဉ်များတွင်လည်း အရေးမပါသည့် ကိစ္စရပ် တစ်ခု အဖြစ်သာ သဘောထားခံနေရပါသည်။ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ၏ လိုအပ်ချက်များသည် ဒေသန္တရ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့ အစည်းများ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများတွင်သာ မှီတည်နေ ရပါသည်။ ထိုသို့ ဖယ်ချန်ထားမှုများ ရှိနေသော်ငြားလည်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများမှ ၎င်းတို့၏ ကြံ့ကြံ့ခံနိုင်မှုကို ဆက်လက် ပြသနေပြီး အလွန်အမင်း ဆိုးဝါးသော အခြေ အနေများအကြားမှ ဆက်လက် ရှင်သန်ရပ်တည်ကာ ၎င်း တို့အား လက်ခံရန် သေချာစွာ ပြင်ဆင်ထားခြင်း မရှိသော၊ လုံခြုံမှု မရှိသော အခြေအနေတွင် ပြန်ပို့မည့် ကြိုးပမ်းမှုများ ကို ရင်ဆိုင်ရလျက် ရှိပါသည်။

နိုင်ငံတကာဥပဒေနှင့် စံနှုန်းများမှ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရ သူများအား မိမိဆန္ဒအလျောက် ဂုဏ်သိက္ခာရှိစွာဖြင့် လုံလုံခြုံခြုံ နေရပ်ပြန်ခွင့်ကို ပေးအပ်ထားပြီးသား ဖြစ်ပါ သည်။ သို့ဖြစ်၍ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများကို ၎င်းတို့ လာရာ မူလဒေသ သို့မဟုတ် အခြား တစ်နေရာရာသို့ ပြန်လည်ပို့ဆောင်ရန် အကျိုးဆောင်ပေးသော မည်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်မဆို အဆိုပါ စံနှုန်းများအား လိုက်နာရမည် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ အသက်ရှင် ရပ်တည်မှုနှင့်/သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ လွတ်လပ် မှုများ အန္တရာယ်ရှိနေသည့် အခြေအနေ၌ ပြန်လည် နေထိုင်သွားရန် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများကို တိုက်ရိုက် သို့မဟုတ် သွယ်ဝိုက် ဖိအားပေးမှုမျိုး မလုပ်ဆောင်ရပေ။ ထိုအစား ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အသိုင်းအဝိုင်းများနှင့်

သက်ဆိုင်သည့် ကိစ္စရပ်များ အားလုံးအပေါ် ၎င်းတို့နှင့် ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်ခြင်း၊ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရာတွင် ၎င်းတို့အား ထည့်သွင်းပါဝင်စေခြင်းနှင့် ပြန်လည်နေထိုင် မည့် အခြေအနေနှင့်ပတ်သက်သည့် ၎င်းတို့၏ စိုးရိမ်ပူပန်မှု များကို အလေးအနက်ထား လုပ်ဆောင်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရှည်လျားလှသည့် ပြည်တွင်းစစ်ကာလ တစ်လျှောက် ပဋိပက္ခ ဒေသတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသား လူမျိုး များသည် အဓိကအားဖြင့် မြန်မာစစ်တပ်မှ ကျူးလွန်သော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုမျိုးစုံကို ခံစားနေကြရပါသည်။ ထိုချိုးဖောက်မှုများမှာ အဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းနေရာချထားခြင်း၊ အရပ်သားနေရာ ဒေသများကို စစ်တပ်မှ ပစ်မှတ်ထားခြင်း၊ အဓမ္မ လုပ်အားပေးခိုင်းစေခြင်း၊ သီးနှံများ ပိုင်ဆိုင်မှုများ မြေယာများ သိမ်းယူခြင်း၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း၊ လိင် ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ခြင်းများ အပါအဝင် အခြား ချိုးဖောက်မှုများဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးနှင့် အသက်ရှင် ရပ်တည်နေထိုင် နိုင်ရေးတို့အပေါ် သက်ရောက်မှုများသည် ထွက်ပြေးတိမ်း ရှောင်ရမှုများ၏ မူလအကြောင်းရင်းများ ဖြစ်ကြောင်း ဤသုတေသန အစီရင်ခံစာအတွက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အားလုံးနီးပါးမှ ပြောကြားပါသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ဆိုရလျှင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေရပ်ပြန်ရန် ကြောက်ရွံ့နေရသော ကိစ္စသည် လက်ရှိ ဖြစ်ပွားနေဆဲ ပဋိပက္ခ ကြောင့် သက်သက်သာ မဟုတ်ဘဲ ထိုအခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကြောင့်ပါ ဖြစ်သဖြင့် အပစ်ခတ် ရပ်စဲခြင်း သို့မဟုတ် ထိတွေ့တိုက်ခိုက်မှု လျော့နည်းခြင်းတို့သည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အိမ်ပြန်ရန် လုံခြုံမှုရှိခြင်း၊ မရှိခြင်းဆိုသည့် အကြောင်းအတွက် လုံလောက်သော တိုင်းတာမှုတစ်ခု မဟုတ်ပါချေ။ ထို့အပြင် အတိတ် ကာလတွင် ၎င်းတို့ ခံစားခဲ့ရသော ချိုးဖောက်ခံရမှုများနှင့် ထိုချိုးဖောက်မှုများကို ကျူးလွန်သူများအား တာဝန်ယူမှု

တာဝန်ခံမှုရှိစေရန် လုပ်ဆောင်နိုင်မှု မရှိသည့် အနေအထားတွင် ၎င်းတို့ နေရပ်ပြန်ခဲ့ပါက ပြန်သည့်အချိန်တွင် ပဋိပက္ခများ အသစ်တဖန် ပြန်လည်ဖြစ်ပွားပြီး ဆိုးဝါးသော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ ထပ်မံ ဖြစ်ပွားမည်ကို ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများက စိုးရိမ်ပူပန်ကြပါသည်။

ပဋိပက္ခနှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုသည် လူတိုင်းအပေါ် တူညီသည့် ပုံစံဖြင့် သက်ရောက်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် အမျိုးသားများထက်စာလျှင် မတူညီသော အန္တရာယ်များနှင့် ချိုးဖောက်ခံရခြင်းများ တွေ့ကြုံကြရပြီး အကယ်၍ ၎င်းတို့သည် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစု အမျိုးသမီးများဖြစ်နေပါလျှင် ချိုးဖောက်မှု ပို၍ ခံရနိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့၏ လူမှုစီးပွား အခြေအနေ၊ အဆင့်အတန်းက မည်သည့်အချိန်၊ မည်သည့်နေရာများသို့ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်မည် ဆိုသည့် အပေါ်တွင်လည်း သက်ရောက်မှုရှိသကဲ့သို့ ကနဦး ရွှေ့ပြောင်းခံရမှု အပြီး ၎င်းတို့အနေဖြင့် တစ်ကိုယ်ရေလုံမှုကို ထူထောင်နိုင်စွမ်းရည် (ရှိ၊ မရှိ) တို့သည်လည်း အစိတ်အပိုင်း တစ်ခုအနေဖြင့် အရေးပါပါသည်။ ဤသို့ ကွာဟမှုများသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသော လူထုများအတွက် မည်သည့်နေရပ်ပြန်ရေးနှင့် လူ့အသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း ပြန်လည်ပေါင်းစပ်နေထိုင်ရေးတွင် ကြုံတွေ့ရမည့် စိန်ခေါ်မှုများအပေါ် သိသာထင်ရှားသော သက်ရောက်မှုများ ရှိမည်ဖြစ်သည်။

ယနေ့ကာလထိ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများသည် ၎င်းတို့၏ အခြေခံ လိုအပ်ချက်များ ဖြည့်ဆည်းနိုင်ရေး အတွက် အတားအဆီးများစွာကို အတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိ ရင်ဆိုင် နေကြရပြီး တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများစုမှ ၎င်းတို့၏ အသက်ရှင် ရပ်တည်နိုင်ရေးအတွက် နိုင်ငံတကာနှင့်/သို့မဟုတ် ဒေသခံ ကူညီသူများထံမှ အကူအညီကို မှီခိုနေကြောင်း ဖော်ပြကြပါသည်။ ဒုက္ခသည်စခန်းများနှင့် တရားဝင် ပြည်တွင်း နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ (IDP) စခန်းများတွင် ဝင်ငွေရရှိရန် ကြိုးပမ်းမှုများ

အပေါ် ကန့်သတ်ထားခြင်းသည် ရေရှည်တည်တံ့သော အသက်ရှင် ရပ်တည်နိုင်ရေးကို တားဆီးထားသကဲ့သို့ ဖြစ်နေပါသည်။ ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုဒဏ်ကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ခံထားရသည့် လက်ခံအိမ်ရှင် အသိုင်းအဝိုင်းမှ ကြုံတွေ့နေရသော ရှိနှင့်ပြီးသော စီးပွားရေးကျပ်တည်းမှု အခြေအနေကလည်း တရားဝင်စခန်းများ၏ အပြင်တွင် နေထိုင်နေသော IDP များအား လုံလောက်သော အလုပ်အကိုင် ရရှိစေရန် အခက်အခဲ ဖြစ်နေစေပြန်ပါသည်။ ထိုသို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ခိုလှုံနေရသူများတွင် အခြားသော ရွေးချယ်စရာများ မရှိသော်လည်း အလှူရှင်များနှင့် နိုင်ငံတကာမှ လူသားချင်းစာနာမှု အကူအညီပေးသော အဖွဲ့အစည်းများသည် ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် ပေးနေသော ရိက္ခာကို လျော့ချလိုက်သည့်အပြင် တချို့သော IDP စခန်းများအား ထောက်ပံ့မှုကို ရပ်တန့်လိုက်ခြင်းမျိုးဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် ပေးအပ်နေသည့် အကူအညီ ပမာဏကို လျော့ချလိုက်ကြပါသည်။

မြေယာသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ တိုင်းရင်းသား လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများအတွက် အဓိက ပြဿနာတစ်ခု ဖြစ်နေပါသည်။ ၎င်းတို့ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရမှုများ မဖြစ်ပွားခင်အချိန်တွင် တစ်ဦးချင်းအနေဖြင့်ဖြစ်စေ နှင့်/သို့မဟုတ် အသိုင်းအဝိုင်းအနေဖြင့်ဖြစ်စေ မြေယာများကို ပိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြသည်ဟု တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများတွင် ပါဝင်ခဲ့သူ အများစုက ပြောကြားပြီး ၎င်းတို့ထဲမှ အနည်းငယ်ကသာ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု မှတ်ပုံတင်ကို ပြန်လည်ရရှိထားသည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ ဤသည်ကပင် ၎င်းတို့ ပြန်လည်နေထိုင်နိုင်ရေးရန်အတွက် အဟန့်အတား ဖြစ်နေသော အဓိက အကြောင်းအချက်များထဲက တစ်ချက်ဖြစ်နေပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသည့် နေရာများတွင်လည်း လုပ်ကိုင် စိုက်ပျိုးနိုင်သည့် မြေယာ ရှားပါးသဖြင့် အသက်ရှင်ရပ်တည် နေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် အလွန် ခက်ခဲစေပါသည်။ မြေယာသည် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအတွက် သာ အရေးကြီးသည်မဟုတ်ဘဲ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ တိုင်းရင်းသားလူထုများ၏ ကြန့်အင်လက္ခဏာ ပြဋ္ဌာန်း

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ မိုင်းယုလေး IDP စခန်း [ဓာတ်ပုံ - Progressive Voice]

ချက်အပါအဝင် ၎င်းတို့၏ လူမှုယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာနှင့် အသိုင်းအဝိုင်းတန်ဖိုးများ အတွက်ပါ ပဓာနကျလှပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသည့် လူထုများမှ နေရပ်ပြန်ရေး အတွက် စဉ်းစားရာတွင် မြေယာ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးရေးသည် အများဆုံး တောင်းဆိုသည့် ကြိုတင်သတ်မှတ်ချက်များထဲမှတစ်ခုဖြစ်သည်။ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းသည် မဖြစ်မနေ လုပ်ဆောင်ရမည့် ကုစားမှုဖြစ်ပြီး အကယ်၍ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းအား မည်သို့မှ မလုပ်ဆောင်နိုင်သည့် အခြေအနေ ရောက်မှသာ မြေယာနှင့်အတူ ပျက်စီး သို့မဟုတ် သိမ်းဆည်းခံခဲ့ရသည့် သီးနှံ၊ တိရစ္ဆာန်များအတွက် ကာလပေါက်ဈေးအတိုင်း အလျော်ပေးခြင်း လုပ်ဆောင်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။

ရွှေ့ပြောင်းရသည်ဖြစ်စေ၊ မရွှေ့ပြောင်းရသည်ဖြစ်စေ ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှုဒဏ်ကို ခံနေရသော မြန်မာနိုင်ငံ တစ်ဝန်းရှိ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများသည်ပင် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးတို့အတွက် တိုးပွားလာသော စိန်ခေါ်မှုများကို ရင်ဆိုင်နေရပြီး စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ပြည်သူ့လူထု၏ အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်ပေးသော ဥပဒေများကြောင့် ဖိအားများ ပိုမို ရရှိနေကာ ၎င်းတို့အား ပိုမို ထိခိုက်လွယ်သည့် အခြေအနေသို့ တွန်းပို့နေပါသည်။ ရေရှည်တည်တံ့သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကာကွယ်ပေးမှုကို သေချာစေသော ရပ်ရွာလူထု အသိုင်းအဝိုင်း၏ မြေယာနှင့် သဘာဝ အရင်းအမြစ်များ စီမံခန့်ခွဲရေးစနစ် ပုံစံများသည်လည်း မြေယာနှင့် ကျေးလက်စီးပွားရေးကို

အခြေခံသော ခေတ်သစ်နယ်ချဲ့ ဈေးကွက်တင်သည့် စနစ်၏ ခြိမ်းခြောက်မှုကို ခံနေရပါသည်။ နေရပ်ပြန် မည့်သူများအတွက် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများကြောင့် ပေါ်ပေါက်လာသော အပိုဆောင်း စိန်ခေါ်မှုများကို ကြိုတွေ့ နေရရုံသာမက လက်ခံ အိမ်ရှင် ရပ်ရွာလူထုအသိုင်းအဝိုင်း များ ရင်ဆိုင်နေရသော အခြေအနေမျိုးများကိုပါ အလားတူ ထပ်မံ ကြိုတွေ့ရနိုင်သည်ဟု ဤသုတေသန အစီရင်ခံစာ ၌ ဖော်ပြထားသော မြေယာနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု ဆိုင်ရာ အခြေအနေများ အခန်းတွင် ထောက်ပြပေး ထားပါသည်။ ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု ဒဏ်ခံနေရသော လူထု အသိုင်းအဝိုင်း အားလုံး၏ အခြေအနေများ တိုးတက် ကောင်းမွန်လာစေရန်နှင့် နေရပ်ပြန်သူများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု အဆင်ပြေရေး သေချာစေရန် အတွက် တိကျသော နေရပ်ပြန်ရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများနှင့် အတူ သာတူညီမျှ ဖြစ်စေသော စီးပွားရေး၊ လယ်ယာ စိုက်ပျိုးရေး၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာမူဝါဒများ၊ ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့် ကျင့်သုံးနိုင်မှုကို တိုးမြှင့်စေနိုင်မည့် နိုင်ငံရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်မှုကို အလေးပေး စဉ်းစားရမည် ဖြစ်သည်။ လူမှု ပဋိပက္ခ မဖြစ်စေရန်အတွက် နေရပ်ပြန်ရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒနှင့်အတူ လက်ခံ အိမ်ရှင်ရပ်ရွာ လူထုအသိုင်းအဝိုင်း၏ လိုအပ် ချက်များကိုလည်း ပူးတွဲ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်ဖြစ်သည်။

မည်သို့ပင် တွေ့ကြုံ ခံစားရမှုများ ရှိနေစေကာမူ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသည့် ကာလအတွင်း ၎င်းတို့၏ တောင့်ခံနိုင်စွမ်းနှင့် တွန်းလှန်ခံ လုပ်ဆောင်နိုင်မှုကို အံ့ဩဖွယ် ကောင်းစွာ တွေ့ခဲ့ရပါသည်။ ၎င်းတို့ တတ်စွမ်းနိုင်သမျှ အတိုင်းအတာ အထိ ခေါင်းဆောင်မှုပုံစံကို တည်ဆောက်ခြင်း၊ အပြန်အလှန် ပံ့ပိုးမှုပြုခြင်း၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး ဝန်ဆောင်မှုပေး ခြင်းနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် ခြင်းများကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြပါသည်။ သို့သော်ငြားလည်း နေရပ်ပြန်ရေး ဖြစ်စဉ်တွင် ၎င်းတို့နှင့် တိုင်ပင်မှု ကင်းမဲ့ နေခြင်း၊ ၎င်းတို့၏ အနာဂတ်အတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်

ချမှတ်ရာတွင် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် ပါဝင်နိုင်မှု ရှိမနေခြင်း တို့သည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ အသိုင်း အဝိုင်းကို ဆုတ်ယုတ်စေရုံသာမက ၎င်းတို့၏ တောင့်ခံ နိုင်စွမ်းနှင့် လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းကိုပါ ဖျက်ဆီးပစ်သော အန္တရာယ်ကို ကျရောက်စေပါသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် လက်ရှိတည်ရှိနေသော ခေါင်းဆောင်မှု၊ အသိုင်းအဝိုင်းနှင့် ဝန်ဆောင်မှုများ၏ ပုံစံများကို ပံ့ပိုးပေးမည့် ဖြစ်စဉ်က သာလျှင် နေရပ်ပြန်မည့်သူများအတွက် ပိုမိုလွယ်ကူပြီး ပိုမို စွမ်းအားမြှင့်တင်ကာ ရေရှည်တည်တံ့ ခိုင်မြဲသော အခြေအနေကို ပေါ်ပေါက်စေနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ဤအစီရင်ခံစာအတွက် သုတေသနပြုသည့် ဖြစ်စဉ်တစ် လျှောက်လုံး သိသာစွာ မြင်တွေ့ရသည်မှာ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မြောက်မြားစွာသော လူထုတို့သည် ပဋိပက္ခ၏ သက်ရောက်မှုဒဏ်ကို ခံစားနေရသည့် ထွက်ပြေးတိမ်း ရှောင်နေရသော တိုင်းရင်းသား ပြည်သူများအား အပျင်း ထူသော၊ သနားဖွယ်ကောင်းသော၊ နှင့်/သို့မဟုတ် ပုန်ကန် မှုပြုသော သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် တော် လှန်ရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဆက်စပ်နေသောသူများ ဟု ရှုမြင်ကြသည်။ ဤသို့သော ရှုမြင်ချက်သည် ငြိမ်း ချမ်းရေးဖြစ်စဉ်အတွင်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများနှင့် ပတ်သက်သော လုပ်ဆောင်ချက်၊ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ရသူများနှင့် ၎င်းတို့၏ လိုအပ်ချက်များအပေါ် အများပြည်သူ ၏ ထင်မြင်ချက်၊ မီဒီယာများ၏ သတင်းဖော်ပြချက်များ နှင့် လူ့အသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း ၎င်းတို့ ပြန်လည် ဝင်ဆံ့ ပေါင်းစပ်မှုအပေါ် သက်ရောက်မှုများ ရှိနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းရှုမြင်ချက်ကို ပြင်းပြင်းထန်ထန် ဆန့်ကျင် ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများသည် အခြားပြည်သူများနည်းတူ မြန်မာနိုင်ငံသားများ ဖြစ်သော ကြောင့် ၎င်းတို့အား တန်းတူညီမျှစွာ ဆက်ဆံရပါမည် ဖြစ်သည်။ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများသည် ၎င်းတို့ ကိုယ်တိုင် ပြုလုပ်သော အမှားကြောင့် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်နေခြင်း မဟုတ်ဘဲ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု မကြုံရသော အခြားပြည်သူများ ကဲ့သို့ပင် ၎င်းတို့

သည်လည်း စွမ်းဆောင်ရည်ကောင်းများနှင့် ခံစားချက်များ ရှိကြပါသည်။ ၎င်းတို့တွင် မျှော်လင့်ချက်များနှင့် အိပ်မက်များရှိကြပြီး အိမ်ကို တမ်းတကြကာ ၎င်းတို့၏ အသိုင်းအဝိုင်းနှင့် နိုင်ငံကို ပိုမိုကောင်းမွန်သော နေရာ တစ်ခုဖြစ်လာစေရန် ပါဝင် လုပ်ဆောင်လိုကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ ပြည်သူလူထုတစ်ရပ်လုံးအနေဖြင့် ပဋိပက္ခ ဒဏ်ကို ခံစားနေရသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ ပကတိ အခြေအနေပေါ်တွင် စာနာစိုးရိမ်ပူပန်မှုများ ရှိသင့် ပြီး မြန်မာနိုင်ငံရှိ ခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများကို လေးစား အသိအမှတ်ပြုရန်နှင့်

ဤကိစ္စအား နိုင်ငံတော်၏ ဦးစားပေး ဖြေရှင်းရမည့် ကိစ္စတစ်ရပ်အဖြစ် လုပ်ဆောင်သင့်ပါသည်။ ဤအထဲတွင် ပထမဦးစွာ အဓိကထား လုပ်ဆောင်ရမည်မှာ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများမှ ပြန်ရန် သင့်တော်သည့် အချိန် ဖြစ်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်ကာ မိမိဆန္ဒ အလျောက် ဂုဏ်သိက္ခာ ရှိရှိ လုံခြုံစွာ နေရပ်ပြန်နိုင်ရေးအတွက် ၎င်းတို့၏ ပူးပေါင်း ပါဝင်မှုဖြင့် ညှိနှိုင်းတိုင်ပင် အကြံဉာဏ်များ ရယူကာ ဘက်ပေါင်းစုံ လွှမ်းခြုံမှုရှိသော ပြည့်စုံသည့် အစီအစဉ် တစ်ရပ်ကို ဖော်ဆောင်ပေးရန်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခနှင့် ၎င်းနှင့်ဆက်စပ်သည့်
ချိုးဖောက်မှုများကြောင့် ကာလရှည်ကြာ
နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု အတွင်း
နေထိုင်နေရသော တိုင်းရင်းသားနှင့် ဘာသာရေး
လူနည်းစု အသိုင်းအဝိုင်းများ၏ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ၊ လိုအပ်
ချက်များနှင့် အမြင်သဘောထားများကို မြန်မာနိုင်ငံ၏
အသွင်ကူးပြောင်းမှု ဖြစ်စဉ်နှင့် လက်ရှိ လုပ်ဆောင်နေသော
ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်တွင် ထည့်သွင်းပါဝင်လာစေခြင်းဖြင့်
ထိုအသိုင်းအဝိုင်းများအား ဖယ်ကြဉ်ထားမှုကို
အဆုံးသတ်သွားစေရန်

အမျိုးသမီးနှင့် လူငယ်များအပါအဝင်
လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခနှင့်
လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကြောင့်
ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသော
နစ်နာသူ ပြည်သူများအတွက်
အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ
တရားမျှတမှု ရရှိစေရေးနှင့် ပြန်လည်
ထူထောင်နိုင်ရေးအတွက် စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှုများ
လုပ်ဆောင်ရန်

ရည်ရွယ်ချက်

ဤအစီရင်ခံစာ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခနှင့် ၎င်းနှင့်ဆက်စပ်သည့် ချိုးဖောက်မှုများကြောင့် ကာလရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု အတွင်း နေထိုင်နေရသော တိုင်းရင်းသားနှင့် ဘာသာရေး လူနည်းစု အသိုင်းအဝိုင်းများ၏ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ၊ လိုအပ်ချက်များနှင့် အမြင်သဘောထားများကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ အသွင်ကူးပြောင်းမှု ဖြစ်စဉ်နှင့် လက်ရှိ လုပ်ဆောင်နေသော ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်တွင် ထည့်သွင်း ပါဝင်လာစေခြင်းဖြင့် ထိုအသိုင်းအဝိုင်းများအား ဖယ်ကြဉ်ထားမှုကို အဆုံးသတ်သွားစေရန် ဖြစ်သည်။ နောက် ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုမှာ အမျိုးသမီးနှင့် လူငယ်များ အပါအဝင် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခနှင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကြောင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသော နှစ်နာသူ ပြည်သူများအတွက် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ တရားမျှတမှု ရရှိစေရေးနှင့် ပြန်လည် ထူထောင်နိုင်ရေးအတွက် စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှုများ လုပ်ဆောင်ရန် ဖြစ်ပါသည်။⁴

ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များအတွက် ၎င်းတို့၏ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းခံပိုင်ခွင့်ကို အာမခံပေးရန်နှင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ လုံခြုံပြီး ရေရှည်တည်တံ့သော နေရပ်ပြန်ရေးကို မှန်မှန်

ကန်ကန် ဆုံးဖြတ်ခွင့် ရစေရန်အတွက် လုံလောက်သော အချိန်နှင့် သတင်းအချက်အလက်များ ရရှိစေရေး သေချာအောင် လုပ်ဆောင်ပေးသည့် အနေဖြင့် ထိခိုက်နှစ်နာသော အသိုင်းအဝိုင်းများမှ အားလုံး ပါဝင်မှုရှိသော ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပွဲမှ တစ်ဆင့် နိုင်ငံတကာနှင့် ပြည်တွင်း မူဝါဒရေးဆွဲ ချမှတ်သူများသည် သက်ဆိုင်သော မူဝါဒရေးရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရာတွင် ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များ၏ လိုအပ်ချက်များ၊ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ၊ မျှော်လင့်ချက်များ ထည့်သွင်းနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများ ဆက်လက် ဖြစ်ပွားနေသကဲ့သို့ ဒုက္ခသည်နှင့် IDP အမြောက်အမြား နေရပ်ပြန်နိုင်ရန် အဆင်သင့် ဖြစ်မနေသေးသည့် အနေအထားတွင် လူသားချင်း စာနာမှုဆိုင်ရာ အကူအညီများ ဆက်လက် ထောက်ပံ့ပေးရန် အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ များစွာသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် အရေးတကြီး ဖြည့်ဆည်းပေးရမည့် လိုအပ်ချက်များကိုလည်း မီးမောင်းထိုးပြရန် ဤအစီရင်ခံစာမှ ရည်ရွယ်ပါသည်။

4 အထက်ပါရည်ရွယ်ချက်ကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် နှစ်ပေါင်းများစွာ လုပ်ကိုင်ကြံ့ခိုင်သော တိုင်းရင်းသား လူထုအခြေပြု အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ အရပ်ဘက် လူထုအဖွဲ့အစည်းများစွာ ပါဝင်သည့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပွဲတွင် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤအစီရင်ခံစာ၏ ရည်ရွယ်ချက်၊ နယ်ပယ်အတိုင်းအတာနှင့် နည်းနာပေဒများကို ယင်းအဖွဲ့အစည်းများနှင့် မိတ်ဖက်အဖြစ် ပူးပေါင်းကာ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီး ကာလရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု အခြေအနေတွင် ရှိနေသည့် ပြည်သူများ၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် စိုးရိမ် ပူပန်မှုများကို အကောင်းဆုံး ထင်ဟပ်စေရန်အတွက် ရည်ရွယ်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

နယ်ပယ်အတိုင်းအတာ

မြန်မာနိုင်ငံရှိ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခနှင့် ၎င်းနှင့် ဆက်စပ် နေသည့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကြောင့် ကာလ ရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသည့် အခြေအနေများအတွင်း နေထိုင်နေရသော ဒုက္ခသည်များ နှင့် IDP များ အကြောင်းကို ဤအစီရင်ခံစာတွင် ခြုံငုံ ဖော်ပြထားပါသည် (အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့် အနက် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များကဏ္ဍတွင်ကြည့်ပါ)။ အောက်တွင် ဖော်ပြထားသည့် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခကြောင့် ဖြစ်ပွားရ သော ကာလရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ရမှု၏ ရှင်းပြချက်သည် သုတေသန ပြုလုပ်ခဲ့သော ပထဝီဒေသများနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ကရင်၊ ကရင်နီနှင့် ရှမ်း ဒုက္ခသည်များအပြင် မွန်၊ ကရင်၊ ကရင်နီ၊ တအာင်း၊ ပအိုဝ်းနှင့် ကချင် IDP များရှိရာ ဒေသများကို ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့နှင့် ၎င်း၏ သုတေသန မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည့် မွန်ပြည်လူ့အခွင့်အရေး ဖောင်ဒေးရှင်း - Human Rights Foundation of Monland (HURFOM)၊ ကရင်ကျောင်းသားကွန်ရက်အဖွဲ့- Karen Student Network Group (KSNG)၊ ကရင် လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့- Karen Human Rights Group (KHRG)၊ ကရင်ဒုက္ခသည်ကော်မတီ - Karen Refugee Committee (KRC)၊ ကရင်နီဒုက္ခသည်ကော်မတီ - Karenni Refugee Committee (KnRC)၊ ကရင်နီ ဥပဒေနှင့် လူ့အခွင့်အရေးစင်တာ - Karenni Legal and Human Rights Center (KnLHRC)၊ ကရင်နီ ပညာရေးဌာန - Karenni Education Department

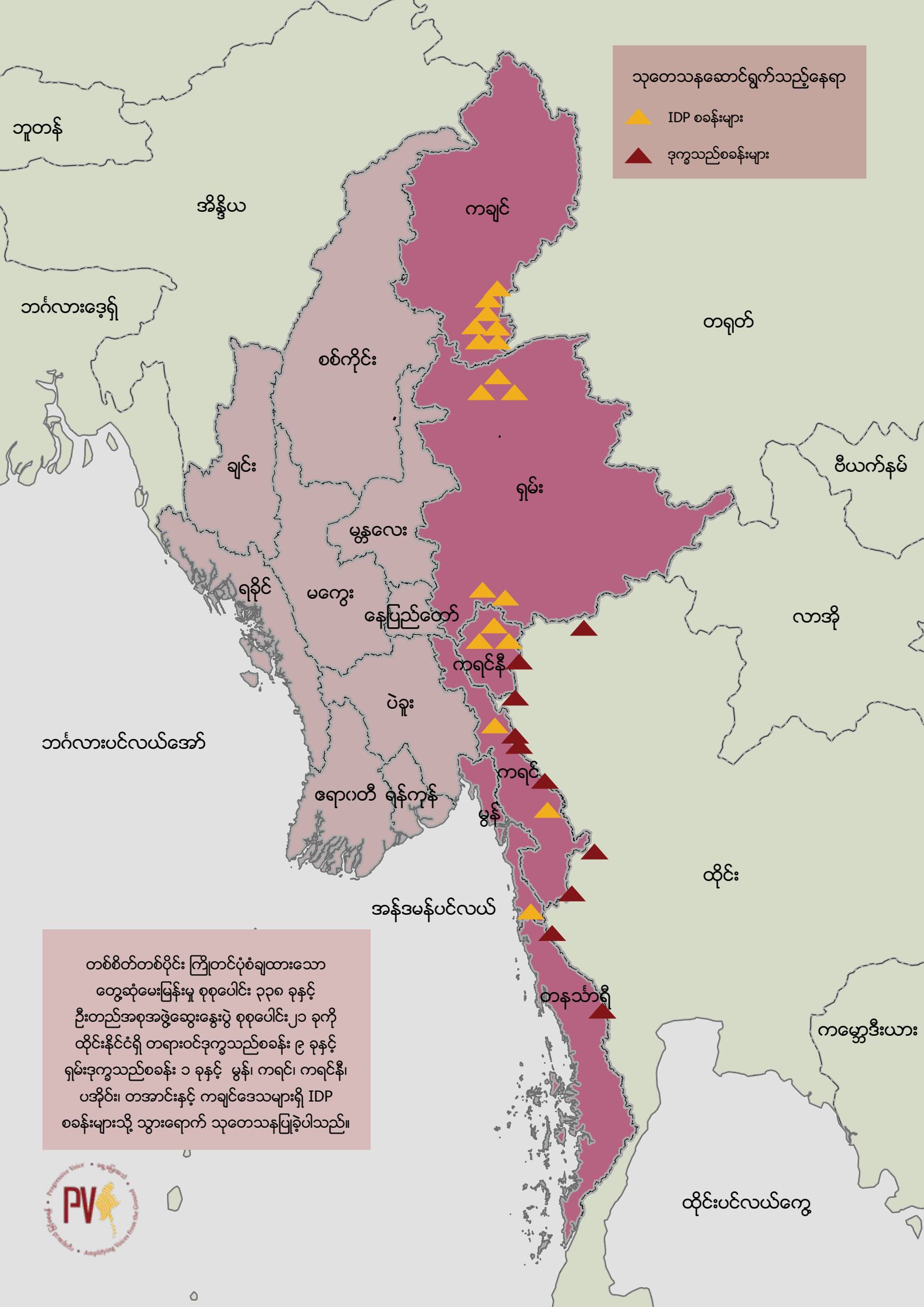
(KnED)၊ ကရင်နီအမျိုးသမီးအစည်းအရုံး - Karenni National Women's Organization (KNWO)၊ ကရင်နီ လူမှုဖူလုံရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပင်မ - Karenni Social Welfare and Development Center (KSWDC)၊ ကုန်းကျောရှမ်းဒုက္ခသည်စခန်း - Koug Jor Shan Refugee Camp၊ ကချင်အမျိုးသမီးအစည်းအရုံး- ထိုင်းနိုင်ငံ - Kachin Women's Association Thailand (KWAT)၊ ပအိုဝ်းဒေသ ကျန်းမာရေးလုပ်ငန်း ဖော်ဆောင်ရေးကော်မတီ - Pa-Oh Health Working Committee (PHWC)၊ တအာင်းအမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်း - Ta'ang Women's Organization (TWO) အဖွဲ့များမှ သွားရောက် သုတေသန ပြုလုပ်ခဲ့ကြပါသည်။ ကနဦး တွင် ဤသုတေသန ပြုလုပ်ရာ၌ ရှမ်းနှင့် လားဟူ ဒေသများကိုပါ ထည့်သွင်းဖော်ပြရန် ရည်ရွယ်ခဲ့သော် လည်း သွားရောက် သုတေသနပြုရန် စိန်ခေါ်မှုများ ရှိလာခြင်းကြောင့် ထိုဒေသများရှိ IDP များ၏ တွေ့ဆုံ မေးမြန်းမှုများကို မထည့်သွင်းနိုင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခဒဏ် ခံနေရသော တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုတိုင်းကို မလွှမ်းခြုံနိုင်ခဲ့သော်လည်း လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခဒဏ်ကြောင့် ကာလရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက် ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု အခြေအနေအတွင်း နေထိုင်နေရပြီး လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကိုပါ အဓိက ကြုံတွေ့နေရ သော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု အသိုင်းအဝိုင်းများ၏ အများစု အခြေအနေကို ခြုံငုံ ဖော်ပြနိုင်ခဲ့ပါသည်။⁵

5 One conflict-affected community this report does not cover in the research is the ethnic Kokang, many of whom have been living in protracted displacement situations since armed conflict reignited in early 2015. This is due to the relatively little connection that Progressive Voice and the partner ethnic CBOs have with ethnic Kokang communities. This is a gap for further research. At the time the research was conducted, in the first half of 2017, the situation of the Rohingya in northern Rakhine State was not one of armed conflict, but of state-sponsored institutional discrimination and human rights violations. Thus, it did not fit within the scope of this paper, despite the existence of IDP camps in Rakhine State. In terms of other displaced people from western Burma/Myanmar, including Chin and Rakhine refugees from armed conflict, there are no concentrated, protracted IDP or refugee camps or settlements inside Burma/Myanmar or along the border, rather displaced people take temporary

ဤအစီရင်ခံစာအတွက် ကွင်းဆင်း သုတေသနများကို ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ပြုလုပ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သော်လည်း ယခု အခြေအနေသည့် ထိုသို့ သုတေသန ပြုလုပ်ခဲ့စဉ် ရှိနေခဲ့သော ပဋိပက္ခများနှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု အခြေအနေများထက် ပိုမို ဆိုးဝါးလာနေပြီး တွေ့ဆုံမေးမြန်း သုတေသနပြုမှုများမှ ရရှိခဲ့သော သတင်းအချက်အလက်များသည်လည်း များစွာ အကျုံးဝင်သက်ဆိုင်လျက် ရှိနေဆဲဖြစ်ပါသည်။ ကချင်၊ ရှမ်းနှင့် ကရင်ပြည်နယ်များတွင် ဖြစ်ပွားနေသော ပဋိပက္ခများကြောင့် ထောင်ချီသော အရပ်သားများ နောက်ထပ် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေကြရပါ

သည်။ ဤသို့ အသစ်အသစ်သော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် နေထိုင်ရမှုများက ဖော်ပြနေသည်မှာ လုံခြုံမှုရှိစွာ နေရပ် ပြန်နိုင်ရေး အတွက် အလှမ်းဝေးနေသေးသည့် အပြင် ပဋိပက္ခဒဏ်သင့် ဒေသတစ်လျှောက် လက်တွေ့ အခြေအနေသည် အရပ်သားပြည်သူများအတွက် အန္တရာယ်ကြီးမားနေဆဲ ဖြစ်သောကြောင့် မည်သည့်နေရပ်ပြန်ရေး အစီအစဉ်မဆို လုံခြုံမှုရှိရှိနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိစွာဖြင့် ပြန်လည် နေထိုင်ခြင်းဟု မှတ်ယူနိုင်ရန်မှာ အလွန်အမင်း စောလွန်းနေသေးသည့် အခြေအနေ ဖြစ်ပါသည်။

shelter outside their villages, or become refugees spread throughout India, Malaysia and other countries. All refugees beyond the border camps were outside the scope of this research.

သုတေသနဆောင်ရွက်သည့်နေရာ

- ▲ IDP စခန်းများ
- ▲ ဒုက္ခသည်စခန်းများ

တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ကြိုတင်ပုံစံချထားသော တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု စုစုပေါင်း ၃၃၈ ခုနှင့် ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲ စုစုပေါင်း ၂၁ ခုကို ထိုင်းနိုင်ငံရှိ တရားဝင်ဒုက္ခသည်စခန်း ၉ ခုနှင့် ရှမ်းဒုက္ခသည်စခန်း ၁ ခုနှင့် မွန်၊ ကရင်၊ ကရင်နီ၊ ပအိုဝ်း၊ တအာင်းနှင့် ကချင်ဒေသများရှိ IDP စခန်းများသို့ သွားရောက် သုတေသနပြုခဲ့ပါသည်။

ဘူတန်

အိန္ဒိယ

ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်

စစ်ကိုင်း

တရုတ်

ချင်း

ကချင်

ရှမ်း

ဗီယက်နမ်

မန္တလေး

မကွေး

လာအို

ရခိုင်

နေပြည်တော်

ကရင်နီ

ပဲခူး

ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်

ဧရာဝတီ

ရန်ကုန်

ကရင်

မွန်

ထိုင်း

အန်ဒမန်ပင်လယ်

တနင်္သာရီ

ကမ္ဘောဒီးယား

ထိုင်းပင်လယ်ကွေ့

နည်းနာပေဒ

ဤအစီရင်ခံစာအတွက် သုတေသန နည်းနာပေဒကို နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်နေထိုင်ရသူ အသိုင်း အဝိုင်းများအတွက် လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်နေကြသည့် လူငယ်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဒုက္ခသည် ကော်မတီများ၊ အမျိုး သမီး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဒေသခံ ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့ အစည်းများ ပါဝင်သည့် အသီးသီးသော လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အရပ်ဘက် လူထုအဖွဲ့အစည်းများ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုဖြင့် ၂၀၁၆ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လနှင့် ၂၀၁၇ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလများတွင် ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့မှ စီစဉ်ပြုလုပ်သည့် ကြိုတင် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးပွဲများမှ ရရှိခဲ့သော ရလဒ်များကို အခြေခံ၍ ပုံစံရေးဆွဲခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ယင်း အစည်းအဝေးများသည် သုတေသန၏ ရည်ရွယ်ချက်၊ နယ်ပယ် အတိုင်းအတာနှင့် နည်းနာပေဒများအတွက် အခြေခံ အုတ်မြစ်များကိုလည်း ပုံဖော်ပေးခဲ့ပါသည်။

ဤသုတေသနတွင် အရည်အသွေး အခြေပြု ကွင်းဆင်း သုတေသနပြုမှုနှင့် ရှိနှင့်ပြီးသော အချက်အလက်များ ကိုးကားခြင်း နှစ်မျိုးစလုံး ပါဝင်ပါသည်။ ကြိုတင် ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးပွဲမှ သတ်မှတ်ထားခဲ့သည့်အတိုင်း ကွင်းဆင်း သုတေသန လုပ်ငန်းကို ဒေသခံ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ နှင့် အတူလုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီး သုတေသန စီမံကိန်းဆိုင်ရာ ဆက်စပ် ညှိနှိုင်းမှုများကို ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့မှ လုပ်ဆောင် ခဲ့ပါသည်။ သုတေသန မိတ်ဖက်များအတွက် နည်းလမ်း သုံးသွယ်ကိုလည်း အတူတကွ ရေးဆွဲ ချမှတ်ခဲ့ပါသည်။ ပထမ နည်းလမ်းအဖြစ် ကွင်းဆင်း သုတေသနနှင့်ပတ် သက်၍ အတွေ့အကြုံနှင့် ကျွမ်းကျင်မှုရှိပြီး ဖြစ်သည့် သုတေသန မိတ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းတချို့က သတ်မှတ် ထားသော ပထဝီဒေသများနှင့် သုတေသန ဦးတည်ချက် များအပေါ် အခြေပြုကာ အချက်အလက်များ ကောက်ယူ ခြင်းနှင့် အစီအစဉ်တကျ စုစည်းခြင်းများကို ၎င်းတို့မှ အလုံးစုံ တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်သည့် နည်းလမ်းကို

အသုံးပြုခဲ့ကြပါသည်။ ဒုတိယနည်းလမ်းမှာ သုတေသန အတွေ့အကြုံ နည်းသေးသည့် မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများက ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့မှ ဆက်စပ် ဆောင်ရွက်ပေးသည့် ကွင်း ဆင်း သုတေသနသင်တန်းကို တက်ရောက်ခဲ့ပြီး ထို မိတ် ဖက်အဖွဲ့များမှ အချက်အလက် ကောက်ယူခြင်း၊ အစီ အစဉ်တကျ စုစည်းခြင်းများ အပါအဝင် ကွင်းဆင်း သုတေ သနပြုမှုကို ဆက်လက် တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်ခြင်း ဖြစ်ပါ သည်။ တတိယ နည်းလမ်းမှာ သုတေသနအတွက် လိုအပ်သော စီစဉ်ဆောင်ရွက်မှုများကို မိတ်ဖက်အဖွဲ့ အစည်းများက တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်ပေးပြီး ကွင်းဆင်း သုတေသနကို ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့နှင့်အတူ ပူးပေါင်းလုပ် ဆောင်သည့် နည်းလမ်း ဖြစ်ပါသည်။

သုတေသန အသုံးပြု နည်းနာများတွင် အရည်အသွေး အခြေပြုသည့် သဘော သဘာဝ ရှိသောကြောင့် ရရှိလာသော သတင်း အချက်အလက်များကို ပိုမို ကောင်းမွန်စွာ ထင်ဟပ်စေရန် တင်ပြထားပါသည်။ ကောက်ယူ ရရှိလာသော သတင်းအချက်အလက်များ သည် ခိုင်မာသော စာရင်းဇယားများ သို့မဟုတ် နံပါတ်များ မဟုတ်ဘဲ ပြည်သူလူထုများ အမှန်တကယ် ရင်ဆိုင် နေရသော အတွေ့အကြုံများကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ၎င်းတို့၏ အမြင်သဘောထားများ၊ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများနှင့် ၎င်းတို့ ကြုံတွေ့ရသည့် ခြိမ်းခြောက်မှုများ အပေါ် အခြေခံထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့သော သတင်း အချက်အလက်များသည် အရည်အသွေး အခြေပြု သုတေသန နည်းနာများအတွက် ပိုမို အသုံး တည့်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ တွေ့ဆုံ မေးမြန်းမှုများကို အခြေပြုကာ ၎င်းတို့မှ ရရှိလာသော တုံ့ပြန်မှုများအပေါ် မူတည်၍ တချို့ အကြောင်းအရာများ ပိုမို ရယူနိုင်ရန်အတွက် ပြင်လွယ် ပြောင်းလွယ်စေရန် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ပုံစံချထားသည့် မေးခွန်းများဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ တွေ့ဆုံ မေးမြန်း

မူများအတွက် ၄၅ မိနစ်မှ တစ်နာရီအထိ အချိန် ပေးရန် ပြင်ဆင်ထားသော်လည်း ဖြေဆိုသူမှ ထပ်မံ ပြောကြားလိုသည့် အကြောင်းအရာများ ရှိပါက အချိန်ပိုပေးလုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ အလားတူပင် ဖြေဆိုသူမှ ဖြေဆိုရန် သက်သောင့်သက်သာ မဖြစ်လျှင်လည်း တွေ့ဆုံ မေးမြန်းမှုကို အချိန်မရွေး ရပ်တန့်နိုင်ရန် စီစဉ်ထားပြီး ဤသို့လည်း ကြိမ်ဖန်များစွာ ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ ဆွေးနွေးပွဲများကိုလည်း နေရာအနှံ့တွင် ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ထို ဦးတည်အစုအဖွဲ့ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ကြိုတင် ပုံစံချထားသည့် မေးခွန်းများကို အသုံးပြုခြင်းထက် ပိုမို ပြင်လွယ် ပြောင်းလွယ်ပြီး လိုအပ်သလို အဖွင့်မေးခွန်းများကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ ထို ဦးတည်အစုအဖွဲ့ ဆွေးနွေးပွဲများမှ ထပ်မံ ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်သော တန်ဖိုးမှာ အဓိကကျသော အချို့ အကြောင်းအရာများအပေါ် အပြန်အလှန် ဆွေးနွေးမှုများနှင့် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော အမြင်သဘောထား မတူမှုများ ပေါ်ထွက်စေရန် ထိုဆွေးနွေးပွဲများမှ နှိုးဆွပေးနိုင်ပြီး ပါဝင်ဆွေးနွေးသူများမှ ၎င်းတို့၏ အဖြေများအပေါ် ရှင်းချက်များ ထုတ်နိုင်စေရန် တွန်းအားပေးနိုင်ခြင်းကြောင့် သုတေသန တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများအတွက် စုဆောင်းနေသော သတင်းအချက်အလက်များကို ပိုမိုနက်နဲခိုင်မာစေပါသည်။

ယခုအစီရင်ခံစာအတွက် သုတေသနပြုလုပ်ရာတွင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ကြိုတင်ပုံစံချထားသော မေးခွန်းများဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီး ဒုက္ခသည်၊ IDP များနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု စုစုပေါင်း ၃၃၈ ခုနှင့် ဦးတည် အစုအဖွဲ့ ဆွေးနွေးပွဲ စုစုပေါင်း ၂၁ ခု တို့ ပါဝင်ပါသည်။ ကွင်းဆင်းသုတေသနအတွက် ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ရှိသော တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုထားသည့် ဒုက္ခသည်စခန်း ၉ ခုနှင့် အသိအမှတ်ပြုမထားသော ရှမ်း ဒုက္ခသည်စခန်း/ရွာ ၁ ခုနှင့် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း မွန်၊ ကရင်၊ ကရင်နီ၊ ပအိုဝ်း၊ တအာင်းနှင့် ကချင်ဒေသများရှိ IDP စခန်း ၂၇ ခုကို သွားရောက်ခဲ့ကြပါသည်။ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများ၏ နောက်ခံအခြေအနေကို ပိုမို ဆက်စပ်ပြီး သိမ်မွေ့သော ကွဲပြားချက်ကို ဖော်ပြနိုင်ရန်အတွက်

ပါဝင်သူများကို လေ့လာဆန်းစစ်ခြင်း (Participant Observation) နည်းလမ်းကိုလည်း အသုံးပြုခဲ့ကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ အခြေအနေနှင့် လိုက်လျောညီထွေ ဖြစ်မည့် မူဝါဒများ၊ အခြေခံမူများနှင့် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများကို အသုံးပြုနိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သော အချက်အလက်သုံးသပ်ခြင်း အပါအဝင် ရှိနှင့်ပြီးသော အချက်အလက်ရှာဖွေ စုဆောင်းခြင်းများကို ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့၏ သုတေသနဌာနမှ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင် တော်လှန်ရေးအဖွဲ့များ၊ အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းများ၊ လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရ မဟုတ်သော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ ကုလသမဂ္ဂ အေဂျင်စီများ အပါအဝင် အခြား အဓိက အကျုံးဝင် သက်ဆိုင်သူများနှင့်လည်း တစ်ဦးချင်းစီ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု ပေါင်း ၂၀ ကို ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့မှ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။

တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများကို ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့နှင့်သုတေသန မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့ အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် ကျယ်ပြန့်စွာ တည်ရှိနေသော ကွန်ရက်များကို အခြေပြုပြီး စီစဉ် လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု အများစုမှာ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ကျယ်ပြန့်လာနေသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများ အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်လျှင် အဓိက ပါဝင်သက်ဆိုင်နေသူများ ဖြစ်ကြသည့် ဒုက္ခသည်နှင့် IDP များ ကိုယ်တိုင်အား တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အတူ လက်ရှိ အခြေအနေအပေါ် ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ခြုံငုံမိစေရန်နှင့် ဤအစီရင်ခံစာမှ ဖြည့်စွက်ဖော်ပြရန် ရည်ရွယ်သည့် မူဝါဒ ကွာဟချက်များကို ဖော်ထုတ် ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်မည့် အခြား အကျုံးဝင် သက်ဆိုင်သူများထံမှ သတင်း အချက်အလက်များကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရယူနိုင်ရန်လည်း အလားတူ အရေးကြီး ပါသည်။

အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သလိုပင် ကွင်းဆင်းသုတေသန တွေ့ဆုံ မေးမြန်းမှုများကို သုတေသန မိတ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့တို့က ပူးပေါင်း လုပ်

ဆောင်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် သုတေသန အချက်အလက် စုဆောင်းသော နည်းနာများနှင့် ပတ်သက်၍ ပုံစံတူညီမှုရှိခြင်း မရှိခြင်းအပေါ် မေးခွန်းထုတ်စရာများ ရှိနိုင်ပါသည်။ သို့သော်လည်း ဒုက္ခသည် IDP များနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများအတွက် မေးခွန်းအများစု (သုံးပုံနှစ်ပုံ) ကို ပုံစံတူ သတ်မှတ်ထားခြင်း ဖြစ်ပြီး ကျန်မေးခွန်း သုံးပုံတစ်ပုံကိုသာ နေရာတစ်ခုနှင့် တစ်ခု၊ လူထုအသိုင်းအဝိုင်း တစ်ခုနှင့် တစ်ခုတို့၏ ကွဲပြားသည့် အခြေအနေအပေါ် မူတည်၍ ဖြည့်စွက်ထားခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဤသို့ လုပ်ဆောင်ခြင်းမှာ စိန်ခေါ်မှု ကြီးကြီးမားမား မရှိခဲ့ပါ။ တချို့သော ဒေသများအတွက် တချို့သော အကြောင်းအရာများသည် အခြားဒေသများထက် ပိုမို အရေးကြီးနေသဖြင့် ယင်းကဲ့သို့သော မေးခွန်းပုံစံမျိုးက လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများအကြား ကွဲပြားခြားနားနေသော အကြောင်းအရာများအပေါ် အမြင်သဘောထားများကို ဖမ်းဆုပ်မိစေမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် မြန်မာနိုင်ငံသည် မတူကွဲပြားမှုများ ရှိပြီး တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား အမျိုးမျိုးရှိသော နိုင်ငံဖြစ်ခြင်းကြောင့် တချို့သော တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများကို မွန်၊ ကချင်၊ ရှမ်း၊ ကရင်၊ ကရင်နီ၊ ပအိုဝ်းနှင့် တအာင်း စသည့် ဒေသခံ ဘာသာစကားများဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ဤသို့ ပြင်လွယ် ပြောင်းလွယ်ရှိမှု က မေးမြန်းခံရသူများမှ မှုဝေလိုသည့် အကြောင်းအရာများကို ၎င်းတို့၏ မိခင်ဘာသာ စကားဖြင့် သက်သေသက်သာ ပိုမို ပြောဆိုနိုင်သည့် အနေအထား၊ တစ်နည်းအားဖြင့် အချို့သော အချက်အလက်များကို ပိုမို စုစည်း ရရှိနိုင်စေရန် ဦးတည်လုပ်ဆောင်ခြင်းလည်း ဖြစ်ပါသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းထားသည့် အသံဖိုင်များကို သေချာစွာ စာပြန်ရိုက်ခြင်း၊ မူလဒေသခံ ဘာသာစကားမှ အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကားသို့ ပြန်ဆိုခြင်းတို့ကို ကျွမ်းကျင်မှုရှိထားသော ဒေသခံ သုတေသန မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ ကိုယ်တိုင် သို့မဟုတ် ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့မှ ငှားရမ်းထားသော ဘာသာပြန်သူများက လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြပြီး ထိုသတင်းအချက်အလက်များကို ဆန်းစစ်သုံးသပ်၍ အစီရင်ခံစာထဲသို့ ကောက်နုတ် ထည့်သွင်းခြင်းကို ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့မှ လုပ်ဆောင်ပါသည်။

လိင်ကွဲပြားမှုကို အခြေခံသည့် စဉ်းစားချက်များကိုလည်း ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့၏ သုတေသနလုပ်ငန်းများ အားလုံးတွင် ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ လိင်ကွဲပြားမှုအပေါ် ခံစားနားလည်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်သော အပိုင်းများကိုလည်း ဤအစီရင်ခံစာတွင် ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ အမျိုးသမီးများ၏ အမြင်သဘောထားများသည် မည်သည့် ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ် သို့မဟုတ် အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလ တရားမျှတမှုအတွက် ဆွေးနွေးရာ၌ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အဖြစ် ပါဝင်လာစေရန် အလွန် အရေးကြီးပါသည်။ အမျိုးသမီးများသည် ၎င်းတို့၏ အခန်းကဏ္ဍအရ ပဋိပက္ခနှင့် ပတ်သက်၍ အမျိုးသားများနှင့် မတူသော ခြိမ်းခြောက်မှုများနှင့် ချိုးဖောက်ခံရမှုများကို ရင်ဆိုင်ကြရပြီး ကွဲပြားခြားနားသည့် အတွေ့အကြုံများ ရှိကြပါသည်။ အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခအခြေအနေတွင် အသက်ရှင် ရပ်တည်နေထိုင်နိုင်ရေးနှင့် လူ့အသိုင်းအဝိုင်းထဲတွင် အမျိုးသားများနှင့် မတူညီသော ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်စွမ်းဆောင်မှုနှင့် အခြေအနေကို တုံ့ပြန်သော နည်းနာများဖြင့် မကြာခဏဆိုသလို ဦးဆောင်မှုကဏ္ဍများကို တာဝန်ယူနေကြရပါသည်။ ယင်းအချက်များသည် ပြဿနာများကို တင်ပြရာနှင့် မူဝါဒများ ဖော်ဆောင်ရာတွင် အရေးပါလှသောကြောင့် ဤသုတေသနအတွက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ လုပ်ဆောင်ရာတွင် လိင်ကွဲပြားမှုကို အခြေခံသည့် ရှုထောင့်များကိုလည်း ထည့်သွင်းထားပါသည်။ ထိုအချက်များထဲတွင် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခံရသူ ဦးရေကို ကျား၊ မ အမျိုးအစား မျှတစေခြင်း၊ လိင်ကွဲပြားမှုအပေါ် အခြေခံသည့် အမြင်ရှုထောင့်များ ပါဝင်သော မေးခွန်းများကို ထည့်သွင်းခြင်းနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းရန် နေရာရွေးချယ်ရာတွင်လည်း အမျိုးသမီးများ သက်သေသက်သာ လွတ်လွတ်လပ်လပ်ဖြေကြားနိုင်မည့်နေရာများ စီစဉ်ပေးခြင်းကဲ့သို့ လိင်ကွဲပြားမှုပေါ် နားလည်သဘောပေါက်သည့် လုပ်ဆောင်မှုများ ပါဝင်ပါသည်။ အဓိကကျသော ပါဝင်သက်ဆိုင်သူများဖြစ်သည့် တိုင်းရင်းသား အမျိုးသမီး အဖွဲ့အစည်းများနှင့်လည်းတွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြပါသည်။

သုတေသီများ၊ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခံရသူများနှင့် အချက်အလက်များ အားလုံး၏ လုံခြုံရေးသည်လည်း အလွန်အရေးကြီးလှပါသည်။ ဒုက္ခသည်စခန်းနှင့် IDP စခန်းများမှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခံရသူများ၏ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအချက်အလက်များကို သီးသန့်ထားရှိပြီး ၎င်းတို့ ဖြေကြားထားသည့် မှတ်တမ်းများကို အကွာရာနှင့် ဂဏန်းများ ယှဉ်တွဲအသုံးပြုသည့် လျှို့ဝှက်သင်္ကေတ အမှတ်အသားဖြင့် သိမ်းဆည်းထားပါသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းထားသော အသံဖိုင်နှင့် အသံဖိုင်အား စာပြန်ရိုက်ထားသည့် မှတ်တမ်းများတွင် ပုဂ္ဂိုလ်ရေး သတင်းအချက်အလက်များကို ထည့်သွင်းမထားဘဲ သင့်လျော်သော လျှို့ဝှက်သင်္ကေတများဖြင့်သာ အမည်ပေးထားပါသည်။ တွေ့ဆုံ မေးမြန်းမှုများပြီးတိုင်း သတင်းအချက်အလက်များ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကို သိရှိနိုင်ရန်နှင့် နောက်ဆက်တွဲမေးခွန်းများ ရှိပါက ၎င်းတို့အနေဖြင့် သုတေသီများအား မေးမြန်းနိုင်ရန်အတွက် ဆက်သွယ်ရန် လိပ်စာများလည်း ပေးထားခဲ့ပါသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ မစမီ အစီရင်ခံစာ၏ ရည်ရွယ်ချက်ကို ရှင်းလင်းစွာ ပြောပြခြင်း၊ အမည်လျှို့ဝှက်ထားမှုကို အာမခံခြင်းနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု ပြီးချိန်တွင် မေးစရာရှိသော မေးခွန်းများနှင့် ထင်မြင်ချက်များ ပေးနိုင်ရန်အတွက် လုံလောက်သောအချိန် ပေးခြင်းများကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ပါဝင်သူများမှ သက်သောင့်သက်သာ ဖြစ်၍ လုံခြုံသည်ဟု ခံစားရသော နေရာများတွင်သာ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများကို ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ပါဝင်သူများမှ ကြိုတင်သိသင့်သိထိုက်သော အချက်အလက်များကို သိရှိနားလည်ပြီး မေးမြန်းခံရန် သဘောတူညီမှု ရယူရေးကို မည်သည့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု မစတင်ချိန်တွင် မဖြစ်မနေ လုပ်ဆောင်ရပါသည်။ ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့၏ မူဝါဒဖြစ်သော "မည်သူမှ ထိခိုက်နစ်နာခြင်း မရှိစေရေး" ဟူသည့် အခြေခံမူများ ထည့်သွင်းထားသကဲ့သို့ အပျက်သဘောဆောင်သော စိတ်ခံစားမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေမည့် ခက်ခဲကြမ်းတမ်းသော အတွေ့အကြုံများအပေါ် ပြန်ပြောင်းပြောပြရန် မေးမြန်းခြင်းကို တတ်နိုင်သမျှ ရှောင်ကြဉ်ပါသည်။ ထိုသို့သော အခြေအနေမျိုးနှင့် ကြုံတွေ့လာခဲ့ပါက တွေ့

ဆုံမေးမြန်းခံရသူများမှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုကို ရပ်တန့်လိုသို့မဟုတ် ခေတ္တရပ်နားလိုလျှင် ကွင်းဆင်း သုတေသီများမှ လိုက်နာလုပ်ဆောင်ရန် ညွှန်ကြားထားပါသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခံရသူများမှ ပြောဆိုရန် တွန့်ဆုတ်သော၊ မသေချာသော၊ မမျှဝေလိုသော အကြောင်းအရာ သို့မဟုတ် အဖြစ်အပျက်များကို ထုတ်ဖော်ပြောဆိုရန် ဖိအားပေးသည့် အနေအထားမျိုး မဖြစ်စေရေးကို သုတေသီများမှ သေချာလိုက်နာရပါသည်။ ဤအသိုင်းအဝိုင်းများကြားတွင် နေထိုင်လုပ်ကိုင်နေကြသော ဒေသခံ သုတေသနမိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများမှ ယင်းကိစ္စရပ်များနှင့် ပတ်သက်သည့် အတွေ့အကြုံကောင်းများ ရှိထားရာ ၎င်းတို့၏ ဦးဆောင်မှုနှင့် အကြံဉာဏ်များသည်လည်း အရေးပါလှပါသည်။ ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့အနေဖြင့် တချို့နေရာများတွင် ကွင်းဆင်း သုတေသနများ ပြုလုပ်သည့်အခါ ဝက်စာအဖြစ် တစ်ပါတည်း ပြောင်းပေးသော လုံခြုံစိတ်ချရသည့် ဆက်သွယ်မှုနည်းစနစ်များကို ကျင့်သုံးခြင်း အပါအဝင် လိုအပ်သော ကြိုတင်ပြင်ဆင်သတိထားမှု အားလုံးကိုလည်း လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ အချက်အလက်များကို လုံခြုံစိတ်ချရမှု မရှိသည့် အင်တာနက် သို့မဟုတ် အီးမေးလ်များဖြင့် ပို့ခြင်း၊ သိမ်းဆည်းခြင်းများအား ပိတ်ပင်ထားခြင်း အပါအဝင် မည်သည့်အချိန်မဆို လိုက်နာရမည့် အစီအစဉ်တချို့ဖြင့် လုံခြုံအောင် သိမ်းဆည်းထားပါသည်။

အချို့နေရာများ၌ ကွင်းဆင်းသုတေသနများ လုပ်ဆောင်ချိန်တွင် သုတေသီများအနေဖြင့် မျှော်လင့်မထားသော အခြေအနေများနှင့် ကြုံတွေ့ရမှုများ ရှိခဲ့သော်လည်း လျော့ပါးသွားအောင် သင့်လျော်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ တအာင်း IDP စခန်းတစ်ခုအတွင်း တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု လုပ်ဆောင်နေချိန်တွင် မြန်မာစစ်တပ်မှ ရဟတ်ယာဉ်များဖြင့် လေကြောင်းစစ်ဆင်ရေး ပြုလာသဖြင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုကို ခေတ္တရပ်ထားခဲ့ရပြီး သုတေသီနှစ်ဦးနှင့် IDP များသည် လုံခြုံသောနေရာ၌ ပုန်းအောင်းခဲ့ရပါသည်။ တိုက်ခိုက်မှုများ ပြီးဆုံးချိန်မှသာ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများကို ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ကာ အဆုံးသတ်နိုင်ခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလတွင် မန်လီစခန်းသို့ ရောက်လာသော မိခင်နှင့်
မွေးကင်းစ ကလေးငယ် [ဓာတ်ပုံ - Ta'ang Women's Organization]

နောက်ခံအခြေအနေ - မြန်မာနိုင်ငံရှိပဋိပက္ခနှင့် နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု

မြန်မာနိုင်ငံမှ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများ အထူးသဖြင့် သိန်းချီသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းနှင့် အပြင်ရှိ ယာယီစခန်းများ၌ ဆယ်စုနှစ်များစွာ နေထိုင်နေကြရမှုကို ဖြစ်စေသည့် ယင်းကဲ့သို့သော ကာလရှည်ကြာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ရမှုများတွင် သဘာဝ ဘေးအန္တရာယ်ကပ်ဆိုးများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများနှင့် ဆက်စပ်သော နောက်ဆက် တွဲ မြေယာသိမ်းခံရမှုများကြောင့် တချို့တစ်ဝက်ပါဝင် သော်လည်း ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားမှုများသည် ထိုထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှု၏ အဓိကအကြောင်းရင်း ဖြစ်နေဆဲဖြစ် ပါသည်။ ခေတ်အဆက်ဆက် စစ်အစိုးရများ၏ မူဝါဒ ဖြစ်သော လူများစုမှ ဗိုလ်ကျလွှမ်းမိုးရေးနှင့် လူနည်းစု များအား အတင်းအဓမ္မ ပေါင်းစည်းပါဝင်စေခြင်း (“မြန်မာ ကြီးစိုးခြယ်လှယ်ရေးဝါဒ” ဟုလည်း သိရှိကြသည်) ကြောင့် မြန်မာစစ်တပ်နှင့် ဒါဇင်ပေါင်းများစွာသော တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင် တော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်း (Ethnic Armed Organization - EAO) များအကြား ပြည်တွင်းပဋိပက္ခများကို ဦးတည်စေခဲ့သည်။ ဤပဋိ ပက္ခနှင့်အတူ “မြန်မာ ကြီးစိုးခြယ်လှယ်ရေး” လှုပ်ရှားမှု

များကြောင့် ပဋိပက္ခကာလတစ်လျှောက်တွင် တစ် သန်းထက်ကျော်သော တိုင်းရင်းသား အရပ်သားဦးရေ ကို ကာလရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်း ရှောင်ရမှုများနှင့် ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့စေပါသည်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ အချိန်အထိတွင် ထိုင်းနိုင်ငံအတွင်း ရှိ ကရင်နှင့် ကရင်နီတိုင်းရင်းသားအများစု နေထိုင် သည့် ဒုက္ခသည်စခန်းများ၌ ဒုက္ခသည်ပေါင်း တစ်သိန်း နီးပါး (၉၇,၀၀၀)^၆ ခန့်ရှိပြီး ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်း ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် ကချင်၊ တအာင်းနှင့် ရှမ်း IDP ဦးရေ တစ်သိန်းခြောက်ထောင် (၁၀၆,၀၀၀)^၇ ခန့် ရှိကာ မြန်မာနိုင်ငံအရှေ့တောင်ပိုင်းတွင်လည်း ကရင်နှင့် မွန် တိုင်းရင်းသားအများစုဖြစ်သည့် IDP ဦးရေ နှစ်သိန်း ရှစ်သောင်းခန့် (၂၈၀,၀၀၀)ခန့် ရှိနေပါသည်။^၈

၁၉၄၈ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက်ပိုင်း တိုင်းရင်းသား လူနည်းစုများအတွက် ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး တည်ဆောက်ရန် ကတိပေးထား ချက်များကို ဖော်ဆောင်ရန် ဗဟိုအစိုးရက ပျက်ကွက် ခဲ့ပြီး အုပ်ချုပ်သူ အဆက်ဆက်မှလည်း ဗုဒ္ဓဘာသာကို

6 The Border Consortium, "Refugee Camp Populations: December 2018." Available at https://www.theborderconsortium.org/media/119470/2018-12-december-map-tbc-unhcr.pdf?fbclid=IwAR0em37evGPvIJgTa1RhohjUYlqT90hbOKzxLp6CrzWI1VStLu-IN-wL-_E

7 United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, "Myanmar: Civilians Displaced by Fighting in Kachin/Shan 2018-28 (As 10 December 2018)". Available at https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/MMR_Kachin_Shan_Displacement_Snapshot_20181212.pdf.

8 There is no authoritative estimate of IDPs in southeastern Myanmar, due to the shifting patterns of displacement, remote nature of displacement sites and differences in definitions of internal displacement. In 2012, a survey conducted by The Border Consortium (TBC) estimated 400,000 IDPs in southern Shan, Karenni, Karen and Mon States and Tanintharyi Region. In 2018, another survey by TBC estimated 156,700 remaining IDPs in Karenni, Karen and Mon States and Tanintharyi Region. While the 2018 TBC survey could not fully cover southern Shan States, it noted that IDP population in that area is estimated to be fairly stable since its 2012 survey, which found 125,000 IDPs. Therefore, this estimate is based on the 2018 estimate for most of southeast Myanmar, plus the 2012 estimate for southern Shan State.

နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းခြင်းနှင့် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများ၏ ဘာသာစကား အသုံးပြုခြင်းများကို ပိတ်ပင် တားမြစ်ခြင်း အပါအဝင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအပေါ် “မြန်မာကြီးစိုးခြယ်လှယ်ရေး” ဦးတည်သည့် မူဝါဒမျိုးစုံကို ချမှတ် အကောင်အထည် ဖော်လာခဲ့ကြသည်။ ဤအချက် ကို ပြန်လည် တုံ့ပြန်သည့် အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု များသည် ၎င်းတို့၏ လူမျိုးစုအမျိုးမျိုးကို ကိုယ်စားပြုကာ အစိုးရအား လက်နက်ကိုင် တော်လှန်ခဲ့ကြပြီး ကိုယ်ပိုင် ပြဋ္ဌာန်းခွင့်အတွက် ကြိုးပမ်းလာကြရာ မူလအစတွင် လွတ်လပ်ရေးပုံစံကို တောင်းဆိုသော်လည်း နောက်ပိုင်း ဆယ်စုနှစ်များတွင် ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရက်တစ် ပြည်ထောင် စုကိုသာ ဦးတည်လာခဲ့သည်။⁹ လက်နက်ကိုင်ရာဇဝတ်မှု ကျူးလွန်သည့်အဖွဲ့များ အပါအဝင် ပြည်သူ့စစ်အဖွဲ့များကို လည်း မြန်မာနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးရတည်းက စတင် ကာ ဆယ်စုနှစ်များစွာအတွင်း ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြပြီး ထိုအထဲမှ အများစုမှာ တရားမဝင် မူးယစ်ဆေးဝါးရောင်းဝယ်ဖောက် ကားခြင်းနှင့် သဘာဝသယံဇာတများ ထုတ်ယူခြင်းတို့ကို အဓိကထား လုပ်ဆောင်နေကြသည်။ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများကြောင့် “ပြည်ထောင်စုမပြိုကွဲရေး” ဆိုသည့် အကြောင်းပြချက်အောက်တွင် မြန်မာစစ်တပ်သည် ၁၉၆၂ ခုနှစ်မှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်အထိ အလွန်အကျွံ အင်းအားသုံးကာ မြန်မာနိုင်ငံကို အတင်းအဓမ္မ အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။¹⁰ မြန်မာ စစ်တပ်မှ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ အဓိကကျသော အစိတ် အပိုင်းများနှင့် စီးပွားရေးကဏ္ဍအပေါ် ချုပ်ကိုင် လွှမ်းမိုးနိုင် မှုကို သေချာစေကာ ၎င်းတို့ ကျူးလွန်ထားသည့် လူ့ အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများအတွက် အပြစ်ပေး အရေးယူ ခံရခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ကို အာမခံထားသော ကိုယ်တိုင် စိတ်ကြိုက် ရေးဆွဲထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

အောက်တွင် ယခင် စစ်ဗိုလ်ချုပ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော အရပ်သားတစ်ပိုင်း အစိုးရကို ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် မြန်မာ စစ်တပ်မှ အာဏာလွှဲပြောင်းပေးခဲ့သည်။¹¹

ပဋိပက္ခစတင်ခြင်းနှင့်အတူ ပြည်တွင်း နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုများ ရှိနေခဲ့သော်လည်း ၁၉၇၀ ခုနှစ်များတွင် မြန်မာစစ်တပ်မှ “ဖြတ်လေးဖြတ်” မူဝါဒကို စတင်ကျင့်သုံးပြီး EAO များအား အဓိက စစ်ဆင်ရေးများ ပြုလုပ်လာခဲ့သည့် နောက်ပိုင်းတွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ရမှုများ သိသိသာသာ တိုးမြင့်လာသည်။ ဖြတ်လေးဖြတ် မူဝါဒဟု ခေါ်တွင်ရခြင်းမှာ EAO များ၏ စားနပ်ရိက္ခာ အရင်းအမြစ်၊ ဘဏ္ဍာငွေ အရင်းအမြစ်၊ သတင်းအရင်း အမြစ်နှင့် တပ်သားသစ် မစုဆောင်းနိုင်ရန် အရင်းအမြစ် ဖြတ်တောက်ခြင်းကို ဆိုလိုပါသည်။ (သောင်းကျန်းသူ တန်ပြန် တိုက်ဖျက်ရေးနည်းနာ အကွက်တွင်ကြည့်ပါ)။¹² ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်း အခြေအနေ အပေါ် သတင်းမီဒီယာများ၏ ဖော်ပြချက်အရ ဤမူဝါဒကို ယနေ့အချိန်အထိ အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အသုံးပြုနေ ဆဲ ဖြစ်ကြောင်း တွေ့နိုင်ပါသည်။¹³ ၁၉၈၀ ခုနှစ်များမှစ၍ ဖြတ်လေးဖြတ် မူဝါဒကို တိုးချဲ့ကျင့်သုံးလာရာ ထိုအထဲ တွင် EAO များ ထိန်းချုပ်နယ်မြေရှိ ရွာများကို အစိုးရ ထိန်းချုပ်ရာဒေသများ သို့မဟုတ် စစ်တပ်အခြေစိုက်စခန်း များအနီးသို့ အတင်းအကျပ် ရွှေ့ပြောင်းခိုင်းပြီး များသော အားဖြင့် အချိန်တိုအတွင်း ဆောင်ရွက်ရခြင်းနှင့် ရွာများ ကို “အမေးအမြန်းမရှိ ပစ်ခတ်ခံရသော ဇုန်များ” (fee-fire zones) အဖြစ် သတ်မှတ်ကြေညာခြင်းတို့ ပါဝင် သည်။¹⁴ ၁၉၈၄ ခုနှစ်တွင် ကချင်ပြည်နယ်ရှိ ကချင် လွတ်မြောက်ရေးအဖွဲ့ (KIO/KIA) ၏ ဌာနချုပ်ကို

9 Mary P. Callahan, “Making Enemies: War and State-Building in Burma,” (2003): pp. 209-210.
 10 Mary P. Callahan, “Making Enemies: War and State-Building in Burma,” 2003, pp. 2-5.
 11 Burma Lawyer’s Council, “List of the Most Problematic Provisions in the 2008 Constitution and Burmese Laws,” June 2012. Available at http://www.burmalibrary.org/docs13/Unjust_and_unfair_laws_of_Burma-BLC-red.pdf.
 12 Martin Smith, “Burma: The Politics of Ethnicity,” 1991, p. 201.
 13 Wai Moe, “Naypyidaw Orders New ‘Four Cuts’ Campaign,” The Irrawaddy, 4 March, 2011, http://www2.irrawaddy.com/article.php?art_id=20880; Stella Naw, “‘Four Cuts’ Strategy Deepens Myanmar’s War Wounds,” Asia Times, 15 July, 2017, <http://www.atimes.com/article/four-cuts-strategy-deepens-myanmars-war-wounds/>.
 14 Amnesty International, “Myanmar Ethnic Minorities: Targets of Repression,” June 2001. Available at <https://www.refworld.org/pdfid/3b83b6f8e.pdf>.

မြန်မာစစ်တပ်မှ ထိုးစစ်ဆင်ခြင်းကြောင့် ရွာပေါင်း ၄၀ ပထမအသုတ် အစု လိုက် အပြုံလိုက် နေရပ်စွန့်ခွာ ကျော်မှ ပြည်သူများ တရုတ်နိုင်ငံ နယ်စပ်တစ်လျှောက်သို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု လှိုင်းလုံး ဖြစ်ပွားစေခဲ့ပါသည်။¹⁵

စစ်တပ်၏သောင်းကျန်းသူတန်ပြန်တိုက်ဖျက်ရေးနည်းနာများနှင့် အရပ်သားများအပေါ် ချိုးဖောက်မှုများ

ဆယ်စုနှစ်များစွာ ကြာမြင့်သော လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခကာလအတွင်း မြန်မာစစ်တပ်သည် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေမှ အတိအလင်း တားမြစ်ထားသည့် အရပ်သားပြည်သူများအပေါ် ပစ်မှတ်ထားတိုက်ခိုက်ခြင်း များကိုပါ ၎င်း၏နည်းနာများထဲတွင် ထည့်သွင်းတိုးချဲ့ ကျင့်သုံးလာခဲ့သည်။ အရပ်သားများအပေါ် ချိုးဖောက်မှုများတွင် သက်ရောက်ခြင်း ဖြစ်စေသော အဓိကမူဝါဒနှစ်ရပ်မှာ ဖြတ်လေးဖြတ်မူဝါဒ နှင့် အောက်ခြေနယ်များရှိ တပ်ရင်းများသည် မိမိဘာသာ ဖူလုံရေးအတွက် “မြေယာကို မှီခိုသော အသက်ရှင်ရပ်တည်ရေး” မူဝါဒတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။

၁၉၄၈ ခုနှစ် လွတ်လပ်ရေး ရစဉ်မှစ၍ အုပ်ချုပ်လာသော ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံ အရပ်သားအစိုးရကို ဦးနေဝင်းမှ စစ်အာဏာသိမ်းပြီးနောက် တစ်နှစ်အကြာ ၁၉၆၃ ခုနှစ်တွင် ဖြတ်လေးဖြတ်မူဝါဒကို စတင် ကျင့်သုံးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ “ဖြတ်လေးဖြတ်” ဆိုသည်မှာ EAO များကို ထောက်ပံ့ပေးနေသည်ဟု ယူဆရသော လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် EAO များအကြား စားနပ်ရိက္ခာ အရင်းအမြစ်၊ ဘဏ္ဍာငွေ အရင်းအမြစ်၊ တပ်သားသစ် စုဆောင်းရန် အရင်းအမြစ်နှင့် သတင်းအရင်းအမြစ်များဆိုင်ရာ ဆက်သွယ်မှု များကို ဖြတ်တောက်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ EAO များအား ထောက်ပံ့မှု ပြတ်စေရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် တိုင်းရင်းသား လူနည်းစုလူထုကြား ကြောက်ရွံ့မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေရန် အရပ်သားများအား ရည်ရွယ် တိုက်ခိုက်မှုများ ပြုလုပ်သော ဖြတ်လေးဖြတ်ကို စတင် ကျင့်သုံးခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။¹⁶

ဖြတ်လေးဖြတ်မူဝါဒကို စတင်ကျင့်သုံးသည်နှင့် တစ်ချိန်တည်းလောက်တွင် မြန်မာစစ်တပ်မှ ပထဝီနယ်မြေများကို “အဖြူရောင်” “အညိုရောင်” နှင့် “အမည်းရောင်” နယ်မြေများဟု သတ်မှတ် ရည်ညွှန်း သုံးစွဲလာပြီး အဖြူရောင်နယ်မြေများမှာ မြန်မာစစ်တပ် ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသော နယ်မြေများဖြစ်ကာ အညိုရောင်မှာ နှစ်ဖက် တိုက်ခိုက်နေသောနယ်မြေဖြစ်ပြီး အမည်းရောင်မှာ EAO များမှ ထိန်းချုပ်ထားသော နယ်မြေများဖြစ်သည်။ အရောင်အသွေး သတ်မှတ်ထားသော နယ်မြေများအလိုက် ကျင့်သုံးရန် စည်းကမ်းများကို အမျိုးမျိုး ချမှတ်ထားပြီး အညိုရောင်နယ်မြေများတွင် အဓမ္မရွှေ့ပြောင်းမှုများကို အာရုံထား လုပ်ဆောင်ကာ အမည်းရောင်နယ်မြေများကိုမူ အမေးအမြန်းမရှိ ပစ်ခတ်ခွင့်ရှိသော နယ်မြေများအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အမည်းရောင်နယ်မြေများတွင် ရှိသော အရပ်သားများသည် EAO များနှင့် ပတ်သက်သည်ဟု ယူဆ သတ်မှတ်ထားရမည်ဖြစ်ပြီး မြင်သည့်

15 Kim Jolliffe, “Ceasefires and Durable Solutions in Myanmar: A Lessons Learned Review,” New Issues in Refugee Research No. 27, 1 March, 2014. Available at <https://www.unhcr.org/research/working/533927c39/ceasefires-durable-solutions-myanmar-lessons-learned-review-br-commentary.html>.
16 Mary P. Callahan, “Making Enemies: War and State-Building in Burma,” 2003, pp. 209-210, 223.

နေရာတွင် ပစ်ခတ်ခွင့်ရှိသည်။¹⁷ မြန်မာစစ်တပ်သည် မုဒိမ်းကျင့်ခြင်းကိုလည်း လက်နက်တစ်ခုသဖွယ် အသုံးပြုနေသည်ဟု လူ့အခွင့်အရေး အဖွဲ့အစည်းများက အစီရင်ခံထားပါသည်။¹⁸

၁၉၉၀ ခုနှစ်များ နောက်ပိုင်းမှစပြီး မြန်မာစစ်တပ်၏ တပ်ရင်းတပ်ဖွဲ့များသည် “မြေယာကို မှီခိုသည့် ကိုယ့်ခြေထောက်ပေါ် ကိုယ်ရပ်တည်ရေး” မူဝါဒကြောင့် မိမိဘာသာ ဖူလုံစွာ ရပ်တည်နိုင်ရန် လိုအပ် လာသဖြင့် အစားအသောက်များ၊ သီးနှံစိုက်ပျိုးရန် မြေယာများ၊ အကောက်အခွန်များ၊ ယာဉ်များ၊ လုပ်အားများနှင့် အခြား လိုအပ်ချက်များအပေါ် တိုင်းရင်းသား လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများကို ဖြည့်ဆည်းစေ သည့် အနိုင်ကျင့်ခေါင်းပုံဖြတ်မှုများ မြင့်မားလာခဲ့ပါသည်။ လုပ်အားနှင့် အရင်းအမြစ်များ စဉ်ဆက်မပြတ် ထောက်ပံ့ပေးရန် လိုအပ်မှုသည် ရွာများကို စစ်တပ်အခြေစိုက်စခန်းများနှင့် ပိုနီးသော နေရာများသို့ အတင်းအဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းစေမှုများ ဖြစ်လာစေသည်။¹⁹

ဖြတ်လေးဖြတ်မူဝါဒ ကျင့်သုံးမှုသည် ယခင် စစ်အစိုးရများ လက်ထက်တွင် ပိုမို များပြားခဲ့သော်လည်း ထိုမူဝါဒသည် မြန်မာစစ်တပ် အသုံးပြု သင်ရိုးများအနေဖြင့် ယနေ့ထက်ထိ ရှိနေဆဲဖြစ်ကာ လတ်တလော နှစ်များတွင် ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်း အချို့ဒေသများတွင် ‘ပြန်လည်အသက်သွင်း’ နေကြောင်း အစီရင်ခံမှုများ ရှိနေပါသည်။²⁰

၁၉၇၀ ခုနှစ်များ အလယ်ပိုင်းတွင် ထိုင်းနိုင်ငံသို့ ဒုက္ခသည်များ စတင် ရောက်ရှိလာခဲ့သော်လည်း ၁၉၈၄ ခုနှစ်အထိ ပြင်ပအကူအညီ ထောက်ပံ့ပေးမှုများနှင့် တရားဝင် ဒုက္ခသည်စခန်းများကို ဖွင့်လှစ်နိုင်ခြင်း မရှိ သေးချေ။²¹ ဒုက္ခသည်များကို ဒုက္ခသည်များ အဖြစ် ထိုင်းနိုင်ငံမှ အသိအမှတ် မပြုခဲ့ဘဲ စခန်းများကိုမူ “ယာယီ နေထိုင်ရာ နေရာများ” အဖြစ်သာ ခွင့်ပြုပေးခဲ့ပြီး ဒုက္ခသည်များ၏ လှုပ်ရှားသွားလာမှုနှင့် အသက်မွေးဝမ်း ကျောင်းမှုအပေါ် ကန့်သတ်ချက်များ ထားရှိသော်လည်း

ဒုက္ခသည်များကို လုံခြုံစွာ ခိုလှုံစေကာ လူသားချင်း စာနာသော အဖွဲ့အစည်းများမှ စခန်းများအား ကူညီ ထောက်ပံ့ခွင့် ပြုခဲ့သည်။²² မြန်မာစစ်တပ်မှ မွန်ပြည် သစ်ပါတီ (NMSP) ကို ၁၉၉၀ ခုနှစ်တွင် လည်းကောင်း၊ ကရင်အမျိုးသား အစည်းအရုံး (KNU) ကို ၁၉၈၄ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၉၅ ခုနှစ်များတွင် လည်းကောင်း ပြုလုပ်ခဲ့သော ထိုးစစ် များကြောင့် ထိုင်းနိုင်ငံသို့ လူပေါင်း တစ်သိန်းသုံးသောင်း (၁၃၀,၀၀၀) ခန့် ရောက်ရှိစေပြီး ပြည်တွင်းတွင်လည်း မြောက်မြားစွာသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများကို ဖြစ်

17 Amnesty International, “Myanmar Ethnic Minorities: Targets of Repression,” June 2001. Available at <https://www.amnesty.org/en/documents/ASA16/014/2001/en/>.
18 Karen Women’s Organization, “State of Terror: The Ongoing Rape, Murder, Torture and Forced Labour Suffered by Women Living under the Burmese Military Regime in Karen State,” February 2007. Available at <https://karenwomen.files.wordpress.com/2011/11/state20of20terror20report.pdf>. Shan Women’s Action Network, “License to Rape,” 19 June 2002. Available at http://shanwomen.org/images/reports/licensetorape/Licence_to_rape.pdf.
19 Ashley South, “Ethnic Politics in Burma: States of Conflict,” 2008, p. 100.
20 Wai Moe, “Naypyidaw Orders New “Four Cuts” Campaign,” Irrawaddy, 4 March, 2011. Available at http://www2.irrawaddy.com/article.php?art_id=20880; Stella Naw, “Four Cuts’ Strategy Deepens Myanmar’s War Wounds,” Asia Times, 15 July, 2017. Available at <http://www.atimes.com/article/four-cuts-strategy-deepens-myanmars-war-wounds/>.
21 Edith Bowles, “Assistance, Protection and Policy in Refugee Camps on the Thailand-Burma Border,” July 1997. Available at www.repository.forcedmigration.org/pdf/?pid=fmo:1760.
22 Edith Bowles, “Assistance, Protection and Policy in Refugee Camps on the Thailand-Burma Border,” July 1997. Available at www.repository.forcedmigration.org/pdf/?pid=fmo:1760.

စေခဲ့ပါသည်။²³ ၁၉၉၆ ခုနှစ်မှ ၁၉၉၈ ခုနှစ်အတွင်း ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ ရွာပေါင်း ၁,၄၀၀ မှ ရှမ်းတိုင်းရင်းသားလူမျိုးအများစု ပါဝင်သည့် လူပေါင်း သုံးသိန်း (၃၀၀,၀၀၀) ခန့် ပြည်တွင်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ပြီး အနည်းဆုံး ဒုက္ခသည် ရှစ်သောင်း (၈၀,၀၀၀) ခန့်မှာ ထိုင်းနိုင်ငံသို့ ထွက်ပြေးခဲ့ရကာ ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ "ယာယီ ခိုလှုံရာ နေရာများ" ၏ အခြေအနေနှင့်မတူဘဲ ထိုင်းနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်းတစ်လျှောက်၌ အသိအမှတ်ပြုမထားသော စခန်းများတွင်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် ရွှေ့ပြောင်း အလုပ်သမားများအဖြစ်သော်လည်းကောင်း နေထိုင်ကြရပါသည်။²⁴ နောက်ပိုင်းနှစ်များတွင်လည်း ထပ်မံဖြစ်ပွားခဲ့သော မြန်မာစစ်တပ်၏ ထိုးစစ်ဆင်မှုများနှင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုအသိုင်းအဝိုင်းများကို နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများနှင့် ပိုမို ရင်ဆိုင်ရစေပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ သမိုင်းတစ်လျှောက်တွင် မြန်မာစစ်တပ်သည် စစ်ရေးကိစ္စများနှင့် စီးပွားရေး သဘောတူညီချက်များကိုသာ များသောအားဖြင့် လွှမ်းမိုးလေ့ရှိသော နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများကို EAO တစ်ဖွဲ့ချင်းစီနှင့် မကြာခဏ လက်မှတ်ရေးထိုးလေ့ ရှိသည်။²⁵ ထိုအပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးများသည် ပွင့်လင်း မြင်သာမှုနှင့် ပဋိပက္ခအတွက် နိုင်ငံရေးအဖြေရှာမှု ကင်းမဲ့သောကြောင့် ရေရှည်တည်မြဲရန် ခက်ခဲလှပါသည်။ တစ်ဖွဲ့ချင်းစီ နှစ်ဦးနှစ်ဘက်

အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးများသည် အခြား EAO များကို ပစ်မှတ်ထားကာ စစ်ဆင်ရေး တိုးမြှင့်နေသည့် အချိန်နှင့် များသောအားဖြင့် တိုက်ဆိုင်လေ့ရှိပြီး အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေး လုပ်ထားသော တိုင်းရင်းသား နယ်မြေများ၌လည်း စစ်အင်အား တိုးချဲ့ခြင်း၊ သဘာဝသယံဇာတ အရင်းမြစ်နှင့် နယ်မြေများကို ထိန်းချုပ်ခြင်း အစရှိသဖြင့် ချဲ့ထွင်မှုများ ပြုလုပ်လာပါသည်။ ၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် KIO နှင့်လည်းကောင်း၊ ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် NMSP နှင့်လည်းကောင်း အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေး လက်မှတ် ရေးထိုးခဲ့သောကြောင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများသည် ၎င်းတို့၏ နေရာများသို့ ပြန်လည်နေထိုင်ခဲ့ကြသော်လည်း သက်ဆိုင်ရာ အသီးသီးနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး ပြန်လည်ပျက်ပြားသွားသည့် ၂၀၁၁ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၉၆ ခုနှစ်များတွင် အများအပြားမှ ထပ်မံ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ကြရသော အဖြစ်အပျက် တချို့လည်း ရှိခဲ့ပါသည်။²⁶ ၂၀၀၉ ခုနှစ် နှင့် ၂၀၁၀ ခုနှစ်များတွင် ပြင်းထန်သော စစ်ရေး ဖိအားပေးမှုများကြောင့် အချို့သော EAO များမှာ မြန်မာစစ်တပ်နှင့် အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေး လုပ်ရသော အခြေအနေသို့ ရောက်ရှိစေခဲ့ပြီး မြန်မာစစ်တပ်၏ ကွပ်ကဲမှုအောက်ရှိ "နယ်ခြားစောင့်တပ်ဖွဲ့" သို့မဟုတ် "ပြည်သူ့စစ်တပ်ဖွဲ့" များ အဖြစ်သို့ အသွင်ကူးပြောင်းစေခဲ့သော်လည်း ဆက်လက်ရပ်တည်နေမှုကို ခွင့်ပြုပေးကာ သဘာဝသယံဇာတများ ထုတ်ယူခြင်း အစရှိသော စီးပွားရေး လှုပ်ရှားမှုများကို လုပ်ဆောင်ခွင့်ပြုခဲ့ပါသည်။

23 Kim Jolliffe, "Ceasefires and Durable Solutions in Myanmar: A Lessons Learned Review," New Issues in Refugee Research No. 27, 1 March, 2014. Available at <https://www.unhcr.org/research/working/533927c39/ceasefires-durable-solutions-myanmar-lessons-learned-review-br-commentary.html>; The Border Consortium, "Brief History of the Border." Available at <http://www.theborderconsortium.org/about-us/history/> (last accessed 25 July, 2018).
24 Shan Human Rights Foundation, "Dispossessed," April 1998. Available at <http://www.shanhumanrights.org/eng/index.php/shrf-archives/shrf-english-newsletter/327-dispossessed>; Karen Human Rights Group, "Exiled at Home: Continued Forced Relocations and Displacement in Shan State," 5 April, 2000. Available at <http://khrhg.org/2000/04/khrhg0003/exiled-home>.
25 Transnational Institute, "Neither War nor Peace: The Future of the Ceasefire Agreements in Burma," July 2009. Available at <https://www.tni.org/files/download/ceasefire.pdf>.
26 Kim Jolliffe, "Ceasefires and Durable Solutions in Myanmar: A Lessons Learned Review," New Issues in Refugee Research No. 27, 1 March, 2014, pp. 11-20, 23-31. Available at <https://www.unhcr.org/research/working/533927c39/ceasefires-durable-solutions-myanmar-lessons-learned-review-br-commentary.html>.

ဖက်ဒရယ်စနစ်ကိစ္စ အပါအဝင် နိုင်ငံရေးကိစ္စများကို စားပွဲဝိုင်းတွင် ဆွေးနွေးရန် အစိုးရ၏ ညှိနှိုင်းသူများ ဘက်မှ စိတ်ဆန္ဒရှိကြောင်း ပြသခဲ့မှုသည် ယခင် အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေး လမ်းကြောင်းများနှင့် ကွဲပြားခြားနားမည်ဟု ထင်မှတ်ရသောကြောင့် အချို့သော EAO များသည် ဦးသိန်းစိန် အစိုးရနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး ကိစ္စများကို ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။ နှစ်ဦးနှစ်ဘက် အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးများမှ အဖွဲ့ပေါင်းစုံ ပါဝင်သော တစ်နိုင်ငံလုံး ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ် (Nationwide Ceasefire Agreement - NCA) မှတစ်ဆင့် EAO များ နှစ်ပေါင်း များစွာ တောင်းဆိုနေခဲ့ကြသည့် ဖက်ဒရယ်စနစ်၊ ကိုယ်ပိုင် ပြဋ္ဌာန်းခွင့်နှင့် တန်းတူရေးကို ဖော်ဆောင်ပေးနိုင်မည့် နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးပွဲနှင့် အပြီးသတ်ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်အဆင့်သို့ တက်လှမ်းနိုင်မည်ဟု ထိုဆွေးနွေးပွဲ များက ကတိကဝတ် ပြခဲ့သည်။²⁷ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ရက္ခိုင့်တပ်တော် (AA)၊ မြန်မာအမျိုးသား ဒီမိုကရေစီ မဟာမိတ်တပ်မတော် (MADAA) နှင့် တအာင်း အမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော် (TNLA) အပါအဝင် အချို့သော EAO များကို မြန်မာအစိုးရမှ နောက်ဆုံး တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုများ၌ ပါဝင်ခွင့်မပြုတော့ဘဲ ထို EAO များအပေါ် ထိုးစစ် အကြီးအကျယ်ဆင်နွှဲရေးကိုသာ အာရုံစိုက်လာမှုကြောင့် တိုးတက်မှုများ နှေးကွေးသွားခဲ့ရ သည်။²⁸ ထိုအကြောင်းကြောင့် KIO နှင့် NMSP အပါအဝင် အခြားသော EAO များက သွေးစည်းညီညွတ်မှုကို ပြသသည့်အနေဖြင့် NCA ကို လက်မှတ်ရေးထိုးရန် ငြင်းဆန်ခဲ့ကြပါသည်။ နောက်ဆုံးတွင် EAO များထဲမှ ရှစ်ဖွဲ့သာ NCA ကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် လက်မှတ်ရေးခဲ့ပြီး

ထိုလက်မှတ်ရေးထိုးထားသော EAO များထဲတွင် အင်အားကြီးမားသည့် အဖွဲ့များထဲမှ တစ်ဖွဲ့ဖြစ်သည့် KNU နှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲထားပြီးသော အခြား ပိုမို သေးငယ်သည့် အဖွဲ့များ ပါဝင်ပါသည်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် NMSP နှင့် လားဟူ ဒီမိုကရက်တစ် အစည်းအရုံး (LDU) တို့ NCA တွင် ပါဝင်လက်မှတ် ရေးထိုးခဲ့ကြပြီး လက်မှတ် မရေးထိုးရသေးသော EAO များသည် 'ဝ' ပြည် သွေးစည်းညီညွတ်ရေးတပ်မတော် (UWSA) ဦးဆောင်သော ပြည်ထောင်စု နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေး ညှိနှိုင်းရေး ကော်မတီ (FPNCC) နှင့် ညီညွတ်သော တိုင်း ရင်းသားလူမျိုးများ ဖက်ဒရယ်ကောင်စီ (UNFC) ဟူ၍ နှစ်ဖွဲ့တွင် စုစည်းပါဝင်သွားကြပါသည်။ ၂၀၁၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် သျှမ်းပြည် ပြန်လည် ထူထောင်ရေး ကောင်စီ (RCSS) နှင့် KNU တို့သည် NCA သဘောတူညီချက်များအား အကောင်အထည်ဖော်မှု မရှိခြင်း၊ ချိုးဖောက်ခြင်းနှင့် မြန်မာစစ်တပ်နှင့် အစိုးရမှ ခွဲမ ထွက်ရေးနှင့် တစ်ခုတည်းသော စစ်တပ် ထားရှိရေး တို့အား လက်ခံရေး အပါအဝင် မူအသစ်များအား ချမှတ် ဖိအားပေးလာခြင်းတို့ကြောင့်ဟု ဆိုကာ ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နေမှုအား ယာယီရပ်ဆိုင်း ခဲ့ပါသည်။²⁹

ဤအခြေအနေအတွင်းမှာပင် NCA အား သိသာထင်ရှား စွာ ချိုးဖောက်ရာရောက်သော KNU ထိန်းချုပ်နယ်မြေ အတွင်း စစ်ရေးအရ မဟာဗျူဟာကျသော လမ်းဖောက် လုပ်ရန်လိုသော လှုပ်ရှားမှုကို မြန်မာစစ်တပ်မှ ပြုလုပ် ခြင်းကြောင့် လက်တလောတွင် KNU နှင့် ထိပ်တိုက် ထိတွေ့မှုများ ဖြစ်ခဲ့ရမှု အပါအဝင် အခြားသော

27 Burma News International, "Deciphering Myanmar's Peace Process (2013)," April 2013, p. 35-41. Available at https://www.bnionline.net/sites/bnionline.net/files/publication_docs/deciphering_english_2013.pdf.

28 HURFOM, Burma Link and Burma Partnership, "Invisible Lives," August 2016. Available at <http://www.burmapartnership.org/wp-content/uploads/2016/09/FINAL-Eng-IDP-Report-1.pdf>. For a perspective from an EAO leader, see: Zipporah Sein, "A Brief NCA History, the NCA's Flaws and Failings," 14 January, 2016. Available at <http://www.burmapartnership.org/2016/01/a-brief-nca-history-the-ncas-flaws-and-failings/>.

29 Nyein Nyein, "Analysis: KNU Reiterates Hiatus in Peace Talks," The Irrawaddy, 12 November, 2018. Available at <https://www.irrawaddy.com/news/burma/analysis-knu-reiterates-hiatus-peace-talks.html>.

ယခုဇာတ်ပုံကို ၂၀၁၆ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၇ ရက်နေ့တွင် ထီးသေ့စီးရွာ၊ လူးပလယ်မြို့နယ်၊ ဘားအံခရိုင်တွင် ရိုက်ကူးခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ယခုဇာတ်ပုံထဲတွင် တိုက်ပွဲများမှ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်လာသော ရွာသားများသည် ADRA နှင့် Partner Relief & Development မှ ထုတ်ပေးသော အကူအညီများကို သွားရောက်ယူနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ စားနပ်ရိက္ခာအကူအညီများကိုယူပြီး ၎င်းတို့၏ အိမ်သို့ ပြန်ကြပါသည်။ [ဇာတ်ပုံ - Karen Human Rights Group]

EAO များအား ထိုးစစ်ဆင်မှုများကိုလည်း မြန်မာ စစ်တပ်မှ ဆက်လက် လုပ်ဆောင်နေဆဲဖြစ်သည်။ ဤထိပ်တိုက် ထိတွေ့မှုများသည် ထောင်ချီသော အရပ်သားပြည်သူများကို ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှု အသစ်များနှင့် ထပ်မံ ကြုံတွေ့စေသကဲ့သို့ ငြိမ်းချမ်းရေး ဖြစ်စဉ်အတွက် ယခုအချိန်ထိ တည်ဆောက်ထားခဲ့ရ သည့် အနည်းငယ်မျှသော ယုံကြည်မှုကိုလည်း ပျက်စီး ယိုယွင်းစေပါသည်။³⁰ ၂၀၁၈ ခုနှစ် ပထမနှစ်ဝက်ပိုင်းတွင် မြန်မာစစ်တပ်မှ KIA နှင့် အခြားသော EAO များအပေါ်

ထိုးစစ်များ တိုးမြှင့်ဆင်နွှဲခြင်းကြောင့် ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် တိုက်ပွဲများ ပိုမို ပြင်းထန် လာခဲ့ပါသည်။ ရှမ်းပြည်မြောက်ပိုင်းတွင် EAO များကြား သာမက တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ အချင်းချင်းကြားတွင်ပါ တင်းမာမှုများ ပြင်းထန်လာခဲ့ပါသည်။ စစ်တပ်ထိန်းချုပ် ထားသည့် ရွာများမှ ရွာသားများသည် တိုက်ပွဲများ ဖြစ်ပွားသောဒေသများမှ အခြား လုံခြုံရာဒေသသို့ ခိုလှုံရန် ထွက်ခွာခြင်းကို စစ်တပ်မှ ခွင့်မပြုဘဲ ပိတ်ဆို့ တားဆီးခဲ့သောကြောင့် ထောင်ချီသော IDP များမှာ ၂၀၁၈

30 Karen Peace Support Network, "Burma/Myanmar Military Aggression Violates the Nationwide Ceasefire Agreement and Endangers Villagers in Mutraw District, Karen State," 9 March, 2018. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2018/03/09/burma-myanmar-military-aggression-violates-the-nationwide-ceasefire-agreement-and-endangers-villagers-in-mutraw-district-karen-state/>; Shan Human Rights Foundation, "Year's End Brings Fresh Attacks and Human Rights Violations by Burma Army in all Parts of Shan State," 26 January, 2018. Available at <https://www.shanhumanrights.org/eng/index.php/342-year-s-end-brings-fresh-attacks-and-human-rights-violations-by-burma-army-in-all-parts-of-shan-state>; Kachin Alliance, "Statement Condemning Tatmadaw Airstrikes against Unarmed Civilians," 26 January, 2018. Available at <http://www.kachinalliance.org/statement-condemning-tatmadaw-airstrikes-against-unarmed-civillians/>.

ခုနှစ် မတ်လနှင့် ဧပြီလများတွင် တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားသော နေရာများ၌ပင် ပိတ်မိနေခဲ့သည်။³¹ ထိုသို့ ပိတ်မိနေသော IDP များအား ကယ်ဆယ်ကူညီရေးအတွက် တောင်းဆို ဆန္ဒပြခဲ့ကြသော³² ကချင်လူငယ် တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများထဲမှ သုံးဦးမှာလည်း ဆန္ဒပြခြင်းနှင့် ထုတ်ပြန်ချက်များတွင် ပါဝင်သည့်အချက်များကြောင့် စစ်တပ်အား ဂုဏ်သရေ ညှိုးနွမ်းစေသည်ဟုဆိုကာ အသရေဖျက်မှုဖြင့် မေလနှင့် ဇွန်လတို့တွင် အမှုရင်ဆိုင်ရကာ ထောင်ဒဏ်ခြောက်လနှင့် ငွေဒဏ်များ ချမှတ်ခံခဲ့ကြရပါ သည်။³³

တစ်နှစ်လျှင် နှစ်ကြိမ်ပြုလုပ်ရန် ရည်ရွယ်ထားသော ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံ သို့မဟုတ် ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံများ ဖြစ်သည့် တရားဝင် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှု ဖြစ်စဉ်မှာလည်း ထပ်ဖန်တလဲလဲ ရွှေ့ဆိုင်းနေရမှုများ ရှိခြင်း၊ အားလုံးပါဝင်မှု မရှိခြင်း၊ နိုင်ငံရေးကိစ္စရပ်များတွင် အဓိပ္ပာယ်ရှိသော တွေ့ဆုံဆွေးနွေး အဖြေရှာမှုများ မလုပ်နိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် ဝေဖန်မှုများ ခံနေရသည်။ ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံများသို့ ပံ့ပိုး ဖြည့်စွက်ပေးမည့် ရှမ်း၊ ကရင်နီ၊ မွန်နှင့် ရခိုင်ပြည်နယ်များရှိ လူထုဆွေးနွေးပွဲများကိုလည်း မြန်မာစစ်တပ်မှ တားဆီးခြင်း သို့မဟုတ်

နှောင့်ယှက်ခြင်းများကို ကြုံခဲ့ရသည်။³⁴ ၂၀၁၇ ခုနှစ် မေလတွင် ပြုလုပ်သော “အခြေခံမူဝါဒ” ၃၇ ချက် ရခဲ့သည့် ဒုတိယအကြိမ် ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံမှာ အလောတကြီး လုပ်မှုနှင့် အဓိပ္ပာယ်ရှိသော ဆွေးနွေးမှုများ ကင်းမဲ့နေမှုအပေါ် မေးခွန်းထုတ်ခံနေရသကဲ့သို့³⁵ ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင်လုပ်သော တတိယအကြိမ် ၂၁ ရာစု ပင်လုံညီလာခံမှာလည်း တိုင်းရင်းသား အခွင့်အရေးနှင့် ဖက်ဒရယ်စနစ် အစရှိသည့် အဓိက အကြောင်းအရာများ အပေါ်တွင် ဆွေးနွေးမှုကင်းမဲ့သဖြင့် အလားတူ ဝေဖန်ခံ နေရသည်။

ထိတွေ့တိုက်ခိုက်မှုများ ဆက်လက် တည်ရှိနေပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်သည်လည်း ယိမ်းယိုင် ထစ်ငဲ့နေသည့် အခြေအနေတွင် ရှိနေသော်လည်း ထိုင်းနိုင်ငံအတွင်းရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများ၊ ပြည်တွင်းရှိ IDP စခန်းများ၊ နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် ထောက်ပံ့ကူညီနေသော အရပ်ဘက် လူထုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးသော တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့အစည်းများအား ပေးအပ်နေသည့် လူသားချင်း စာနာမှုဆိုင်ရာ အကူအညီပေးမှုများ ကျဆင်းနေပြီး လာမည့်နှစ်များတွင် ပိုမို ဖြတ်တောက်ခံရမည့် အခြေ

31 Kachin News Group, “Thousands of Kachin Civilians Remain Trapped Amid Escalation of Fighting,” 13 June, 2017. Available at <https://www.bnionline.net/en/news/kachin-state/item/3146-thousands-of-kachin-civilians-remain-trapped-amid-escalation-of-fighting.html>.
32 Progressive Voice, “Time to Hear Our Voices: Freedom of Assembly and the Youth Peace Movement in Burma/Myanmar,” July 2018. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2018/07/12/time-to-hear-our-voices-freedom-of-assembly-and-the-youth-peace-movement-in-myanmar/>.
33 Thu Thu Aung, “Myanmar Court Jails Anti-War Protesters for Defaming Military,” Reuters, 7 December, 2018. Available at <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-activists/myanmar-court-jails-anti-war-protesters-for-defaming-military-idUSKB-N1O61A4>.
34 Htet Naing Zaw, “National-Level Dialogue Delays Troubled Panglong Conference,” 1 November, 2017. Available at <https://www.irrawaddy.com/news/burma/national-level-dialogue-delays-troubled-panglong-conference.html>; Kantarawaddy Times, “KNPP Explains Its Absence from the 21st-Century Panglong Conference,” 26 May, 2017. Available at <https://www.bnionline.net/en/news/karenni-state/item/3089-knpp-explains-its-absence-from-the-21st-century-panglong-conference.html>; Shan Herald Agency for News, “Tatmadaw Soldiers Appear at Unofficial Shan Peace Dialogue,” 15 March, 2018. Available at <https://www.bnionline.net/en/news/tatmadaw-soldiers-appear-unofficial-shan-peace-dialogue>. The Irrawaddy, “Mon Party Balks at Political Dialogue Meetings on Military’s Terms,” 13 March, 2018. Available at <https://www.irrawaddy.com/news/burma/mon-party-balks-political-dialogue-meetings-militarys-terms.html>.
35 Transnational Institute, “Beyond Panglong: Myanmar’s National Peace and Reform Dilemma,” Myanmar Policy Briefing 21, September 2017, p. 34. Available at https://www.tni.org/files/publication-downloads/beyond_panglong.pdf.

အနေနှင့်လည်း ရင်ဆိုင်နေရပါသည်။³⁶ နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်များအနေဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရသော လူထုများအပေါ် လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ ရန်ပုံငွေများ လျော့ချနေချိန်တွင် နေရပ်ပြန်ရေး အားပေးသည့် အခြေအနေများ ဖုန်းတီးမှုကို ဦးတည်ခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်နှင့် ၎င်း၏ပုံစံကို ပုံဖော်ရာတွင် ထောက်ပံ့ခြင်းနှင့် ပြည်တွင်းရှိ ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်း ကိစ္စများကိုသာ ရန်ပုံငွေ တိုးမြှင့် ပံ့ပိုးပေးလျက် ရှိနေပါသည်။³⁷ ကရင်ပြည်နယ်ရှိ အီတူးထာ IDP စခန်း၊ ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းများနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းရှိ ရှမ်းဒုက္ခသည်စခန်း တစ်ခုဖြစ်သော ကုန်းကျောတွင် စားနပ်ရိက္ခာများ လုံးဝ ဖြတ်တောက်လိုက်သလို အခြားသော နေရာများတွင်လည်း စားနပ်ရိက္ခာများ ဖြတ်တောက် လျော့ချခဲ့ပါသည်။³⁸ မြန်မာအစိုးရ လူမှုဝန်ထမ်း၊ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည် နေရာချထားရေး ဝန်ကြီးဌာနမှလည်း ရခိုင်၊ ကချင်၊ ရှမ်းနှင့်

ကရင်ပြည်နယ်များရှိ IDP စခန်းများကို ပိတ်သိမ်းရန် စီစဉ်နေကြောင်း သိရှိရပါသည်။³⁹ ထိုသို့ လုပ်ဆောင်ရာတွင် တိုင်ပင်ညှိနှိုင်းမှု မရှိသည့်အပြင် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ အနေဖြင့် မည်သည့် သတင်း အချက်အလက်မှ ရနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့သလို မည်သို့မျှလည်း ပါဝင် ကူညီဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပါ။⁴⁰ ကချင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်များတွင် ဘုရားကျောင်း ဘာသာရေးအသင်း အဖွဲ့များ အပါအဝင် IDP များအား လက်ခံစောင့်ရှောက် ထားသော အဖွဲ့အစည်းများအား စခန်းများ ပိတ်သိမ်းရန် စစ်တပ်မှ ဖိအားပေးခဲ့သည့်အပြင် လူသားချင်းစာနာမှု အကူအညီပေးနေသည့် ဝန်ထမ်းများမှာလည်း KIA ထိန်းချုပ် နယ်မြေများအတွင်းရှိ IDP များအား ကူညီထောက်ပံ့သည့်အတွက် စစ်တပ်မှဖမ်းဆီးကာ မတရားအသင်းနှင့် ဆက်သွယ်သည့် ပုဒ်မဖြင့် အရေးယူမှုများ ရှိခဲ့ပါသည်။⁴¹

36 Karen News, "Karen Groups Concerned Cross-Border Humanitarian Aid Decreasing," 3 June, 2013. Available at <http://karen-news.org/2013/06/karen-groups-concerned-decreased-cross-border-humanitarian-aid/>. Joint Strategy Team, "World Humanitarian Day Key Message from Joint Strategy Team for Solidarity with IDPs in Kachin and northern Shan States, Myanmar," 19 August, 2017. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2017/08/19/world-humanitarian-day-keys-message-from-joint-strategy-team-jst-for-solidarity-with-idps-in-kachin-and-northern-shan-states-myanmar/>. Ei Htu Hta IDPs Supporting Committee, "Letter of Appeal for Continued Cross-Border Humanitarian Aid," 4 September, 2017. Available at <https://karenwomen.org/2017/09/05/ei-htu-hta-idps-supporting-committee-letter-of-appeal-for-continued-cross-border-humanitarian-aid/>. Shan State Refugee Committee (Thai Border), "As Conflict Escalates in Shan State, Aid Must Not Be Cut Off to Shan-Thai Border Refugees," 30 August, 2017. Available at <https://www.shanhumanrights.org/eng/index.php/333-as-conflict-escalates-in-shan-state-aid-must-not-be-cut-off-to-shan-thai-border-refugees>.

37 Private Conversations with Author, Yangon, January 2018.

38 Karen News, "Karen Groups Concerned Cross-Border Humanitarian Aid Decreasing," 3 June, 2013. Available at <http://karen-news.org/2013/06/karen-groups-concerned-decreased-cross-border-humanitarian-aid/>. Joint Strategy Team, "World Humanitarian Day Key Message from Joint Strategy Team for Solidarity with IDPs in Kachin and northern Shan States, Myanmar," 19 August, 2017. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2017/08/19/world-humanitarian-day-keys-message-from-joint-strategy-team-jst-for-solidarity-with-idps-in-kachin-and-northern-shan-states-myanmar/>. Ei Htu Hta IDPs Supporting Committee, "Letter of Appeal for Continued Cross-Border Humanitarian Aid," 4 September, 2017. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2017/09/04/ei-htu-hta-idps-supporting-committee-letter-of-appeal-for-continue-cross-border-humanitarian-aid/>. Shan State Refugee Committee (Thai Border), "As Conflict Escalates in Shan State, Aid Must Not Be Cut Off to Shan-Thai Border Refugees," 30 August, 2017. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2017/08/30/as-conflict-escalates-in-shan-state-aid-must-not-be-cut-off-to-shan-thai-border-refugees/>.

39 Nan Lwin Hnin Pwint, "Ministry Announces Plan to Close IDP Camps in Four States," The Irrawaddy, 5 June, 2018. Available at <https://www.irrawaddy.com/news/burma/ministry-announces-plan-close-idp-camps-4-states.html>.

40 Sa Isue, "Government Urged to Address Root Causes before Closing Down IDP Camps" Karen Information Center, 26 June, 2018. Available at <https://www.bnionline.net/en/news/govt-urged-address-root-causes-closing-down-idp-camps>.

41 Ye Mon, "Military Orders Kachin IDPs to Leave Camps Despite Ongoing Hostilities," Democratic Voice of Burma, 10 May, 2018. Available at <http://www.dvb.no/news/military-orders-kachin-idps-leave-camps-despite-ongoing-hostilities/80788>. Lawi Weng,

အာရကန် ရိုဟင်ဂျာ ကယ်တင်ရေးတပ် (ARSA) ၏ ၂၀၁၇ နှင့် ၂၀၁၈ အတွင်း တိုက်ခိုက်မှုများအား တုံ့ပြန်သည့်အနေဖြင့် မြန်မာစစ်တပ် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့် နယ်မြေရှင်းလင်းရေး စစ်ဆင်ရေးများနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ချိုးဖောက်မှုများကြောင့် စစ်တပ်အား တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှုဖြင့် အရေးယူနိုင်ရန်အတွက် စစ်တပ်၏ ချိုးဖောက်မှုများအား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ လုပ်ဆောင်ရန် တွန်းအားပေးသည့် ဖိအားများ မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် ရင်ဆိုင်လာရပါသည်။ ထိုသို့သော ချိုးဖောက်မှုများကို မြန်မာနိုင်ငံရှိ တိုင်းရင်းသားလူထုများ ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာ ကြာအောင် ရင်ဆိုင် ခံစားနေရကြောင်း တိုင်းရင်းသား အရပ်ဘက်လူထု အဖွဲ့အစည်းတချို့မှ ထုတ်ဖော်ကြပါသည်။⁴²

ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီမှ ခန့်အပ်တည်ထောင်ပြီး ကုလသမဂ္ဂမှ လုပ်ပိုင်ခွင့်ပေးထားသည့် လွတ်လပ်သည့် နိုင်ငံတကာ အချက်အလက် ရှာဖွေရေး မစ်ရှင် (Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar - IIFFMM) မှ ရခိုင်၊ ကချင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းတို့တွင် မြန်မာစစ်တပ်မှ ကျူးလွန်ခဲ့သည်ဟု ထုတ်ဖော် တိုင်ကြားထားသည့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများနှင့် နိုင်ငံတကာ ရာဇဝတ်မှုများအား ၂၀၁၂ ခုနှစ် အချိန်ကာလ အပိုင်းအခြားမှ စတင်ကာ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါသည်။ အချက်အလက် ရှာဖွေရေး မစ်ရှင်မှ မြန်မာစစ်တပ်သည်

ကချင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းတို့တွင် လူသား ဖြစ်တည်မှုကို ဆန့်ကျင်သော ရာဇဝတ်မှုများ၊ တိုင်းရင်းသား အရပ်သားများ အပေါ် ကျူးလွန်သည့် စစ်ရာဇဝတ်မှုများနှင့် ရခိုင်ပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းတွင် ရိုဟင်ဂျာများ အပေါ် လူမျိုးတုံး သတ်ဖြတ်မှု၊ လူသား ဖြစ်တည်မှုကို ဆန့်ကျင်သော ရာဇဝတ်မှုများနှင့် စစ်ရာဇဝတ်မှုများအား ကျူးလွန်ခဲ့ကြောင်း စုံစမ်း တွေ့ရှိခဲ့ပါသည်။⁴³ အချက်အလက် ရှာဖွေရေး မစ်ရှင်၏ အစီရင်ခံစာအား တုံ့ပြန်သောအားဖြင့် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး ကောင်စီမှ အချက်အလက် ရှာဖွေရေးမစ်ရှင်၏ သက်တမ်းအား တိုးမြှင့်ပေးခဲ့ပြီး ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေ ညီလာခံမှ သက်သေ အထောက်အထားများအား ထိန်းသိမ်းထားကာ တရားစွဲဆိုနိုင်ရန်နှင့် အမှုများ ပြင်ဆင် တည်ဆောက်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဆက်လက် လုပ်ဆောင်နေမည့် နိုင်ငံတကာ ယန္တရား (Ongoing International Mechanism - OIM) အား တည်ထောင်ပေးခဲ့ပါသည်။⁴⁴ တစ်ချိန်တည်းတွင်ပင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ရာဇဝတ်တရားရုံး (International Criminal Court - ICC) ၏ တရားစီရင်မှု မတိုင်မီ အကြို ပြင်ဆင်ရေး ဌာနမှ ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံသည် ICC တွင် သဘောတူ လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့်နိုင်ငံ ဖြစ်သဖြင့် ရိုဟင်ဂျာများအား မြန်မာနိုင်ငံမှ နေရပ်စွန့်ခွာကာ ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံသို့ ထွက်ပြေးစေအောင် မောင်းထုတ်ခဲ့မှုအတွက် ICC တွင် တရားစီရင်ခွင့် ရှိသည်ဟု ဆုံးဖြတ်ခဲ့ပြီးနောက် ICC တရားစွဲအရာရှိမှ ထိုသို့ မောင်းထုတ်ခဲ့မှုအတွက် ကနဦး

"Military Frees Last of Baptist Group Members in Kachin, NGO Says," Irrawaddy, 5 November, 2018. Available at <https://www.irrawaddy.com/news/burma/military-frees-last-baptist-group-members-kachin-ngo-says.html>.

42 E.g. Karen Women's Organization, "Statement on Burmese Military Persecution of the Rohingya People," 18 September, 2018. Available at <https://karenwomen.org/2017/09/18/karen-womens-organisation-press-statement-on-burmese-military-persecution-of-the-rohingya-people/>. Karen Peace Support Network, "Statement in Support of Karen People Gathering in Washington, D.C.," 6 November 2017. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2017/11/06/karen-peace-support-network-statement-in-support-of-karen-people-gathering-in-washington-d-c/>. Women's League of Burma, "Statement on the Current Political Situation," 31 October, 2017. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2017/10/31/statement-of-the-womens-league-of-burma-on-the-current-political-situation-in-burma/>.

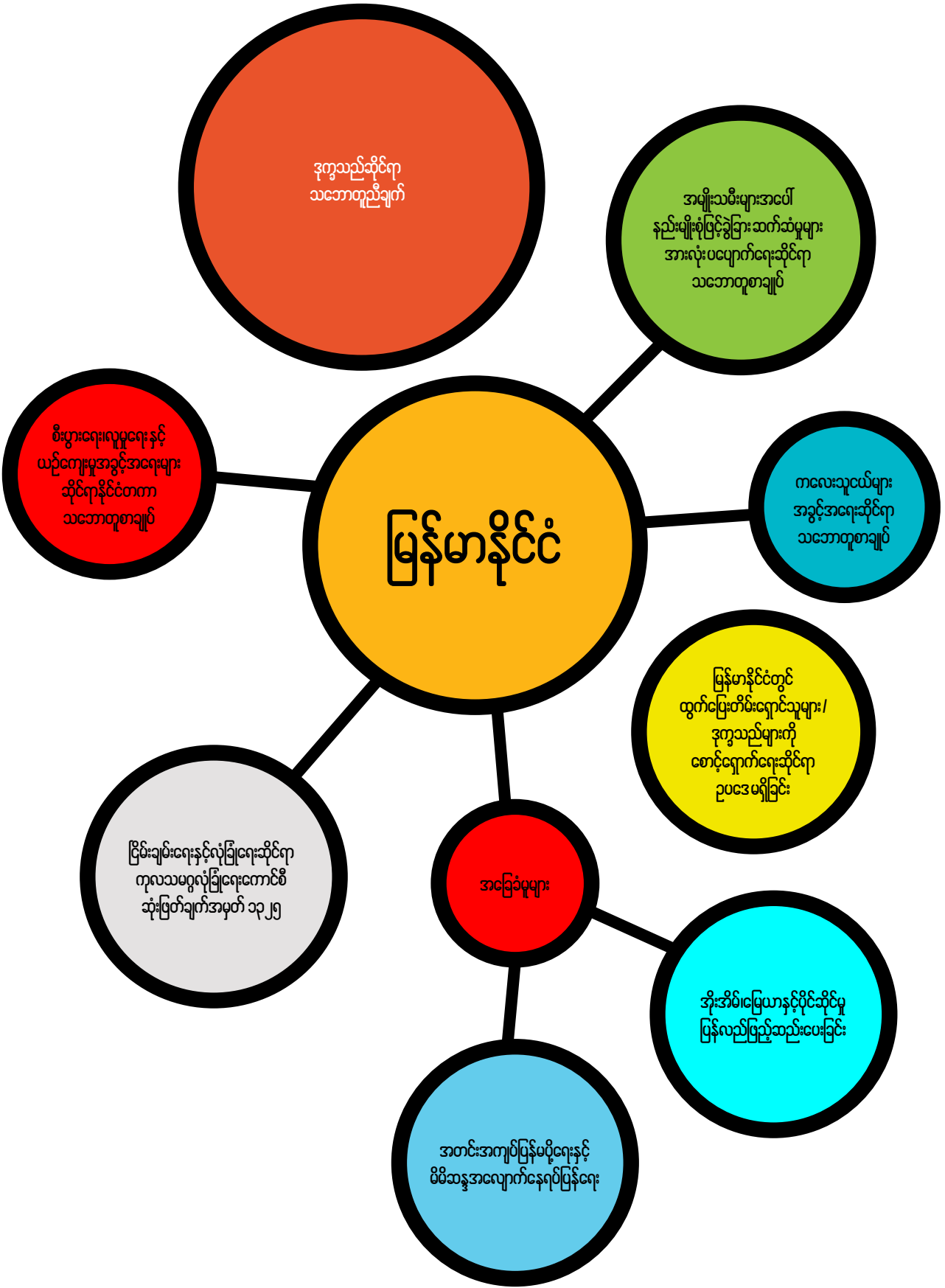
43 Report of the Detailed Findings of the Independent International Fact-Finding Mission on Myanmar, UN Doc. No. A/HRC/39/CRP.2, 18 September, 2018. Available at <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Burma/MyanmarFFM/Pages/ReportoftheMyanmarFFM.aspx>.

44 United Nations Human Rights Council, "Situation of human rights of Rohingya Muslims and other minorities in Myanmar," UN Doc. No. A/HRC/RES/39/2, 27 September 2018. Available at <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/293/69/PDF/G1829369.pdf?OpenElement>.

စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ပြုလုပ်မည် ဟု ကြေညာခဲ့ပါသည်။ တိုင်းရင်းသား အဖွဲ့အစည်း အများအပြားမှ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာ မြန်မာ နိုင်ငံ၏ အခြားဒေသများတွင် စစ်တပ်မှ ကျူးလွန်ခဲ့သည့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက် မှုများကိုပါ လွှမ်းခြုံ တရား စီရင်ပိုင်ခွင့်ရစေရန်အတွက်

ကုလသမဂ္ဂ လုံခြုံရေး ကောင်စီအား မြန်မာနိုင်ငံကို ICC သို့ လွှဲပြောင်းတရားစွဲဆိုရန် တိုက်တွန်းခြင်း အပါအဝင် နိုင်ငံတကာ တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှု ယန္တရား တစ်ရပ် တည်ထောင်ပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့ကြပါသည်။⁴⁵

45 International Kachin Community, "International Kachin Community Supports Fact-Finding Mission's Call to Refer Burma to the ICC," 3 September, 2018. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2018/09/03/international-kachin-community-supports-fact-finding-missions-call-to-refer-burma-to-the-icc/>; Karen Community Organizations, "Karen Communities Worldwide Welcomes UN Independent International Fact-Finding Mission's Call to Refer Burma to the International Criminal Court," 30 August, 2018. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2018/08/30/karen-communities-worldwide-welcomes-un-independent-international-fact-finding-missions-call-to-refer-burma-to-the-international-criminal-court/>; FORUM-ASIA, Progressive Voice, Equality Myanmar, Kachin Women's Association Thailand and Rohingya Women's Welfare Society, "UN Must Act Urgently on Recommendations by the International Fact Finding Mission on Myanmar," 27 August 2018. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2018/08/27/un-must-act-urgently-on-recommendations-by-the-international-fact-finding-mission-on-myanmar/>.

ဥပဒေနှင့် မူဝါဒရေးရာမူဘောင်

ဤအစီရင်ခံစာကို ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အသိုင်းအဝိုင်းများကိုယ်တိုင် ဖွင့်ဟပြောဆိုသော အတွေ့အကြုံများနှင့် ၎င်းတို့၏ ဦးစားပေး အကြောင်းအရာများအပေါ်တွင် အဓိကထား အခြေပြု ဖော်ပြထားပါသည်။ သို့သော် မြန်မာအစိုးရမှ လိုက်နာရန်တာဝန်ရှိသည့် ကိစ္စရပ်များဆိုင်ရာ ဥပဒေနှင့် မူဝါဒရေးရာ မူဘောင်များကို ဖော်ပြထားပြီး နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရသည့် ကာလတွင် ၎င်းတို့အား ကူညီထောက်ပံ့ပေးရန်၊ ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးဖြစ်သည့်

မိမိဆန္ဒအလျောက် ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ လုံခြုံစွာ နေရပ်ပြန်နိုင်ရေးနှင့် ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းခံပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး ကိစ္စရပ်များ သေချာစေရေး လုပ်ဆောင်ရာတွင် ကုလသမဂ္ဂ၊ အခြားသောအစိုးရများ ပေါင်းစည်းထားသည့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများအတွက် အသုံးဝင်မည့် လမ်းညွှန်များကိုလည်း ယခု အစီရင်ခံစာ၌ ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါသည်။

နိုင်ငံတကာဥပဒေနှင့် စံနှုန်းများ

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ အခွင့်အရေးများနှင့် ၎င်းတို့အား ကာကွယ်မှုဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေလမ်းညွှန်မှာ ကုလသမဂ္ဂ၏ ဒုက္ခသည်များ အခြေအနေဆိုင်ရာနှင့် ပတ်သက်သော သဘောတူညီချက်နှင့် ကျင့်ဝတ် (ဒုက္ခသည်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်ဟု ရည်ညွှန်းသုံးနှုန်း) ပင် ဖြစ်ပါသည်။⁴⁶ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံ အခြေအနေတွင် ထိုသဘောတူညီချက်ကို ကျင့်သုံးနိုင်ရန်မှာ အကြောင်းအချက် တချို့ကြောင့် အကန့်အသတ်များ ရှိနေပါသည်။ ပထမအချက်မှာ ဤသဘောတူညီချက်သည် မူလ နေထိုင်ရာ နိုင်ငံပြင်ပသို့ ရောက်ရှိနေသော ဒုက္ခသည်များအပေါ်တွင်သာ သက်ရောက်မှုရှိပြီး ပြည်တွင်း၌ရှိသော IDP များအပေါ် အကျိုးမဝင်ပါ။ ဒုတိယအချက်မှာ ထိုင်းနှင့် မြန်မာ နှစ်နိုင်ငံလုံးသည် ထိုဒုက္ခသည်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်ကို လက်မှတ်ထိုးထားသူများ မဟုတ်သည့်အတွက် ၎င်းတွင် ပါရှိသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ဥပဒေကြောင်းအရ လိုက်နာစရာ မလိုအပ်ပါ။ သို့သော်လည်း ဒုက္ခသည်

ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်၏ ပြဋ္ဌာန်းချက် အစိတ်အပိုင်း တချို့မှာ နိုင်ငံတကာ ဓလေ့ထုံးတမ်း ဥပဒေများအဖြစ် သတ်မှတ်ကြသောကြောင့် နိုင်ငံအားလုံး အပေါ်တွင် လွှမ်းမိုးမှု ရှိပါသည်။ ဒုက္ခသည်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်သည် ၎င်းကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် တာဝန်ပေးခံထားရသည့် ကုလသမဂ္ဂ ဒုက္ခသည်များဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီး (UNHCR) ရုံး အပါအဝင် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ၏ အလုပ်အတွက် လမ်းညွှန်ချက်အဖြစ် မြန်မာနိုင်ငံ အခြေအနေတွင်လည်း အလားတူ အသုံးဝင်နိုင်ပြီး မြန်မာနှင့် ထိုင်းအစိုးရများအား မူဝါဒရေးရာ စည်းရုံးလှုံ့ဆော်ရာတွင် အခြေခံတစ်ရပ်အဖြစ်လည်း အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ပြည်တွင်း နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုနှင့် ပတ်သက်သည့် ရှိပြီးသား အခြားသက်ဆိုင်သော လမ်းညွှန် မူများတွင် IDP အဓိပ္ပာယ် သတ်မှတ်ချက်နှင့် IDP များအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ဆောင်ရမည့် အစီအစဉ် မူဘောင်အား ချမှတ်ပေးကာ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေနှင့်

46 Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 and Protocol Relating to the Status of Refugees, 1967. Available at <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>.

လူ့အခွင့်အရေး စံချိန်စံနှုန်းများကိုပါ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့် ကျင့်သုံး စေသည့် ၁၉၉၉ ခုနှစ် ပြည်တွင်း နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှုဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂလမ်းညွှန်မူများလည်း ပါဝင်ပါသည်။

ထို့အပြင် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးအခြေခံ လုပ်ဆောင် ချက်များသည် ပြည်သူ့လူထုအားလုံးအပေါ် သက်ရောက် သကဲ့သို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအပေါ်တွင်လည်း ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိဘဲ သက်ရောက်ရမည် ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘော တူစာချုပ် (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights - ICESCR) ကို မြန်မာနိုင်ငံက အတည်ပြု လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သလို အမျိုးသမီးများအပေါ် နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ အားလုံးပပျောက်ရေး ဆိုင်ရာသဘောတူစာချုပ် (Convention For the Elimination of all Forms of Discrimination against Women - CEDAW) နှင့် ကလေးသူငယ်များ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် (Convention on the Rights of Child - CRC) တို့တွင်လည်း အဖွဲ့ဝင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ထိုစာချုပ်များအားလုံးတွင် လိုက်နာရန် တာဝန်ရှိမှုသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ IDP များ အတွက် အကျိုးဝင် သက်ဆိုင်နေပြီး နေရပ်ပြန်မည့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အားလုံးအတွက်ပါ သက် ဆိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဤအထဲတွင် သင့်တော် လုံလောက်သည့် အဆင့်အတန်းဖြင့် နေထိုင်ပိုင်ခွင့်၊ ပညာ သင်ကြားပိုင်ခွင့်နှင့် “မြေယာ ပြန်လည်ပြုပြင်ရေး အစီအစဉ်များ၊ မြေယာနှင့် စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍ ပြုပြင် ပြောင်းလဲမှုများတွင် တူညီသောဆက်ဆံမှု”⁴⁷ ကို သေချာ စေခြင်းများ ပါဝင်သည့် အမျိုးသမီးများအပေါ် ခွဲခြား ဆက်ဆံမှုအား ပပျောက်စေသည့် မူဝါဒများကို မြန်မာ အစိုးရမှ ရေးဆွဲ အကောင်အထည်ဖော်ရေး တာဝန်ရှိမှု

အစရှိသည်တို့ ပါဝင်ပါသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးစေ့စပ်ညှိနှိုင်း ခြင်း၊ ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ခြင်း၊ ပဋိပက္ခလွန်ကာလ ပြန်လည်တည်ဆောက်ခြင်း အဆင့်အားလုံးတွင် အမျိုး သမီးများ၏ ပါဝင်မှုကို မြှင့်တင်ရန်၊ ထိုဖြစ်စဉ်များအားလုံး တွင် လိင်ကွဲပြားမှုအပေါ် အခြေခံသည့် ရှုထောင့်ကို ထည့်သွင်းရန်၊ မုဒိမ်းမှု၊ လိင်နှင့် လိင်ကွဲပြားမှုအပေါ် အခြေခံသည့် အခြားပုံစံဖြင့် အကြမ်းဖက်မှုများမှ အမျိုး သမီးများအား ကာကွယ်ပေးသည့် အထူးနည်းလမ်းများ ဆောင်ရွက်ရန်အတွက်ဖြစ်သော အမျိုးသမီးများ၊ ငြိမ်းချမ်း ရေးနှင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ လုံခြုံရေးကောင်စီ ဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၁၃၂၅ ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် တာဝန်ရှိနေပါသည်။

မြန်မာနိုင်ငံမှ ဒုက္ခသည်များအား ဥပဒေရေးရာအရ အကာအကွယ်ပေးရေးတွင် ကြိုတော်ရသော အခက်အခဲ နောက်တစ်ခုမှာ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခဒဏ်မှ တိမ်းရှောင် ထွက်ပြေးရသူများသည် မြန်မာနိုင်ငံသားများ ဖြစ်ကြောင်း အထောက်အထား ပြသနိုင်မှု မရှိသဖြင့် နိုင်ငံမဲ့များ ဖြစ် သွားလေ့ ရှိပါသည်။ ဒုက္ခသည် အများစုမှာ (မှတ်ပုံတင် ကဲ့သို့) စာရွက်စာတမ်း အထောက်အထား မရှိသည့်အပြင် အစိုးရ ထိန်းချုပ်မှုအောက်မှ ကင်းလွတ်နေသည့် လေးလံ ခေါင်ဖျားဒေသများတွင် နေကြသူများ ဖြစ်ကြခြင်း၊ ထွက်ပြေးရသည့် အချိန်တွင် မိမိနှင့် တစ်ပါတည်းပါအောင် မယူခဲ့နိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် ထိုကဲ့သို့ အထောက်အထား မဲ့ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင်းတွင် နိုင်ငံမဲ့များအဖြစ် နေထိုင်ကြရသောကြောင့် ထိုင်းနိုင်ငံတွင် သာမက မြန်မာ နိုင်ငံတွင်ပါ နိုင်ငံသားဖြစ်မှုနှင့် ဆက်စပ် ပတ်သက်နေသည့် အခွင့်အရေးများနှင့် အကာအကွယ်များ ရရှိခံစားနိုင်ခြင်း မရှိကြတော့သဖြင့် လူမှောင်ခိုကူးမှုနှင့် လုပ်ငန်းခွင် အမြတ် ထုတ်ခြင်းတို့ အပါအဝင် အခွင့်ကောင်းယူ ခေါင်းပုံဖြတ်ခြင်း များ ရင်ဆိုင်ကြရပါသည်။

47 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, Art 12 (a) (g), 18, Dec., 1978.

အတင်းအကျပ်ပြန်မပို့ရေးနှင့်မိမိသန္ဓေအလျောက်နေရပ်ပြန်ရေး

အတင်းအကျပ်ပြန်မပို့ရေး အခြေခံမူသည် ဒုက္ခသည် ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက် (အပိုဒ် ၃၃) ပါ အဓိက ကျသော အခြေခံမူများထဲမှ တစ်ခုဖြစ်ပြီး နိုင်ငံများ လိုက်နာရန် တာဝန်ရှိသည့် ဓလေ့ထုံးတမ်း ဥပဒေအဖြစ် စဉ်းစားရမည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုလည်း ဖြစ်ပါသည်။ အတင်းအကျပ်ပြန်မပို့ရေး ဆိုရာတွင် ဒုက္ခသည်များအား သူ သို့မဟုတ် သူမအတွက် "အသက် သို့မဟုတ် လွတ်လပ်မှု ဆိုင်ရာ ခြိမ်းခြောက်မှုများ ကြောက်ရွံ့နေရသည့်"⁴⁸ နိုင်ငံသို့ အတင်းအကျပ် ပြန်လည်ပို့ဆောင်ခြင်းကို ဥပဒေဖြင့် တားမြစ်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတကာ ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေတွင် အတင်းအကျပ် ပြန် မပို့ရေးအား "ဒုက္ခသည်များ နှိပ်ကွပ် အပြစ်ပေးခံရနိုင်ခြေ ရှိသည့် နိုင်ငံများသို့ မည်သည့် အကြောင်းကြောင့်ဖြစ်စေ ဒုက္ခသည်များအား ပြန်ပို့ခြင်းကို ပိတ်ပင်တားမြစ်ခြင်း"⁴⁹ ဟု ယေဘုယျ နားလည် သဘောပေါက်ကြပါသည်။ အတင်းအကျပ် ပြန်ပို့ခြင်းသည် တရားဝင်ပြန်ပို့ခြင်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်သာ သက်ဆိုင်သည် မဟုတ်ဘဲ "ဒုက္ခသည်များကို ၎င်းတို့၏ အသက် သို့မဟုတ် လွတ်လပ်မှုအပေါ် အန္တရာယ်ရှိနေသည့် နေရာသို့ ပြန်ရန် ဖိအားပေးခြင်း"⁵⁰ ရှိပါကလည်း အတင်းအကျပ် ပြန်ပို့ခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဤတားမြစ်ချက်သည် ထိုင်း-မြန်မာ နယ်စပ်ရှိ ဒုက္ခသည်များ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံမှ ဒုက္ခသည်များ နေရပ်ပြန်ရေးနှင့် ပတ်သက်သော ဥပဒေရေးရာ မူဘောင်တစ်ရပ်အတွက် အနိမ့်ဆုံးအဆင့်ကို ဖော်ဆောင်ပေးပါသည်။

မိမိသန္ဓေအလျောက် နေရပ်ပြန်ရေးသည် လူ့အခွင့်အရေး ဥပဒေများတွင် တွေ့ရှိရသည့် နိုင်ငံသား တစ်ဦးဦးမှ နေရပ်ပြန်ရေး ဆိုင်ရာအခွင့်အရေး အပြင် အတင်းအကျပ် ပြန်မပို့ရေး အခြေခံမူများ အပေါ်တွင် အခြေခံထားပြီး⁵¹ မူလနိုင်ငံရှိ အခြေအနေများသည် ဒုက္ခသည်တစ်ဦး အတွက် ပြန်လျှင် "ဖိနှိပ်ခွဲခြား ဆက်ဆံခံရမှုများ အပေါ် အမြစ်တွယ်နေသည့် ကြောက်ရွံ့နေရမှုများ" မရှိတော့သည် အထိ ယုံကြည်နိုင်ရန် လုံလောက်သော ပြောင်းလဲမှုများ ရှိနေကြောင်း သေချာစေရန် လိုအပ်သည်။⁵² ပြည်တွင်း နေရပ်စွန့်ခွာ တိမ်းရှောင်ရမှု ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ လမ်းညွှန်မူများတွင် လည်း "၎င်းတို့၏ ဘဝရှင်သန်မှု၊ လုံခြုံမှု၊ လွတ်လပ်မှု နှင့်/ သို့မဟုတ် ကျန်းမာရေး ကိစ္စများတွင် အန္တရာယ်ရှိနိုင်သည့် မည်သည့်နေရာကိုမဆို အတင်းအကျပ် ပြန်ပို့ခြင်း သို့မဟုတ် ပြန်လည်နေရာချထားခြင်းမျိုးမှ ကာကွယ်ရန်" ဟူသော နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ အခွင့်အရေးကို အလားတူ ကာကွယ် ပေးထားပါသည်။⁵³ ဤအချက်သည် အတင်းအကျပ်ပြန်မပို့ရေး အခြေခံမူကို ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် ချဲ့ထွင်ထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ကုလသမဂ္ဂ ဒုက္ခသည်များဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးရုံး၏ မိမိသဘောဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန်ခြင်း လက်စွဲစာအုပ်တွင် မိမိသဘောဆန္ဒအလျောက် ဆိုသည်ကို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ရာ၌ လက်ခံမည့်နိုင်ငံမှ "တွန်းအား အကြောင်းရင်းများ" နည်းတူ မူလနိုင်ငံမှ "ဆွဲအား အကြောင်းရင်းများ" အပေါ်

48 Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees, Introductory Note by the Office of the High Commissioner for Refugees, December 2010. Available at <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10> .

49 Guy Goodwin-Gill and Jane McAdam, "The Refugee in International Law," Oxford University Press (March 2007).

50 Amnesty International, "Syrian Refugees at Risk of Being Returned," 17 October, 2014. Available at <https://www.amnestyusa.org/files/uaa26014.pdf>.

51 Universal Declaration of Human Rights, Art 13(2), 10 December 1948. Available at https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf. International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, Art. 12. Available at <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.

52 UN High Commissioner for Refugees, "Voluntary Repatriation: International Protection," 1996. Available at www.unhcr.org/uk/3bfe68d32.pdf.

53 UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, Guiding Principles of Internal Displacement, 2004, Principle 15. Available at <http://www.unhcr.org/protection/idps/43ce1cff2/guiding-principles-internal-displacement.html>.

ယခုဓာတ်ပုံကို ၂၀၁၆ ခုနှစ်အောက်တိုဘာလ ၂၆ ရက်နေ့တွင် ရိုက်ကူးခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ယခုပုံထဲတွင် နီးဖိုးဒုက္ခသည်စခန်းမှ အိမ်ထောင်စုပေါင်း ၃၀ သည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ နေရပ်ပြန်နေသည်ကို တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုဒုက္ခသည်များသည် နီးဖိုးဒုက္ခသည်စခန်းမှ နေရပ်ပြန်ရေးအစီအစဉ်ဖြင့် ပထမဦးဆုံး မြန်မာနိုင်ငံသို့ နေရပ်ပြန်ကြသူများ ဖြစ်ပါသည်။ တချို့သောသူများသည် ၎င်းတို့၏ မူလရွာများသို့ ပြန်သွားကြပြီး တချို့မှာမူ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြားနေရာများသို့ နေရပ်ပြန်သွားကြပါသည်။ အကယ်၍ နေရပ်ပြန်မည်ဆိုပါက လူတစ်ဦးလျှင် ထိုင်းဘတ်ငွေ ၈,၀၀၀ ဘတ် (၂၃၃.၅၇ အမေရိကန်ဒေါ်လာ) ကို ထိုင်းအစိုးရထံမှ ရရှိပါသည်။ မြန်မာ အစိုးရထံမှ အကူအညီထောက်ပံ့မှုများ ရရှိမည်ကို မသေချာသော်လည်း ထိုင်းအာဏာပိုင်များကမူ မြန်မာ အစိုးရမှ အိမ်ထောင်စုတစ်စုလျှင် မြန်မာကျပ်ငွေ ၃၀၀,၀၀၀ ကျပ် (၂၁၉.၅၉ အမေရိကန်ဒေါ်လာ) ပေး (လှူ) မည်ဟု ပြောခဲ့ပါသည်။ နီးဖိုးဒုက္ခသည်စခန်းမှ ခေါင်းဆောင်ကမူ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် ယင်းဒုက္ခသည်များကို ကူညီပေးထောက်ပံ့ ပေးစေလိုပါသည်။ [ဓာတ်ပုံ - Karen Human Rights Group]

စဉ်းစားချက်များကိုပါ ပါဝင်စေလျက် ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။⁵⁴ နေရပ်ပြန်မှုသည် မိမိသဘောဆန္ဒအလျောက် ဖြစ်၊ မဖြစ် စဉ်းစားရာတွင် “လက်ခံထားသော နိုင်ငံမှ ဖြစ်နိုင်ခြေ ရှိသော တွန်းအားပေးမှုများနှင့် မူလနိုင်ငံက ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများကို ခြိမ်းခြောက်၍ အကျပ်ကိုင် ခေါ်ယူသည် ဟူသော အနတ်လက္ခဏာဆောင်သည့် အကြောင်းရင်း များထက်စာလျှင် မူလနိုင်ငံမှ ဆွဲအား အကြောင်းရင်းများ သည် ဒုက္ခသည်များ၏ အိမ်ပြန်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက်များ တွင် လွှမ်းမိုးနိုင်သည့် အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ် ဖြစ်သည်ဟု

ဒုက္ခသည်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ မဟာမင်းကြီးမှ ယုံကြည် လက်ခံနိုင်ရမည်” ဟု ဖြစ်သည်။⁵⁵ ဒုက္ခသည်များ နေရပ် ပြန်ရန်အတွက် တွန်းအားပေးသော အကြောင်းရင်းများ အပေါ်တွင် အလွန်အကျွံ မှီခိုခြင်းသည် အတင်းအကျပ် ပြန်ပို့ရေးဆိုင်ရာ တားမြစ်ချက်များကို ဖောက်ဖျက်ခြင်းနှင့် အတူတူပင် ဖြစ်သည်။

“မိမိဆန္ဒအလျောက်” ဟူသည့် လိုအပ်ချက်အပေါ် အာရုံ စိုက်ခြင်းသည် အတင်းအကျပ် ပြန်ပို့ရေးထက် ပိုသော

54 UN High Commissioner for Refugees, “Voluntary Repatriation: International Protection,” 1996, Article 2.3. Available at www.unhcr.org/uk/3bfe68d32.pdf.
 55 UN High Commissioner for Refugees, “Voluntary Repatriation: International Protection,” 1996, Article 2.3. Available at www.unhcr.org/uk/3bfe68d32.pdf.

ကိစ္စဖြစ်ပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူတစ်ဦး၏ မူလ နေထိုင်ရာ အရပ်တွင်ရှိသော အခြေအနေများသည် နေရပ် ပြန်ရန်အတွက် အနိမ့်ဆုံးလိုအပ်ချက်နှင့် သေချာစွာ ကိုက်ညီနေသည်ဟု ပါဝင်သက်ဆိုင်သူတချို့က ဆုံးဖြတ်လျှင်ပင် ထိုထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အနေဖြင့် ပြန်မည်၊ မပြန်မည်ကို ၎င်း၏ ဆန္ဒအရ ဆုံးဖြတ်နိုင်ခွင့် ရှိနေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ ဒုက္ခသည် သို့မဟုတ် IDP အဖြစ် အကျုံးဝင်သည့် အခြေအနေ ဆက်မရှိနေလျှင်ပင် နိုင်ငံတကာ အကာအကွယ်ပေးမှုများ ဆက်ရှိနေရမည် ဟု ဆိုလိုခြင်း မဟုတ်သော်လည်း နေရပ်စွန့်ခွာရသူများ အနေဖြင့် မေ့မိဋ္ဌာန်ကျကျ လုံခြုံသည့်အခြေအနေ တစ်ခုတွင် နေရပ်မပြန်သေးဟု ဆုံးဖြတ်လိုက ဆုံးဖြတ် ပိုင်ခွင့် ရှိရပါမည်။ ထိုအစား နေရပ်စွန့်ခွာရသူများအနေဖြင့် မူလနိုင်ငံအတွင်း အခြား ကြိုက်နှစ်သက်ရာ နေရာသို့ အခြေချနေထိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေကြောင်းအရ တစ် နေရာရာသို့ ရွှေ့ပြောင်းအခြေချနေထိုင်ခြင်းများ အပါ အဝင် နေထိုင်ရန်ကိစ္စအတွက် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှု မကြုံခဲ့ရသော အခြားသူများနည်းတူ လွတ်လပ်စွာ ရွေးချယ်ခွင့် ရှိရမည် ဖြစ်သည်။⁵⁶ သို့ဖြစ်၍ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများကို မိမိဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန်ရန် တိုက်တွန်းအားပေးသူများအနေဖြင့် လူသားချင်း စာနာ သည့် အကူအညီများ ဖြတ်တောက်ခြင်းနှင့် ရွှေ့ပြောင်း ခိုလှုံသည့် နေရာများတွင် ဥပဒေကြောင်းအရ ကန့်သတ် မှုများ မြှင့်တင်ခြင်း အစရှိသည့် “ဖိအားပေးသော အကြောင်းအရာများ” ပိုမို များပြားစေခြင်းထက် ထိုနိုင်ငံ

သို့မဟုတ် မူလ လာရောက်ရာ နိုင်ငံ၏ အခြေအနေများ တိုးတက် ကောင်းမွန်လာစေရန် လုပ်ဆောင်ခြင်းကို ပိုမို အာရုံထားသင့်ပါသည်။

မိမိဆန္ဒအလျောက်ဆိုသည့် အချက်အပြင် နေရပ်ပြန်သူ များအတွက် လုံခြုံစိတ်ချမှုနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိသည့် အခြေ အနေဖြစ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။⁵⁷ UNHCR အနေဖြင့် လုံခြုံမှုရှိရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ပုံသဏ္ဍာန်သုံးခုကို ရှင်းပြရာ တွင် ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ (လုံခြုံမှုကို အာမခံခြင်းနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း၊ အဖမ်းခံရခြင်း သို့မဟုတ် အပြစ် ပေးခံရခြင်းတို့အား ကြောက်ရွံ့မှုမှ ကင်းဝေးခြင်း)၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ (လက်နက်ကိုင်တိုက်ခိုက်မှု၊ မြေမြှုပ်မိုင်း အန္တရာယ်နှင့် အခြားစိုးရိမ်စရာများမှ အကာအကွယ်ရရှိမှု) နှင့် ရုပ်ဝတ္ထုပိုင်းဆိုင်ရာ (မြေယာ သို့မဟုတ် အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှုအတွက် လက်လှမ်းမီ ရရှိပိုင်ခွင့်) တို့ ဖြစ်ပါသည်။⁵⁸ ဂုဏ်သိက္ခာရှိမှုကို ပြောရမည် ဆိုလျှင် UNCHR မှ “ထိုဒုက္ခသည်များသည် အခြားသူများ၏ စားစားခံ မဟုတ်သည့်အတွက် ခြွင်းချက်မရှိ လွတ်လပ်စွာ နေရပ်ပြန်ခွင့် ရှိရမည်၊ ၎င်းတို့မိသားစုများနှင့် အခြေအနေ အရ မခွဲချင်ဘဲ ခွဲခွာခြင်းဖြစ်သည့်အတွက် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများ အပြည့်အဝ ရရှိစေခြင်းအပါအဝင် နိုင်ငံအာဏာပိုင်များမှ အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် အပြည့်အဝ ပြန်လည်လက်ခံခြင်း” တို့ပါ ပါဝင်သည်ဟု သတ်မှတ်ထား ပါသည်။⁵⁹

56 For instance, Article 355 of the 2008 Constitution provides: “Every citizen shall have the right to settle and reside in any place within the Republic of the Union of Myanmar according to law.” Constitution of the Republic of the Union of Myanmar, 2008, Art. 355. Available at <http://www.president-office.gov.mm/en/sites/default/files/myanmarconstitution2008mm.pdf>.

57 UN Commission on Human Rights, “Principles on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons,” E/CN.4/Sub.2/2005/1, 28 June 2005, Principle 10. Available at <http://www.unhcr.org/protection/idps/50f94d849/principles-housing-property-restitution-refugees-displaced-persons-pinheiro.html>.

58 UN High Commissioner for Refugees, “Voluntary Repatriation: International Protection,” 1996, Article 2.4. Available at www.unhcr.org/uk/3bfe68d32.pdf.

59 UN High Commissioner for Refugees, “Voluntary Repatriation: International Protection,” 1996, Article 2.4. Available at www.unhcr.org/uk/3bfe68d32.pdf.

၂၀၁၂ ခုနှစ် KNPP နှင့် မြန်မာအစိုးရတို့အကြား ပြုလုပ်ထားသော ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်ပါ အချက်တစ်ခုကို အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်နိုင်ရေးအတွက် IDP များနှင့် ဒုက္ခသည်များ နေရပ်ပြန်ရန် သံလွင်အရှေ့ဘက်ခြမ်းရှိ မွဲလယုတွင် ဆောက်လုပ်ထားသော အိမ်အလုံးပေါင်း ၅၀ ကျော်ကို ယခုဓာတ်ပုံထဲတွင် တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အခြေအနေမတည်ငြိမ်မှုများကြောင့် အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်မှုများကို မစတင်နိုင်ဘဲ ဖြစ်နေပါသည်။ [ဓာတ်ပုံ - Karenni Legal and Human Rights Center]

အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့်ပိုင်ဆိုင်မှုအခွင့်အရေး

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စများမှာ ဥပဒေကြောင်းအရနှင့် လက်တွေ့ကြား များစွာ ကွာခြား ရှုပ်ထွေးနိုင်ပါသည်။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး ဥပဒေအပေါ် အထွေထွေ ချိုးဖောက်မှုများ၊ နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေများအပေါ် ပြင်းထန်စွာ ချိုးဖောက်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ နစ်နာရသူများအတွက် ကုစားပေးခြင်း၊ လျော်ကြေးပေးခြင်းတို့အတွက် ကုလ သမဂ္ဂ၏ အခြေခံမူများနှင့် လမ်းညွှန်မှုများမှ အနိမ့်ဆုံး

စံနှုန်းကို ပေးခဲ့ပြီး နစ်နာရသူများသည် "အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး ဥပဒေအပေါ် အထွေထွေ ချိုးဖောက်မှု များနှင့် နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေများ အပေါ် ပြင်းထန်စွာ ချိုးဖောက်မှုများ မဖြစ်မီက မူလအခြေ အနေအတိုင်း ဖြစ်နိုင်သမျှ ပြန်လည် ရရှိစေရမည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။ ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းတွင် ... မူလ နေထိုင်ရာနေရာသို့ ပြန်လည် အခြေချခွင့်အပြင်... ပိုင်ဆိုင်မှုများကို ပြန်လည်ပေးအပ်ရေးပါ ပါဝင်သည်။"⁶⁰ အတင်းအကျပ် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်စေခြင်း၊ ပိုင်ဆိုင်မှုများ

60 Office of the High Commissioner for Human Rights, "Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law," UN GA Resolution 60/147, 16 December, 2005, p. 19. Available at <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/Reme>

ကို အဓမ္မသိမ်းဆည်းခြင်း သို့မဟုတ် ဖျက်ဆီးခြင်းတို့သည် လူ့အခွင့်အရေး ဥပဒေအပေါ် အထွေထွေ ချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်သည့်အပြင် အလားတူ နိုင်ငံတကာ လူသားချင်း စာနာမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေများအပေါ် ပြင်းထန်စွာ ချိုးဖောက်ခြင်းလည်း ဖြစ်သောကြောင့်⁶¹ နစ်နာခံစားရသူများအနေဖြင့် ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းခံပိုင်ခွင့် ရှိသည်။

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို ဒုက္ခသည်နှင့် IDP များအတွက် အိုးအိမ်နှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးရေး အခြေခံမူများ (ပင်နဲရီး အခြေခံမူများဟုလည်း သိကြသည်။) ထဲတွင် ပါဝင်ပြီး နိုင်ငံတကာ ဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့် လူ့အခွင့်အရေး စံနှုန်းများကို ခြုံငုံ သုံးသပ်ထားကာ နိုင်ငံများနှင့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ အတွက် ထိုအခွင့်အရေးများကို လက်တွေ့တွင် ကာကွယ် အကောင်

အထည် ဖော်နိုင်ရန် လမ်းညွှန်အဖြစ် ပံ့ပိုးပေးထားပါသည်။ ပင်နဲရီးအခြေခံမူများ၏ အခြေခံမှာ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ အနေဖြင့် အိုးအိမ်နှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု အတွက် ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးမှု ရရှိရန် သို့မဟုတ် လက်တွေ့အရ မဖြစ်နိုင်ပါက လျော်ကြေးပေးရန် ဖြစ်ပါသည်။⁶² ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးရန် အခွင့်အရေးသည် သီးခြား ကိစ္စရပ်တစ်ခု ဖြစ်သော်လည်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေရပ်ပြန်လျှင် လုံလောက်သော မြေ ယာ၊ အိုးအိမ်ရရှိရန်ကိစ္စနှင့် ဆက်စပ်နေပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အနေဖြင့် မည်သည့်နေရာတွင် ပြန်လည် နေထိုင်ရန် ဆုံးဖြတ်သည်ဖြစ်စေ ရွှေ့ပြောင်းခံရချိန် မတိုင်မီကသော်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် နောက်ပိုင်းမှသော်လည်းကောင်း ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများအား တရားမဝင် သိမ်းပိုက်ထားခြင်းများအပေါ် ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးရန် သို့မဟုတ် လျော်ကြေး ရရှိရန်အတွက် ၎င်းတို့ထံ၌ ဥပဒေကြောင်းအရ အခွင့်အရေး ရှိပါသည်။

ပြည်တွင်းဥပဒေ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရွှေ့ပြောင်းရမှု အခြေအနေများနှင့် ပတ်သက်၍ ဥပဒေတချို့ ရှိသော်လည်း ပဋိပက္ခကြောင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေရပ်ပြန်ရေး၊ ပြန်လည်နေရာချထားရေးနှင့်ပတ်သက်၍ မည်သည့် ဥပဒေမှ မရှိပါ။ ထိုသက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေများထဲတွင် စစ်တပ်မှ ရေးဆွဲခဲ့သော ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်ပြီး ရွှေ့ပြောင်းခံရသူများအပါအဝင် အားလုံးအတွက် အခြေခံအခွင့်အရေးများအကြောင်း ထည့်သွင်းထားပါသည်။ မည်သို့ပင် ဆိုစေကာမူ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအရ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော နေရပ်ပြန်ရေးမျိုး ဖြစ်ရန်

အခြေအနေများ ဖန်တီးရေးအတွက် အတားအဆီးများ ရှိနေပေသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေရပ်ပြန်ရေး ဆုံးဖြတ်ရာ၌ မြေယာကိစ္စက သေရေးရှင်ရေးကိစ္စတစ်ခု သကဲ့သို့ အရေးပါသဖြင့် မြေယာနှင့် အခြား သယံဇာတများ စီမံခန့်ခွဲအသုံးပြုမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေများသည် ၎င်းတို့နှင့် တိုက်ရိုက်သက်ဆိုင်ပါသည်။ ခြုံငုံပြောရမည်ဆိုလျှင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအပါအဝင် ပြည်တွင်းဥပဒေများသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် အကာအကွယ်မပေးနိုင်ရုံမျှမက အခက်အခဲများပင် ဖြစ်စေသဖြင့် ပိုင်ဆိုင်မှုအခွင့်အရေးများ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးမည့်

dyAndReparation.aspx.
61 International Committee of the Red Cross, "Rule 129. The Act of Displacement," Customary International Humanitarian Law. Available at https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule129.
62 UN Commission on Human Rights, "Principles on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons," Principle 10, E/CN.4/Sub.2/2005/1, 28 June, 2005, Principle 2. Available at <http://www.unhcr.org/protection/idps/50f94d849/principles-housing-property-restitution-refugees-displaced-persons-pinheiro.html>.

အခွင့်အရေးများ အပါအဝင် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများကို အပြည့်အဝ ရရှိစေမည့် မိမိဆန္ဒအလျောက် လုံခြုံ၍ ဂုဏ်သိက္ခာရှိစွာ နေရပ်ပြန်နိုင်ရေးကို အကျိုးဆောင်မည့် ဥပဒေများအဖြစ် ပြင်ဆင်သင့်ပါသည်။ ဖက်ဒရယ်စနစ် အောက်တွင် အနာဂတ်စီစဉ်မှုများအတွက် ဥပဒေကြောင်း အရ မသေချာ မရောမမှုများ၊ လက်ရှိ ရှိနေသော ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေနှင့် EAO ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် ၎င်းတို့ ကျင့်သုံးအုပ်ချုပ်နေသည့် ဥပဒေများ၏ အနာဂတ်

အခြေအနေသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် ရေရှည်ရွေးချယ်စရာများ ရရှိနိုင်ရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေကြောင်း အခြေအနေကို ပိုမို ရှုပ်ထွေးစေပါသည်။ ထို့အပြင် EAO များ ဦးဆောင် ကျင့်သုံးနေသော မြေယာအုပ်ချုပ်မှု စနစ်များနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းစနစ်များအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် နေရပ်စွန့်ခွာ ရွှေ့ပြောင်းရသူများ၏ အခွင့်အရေးများအား အကာအကွယ်ပေးရေးနှင့် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲမည့် နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် လွန်စွာအရေးပါပါသည်။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ

ခွဲခြားဆက်ဆံမှု မရှိရေး၊ ဥပဒေ၏တူညီသော ကာကွယ်မှုနှင့် အခြေခံ လူ့အခွင့်အရေးများအပါအဝင် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအား အကာအကွယ်ပေးရေး တွင် အကျိုးဝင်ပါသည်။⁶³ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ၏ ပုဒ်မ ၃၅၅ အရ နိုင်ငံသားတိုင်းသည် “ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်အတွင်း မည်သည့် အရပ်ဒေသ၌မဆို ဥပဒေနှင့်အညီ အခြေစိုက် နေထိုင်ခွင့်ရှိသည်” ဟူသော အခွင့်အရေးကို အသိအမှတ်ပြုထားပါသည်။ အလားတူ ဥပဒေပုဒ်မ ၃၅၆ အရ နိုင်ငံတော်သည် “နိုင်ငံသားများ၏ တရားဝင်ရရှိပိုင်ဆိုင်ထားသောရွှေ့ပြောင်းနိုင်သောပစ္စည်း၊ မရွှေ့ပြောင်းနိုင်သောပစ္စည်းများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဥပဒေအရ ကာကွယ်ပေးရမည်” ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။⁶⁴ ထိုဥပဒေ ပုဒ်မများကို အတူယှဉ်တွဲ သုံးသပ်ကြည့်ပါက ၎င်းတို့သည် နေရပ်ပြန်လိုသော သို့မဟုတ် မည်သည့် နေရာဖြစ်ဖြစ် အခြေချလိုသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများ သို့မဟုတ် လျော်ကြေးအတွက်

ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းခံပိုင်ခွင့်နှင့် သီးခြားဖြစ်နေသော အခြား အခြေခံအခွင့်အရေးများ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။⁶⁵ မည်သို့ပင် ဆိုစေကာမူ စိတ်ကြိုက် ထင်ရာမြင်ရာ အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းကို ခွင့်ပြုထားသော အခြားသော ပိုမို ကန့်သတ်ချုပ်ချယ်သည့် ဥပဒေများကဲ့သို့ပင် ဤဥပဒေကလည်း အာဏာပိုင်များအား လိုသလို အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခွင့် ပြုနေသဖြင့် “ဥပဒေအရ” ဆိုသော စကားရပ်သည် ဤအခြေခံဥပဒေနှင့် အခြားဥပဒေများ အပေါ်တွင် စိန်ခေါ်မှုအဖြစ် ဆက်လက် ရှိနေပါသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမှ နိုင်ငံတော်သည် “နိုင်ငံသားများအား ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို ခွင့်ပြုရမည်” ဟု ဆိုသော်ငြားလည်း အခြားတစ်ဘက်တွင် “နိုင်ငံတော်သည် - နိုင်ငံတော်ရှိ မြေအားလုံး၊ မြေပေါ်မြေအောက်၊ ရေပေါ်ရေအောက်နှင့် လေထုအတွင်းရှိ သယံဇာတ ပစ္စည်းအားလုံး၏ ပင်ရင်းပိုင်ရှင် ဖြစ်သည်” ဟု ဆိုထားပြန်သည်။⁶⁶ ထိုသို့ ဆန့်ကျင်ဖီလာဖြစ်နေ

63 Constitution of the Republic of the Union of Myanmar, 2008, Art. 347-363. Available at <http://www.president-office.gov.mm/en/sites/default/files/myanmarconstitution2008mm.pdf>.
64 Constitution of the Republic of the Union of Myanmar, 2008, Art. 155-56. Available at <http://www.president-office.gov.mm/en/sites/default/files/myanmarconstitution2008mm.pdf>.
65 Displacement Solutions and Norwegian Refugee Council, “Restitution in Myanmar,” March 2017. Available at <http://displacementsolutions.org/wp-content/uploads/2017/03/Restitution-in-Myanmar.pdf>.
66 Constitution of the Republic of the Union of Myanmar, 2008, Art. 37. Available at <http://www.president-office.gov.mm/en/sites/default/files/myanmarconstitution2008mm.pdf>.

သည့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် မြေယာများအား ပုဂ္ဂလိကပိုင်ဆိုင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုဟန်ရှိသော်ငြားလည်း လက်တွေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ မြေယာ ပုဂ္ဂလိကပိုင်ဆိုင်မှု သည် လိုင်စင်ခွင့်ပြုချက်များဖြင့် မြေယာ အသုံးချခွင့် ရှိခြင်းသာဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတော်အနေဖြင့် မြေယာများကို အကြွင်းမဲ့ပိုင်ဆိုင်မှုကြောင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ ၏ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းခံပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေးကို ငြင်းဆန် ရန်အတွက် အခြေခံတစ်ရပ် ဖြစ်နေပြန်ပါသည်။⁶⁷

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် စစ်တပ်အား ကြီးမားသော အာဏာပေးထားပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများတွင် စစ်တပ်က အဓိကလုပ်ဆောင်သူ ဖြစ်နေခြင်းကြောင့် မိမိဆန္ဒအလျောက် လုံခြုံစွာ ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ နေရပ်ပြန်နိုင် ရေးအတွက် အခြေအနေများဖန်တီးရာတွင် ကြီးမား သော အတားအဆီးတစ်ရပ် ဖြစ်နေပါသည်။⁶⁸ ပဋိပက္ခ ဒေသများတွင် စစ်ရေးတည်ဆောက်မှုကို ရုပ်သိမ်းရန်၊

စစ်တပ်အား ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်၊ တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန် ခံမှု ရှိစေရန်နှင့် စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် ကိုယ် ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို ဖော်ဆောင်နိုင်ရန်အတွက် အုပ်ချုပ်မှု စနစ်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် အစရှိသည်တို့ အားလုံး သည် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော နေရပ်ပြန်ရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ ပြင်ဆင်ကာ စစ်တပ်၏အာဏာကို လျှော့ချကန့် သတ်ရေးတို့ လုပ်ဆောင်ရန်လည်း လိုအပ်ပါသည်။ သို့သော် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေး အတွက် လွှတ်တော်တွင် ၇၅% အထက် လိုအပ်ပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ အာမခံထားပေးသော လွှတ် တော်၏ ၂၅% နေရာကိုမူ မြန်မာစစ်တပ်မှ ရယူထား ပါသည်။⁶⁹ သို့ဖြစ်၍ အနည်းဆုံး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လိုအပ်ချက်များ အပါအဝင် အဓိက ကျသောပြောင်းလဲမှုများအတွက် စစ်တပ်၏ပူးပေါင်းပါဝင်မှု မရှိလျှင် ပြင်ဆင်ခြင်းကိစ္စများ လွယ်ကူနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။

မြေယာဥပဒေ

ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် မြေယာနှင့် သယံဇာတများ အုပ်ချုပ်စီမံမှုသည် အဓိကကျသောကိစ္စဖြစ်ပြီး အနာဂတ် ဖက်ဒရယ် ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စု တစ်ခုအနေဖြင့် မြေယာနှင့် သယံဇာတများ စီမံခန့်ခွဲမှုကို တိုင်းရင်း သား ဒေသများအတွက် သိသာထင်ရှားသော အာဏာ ခွဲဝေမှု ပြုလုပ်ရန် လိုပါလိမ့်မည်။ နေရပ်စွန့်ခွာရွှေ့ပြောင်း ရသူ အများစု၏ ဇာတိဒေသများတွင် အများဆုံး ကျင့် သုံးနေသည့် ဓလေ့ထုံးတမ်းအရ မြေယာအသုံးချမှုစနစ် များအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် ရေရှည်တည်တံ့သော နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် အရေးပါလှပါသည်။ လက်ရှိတွင်

ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု နယ်မြေများ ရှိ မြေယာအပေါ်တွင် ဒွေးရောယှက်တင်ဖြစ်နေသော ဥပဒေစနစ်များ ရှိနေပါသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အသေး စိတ် ဆက်လက်ဆွေးနွေးသွားမည့် မြန်မာအစိုးရ၏ မြေယာဥပဒေများအပြင် မြောက်မြားစွာသော ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ၏ မူလမြေနေရာများသည် EAO များ၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိနေပြီး ၎င်းတို့၏ မြေယာမူဝါဒများအောက်တွင်လည်း သက်ရောက်နေပါ သည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများသည် EAO များ အုပ်ချုပ်နေသော နယ်မြေများသို့ ပြန်လျှင်

67 Displacement Solutions and Norwegian Refugee Council, "Restitution in Myanmar," March 2017. Available at <http://displacement-solutions.org/wp-content/uploads/2017/03/Restitution-in-Myanmar.pdf>.
68 Burma Lawyer's Council, "The Most Problematic Provisions in the 2008 Constitution and Burmese Laws," June 2012. Available at <http://www.burmapartnership.org/wp-content/uploads/2012/06/Top-Laws-and-Constitutional-Provisions-to-Be-Repealed-or-Amended.pdf>.
69 Constitution of the Republic of the Union of Myanmar, 2008, Art. 109(b), 141(b) and 436. Available at <http://www.president-office.gov.mm/en/sites/default/files/myanmarconstitution2008mm.pdf>.

မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုကို သက်သေပြရန် ထိုအဖွဲ့များ၏ လိုအပ်ချက်များကို ပြည့်မီရမည် ဖြစ်သကဲ့သို့ ၎င်းတို့၏ အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေး ယန္တရားများအတိုင်း ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ဒေသများတွင် ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေကို မကြာခဏဆိုသလို အသုံးပြုနေသော်လည်း မြန်မာအစိုးရ ဥပဒေစနစ်အမျိုးမျိုးမှ အပြည့်အဝ အသိအမှတ်ပြုခြင်း မရှိပါ။ ဤအခြေအနေတွင် EAO များ၏ စနစ်များအရ အသုံးပြုနေသော ဓလေ့ထုံးတမ်း စနစ်အရ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု အထောက်အထားနှင့် မှတ်တမ်းများအား မြန်မာအစိုးရမှ အသိအမှတ် မပြုလျှင် ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားလာနိုင်သည့် အခြေအနေ ရောက်သွားနိုင်ပါသည်။

လက်ရှိမြန်မာအစိုးရ၏ ဥပဒေနှင့် မူဝါဒများသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုကို ပိုမို ဖြစ်ပွားစေရန် အားပေးနေသကဲ့သို့ ဖြစ်နေပြီး လက်ရှိ မြေပိုင်ဆိုင်သူများ၏ အခွင့်အရေးအား ကာကွယ်ပေးခြင်းထက် မြေယာသိမ်းဆည်းမှုကို ရှေးရှုစေသည့် အကြီးစား လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး ကဏ္ဍကို ပိုမို ဦးစားပေးနေပါသည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် လယ်ယာမြေဥပဒေသည် တရားဝင်ဖြစ်ရေး ရည်ရွယ်ချက်အရ မှတ်ပုံတင်ခြင်း ဖြစ်စဉ်ဖြင့် ပိုင်ဆိုင်မှုကို တရားဝင်ဖြစ်ရန်အတွက် ဓလေ့ထုံးတမ်းအရ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုထားသော်လည်း ဥပမာအားဖြင့် မွေးမြူရေးသုံး စားကျက်မြေ သို့မဟုတ် ဘာသာရေး သို့မဟုတ် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ အစရှိသော ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းသုံး မြေများအတွက် မပါဝင်ဘဲ လယ်ယာ စိုက်ပျိုးမှုအတွက် တစ်ဦးချင်း ပိုင်ဆိုင်မှုများ မှတ်ပုံတင်ရန်ကိုသာ ခွင့်ပြုထားပါသည်။ ဤဥပဒေသည် မိရိုးဖလာ မြေယာပိုင်ဆိုင်သူ/ အသုံးပြုသူများမှ မှတ်ပုံတင်ရန် လိုအပ်ခြင်းကြောင့် ထိရှလွယ် အင်အားနည်းသည့် လယ်သမား

များအတွက် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရမည့် အခြေအနေသို့ ပိုမို ရောက်ရှိသွားစေနိုင်ပါသည်။ မှတ်ပုံတင်ရန်အတွက် လိုအပ်ချက်သည် ခွဲခြားဆက်ဆံခံရခြင်း၊ ဒေသန္တရ အကျင့်ပျက်ခြစားခြင်း၊ များစွာသော တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ လုပ်ဆောင်ထားခြင်း မရှိသည့် အစိုးရ၏ တရားဝင် အထောက်အထား မှတ်တမ်းများ ပေးအပ်ရန် လိုအပ်ခြင်း၊ ဥပဒေ အသိအမြင် ချို့ယွင်းခြင်း အစရှိသည် တို့နှင့် ပေါင်းစပ်လိုက်သောအခါ အများအပြားအနေ ဖြင့် ၎င်းတို့၏ မြေယာများကို မှတ်ပုံမတင်နိုင်တော့ဘဲ အသိမ်းခံရမည့် အနေအထားသို့ ပိုမို ရောက်ရှိသွားစေပါသည်။⁷⁰ မြေယာမှတ်ပုံတင်ခြင်းသည် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် အပ်နှင်းခြင်းမျိုး မဟုတ်ဘဲ အစိုးရ (မြေကို အန္တိမပိုင်ဆိုင်သူ) ထံမှ အချိန်အတိုင်းအတာဖြင့် ငှားယူခြင်းသဘော ပိုဆောင်နေပါသည်။ ခွင့်ပြုချက်မရဘဲ စိုက်ပျိုးသီးနှံ အမျိုးအစား ပြောင်းလျှင်သော်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် စိုက်ပျိုးရေးအတွက် အသုံးမပြုတော့လျှင် သော်လည်းကောင်း အစရှိသည့် အချို့ အခြေအနေများနှင့် မကိုက်ညီတော့လျှင် မှတ်ပုံတင်ထားမှုကို ရုပ်သိမ်းနိုင်သည်။⁷¹ ဤကိစ္စတွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုကြောင့် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး မလုပ်နိုင်တော့သည့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ မြေယာများလည်း ပါနိုင်ပါသည်။ မြေယာအခွင့်အရေး အဖွဲ့အစည်းတချို့မှ ထောက်ပြထားသည့်အတိုင်း ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေအရ ပိုင်ဆိုင်သည့် မြေအား မှတ်ပုံတင်ခြင်းသည် ဘိုးဘွားစဉ်ဆက် ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည့် မြေအား မြန်မာအစိုးရ စနစ်အောက်သို့ သွတ်သွင်းလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည့်အတွက် နောက်ပိုင်းတွင် မြေယာများကို စွန့်လွှတ်ရသည့်အခြေအနေ ရောက်သွားနိုင်ပါသည်။⁷² ထို့အပြင် ဤဥပဒေ အသက်မဝင်ခင်ကတည်းက ရွှေ့ပြောင်း နေထိုင်ရမှုကြောင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အများအပြားမှာ မြေယာများကို တရားဝင် မှတ်ပုံတင်

70 Displacement Solutions, "Myanmar at the HLP Crossroads," October 2012. Available at <http://displacementsolutions.org/wp-content/uploads/Myanmar-at-the-HLP-Crossroads-Public.pdf>. <http://displacementsolutions.org/wp-content/uploads/Myanmar-at-the-HLP-Crossroads-Public.pdf>.

71 Burma Environmental Working Group, "Resource Federalism," 2017. Available at http://www.bewg.org/sites/default/files/pdf_report_file/ResourceFederalismWEB_0.pdf.

72 Land in Our Hands and Myanmar Alliance for Transparency and Accountability, "Civil Society Organizations' Statement on

ချင်လျှင်ပင် မှတ်ပုံတင်နိုင်ခြင်း ရှိခဲ့မည် မဟုတ်ပါ။ မြေယာသုံးစွဲမှုနှင့် ရွာပြင်ပသို့ ခွဲဝေရောင်းချခြင်းကို ထိန်းချုပ်ထားသော ဓလေ့ထုံးတမ်းစနစ်များ၏ လိုအပ်ချက်များနှင့်ဆန့်ကျင်စွာ လယ်ယာမြေ ဥပဒေသည် ပုဂ္ဂလိက မြေယာအသုံးပြုမှု လက်မှတ်များကို ရောင်းချခွင့် ပြုထားသဖြင့် ဆင်းရဲသော လယ်သမားများအတွက် ရေတိုလိုအပ်ချက်များ ဖြေရှင်းနိုင်ရန် ပိုင်းဝန်းဖိအားပေးသော ရောင်းဝယ်မှု အန္တရာယ်ကို ကြိုစေနိုင်ကာ ရေရှည်တွင်လည်း ၎င်းတို့၏ ထိရလွယ် အင်အားနည်းမှုကို ပိုမို ဖြစ်ပွားစေနိုင်ပါသည်။⁷³ လယ်ယာမြေဥပဒေအပြင် အထူးစီးပွားရေးဇုန်ဥပဒေနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုဥပဒေ နှစ်ခုစလုံးသည် မြေယာပိုင်ဆိုင်သူများ သို့မဟုတ် ဒေသခံ အသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် တိုင်ပင်မှုမရှိဘဲ ပြုလုပ်သည့် နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုအတွက် မြေယာများကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊ စီမံခြင်းများအပေါ် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုများသည့် စနစ်တစ်ခုကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။⁷⁴

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် အဓိက အရေးကြီးသည့် အချက်တစ်ချက်မှာ မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေးဥပဒေသည် တစ်သီးပုဂ္ဂလများ သို့မဟုတ် နိုင်ငံခြား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ အပါအဝင် ကုမ္ပဏီများအား သုံးစွဲခွင့်ပြုပေးသည့် မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်း ဗဟိုကော်မတီကို လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ တော်တော်များများ ပေးထားပြီး ၎င်းတို့မှာ “မြေလပ်” သို့မဟုတ် “မြေရိုင်း” ဆိုသည်ကို သတ်မှတ်ပြီး အသုံးပြု

စေခြင်းဖြစ်သည်။ “မြေလပ်များ” သို့မဟုတ် “မြေရိုင်းများ” ဟု လက်တွေ့တွင် သတ်မှတ်ထားသော မြေများသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရသူများမှ ပိုင်ဆိုင်သည့်မြေများ၊ ဒေသခံရွာသားများက ပိုင်ဆိုင်ပြီး မိရိုးဖလာ စိုက်ပျိုးရေးဆိုင်ရာ လက်တွေ့လုပ်ဆောင်မှုများအရ ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ မြေလပ်ဖြစ်အောင် ထားရှိသည့်မြေများနှင့် တရားဝင် အထောက်အထားများ မရှိသော်လည်း မြေများကို ဓလေ့ထုံးတမ်း အစဉ်အလာများအရ ပိုင်ဆိုင်ပြီး ပိုင်ဆိုင်သူများ လက်ရှိ နေထိုင်လုပ်ကိုင်နေသော မြေများ ပါဝင်နေပါသည်။⁷⁵ “(သဘာဝ ဘေးအန္တရာယ်ကြောင့် မြေယာကို စွန့်ပစ် ရွှေ့ပြောင်းသွားခဲ့ကြခြင်းကဲ့သို့) ခြွင်းချက်” အခြေအနေများကြောင့် လစ်လပ်သွားသော မြေယာအတွက် ဥပဒေတွင် ခြွင်းချက်ပေးထားသော်လည်း ပဋိပက္ခကြောင့် ဖြစ်ရသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုသည် ထိုသို့သော ခြွင်းချက်အခြေအနေတွင် အကျုံးဝင်ခြင်း ရှိ၊ မရှိ အစိုးရမှ ရှင်းလင်းဖော်ပြထားသော ခိုင်မာသည့် သတ်မှတ်ချက်တစ်ခု ရှိမနေသည့်အတွက် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ မြေများကို မြေလွတ်များအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်း မရှိစေရန် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပေးမှု ရှိနေ၊ မရှိနေကိုလည်း ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မသိနိုင်ပါ။⁷⁶ မြေ လစ်လပ်ခြင်း၊ မလစ်လပ်ခြင်းအား ကြိုက်သလို ဆုံးဖြတ်နိုင်သော ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုကြီးမားသည့် ဖြစ်စဉ် ရှိနေသည့်အပြင် လက်တွေ့တွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေထိုင်ကြရသူများသည် များသောအားဖြင့် ၎င်းတို့၏ မြေအနီးအနားတွင် ရှိမနေသည့်အတွက် ၎င်းတို့၏ မြေများကို

the Vacant, Fallow & Virgin Land Management 2018 and Related Announcement,” 16 November, 2018. Available at <https://www.facebook.com/landinourhands/photos/pcb.2263398110604159/2263397833937520/?type=3&theater>.

73 Displacement Solutions, “Myanmar at the HLP Crossroads,” October 2012. Available at <http://displacementsolutions.org/wp-content/uploads/Burma/Myanmar-at-the-HLP-Crossroads-Public.pdf>. Interview with the Author, Yangon, January 2018.

74 Burma Environmental Working Group, “Resource Federalism,” 2017. Available at http://www.bewg.org/sites/default/files/pdf_report_file/ResourceFederalismWEB_0.pdf.

75 Burma Environmental Working Group, “Resource Federalism,” 2017. Available at http://www.bewg.org/sites/default/files/pdf_report_file/ResourceFederalismWEB_0.pdf. Durable Peace Program Consortium, “Displaced and Dispossessed: Conflict-Affected Communities and Their Land of Origin in Kachin State, Myanmar,” May 2018. Available at https://d1tn3vj7xz9fdh.cloudfront.net/s3fs-public/file_attachments/bp-displaced-dispossessed-land-myanmar-210518-en.pdf.

76 Durable Peace Program Consortium, “Displaced and Dispossessed: Conflict-Affected Communities and Their Land of Origin in Kachin State, Burma/Myanmar,” May 2018. Available at https://d1tn3vj7xz9fdh.cloudfront.net/s3fs-public/file_attachments/bp-displaced-dispossessed-land-Burma/Myanmar-210518-en.pdf.

အစိုးရမှ မြေရိုင်းဟု သတ်မှတ်ပြီး (အခြားသူများကို လက်လွှဲ) ပေးပစ်လိုက်နိုင်သည့် ကြီးမားသောအန္တရာယ် ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။⁷⁷ ၂၀၁၈ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် မြေယာဥပဒေတွင်း ထပ်မံ ထည့်သွင်းလိုက်သော ပြင်ဆင်ချက်များတွင် မြေလွတ်၊ မြေလပ်၊ မြေရိုင်းများပေါ်တွင် နေထိုင် စိုက်ပျိုးလုပ်ကိုင်သူများ အနေဖြင့် ၎င်းတို့ မြေအား ခြောက်လအတွင်း မှတ်ပုံတင်ရန်နှင့် မှတ်ပုံမတင်ပါက မြေပေါ်မှ မောင်းထုတ်ခြင်း၊ ဒဏ်ရိုက်ခြင်းနှင့် ထောင်ဒဏ်ချမှတ်ခြင်း ခံရမည်ဟု ပါရှိပါသည်။⁷⁸ ၂၀၁၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် မြေလွတ်၊ မြေလပ်၊ မြေရိုင်း စီမံခန့်ခွဲရေး ဗဟိုကော်မတီမှ လက်ရှိ အသုံးပြုနေသော မြေများအား မှတ်ပုံတင်ရန်နှင့် မှတ်ပုံမတင်ပါက ၎င်းမြေများအား မြေလွတ်အဖြစ် ရက် ၉၀ အတွင်း ကြေညာမည်ဟု ထုတ်ပြန်ချက်တစ်စောင် ထုတ်ပြန်ခဲ့ပါသည်။⁷⁹ ထိုဥပဒေ ပြင်ဆင်ဖြည့်စွက်ချက်များနှင့် ထုတ်ပြန်ချက်တို့အား နေရပ်စွန့်ခွာ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သူ အသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် ၎င်းတို့နှင့် ပူးတွဲလုပ်ကိုင်နေသည့် အဖွဲ့အစည်းများမှ အပြင်းအထန် ကန့်ကွက်ခဲ့ကြပါသည်။ ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်တို့မှ IDP များက ၎င်းတို့ ပြေးလွှားပုန်းရှောင်ရသဖြင့် စွန့်လွှတ်ခဲ့ရသော မြေများအား အစိုးရမှ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ပေးရန် တောင်းဆိုသည့် ထုတ်ပြန် ကြေညာချက်တစ်စောင် ထုတ်ပြန်ခဲ့ပြီး ထိုသို့

ထုတ်ပြန်ခြင်းအားဖြင့် ၎င်းတို့တွင် အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ ရပိုင်ခွင့်ရှိနေပြီး နေရပ်သို့ ပြန်လည်အခြေချကာ ၎င်းတို့ပိုင်မြေအား ပြန်လည်ရယူ ကြမည်ဖြစ်ကြောင်းလည်း သတိပေးနေသလို ရှိနေပါသည်။⁸⁰ တိုင်းရင်းသား အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းများမှလည်း သတိပေး ကြေညာထားသည့် ရက်ပြည့်ပါက နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးရသူများ၏ မြေများ အများအပြား အသိမ်းခံရမည့် အရေးအား စိုးရိမ်ကြောင်း ဖော်ပြကြပါသည်။⁸¹

ပဋိပက္ခကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ တိတိကျကျ ပြောရလျှင် ၂၀၁၃ ခုနှစ် သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှုဥပဒေ၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုမှုတွင် "အကြမ်းဖက်ခြင်း၊ လက်နက်ကိုင်သောင်းကျန်းမှု ဖြစ်ပွားခြင်း" ကိုပါ ထည့်သွင်းထားသဖြင့် ဤဥပဒေမှ အမျိုးသား သဘာဝဘေးအန္တရာယ်ဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှုကော်မတီ (National Natural Disaster Management Committee - NNDMC) အား (သို့ဖြစ်၍ ပဋိပက္ခဒေသများ အပါအဝင်) သဘာဝဘေးအန္တရာယ် ကြိုတော့နေရသော ဒေသများတွင် ပြန်လည် တည်ထောင်ခြင်းနှင့် ပြန်လည် တည်ဆောက်ခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများကို စီမံခန့်ခွဲခွင့် အာဏာ ပေးထားပါသည်။⁸² ထိုလုပ်ငန်းများထဲတွင်

77 Durable Peace Program Consortium, "Displaced and Dispossessed: Conflict-Affected Communities and Their Land of Origin in Kachin State, Burma/Myanmar," May 2018. Available at https://d1tn3vj7xz9fdh.cloudfront.net/s3fs-public/file_attachments/bp-displaced-dispossessed-land-Burma/Myanmar-210518-en.pdf.

78 Republic of the Union of Myanmar, "Law Amending the Vacant, Fallow and Virgin Lands Management Law (2018)," Pyidaungsu Hluttaw Law No. (24), 11 September, 2018. Unofficial translation available at <http://www.burmalibrary.org/docs25/2018-09-11-VFV-amendment-en.pdf?fbclid=IwAR28pI4bA1HRdAVr02RMzOf2ineF1cO86IpfJJhbZxk4hPNVwt10feNEmvE>.

79 Government of the Union of Myanmar, Vacant, Fallow and Virgin Lands Management Central Committee, "Notification to the persons and organizations who are occupying and utilizing the VFV lands without permits," Letter No. 12/MaLaYa-1 (370-2018), 30 October, 2018. Unofficial translation available at http://www.burmalibrary.org/docs25/2018-10-30-VFV_Notification-en.pdf.

80 IDPs from Kachin and Shan State, "Statement on 2018 VFV Law by IDPs from Kachin and Shan State," 26 November, 2018. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/2018/11/26/statement-on-2018-vfv-law-by-idps-from-kachin-and-northern-shan-state/>.

81 Land in Our Hands and Myanmar Alliance for Transparency and Accountability, "Civil Society Organizations' Statement on the Vacant, Fallow & Virgin Land Management 2018 and Related Announcement," 16 November, 2018. Available at <https://www.facebook.com/landinourhands/photos/pcb.2263398110604159/2263397833937520/?type=3&theater>.

82 Natural Disaster Management Law, Pyidaungsu Hluttaw Law No. 21, 2013, 31 July, 2013, Art. 2(b), 5. Available at <http://www>

"အဆောက်အအုံနှင့် အိမ်ရာများ ပြန်ဆောက်ပေးခြင်း"နှင့် "စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် အခြားသက်မွေးဝမ်းကျောင်း မှုများ ပြန်လည်ရရှိစေရန် ပြုစုပျိုးထောင်ခြင်း" အပြင် လူမှုဘဝ ပြန်လည်ပေါင်းစည်းခြင်းနှင့် ထိခိုက်နစ်နာသူ များအတွက် ဆေးဝါးကုသပေးခြင်းများ ပါဝင်ပါသည်။⁸³ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်၏ အခြေအနေထဲတွင် ဤဥပဒေကို များများစားစား ဆွေးနွေးထားမှု မရှိသော်လည်း ရခိုင် ပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းတွင် ရိုဟင်ဂျာ ဒုက္ခသည်များထား ခဲ့သော ကောက်ပဲသီးနှံများ ရိတ်သိမ်းရေးနှင့် မီးလောင် မြေများအား နိုင်ငံတော်မှ စီမံခန့်ခွဲခြင်းအပေါ် တရားမျှတ ကြောင်း ပြန်ရန်အတွက်ကိုမူ ဤဥပဒေကို အသုံး ပြုခဲ့သည်။⁸⁴ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော ကြီးမား ဆိုးဝါးသည့် ရေကြီးမှုအပါအဝင် သဘာဝဘေးအန္တရာယ် များ ကျရောက်မှုအပေါ် တုံ့ပြန်ရာတွင်လည်း ဤဥပဒေ ကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ ဤ NNDMC သည် ထိုရေကြီး မှုများ ပြီးသည့်နောက် စိုက်ပျိုးရေးနှင့် အခြား အသက် မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများ၊ ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေး၊ အခြေခံ အဆောက်အအုံ၊ လိင်ကွဲပြားမှုဆိုင်ရာနှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်မှုများကို ဆန်းစစ်ပြီး မည်သို့ တုံ့ပြန်ရမည်ကို အဆိုပြုခဲ့သည်။ ရေကြီးပြီးနောက် ပြန် လည် ထူထောင်ရေး မြှင့်တင်ရန်အတွက် ခြေလှမ်းများတွင် သီးနှံပျက်စီးသွားသော လယ်သမားများကို စပါးမျိုးစေ့များ နှင့် လယ်ယာသုံး အထောက်အကူပြုပစ္စည်းများ ပေး

အပ်ခြင်း၊ ယာယီခိုလှုံရာနေရာများ ပြုလုပ်ပေးခြင်းနှင့် ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေး အဆောက်အအုံများ ပြန်လည် တည်ဆောက်ခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။⁸⁵ မြန်မာအစိုးရအနေ ဖြင့် NNDMC မှတစ်ဆင့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသူများ ပိုင်ဆိုင်သည့် မြေများအားလုံးကို သိမ်းယူပြီး "ပြန်လည် တည်ဆောက်ရေး" ကနဦး လုပ်ဆောင်မှုများအတွက်ဟု ဆိုကာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုရရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ပုဂ္ဂလိက စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသို့ ထိုမြေယာများ ပေးအပ်လိုက် မည့် ကြီးမားသောအန္တရာယ်ကို ဤဥပဒေမှ ဖန်တီး နိုင်ပါသည်။ သို့သော် ဥပဒေ၏ အစိတ်အပိုင်းတချို့က အစိုးရ ရန်ပုံငွေဖြင့် အိမ်ရာများနှင့် အခြား အဆောက် အအုံများ ပြန်လည်ဆောက်လုပ်ခြင်းနှင့် မြေယာ ပြန်လည်ပြုပြင်ခြင်းများကို⁸⁶ အားပေးပြီး ထိုသို့ ပြုလုပ် ခြင်းများအား ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသူများနှင့် တိုင်ပင် ကာ ၎င်းတို့၏အခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြု ဆောင် ရွက်ခြင်းသည်လည်း ပြန်လည်ထူထောင်ရေးအတွက် အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍများ ဖြစ်ပါသည်။

ဥပဒေတစ်ခု မဟုတ်သော်လည်း "ပေါင်းစုထားသည့် အမျိုးသား မြေယာဥပဒေရှေ့ပြေး" နှင့် အစိုးရဌာန အသီးသီးတို့အတွက် လမ်းညွှန်အဖြစ် ရည်ရွယ်ထားသည့် အမျိုးသားမြေအသုံးချမှု မူဝါဒ (National Land Use Policy - NLUP) သည် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသူများ၏

myanmar-law-library.org/IMG/pdf/2013-07-31-natural_disaster_management_law-en.pdf.

83 Natural Disaster Management Law, Pyidaungsu Hluttaw Law No. 21,2013, 31 July 2013: Art. 18(d)-(g). Available at http://www.myanmar-law-library.org/IMG/pdf/2013-07-31-natural_disaster_management_law-en.pdf.

84 မြန်မာနိုင်ငံအရှေ့ပိုင်း ရွှေ့ပြောင်းခံရမှုနှင့် ပတ်သက်သော ပြဿနာများကို ကိုင်တွယ်ရသည့် လူမှုဖူလုံရေး၊ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည် နေရာချထားရေး ဝန်ကြီးဖြစ်သော ဦးဝင်းမြတ်အေးက ရခိုင်ပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းအရေးနှင့် ပတ်သက်၍ အစိုးရ၏ ရပ်တည်ချက်ကို ထုတ်ပြန်ချက်၌ မှတ်ချက်ပြုရာတွင် "ဥပဒေကြောင်းအရ မီးလောင်သောမြေများသည် အစိုးရ စီမံခန့်ခွဲရသော မြေများဖြစ်သွားသည်။" ဟု ပြောဆိုခဲ့သည်။ ပဋိပက္ခအတွင်း မြန်မာစစ်တပ်ကြောင့် မီးလောင်သွားသော သို့မဟုတ် ဖျက်ဆီးခဲ့သော မြေများနှင့် ရွှေ့ပြောင်းသွားမှုများ အကြား ချန်ရစ်ခဲ့သော မြေများအပေါ် ဤဆိုလိုမှုက သက်ရောက် စေနိုင်သည်။ Simon Lewis, "Government Will Take Over Burned Myanmar Land: Minister," Reuters, 27 September, 2017. Available at <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-rohingya/government-will-take-over-burned-myanmar-land-minister-idUSKCN1C200U>.

85 National Natural Disaster Management Committee Republic of the Union of Myanmar, "Situation Report 6," 6 October, 2015. http://www.myanmargeneva.org/pressrelease/20151008%20NNDMC%20Situation%20Report%206_6%20October%202015.pdf.

86 Natural Disaster Management Law, Pyidaungsu Hluttaw Law No. 21,2013, 31 July, 2013, Art. 18(d)-(g). Available at http://www.myanmar-law-library.org/IMG/pdf/2013-07-31-natural_disaster_management_law-en.pdf

ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှု အခွင့်အရေးများကို ပြန်လည်အစားထိုး ဖြည့်ဆည်းပေးမည့် လုပ်ငန်းစဉ်အား ခန့်မှန်းပြင်ဆင်မှုများ

လုပ်ဆောင်ပါသည်။⁸⁷ ပိုမို သက်ဆိုင် ဆက်စပ်သည့် အပိုဒ် ၃၈ တွင် အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားသည်-

မြေသိမ်းဆည်းခြင်းနှင့် မြေခွဲဝေချထားခြင်းတို့ကြောင့်လည်းကောင်း၊ မြေကို မတရား သိမ်းဆည်းခံရခြင်း သို့မဟုတ် စစ်ဘေးစစ်ဒဏ်ခံရ၍ မြေကို စွန့်လွှတ်ခဲ့ခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း ဖြေရှင်းဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည့် ပြန်လည်နေရာချထားခြင်း၊ လျော်ကြေးပေးခြင်း၊ ပြန်လည် ထူထောင်ခြင်းနှင့် ပြန်လည် အစားထိုးဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကို စီမံခန့်ခွဲရာတွင် မြို့နယ်၊ ရပ်ကွက် သို့မဟုတ် ကျေးရွာအုပ်စုအဆင့်ရှိ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၊ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစု ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ကျွမ်းကျင်သူများ ပါဝင်၍ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ရှင်းလင်းသည့် အကောင်းဆုံး နည်းလမ်းများနှင့် လူ့အခွင့်အရေး စံနှုန်းများကို ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်ရမည်။⁸⁸

မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် မြေယာသိမ်းဆည်းခံရမှု ဖြေရှင်းရန် တောင်းဆိုခြင်းများအား စီရင်ဆုံးဖြတ်ရန်နှင့် ပြန်လည်ပေးအပ်ရန်အတွက် အမျိုးမျိုးသော ကော်မတီများကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သော်လည်း ပဋိပက္ခနှင့် ပတ်သက်နေသော အမှုကိစ္စရပ်များကို ထိုကော်မတီများမှ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်သည့် အထူးလုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာများမရှိဘဲ ၎င်းတို့လက်ခံရရှိသည့် မြေယာသိမ်းဆည်းခံရခြင်းများ ပြန်လည်တောင်းဆိုမှုအထဲတွင် အစိတ်အပိုင်း အနည်းငယ်မျှကိုသာ ဖြေရှင်းနိုင်ခဲ့ပါသည်။⁸⁹ ပို၍အရေးကြီးသည့် အချက်မှာ မည်သည့် ပြည်တွင်းဥပဒေကမှ မြေယာ ပြန်လည်

အစားထိုး ဖြည့်ဆည်းပေးမှုကို မကိုင်တွယ်ဘဲ လျော်ကြေးပေးခြင်းကိုသာ အဓိကထားပါသည်။ လူမှုရေးဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများ ရှိနေသဖြင့် လျော်ကြေးပေး သို့မဟုတ် အစားထိုးမရနိုင်သောကြောင့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသူအများစုသည် ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်မြေများကိုသာ ပြန်လည်လိုချင်ကြပါသည်။ NLUP တွင် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသူများအတွက် ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ဖြစ်စဉ်တစ်ရပ်ကို မျှော်မှန်းထားသော်လည်း ထိုမျှော်မှန်းမှုကို ဥပဒေအဖြစ် အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ခြင်း မရှိသေးပါ။

တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများ၏မြေယာဥပဒေ

တချို့သော EAO များတွင် မြေယာ အသုံးပြုမှုနှင့် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုအပေါ် အုပ်ချုပ်ရန်အတွက် တရားဝင် မူဝါဒများရှိသော်လည်း ထိုမူဝါဒများကို မြန်မာအစိုးရမှ အသိအမှတ်ပြုမထားပါ။ ယင်းမူဝါဒများသည် EAO

ထိန်းချုပ် နယ်မြေများတွင်သာ အသက်ဝင်ပြီး အနာဂတ်၌ ဖက်ဒရယ်စနစ်ထဲသို့ ထည့်သွင်းသွားနိုင်ဖွယ်ရာ ရှိပါသည်။ ထိုမူဝါဒ အများစုထဲတွင် ဒေသဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေများအား ထည့်သွင်းထားပြီး နေရပ်စွန့်ခွာ ရွှေ့

87 Displacement Solutions and Norwegian Refugee Council, "Restitution in Myanmar," March 2017. Available at <http://displacementsolutions.org/wp-content/uploads/2017/03/Restitution-in-Myanmar.pdf>.
88 The Republic of the Union of Myanmar, "National Land Use Policy," Article 38, 2016. Available at <http://www.eprpinformation.org/wp-content/uploads/National-Land-Use-Policy-Myanmar-Jan2016-eng.pdf>.
89 The Republic of the Union of Myanmar, "National Land Use Policy," 2016. Available at <http://www.eprpinformation.org/wp-content/uploads/National-Land-Use-Policy-Myanmar-Jan2016-eng.pdf>.

ပြောင်းနေထိုင်သူများနှင့် တိုင်းရင်းသားဒေသများရှိ အခြား တစ်နိုင်တစ်ပိုင် မြေယာပိုင်ဆိုင်သူများ၏ အခွင့်အရေးများအား ကာကွယ်ရာတွင် ပိုမို ထိရောက်သည့် မူဝါဒများအဖြစ် ရှုမြင်ကြပါသည်။

KNU၊ NMSP နှင့် KIO တို့တွင် ၎င်းတို့ ထိန်းချုပ်မှု အောက်ရှိ နယ်မြေများအတွက် မြေပိုင်ဆိုင်မှု အထောက်အထားများ ထုတ်ပေးသော စနစ်များ ရှိပါသည်။ ကယားပြည်နယ်တွင် ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြားသော အဓိက သက်ဆိုင် ပတ်သက်သူများ ရေးဆွဲခဲ့သည့် ကရင်နီပြည်နယ် တစ်ခုလုံးအား လွှမ်းခြုံသော ဘုံမြေယာမူဝါဒအား အသုံးပြုရန် ကရင်နီအမျိုးသား တိုးတက်ရေးပါတီ (KNPP) မှ သဘောတူထားပါသည်။⁹⁰ KNU အနေဖြင့် ၂၀၁၆ ခုနှစ် တွင် ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့ အစည်းများဖြင့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တိုင်ပင် ညှိနှိုင်းကာ ရေးဆွဲပြီးစီးခဲ့သော တရားဝင် မြေယာမူဝါဒ ရှိလာပြီးချိန်တွင် NMSP နှင့် KIO တို့မှာမူ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်မူဝါဒများ မူကြမ်း ရေးဆွဲ နေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။⁹¹ KNU မြေယာမူဝါဒတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှုနှင့် မြေယာစီမံခန့်ခွဲမှုအား လုပ်ပိုင်ခွင့် လွှဲပြောင်းပေးသည့် စနစ်ကို ထူထောင်ထားပြီး ကျေးလက် မြေယာ ကော်မတီများနှင့် မိရိုးဖလာ ခေါင်းဆောင်များအား သိသာသည့် အာဏာ ပေးထားခြင်း၊ တစ်ဦးချင်း မြေယာ ပိုင်ဆိုင်မှုစာရင်းများ ခွင့်ပြုပေးထားခြင်းတို့နှင့် အတူ ရပ်ရွာ မြေ အပါအဝင် ဓလေ့ထုံးတမ်း မြေယာစနစ်ကိုလည်း

အသိအမှတ်ပြုထားပါသည်။⁹² အမျိုးသမီးများ မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်နှင့်ပတ်သက်၍ တိုးတက်မှု တစ်စုံတစ်ရာ ရှိလာစေရန် ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်ရေးအား ဓလေ့ထုံးတမ်း ဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းရန် တောင်းဆိုထားသဖြင့် KNU ၏ မြေယာမူဝါဒသည် အမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ရာတွင် အစိုးရ၏ ဥပဒေထက် သာလွန်နေပါသည်။⁹³ လက်တွေ့တွင် NMSP နှင့် KIO သည်လည်း ဓလေ့ထုံးတမ်းအစဉ်အလာ မြေယာဥပဒေကို အလားတူ အသိအမှတ်ပြုထားပါသည်။⁹⁴

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုနှင့် ပတ်သက်၍ KNU မြေယာမူဝါဒသည် “အိုးအိမ်များ၊ မြေများနှင့် သက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများအား” စွန့်ခွာကာ တိမ်းရှောင်ရသည့် ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များ၏ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းရပိုင်ခွင့်ကို တိတိကျကျ အသိအမှတ်ပြုထားသည့် အပြင်⁹⁵ ထိုပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း ရပိုင်ခွင့်သည် သီးစားချခွင့် အငြင်းပွားမှုများအား ဖြေရှင်းရန် နည်းလမ်း တစ်ခုလည်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။⁹⁶ အပိုဒ် ၄.၂ တွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အတွက် ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းခြင်း အကြောင်း ပြောရာ၌ ပင်နရီးအခြေခံမူများကို တိတိကျကျ ထည့်သွင်း ပေါင်းစပ်ထားပြီး ဒုက္ခသည်များ နှင့် IDP များအား မြေယာပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးရေး အတွက် ဦးစားပေးထားကာ ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးရန် မဖြစ်နိုင်သည့် အခြေအနေများတွင် ဒေသခံအသိုင်းအဝိုင်း၏ အားလုံး သဘောတူညီမှုဖြင့် ကိစ္စတစ်ခုချင်း

90 “Karenni Land Seminar Statement,” 7 December, 2018. Available in Burmese at <https://www.facebook.com/landinourhands/photos/a.1708632312747411/2276622045948432/?type=3&theater>.
91 Burma Environmental Working Group, “Resource Federalism,” 2017. Available at http://www.bewg.org/sites/default/files/pdf_report_file/ResourceFederalismWEB_0.pdf; Ethnic Community Development Forum, “Our Customary Lands,” 2016, p. 38. Available at https://www.tni.org/files/article-downloads/our_customary_land_-_eng.pdf.
92 Karen National Union, “KNU Land Policy,” December 2015, at Art. 1.2.4 and 3.5. Available at https://www.tni.org/files/article-downloads/knu_land_policy_eng.pdf (hereinafter “KNU Land Policy”).
93 KNU Land Policy, Art. 1.2.
94 Durable Peace Program Consortium, “Displaced and Dispossessed: Conflict-Affected Communities and Their Land of Origin in Kachin State, Myanmar,” May 2018. Available at https://d1t1n3vj7xz9fdh.cloudfront.net/s3fs-public/file_attachments/bp-displaced-dispossessed-land-Burma/Myanmar-210518-en.pdf; Burma Environmental Working Group, “Resource Federalism,” 2017, http://www.bewg.org/sites/default/files/pdf_report_file/ResourceFederalismWEB_0.pdf.
95 KNU Land Policy, Art. 1.2.5.
96 KNU Land Policy, Art. 2.3.7.

အပေါ် အခြားနည်းလမ်းသုံးကာ အဖြေရှာ ဆုံးဖြတ်ရန် ခွင့်ပြုထားပါသည်။⁹⁷ နေရပ်ပြန်မည့်သူများအား ၎င်းတို့၏ မူလမြေများကို ပြန်လည် မပေးနိုင်တော့လျှင် ထိုသူများအတွက် မြေများ သီးသန့် ဖယ်ထားပေးရန်နှင့် အစားထိုးပေးရမည့် မြေကို သတ်မှတ်လျှင်လည်း နယ်ခံ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် နေရပ်ပြန်သူများကြား ညှိနှိုင်း တိုင်ပင်လုပ်ဆောင်ရန် ဒေသခံ KNU ခေါင်းဆောင်များကို ညွှန်ကြားထားပါသည်။⁹⁸ မူဝါဒအားဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ မရှိချိန်တွင် ၎င်းတို့၏ မြေများကို အခြားသူများ အသုံးပြုနိုင်ရန်အတွက် KNU အား ယာယီ စီမံခန့်ခွဲနိုင်ရန် ခွင့်ပြုထားကာ အကယ်၍ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်သူများ ပြန်လာပါက ၎င်းတို့ မြေတွင် ဝင်ရောက် နေထိုင်သူများအနေဖြင့် KNU မှ ထပ်မံ ချပေးသည့် အခြားမြေနေရာတွင် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရမည်ဖြစ်ပြီး ပြန်လာသူများအား ၎င်းတို့ မူလမြေနေရာကို ပြန်လည် ရယူပိုင်ဆိုင်နိုင်ရန် ခွင့်ပြုထားပါသည်။⁹⁹ KIO တွင် တိမ်းရှောင် အခြေချနေထိုင်မှုများအပေါ် ရေးသားထားသော မူဝါဒမရှိသော်လည်း IDP များ ပိုင်ဆိုင်သော မြေယာများအား သိမ်းဆည်းထားခြင်းအတွက် စိုးရိမ်ပူပန်ကြောင်း ဖော်ပြသည့် ကြေညာချက်များ ထုတ်ပြန်ထားပါသည်။¹⁰⁰

တိမ်းရှောင်ပြီးနောက် နေရပ်ပြန်လာသူများနှင့် ၎င်းတို့၏ မြေယာများအား သိမ်းယူ အသုံးပြုနေသည့် (စွန့်ခွာခြင်း မပြုဘဲ ရွာတွင်ကျန်နေခဲ့သည့်) တစ်ရွာတည်းသား နယ်ခံများကြားဖြစ်ပွားသော အငြင်းပွားမှုများအနက်အဓိက ဖြစ်သည့် အချို့သော အငြင်းပွားမှုများကို EAO များက ဖြစ်စေ သို့မဟုတ် ပဋိပက္ခဒေသရှိ လူထုအသိုင်းအဝိုင်း ခေါင်းဆောင်များက ဖြစ်စေ ဖွဲ့စည်းထားသော အငြင်းပွားမှု

ဖြေရှင်းရေးယန္တရားများအား အသုံးပြုကာ ကိုင်တွယ် ဖြေရှင်းကြပါသည်။ ထိုယန္တရားများသည် ရွာသားများနှင့် နေရပ်ပြန်လာသူများအကြား ညှိနှိုင်းဖြေရှင်းရေး ကိစ္စ တော်တော်များများတွင် အောင်မြင်လေ့ ရှိပါသည်။ EAO များအနေဖြင့် ထိုယန္တရားများအား အသုံးပြုကာ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းရှင်များ သို့မဟုတ် မြန်မာစစ်တပ်တို့နှင့် အလွတ်သဘော ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုများ လုပ်ဆောင်နိုင် သော်လည်း မြန်မာစစ်တပ်နှင့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းရှင် ကြီးများအပါအဝင် မြေယာ အမြောက်အမြား ပိုင်ဆိုင် ထားကြသူများ တရားဝင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်လာအောင် လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်း မရှိသဖြင့် ထိုယန္တရားများမှာ မြေယာ အမြောက်အမြား ပိုင်ဆိုင်ထားသူများ ပါဝင်ပတ်သက် နေသည့် ကိစ္စရပ်များတွင် မဆိုစလောက်သာ ထိရောက်မှုရှိ သည်ကို တွေ့ရပါသည်။¹⁰¹

မြန်မာနိုင်ငံ၏ တည်ဆဲဥပဒေတွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ရသူများမှ ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ၊ လုံခြုံစွာဖြင့် မိမိဆန္ဒ အလျောက် နေရပ်ပြန်နိုင်ရေးအတွက် မြောက်မြားစွာသော အခက်အခဲ အတားအဆီးများ ရှိနေပါသည်။ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့မရှိချိန်တွင် ၎င်းတို့၏ မြေယာများသည် သိမ်းပိုက်ခံထားသဖြင့် ရေရှည်တည်တံ့ သော နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် အခွင့်အလမ်းများကို အထူး သဖြင့် မြေယာဥပဒေက လျော့နည်းစေပါသည်။ တိုင်း ရင်းသားလူထုများမှ ၎င်းတို့နယ်မြေများရှိ မြေယာများ အပါအဝင် သဘာဝအရင်းအမြစ်များကို ကိုယ်တိုင် စီမံ အုပ်ချုပ်နိုင်မည့် ဖက်ဒရယ်စနစ်တစ်ခုကို ဖန်တီးရန် အတွက် ဥပဒေမူဘောင် ပြောင်းလဲပြင်ဆင်ရေးသည် ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်တွင် အဓိက တောင်းဆိုချက် ဖြစ်လာ ပါသည်။ သက်ဆိုင်ရာဥပဒေများသည် ထွက်ပြေးတိမ်း

97 KNU Land Policy, Art. 4.2
 98 KNU Land Policy, Art. 4.2.5
 99 KNU Land Policy, Art. 4.2.5
 100 Tun Lin Aung, "KIO Releases a Warning Against Land-Grabbing," Eleven Myanmar, 29 November, 2017. Available at <http://www.elevenmyanmar.com/local/12603>. Nyein Nyein, "KIA Objects to Use of Vacant IDP Lands," Irrawaddy, 22 December, 2017. Available at <https://www.irrawaddy.com/%20news/burma/kia-objects-use-vacant-idp-lands.html>.
 101 Interviews with the author, Mae Sot and Yangon, Jan. - Feb. 2018.

ရှောင်ရသူများ နေရပ်မပြန်ခင်၊ ပြန်နေချိန်အတွင်း သို့မဟုတ် ပြန်ပြီးချိန်တွင်လည်း အပြောင်းအလဲ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ဥပဒေထဲတွင် မြေယာ ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းမှုကို ပေးသော၊ မြေယာ စီမံအုပ်ချုပ်မှုကို တိုးတက်

ကောင်းမွန်လာစေသော၊ အလားတူ နေရပ်ပြန်သူများ၏ အခြေအနေအပေါ်မူတည်၍ ပေးသော ဥပဒေအတွင်း ပြောင်းလဲမှုများကို မြင်တွေ့နိုင်ပါသည်။

နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု အကြောင်းရင်းများ

အတင်းအကျပ် နေရပ်စွန့်ခွာ ရွှေ့ပြောင်းခံရခြင်း

လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုနှင့် တိုင်းရင်းသား လူထုများအား စနစ်တကျ ခွဲခြားဖယ်ကြည့် ဖိနှိပ်ထားခြင်း

လက်နက်ကိုင် ထိတွေ့ တိုက်ခိုက်မှုများနှင့် အရပ်သား ပြည်သူများအား ပစ်မှတ်ထားခြင်း

ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်နွယ်သော မြေယာသိမ်းဆည်းမှုများ

နေရပ်စွန့်ခွာ တိမ်းရှောင်ထွက်ပြေးရမှု အကြောင်းရင်း (၄) မျိုး

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများစုအကြား ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေထိုင်ရမှုအတွက် အဓိက အခြေခံအကြောင်းရင်းမှာ ဆယ်စုနှစ်များစွာ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တောက်လောင်ခဲ့သော လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခမီးနှင့် ဖိနှိပ်အုပ်ချုပ်မှုတို့နှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် ချိုးဖောက်မှုများနှင့် ဘေးဖယ်ပစ်ပယ်မှုတို့ စနစ်တကျ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။¹⁰² အချိန်တိုင်းတွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေခြင်းသည် မြန်မာစစ်တပ်အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စု လူထုများအပေါ် ထိန်းချုပ်ရန်ကြိုးစားသည့် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ လုပ်ဆောင်သော မဟာဗျူဟာ ဖြစ်သည်။ ဆယ်စုနှစ်များစွာ ဖြစ်ပေါ်နေသည့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရမှုသည် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအပေါ် အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခြင်း၊ ဘေးဖယ်ပစ်ပယ်ခြင်းနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းတို့၏ ရလဒ်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ထွက်

ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု၏ အဓိကအကြောင်းရင်းမှာ အခြေအနေ ဖြစ်ရပ်တချို့တွင် အုပ်စုနှစ်စုအကြား ထိတွေ့တိုက်ခိုက်မှုသက်သက်ကြောင့် ဖြစ်သည်များရှိသော်လည်း များသောအားဖြင့်မှာမူ မြန်မာစစ်တပ်မှ အရပ်သားပြည်သူများအား ပစ်မှတ်ထားတိုက်ခိုက်ခြင်းနှင့် ကြီးမားသော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။

ပြည်သူလူထုများ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသော ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်စပ်သည့် အကြောင်းရင်းများကို ယေဘုယျအားဖြင့် အမျိုးအစားလေးခု ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ အတင်းအကျပ် နေရပ်စွန့်ခွာ ရွှေ့ပြောင်းခံရခြင်း၊ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုနှင့် တိုင်းရင်းသားလူထုများအား စနစ်တကျ ခွဲခြားဖယ်ကြည့်ဖိနှိပ်ထားခြင်း၊ လက်နက်ကိုင် ထိတွေ့ တိုက်ခိုက်မှုများနှင့် ပြည်သူလူထုများအား ပစ်

102 ပဋိပက္ခ၊ သဘာဝဘေးအန္တရာယ်တို့နှင့် မသက်ဆိုင်သော မြေယာသိမ်းမှုများကြောင့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်းများ မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့ ရှိသော်လည်း ဤအစီရင်ခံစာတွင် ပဋိပက္ခနှင့် ပတ်သက်သော ရွှေ့ပြောင်းမှုကို အဓိက အလေးပေး ဖော်ပြ ထားပါသည်။

မှတ်ထားခြင်းနှင့် ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်နွှယ်သော မြေယာ သိမ်းဆည်းခံရခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ဤအစီရင်ခံစာအတွက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းထားသောသူများထဲမှ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အနည်းအကျဉ်းကမူ ၎င်းတို့ အနေဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသော နယ်မြေတွင် နေသည် ဖြစ်စေ၊ ပြည်မတွင်နေသည်ဖြစ်စေ၊ မည်သည့်နေရာတွင် နေသည်ဖြစ်စေ၊ ၎င်းတို့၏ နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများကို ပစ်မှတ်ထားခံရခြင်းကြောင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရခြင်း ဖြစ်သည်ဟုလည်း ဆိုသည်။ ထိုအမျိုးအစား သတ်မှတ်မှု

များတွင် အများစုသော ဖြစ်ရပ်များသည် ဒွေးရောယှက်တင် ဖြစ်နေပြီး အနည်းငယ်သော ဖြစ်ရပ်များသည်သာ အမျိုးအစားတစ်ခုတည်းတွင် သီးသီးသန့်သန့် သက်ဆိုင်နေသည်။ ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားနေသော နေရာတွင် ရှိသောသူများသည် အမျိုးအစား နှစ်ခု သို့မဟုတ် နှစ်ခုထက် ပိုသော အမျိုးအစားများကို တွေ့ကြုံခံစားရပြီး ထိုအကြောင်းအရာများ စုပုံကြုံတွေ့မှုက ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုကို ဦးတည် စေခဲ့သည်။

အတင်းအကျပ် နေရပ်စွန့်ခွာ ရွှေ့ပြောင်းခံရခြင်း

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခံရသူ အများအပြားအနေဖြင့် ပြည်သူ လူထုများကို အင်အားသုံး၍ ရွှေ့ပြောင်းစေခြင်း နှင့်/ သို့မဟုတ် မြန်မာစစ်တပ်မှ ရွာလုံးကျွတ် မီးရှို့ခြင်းများကြောင့် အတင်းအကျပ် နေရပ်စွန့်ခွာ ရွှေ့ပြောင်းခံရမှုကို တွေ့ကြုံခံစားရသည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုသို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုသည် တစ်ကြိမ်တည်းနှင့် ရွာလုံးကျွတ် ထွက်ပြေးခြင်းမျိုး ဖြစ်ပြီး များသောအားဖြင့် ကြိုတင်သတိပေးမှု ကြိုတင်သိခြင်းမျိုး မရှိဘဲ ရုတ်တရက် ထွက်ပြေးရခြင်း ဖြစ်သည်။

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခံရသူများက ရှင်းပြသည်မှာ မြန်မာစစ်သားများသည် ရွာထဲဝင်ရောက်လာပြီး ရွှေ့ပြောင်းကြရန် အမိန့်ထုတ်ပြီးနောက် မလိုက်နာဘဲ ဆက်နေလျှင် သတ်မည် သို့မဟုတ် နှိပ်စက်မည်ဟု ခြိမ်းခြောက်ပြီး မကြာခင် ဆိုသလို အိမ်များနှင့် လယ်ကွင်းများကို ဓာတ်ဆီဖြင့် စနစ်တကျ မီးရှို့ခြင်းများ ပြုလုပ်ကြပါသည်။ ကျန်နေခဲ့သူ အရပ်သား ပြည်သူများသည်လည်း အမြဲလိုလို နှိပ်စက်ခံရ သို့မဟုတ် သတ်ဖြတ်ခံရပါသည်။ အချို့သော အခြေအနေများတွင် စစ်တပ်မှ ၎င်းတို့စခန်းများနှင့် ကပ်လျက် တည်ဆောက်ထားသည့် နေရာများတွင် အရပ်သားများ နေထိုင်ကြရပြီး မကြာခင် ဆိုသလို ရိက္ခာနှင့် လုပ်အားပေးအတွက်

ဆင့်ခေါ်ခြင်း ကြုံကြရပါသည်။ ကြိမ်ဖန်များစွာ နေရာရွှေ့ပြောင်းခဲ့ရသူတချို့က မြန်မာစစ်သားများသည် ၎င်းတို့ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သော IDP စခန်းများ သို့မဟုတ် ရွာများကို မီးရှို့ခြင်းကြောင့် ဒုတိယအကြိမ် ရွှေ့ပြောင်းရမှုများကို ဖြစ်စေရသည်ဟု ပြောကြပါသည်။ ၁၉၇၀ ခုနှစ်များတွင် ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံအရှေ့တောင်ပိုင်း၊ လတ်တလော တိုက်ပွဲများ ဖြစ်ပွားနေသည့် ရှမ်းပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းနှင့် ကချင်ပြည်နယ်များ အပါအဝင် ဤအစီရင်ခံစာအတွက် ကွင်းဆင်း သုတေသနလုပ်ခဲ့သော နေရာဒေသများအားလုံးတွင် ယင်းသို့သော နေရပ်စွန့်ခွာ ရွှေ့ပြောင်းမှုများ ဖြစ်ပွားခဲ့ပါသည်။¹⁰³

103 For more information on forced displacement in Burma/Myanmar, see Burma Ethnic Research Group, "Conflict and Displacement

“

ဗမာစစ်သားတွေက ရွာကို မီးရှို့တယ် [လွန်ခဲ့တဲ့ ၁၈ နှစ်က]။ ရွာသားတွေနဲ့ သူတို့ပစ္စည်းတွေ ရွာထဲမှာ ရှိသေးလား မရှိတော့ဘူးလား သူတို့ ဂရုမစိုက်ဘူး။ ကျမတို့ကို ရွာထဲက မောင်းထုတ်တယ်။ ကျမတို့ တောထဲမှာ နေနေရတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ
ပအိုဝ်း IDP အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

သုံးရက်လုံးလုံး နေ့ရော ညရောတိုက်ပွဲတွေဆက်တိုက်ဖြစ်တယ် [၂၀၁၅ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလလယ်]။ ဗမာစစ်တပ်က တမင်သက်သက် တစ်ရွာလုံးကို ဓာတ်ဆီလောင်းပြီး မီးရှို့တယ်။ တစ်ရွာလုံးမီးလောင်ပြီး အိမ် နှစ်လုံး သုံးလုံးပဲ ကျန်တယ်။ တိုက်ပွဲဖြစ်လို့ ပစ်ကြဲလို့ ငုံးကွဲလို့ ရွာကို မီးရှို့တာမဟုတ်ဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ
ဦးတည်အုစုအဖွဲ့ ဆွေးနွေးပွဲတွင်ပါဝင်သူ တအာင်းတစ်ဦး

ရွာတစ်ရွာကို ၎င်းတို့ တပ်အခြေစိုက်စခန်း အနီးသို့ ရွှေ့ပြောင်းရန် မြန်မာစစ်တပ်မှ ကြိုးစားတိုင်းတွင် အချို့သော တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ထွက်ပြေးကြသည်ဟု ဖော်ပြကြပြီး ချိုးဖောက်ခံရခြင်း နှင့်/သို့မဟုတ် ဘေးဖယ်ပစ်ပယ်ခြင်း အတွေ့အကြုံများ မကြာခင် ကြုံရလေ့ရှိသောကြောင့် မြန်မာစစ်တပ်၏ ထိန်းချုပ်မှု အောက်တွင် မနေလိုခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ “အစိုးရအား ရှောင်ကြဉ်ခြင်း” အား မြန်မာအစိုးရ၏

ထိန်းချုပ်မှုကို တွန်းလှန်ရန်အတွက် ရွာသားများမှ အသိ ရှိရှိ ကျင့်သုံးသော ဗျူဟာတစ်ရပ် ဖြစ်ပါသည်။¹⁰⁴ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက မြန်မာအစိုးရ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် နေရန် ငြင်းဆိုမှုကို ဆက်လက် ဖော်ပြ ကြသည့်အတွက် ၎င်းတို့၏ အနာဂတ်အတွက် ဆွေးနွေးမှု များတွင် ထိုအချက်ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်ပါသည်။

in Karenni,” May 2000. Available at <http://www.ibiblio.org/obl/docs/responses.htm>. Karen Human Rights Group, “Cycles of Displacement,” 12 January, 2009. Available at <http://khrhg.org/2009/01/cycles-displacement-forced-relocation-and-civilian-responses-nyaunglebin-district>. Human Rights Watch, “Untold Miseries: Wartime Abuses and Forced Displacement in Burma’s Kachin State,” March 2012. Available at <https://www.hrw.org/report/2012/03/20/untold-miseries/wartime-abuses-and-forced-displacement-burmas-kachin-state>. Lahu National Development Organization, “Unsettling Moves: The Wa Forced Resettlement Program in Eastern Shan State,” April 2002. Available at <https://www.Indoess.org/wp-content/uploads/2016/10/The-Wa-forced-resettlement-program-in-eastern-Shan-State.pdf>.
104 See, e.g., Karen Human Rights Group, “Village Agency: Rural Rights and Resistance in a Militarized Karen State,” 2008. Available at <http://khrhg.org/2008/11/village-agency-rural-rights-and-resistance-militarized-karen-state>. James C. Scott, “The Art of Not Being Governed,” Yale University Press, 2009.

“

၂၀၀၃ ခုနှစ်မှာ ဗမာစစ်သားတွေလာပြီး ကျမတို့ရွာကို ထိန်းချုပ်လိုက်တယ်။ အဲဒီလိုဖြစ်တော့ ရွာမှာ ဘယ်လိုမှ ဆက်မနေချင်တော့ဘူး။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

တချို့ရွာသားတွေကတော့ [အစိုးရထိန်းချုပ်သောရွာဆီသို့] ပြောင်းသွားကြတယ်။ ကျမ ထင်တာကတော့ အဲဒီနေရာကိုသွားရင် ဗမာတွေက ကျမတို့ကို ထိန်းချုပ်မှာပဲ။ ဗမာတွေ ထိန်းချုပ်ထားတဲ့ နေရာတစ်ခုမှာ ကျမ မနေချင်ဘူးလေ။ ကျမတို့ခေါင်းဆောင် [ကရင်] တွေ ထိန်းချုပ်တဲ့နေရာမှာပဲ ကျမ နေချင်တယ်။ အဲဒါကြောင့် ဒီမှာလာနေတာ။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခြင်းနှင့် တိုင်းရင်းသားလူထုများအား စနစ်တကျ ခွဲခြားဖယ်ကြည့်ဖိနှိပ်ထားခြင်း

“

ဝန်ပိတာကို မခံနိုင်တော့တဲ့အဆုံးမှာ ကျမ ထွက်ပြေးဖို့ ဆုံးဖြတ်လိုက်တယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ IDP ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

၎င်းတို့၏ အိုးအိမ်များကို ပစ်ထားခဲ့ရသည့် အကြောင်းရင်းကို ရှင်းပြသည့်အခါ အခြား တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခဲ့သူများမှ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လုံခြုံမှုကို ခြိမ်းခြောက်မှုများ၊ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ၊ စီးပွားရေး ဖိစီးမှုများနှင့် ၎င်းတို့ ရွာများတွင် ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး ခံစားခွင့်ရရှိရန် အားနည်းနေသော အခြေအနေများ ပါဝင်သည့် အပြန်အလှန် သက်ရောက်မှုကို ထုတ်ပြောကြပါသည်။¹⁰⁵ အထက်တွင်ဖော်ပြထားခဲ့သည့် ရွာလုံးကျွတ် တစ်ပြိုင်တည်း ထွက်ပြေးရမည့် ရုတ်ခြည်းအခြေအနေ တစ်ခု ဆိုက်ရောက်လာသကဲ့သို့ မဟုတ်ဘဲ သက်ရောက်နေသော အကြောင်းအရာများက တဖြည်းဖြည်း စုစည်းပေါင်းဆုံလာသည့်အခါ မည်သည့်အချိန်တွင် ထွက်ပြေးကြမည်၊ အိမ်များနှင့် ရွာများတွင် မည်မျှအထိ ဆက်လက်နေထိုင်ပြီး မြေများတွင် အလုပ်လုပ်နိုင်ရန်အတွက် နစ်နာ

ခံစားရမှုနှင့် ချိုးဖောက်ခံရမှုများကို မည်သည့် အတိုင်းအတာအထိ တောင့်ခံကြမည်ကို မိသားစုတစ်စုချင်းစီမှ ဆုံးဖြတ်ရသည့် အခြေအနေများ ရှိပါသည်။

“

ပထမအချက်အနေနဲ့က ရွာမှာ လုပ်ကိုင်စားသောက်ဖို့ ခက်လာတယ်။ ဒုတိယကတော့ ကျနော့်ကလေးတွေအတွက် ပညာရေးနဲ့ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ကောင်းကောင်းမရှိဘူး။ နောက်ဆုံး ပြောရမယ်ဆိုရင် စစ်တပ်ရဲ့ ဖိနှိပ်မှု ပုံစံကြောင့်ပဲ။ အဲဒီမှာ တိုက်ပွဲတွေ ဖြစ်နေတော့ပေမယ့် စစ်တပ်က သူတို့လိုချင်တာ တောင်းတယ်။ ကျနော်တို့မလုပ်ချင်လည်း [အလုပ်တွေ] အတင်းအကျပ် လုပ်ခိုင်းတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

105 ဤသို့သော ရွှေ့ပြောင်းမှုများအတွက် သတင်းအချက်အလက်များ ပိုမိုသိလိုလျှင် ဥပမာအားဖြင့် ကရင်လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့၏ “တောင်ပူခရိုင်အတွင်း ရွှေ့ပြောင်းခံရမှုများကို လှုံ့ဆော်နေခြင်း - အဓမ္မလုပ်အားပေးခြင်း၊ ကန့်သတ်ခြင်းနှင့် တိုက်ခိုက်မှုများ” ၂၀၀၇ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ကြည့်ပါ။ <http://khrg.org/2007/11/khrg07f4/provoking-displacement-toungoo-district-forced-labour-restrictions-and-attacks>.

စားနပ်ရိက္ခာများ၊ သီးနှံများနှင့် တိရစ္ဆာန်များကို သိမ်းယူခြင်း၊ EAO များအား ထောက်ပံ့သည်ဟူသော စွပ်စွဲချက်ဖြင့် ဖမ်းဆီးနှိပ်စက်ခြင်း၊ မုဒိမ်းကျင့်ခြင်းနှင့် အခြားသော ပုံစံများဖြင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်ခြင်းအစရှိသည်တို့ကဲ့သို့ မြန်မာစစ်တပ်၏ ချိုးဖောက်မှုများကြောင့် ကြောက်ရွံ့စွာ နေထိုင်ကြရသည်ဟု တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက ရှင်းပြခဲ့ကြသည်။¹⁰⁶ အခြားသူများကမူ EAO များ၏ မတရား အခွန်ကောက်ခံခြင်းနှင့် အတင်းအကျပ် လူသစ်စုဆောင်းခြင်းတို့ ကဲ့သို့သော ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ တချို့မှ ရှင်းပြသည့် ဤအစီရင်ခံစာ လွှမ်းမိုးနိုင်သည့်ဧရိယာ အပြင်ဘက်ရှိ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ၏ အတိုင်းအတာနှင့် ကြမ်းတမ်း ရက်စက်မှုများကို ဤအစီရင်ခံစာထဲတွင် ထည့်သွင်း မထားသော်လည်း ထိုဖြစ်စဉ်များကို တခြားအဖွဲ့အစည်းများက သေချာကောင်းမွန်စွာ မှတ်တမ်းတင်

ထားပြီး ဖြစ်ပါသည်။¹⁰⁷ ထိုကဲ့သို့သော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများမှာ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်နွယ်နေသဖြင့် အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် ချိုးဖောက်မှုနည်းဗျူဟာများ ကြောင့် မြန်မာစစ်တပ်နှင့် EAO များကြား လက်နက်ကိုင် တိုက်ပွဲများ တိုးမြှင့်လာသည့်အခါတွင် သို့မဟုတ် မြန်မာ စစ်တပ်မှ စစ်အင်အားတိုးချဲ့သည့် လုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်လာသည့်အခါတွင် ထိုချိုးဖောက်မှုများလည်း တိုးမြှင့်လာနိုင်ပါသည်။ ရွာသားများအနေဖြင့် အတိတ်ကာလက စစ်တပ်၏ ကြမ်းတမ်းရက်စက်မှုများကို အတွေ့အကြုံ ရှိနေခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် အခြားရွာများမှ ကြားဖူးထားခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း၊ မြန်မာစစ်တပ်လာနေပြီဟု ကြားသည်နှင့် ဒေသခံရွာသားများသည် ရွာမှ ထွက်ပြေးသောကြောင့်ကြိုတင် နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှုများ ဖြစ်နေတတ်ပါသည်။

ကျနော်တို့ ကိုယ့်ရွာမှာ ရိုတုန်းက ဗမာတပ်ကို အမြဲ ကြောက်လန့်နေရတယ်၊ အကြောက်တရားနဲ့ပဲ အမြဲ နေနေခဲ့ရတယ်။ ဒီမှာ [ဒုက္ခသည်စခန်းမှာ] အနည်းဆုံးတော့ လုံခြုံတယ်။ ရွာမှာရိုတုန်းကဆိုရင် ဗမာစစ်တပ်က ကျနော်တို့ကို လူလို မဆက်ဆံတဲ့အပြင် အမြဲရွာသားတွေကို ရိုက်တယ်၊ နှိပ်စက်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

106 တရားဥပဒေကြောင်းအရ အကူအညီရယူရန် နည်းလမ်းများ မရှိခြင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုအရ တားမြစ်ထားခြင်းနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံ မှုများကြောင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ခံရခြင်း အဖြစ်အပျက်များသည် ဖြစ်နေသည်ထက် အစီရင်ခံခြင်း နည်းပါးနိုင်ပါသည်။ အစီရင်ခံမှုများ အတွက် အတားအဆီး အကန့်အသတ်များ အကြောင်း သတင်းပို့သလိုလျှင် အမျိုးသမီးအဖွဲ့ချုပ်နှင့် Asia Justice and Rights တို့၏ Access to Justice for Women Survivors of Gender-Based Violence Committed by State Actors in Burma (Nov. 2016) တွင်ကြည့်ပါ။ available at http://womenofburma.org/wp-content/uploads/2016/11/VAW_BriefingPaper-Nov2016-Eng.pdf.

107 ရှမ်းအမျိုးသမီးရေးရာ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုအသင်းနှင့် ရှမ်းလူ့အခွင့်အရေးမဏ္ဍိုင်တို့၏ “မုဒိမ်းကျင့်ခွင့်လိုင်စင်” ၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ၊ မွန်လူ့အခွင့်အရေးဖောင်ဒေးရှင်းမှ ထုတ်ဝေသော “ဝါမှတ်မိနေသေးတယ်” ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ အစီရင်ခံစာ၊ ကရင်လူ့အခွင့်အရေးအဖွဲ့၏ “ကြောက်ရွံ့ခြင်း၏ အခြေအမြစ်၊ မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ပိုင်းရှိ ရွာသားများ၏ ၂၅ နှစ်အသံများ” ၂၀၁၇ အောက်တိုဘာလ၊ ကချင်အမျိုးသမီးအစည်းအရုံး ထိုင်းနိုင်ငံ၏ “ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက် ဝေးလွန်းသောအသံ - အင်န်အယ်လ်ဒီ အစိုးရအောက် လက်ထက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်း၌ ဆက်လက် ဖြစ်ပွားနေသော မြန်မာ့တပ်မတော်၏ စစ်ရေးထိုးစစ်များနှင့် ချိုးဖောက်မှုများ” ၂၀၁၆ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ၊ ကချင်အမျိုးသမီးအစည်းအရုံး ထိုင်းနိုင်ငံ၏ “ဖြစ်နေဆဲ ပြစ်ဒဏ်ပေးခံခြင်းမှ ကင်းလွတ်နေမှုများ - ကချင် ပြည်သူများအပေါ် ဖြစ်ပွားနေဆဲဖြစ်သော မြန်မာစစ်တပ်၏ ရက်စက်ယုတ်မာမှုများ” ဇွန်လ ၂၀၁၂ ခုနှစ်၊ တအာင်း အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်း “နှိပ်စက်ရန် လေ့ကျင့်ထားခြင်း - ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ တအာင်းဒေသများတွင် မြန်မာ စစ်တပ်များက စနစ်တကျ ပြုလုပ်နေသော စစ်ရာဇဝတ်မှုများ” ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇွန်လ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်အဖွဲ့ “မြန်မာ-အိမ်ကထွက်ပြီ” ၂၀၀၅ ခုနှစ် စက်တင်ဘာ ၅ ရက်၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်အဖွဲ့ “မြန်မာနိုင်ငံအရှေ့ပိုင်းတွင် လူသားမျိုးနွယ်စုအား ဆန့်ကျင်သည့် ရာဇဝတ်မှုများ” ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဇွန်လ ၅ ရက်နေ့၊ လူ့အခွင့်အရေး စောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့ “မပြောရသေးသည့် အလွန်အမင်း စိတ်ပျက်စရာများ” ၂၀၁၂ ခုနှစ် မတ်လ ၂၀ ရက်နေ့၊ လူ့အခွင့်အရေးစောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့ “သူတို့ ဝါတို့ရွာကိုလာပြီး နောက် တစ်ခါ ဖျက်ဆီးပြန်ပြီ” ၂၀၀၅ ခုနှစ် ဇွန်လ ၉ ရက်နေ့။

သူတို့တွေက ထွက်သွားဖို့ ပြောတာမျိုးတော့ မရှိဘူး [အမိန့်မပေးဘူး]။ ဒါပေမယ့် သူတို့ လုပ်ပုံတွေက ကျနော်တို့တွေ ထွက်သွားအောင် ဖိအားပေးနေတယ်။ သူတို့က အစားအသောက်တွေနဲ့ စစ်သားသစ်တွေ အတင်းတောင်းယူတယ်။ ပြီးတော့ သူတို့ စစ်တိုက်ရင်လည်း အဲဒါက ရွာသားတွေအပေါ်မှာ လာထိတယ်။ တစ်ခါတလေ အဲဒီမှာ မပေါက်ကွဲသေးတဲ့ လက်နက်ကြီး ကျည်တွေလည်း ရှိနေတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခနှင့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ ကြောင့် ပဋိပက္ခဒဏ်ခံ နေရာဒေသများရှိ အသက်မွေးဝမ်း ကျောင်းမှုများအပေါ် ကျယ်ပြန့်ပြီး အစဉ်အဆက် ပြောင်း လဲမှု မရှိသော သက်ရောက်မှုများ ရှိနေပါသည်။ လက်နက် ကိုင်ဆောင်သူများ ရွာနားတွင် ထိတွေ့တိုက်ခိုက်မှု ဖြစ် သည့်အခါတိုင်း သို့မဟုတ် ထိုလက်နက်ကိုင်များ အထူး သဖြင့် မြန်မာစစ်တပ် ရွာများတွင်းသို့ ဝင်လာသည့် အခါတိုင်း ရွာသားများ အမြဲလိုလို တောထဲတွင် ညလုံး ပေါက် ပုန်းအောင်းကြရသည်။ အခြေအနေများ ပိုမို ဆိုးဝါး လာပါက တစ်ကြိမ်လျှင် ရက်ပေါင်းများစွာ သို့မဟုတ် ရက်သတ္တပတ်ပေါင်း များစွာချီ၍ ရွာနှင့် ဝေးသော နေရာများတွင် တိမ်းရှောင်ကြရသည်။ အဆိုးဝါးဆုံးသော ချိုးဖောက်မှုများကိုကာကွယ်ရန်မကြာခဏအောင်မြင်လေ့ ရှိသော ကာကွယ်မှုနည်းနာများ ရှိသော်လည်း ယင်းကဲ့သို့ တိမ်းရှောင်ရမှုများ ဆက်တိုက်ဖြစ်နေပါက အချိန်ကာလ အလိုက် စိုက်ပျိုးရသည့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများ ထိခိုက် လာပါသည်။ အတင်းအကျပ် တပ်သားသစ် စုဆောင်းခြင်း နှင့် ပေါ်တာခေါ်ခြင်းတို့ကို ရှောင်လွှဲရန် အမျိုးသားများ ပုန်း ရှောင်ကြသည့်အခါတွင် မြန်မာစစ်တပ်၏ လူစု လူခေါ် သည့် ထိုတောင်းဆိုမှုများမှ လွတ်ကင်းမည်ဟူသော မျှော်

လင့်ချက်ဖြင့် အမျိုးသမီးများ၊ သက်ကြီးရွယ်အိုများနှင့် ကလေးများအား ရွာတွင် ချန်ထားခဲ့ရသည့် ကလေးသူငယ်များ၊ သက်ကြီးရွယ်အိုများနှင့် အမျိုးသမီးများသည် လိင်ပိုင်း ဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှု၊ နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းမှုနှင့် အဓမ္မ လုပ်အားပေးစေမှုကဲ့သို့ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှု များတွင် ပို၍ ထိခိုက်ပွန်းရှလွယ် အားနည်းသူများ ဖြစ် နေကြပါသည်။ မြန်မာစစ်တပ်နှင့် တစ်ခါတစ်ရံတွင် EAO များ၊ ဒေသခံ ပြည်သူ့စစ်များက ရွာသားများထံမှ ရိက္ခာနှင့် အခြားထောက်ပံ့မှုများ တစ်ချိန်လုံး တောင်းဆိုနေမှုသည် ပဋိပက္ခဒေသများရှိ လူထုများအား အသက်ရှင်ရုံ သို့မဟုတ် စားနပ်ရိက္ခာ မဖူလုံသည့် အဆင့်သို့ ရောက်စေရန် တွန်းပို့သကဲ့သို့ ဖြစ်နေပါသည်။ ထိုသို့ ဖြစ်ရသည့်အပြင် ပဋိပက္ခနှင့် ဘေးဖယ်ပစ်ပယ်မှုတို့သည် နိုင်ငံအတွင်း ဆင်းရဲတွင်း နက်နေပြီးသား တိုင်းရင်းသားဒေသများ၏ အခြေအနေကို ပိုမိုဆိုးဝါးစေပြီး ထိုဒေသများရှိ လယ်သမား များအနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံအလယ်ပိုင်းရှိ လယ်သမားများ နှင့်စာလျှင် ဈေးကွက်၊ ရေအရင်းအမြစ်နှင့် အခြား မရှိမဖြစ် ထည့်သွင်းစရာများအား ရရှိနိုင်ခြေ ပိုမိုနည်းပါးပါသည်။

DKBA နဲ့ KNU တိုက်ပွဲဖြစ်တဲ့ အချိန်မျိုးဆိုရင် ရွာထဲမှာ ဘယ်လိုမှ ဆက်မနေရဲဘူး။ တခြား မိသားစုတွေနဲ့ အတူ တောထဲမှာ သွားပုန်းရတယ်။ အဲဒီလိုအချိန်မျိုးဆိုရင် စစ်သားတွေကို ကြောက် နေရလို့ ကျမတို့ လွတ်လွတ်လပ်လပ် ခြံစိုက်လို့ မရဘူး။ ခြံကို မကြည့်နိုင်တော့ တောကောင်တွေ လာပြီး သီးနှံတွေကို စားပစ်လိုက်တယ်။ အဲဒီလို အစားအသောက်အတွက် အခက်အခဲ တွေနေရတော့ အေးအေးချမ်းချမ်း နေထိုင်စားသောက်နိုင်မယ့် ဘဝတစ်ခု စနိုင်ဖို့ နည်းလမ်းရှာဖို့ လိုလာတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ပဋိပက္ခများသည် ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး အခွင့်အလမ်း များကို အကန့်အသတ် ဖြစ်စေသည်။ ပဋိပက္ခ ပြင်းထန် ရာ နေရာအများစုတွင် အစိုးရကျောင်းများ မရှိခြင်း သို့မဟုတ် ဆရာ၊ ဆရာမ မလုံလောက်ခြင်း၊ လိုအပ်သည့် ကျောင်းအခကြေးငွေများ ပေးသွင်းရန် မတတ်နိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် မြန်မာဘာသာဖြင့် သင်ကြားပို့ချခြင်းနှင့် တိုင်း ရင်းသား လူငယ်များနှင့် ကလေးသူငယ်များအား ခွဲခြား ဆက်ဆံခြင်းတို့ကြောင့် ပညာရေး နိမ့်ကျနေခြင်း ဖြစ်ပါ သည်။ သို့သော် EAO များနှင့် ချိတ်ဆက်ထားသော ဝန်ဆောင်မှုပေးသည့် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများကြောင့် တစ်ခါတစ်ရံ၌ EAO ထိန်းချုပ် နယ်မြေများတွင် ပညာရေးအခွင့်အလမ်းများ ရနိုင်ပါ

သည်။¹⁰⁸ တောထဲတွင် မကြာခဏ ပုန်းရှောင်ခြင်းသည် လည်း ကလေးများ၏ ပညာရေးကို ထိခိုက်စေပါသည်။ ထိုအခက်အခဲများသည် မိန်းကလေးငယ်များ ပညာရေး လက်လှမ်းမီမှုအားလည်း အဓိက ထိခိုက် သက်ရောက် နေစေပါသည်။ မိသားစုများအနေဖြင့် ကျောင်းထားမည့် သူကို မဖြစ်မနေ ရွေးချယ်ရပြီဆိုပါက ယောက်ျားလေး များကိုသာ ရွေးချယ်လေ့ရှိပါသည်။ ထို့အပြင် လိင်ပိုင်း ဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုနှင့် အခြားသော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုတို့ကြောင့် လုံခြုံမှု မရှိသည့် အခြေအနေများ တွင် မိဘများအနေဖြင့် မိန်းကလေးများအား အိမ်ထဲမှ အိမ်ပြင် ပေးထွက်ရန် တွန့်ဆုတ်တတ်ကြပါသည်။

တိုက်ပွဲတွေဖြစ်ပြီး တောထဲကို ပြေးရတာဆိုတော့ ကျမတို့ ကျောင်းကို မသွားနိုင်ဘူး။ အဲဒါပြီးတော့ ရွာကို နှစ်ရက် သုံးရက်လောက်ပဲ ပြန်လာနိုင်တယ်။ တိုက်ပွဲတွေ ထပ်ဖြစ်တော့ ကျမတို့တွေ တောထဲကို ထပ်ပြေးကြပြန်ရော။ အဲဒီတော့ ကျမတို့မှာ ကျောင်းသွားဖို့ အချိန်ကို မရှိဘူး။”

မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ မွန်အမျိုးသမီး IDP တစ်ဦး

ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု အကြီးဆုံးသော ဝေးလံခေါင်သီ သည့် ဒေသများတွင် ကျန်းမာရေးအတွက် လိုအပ်သော အထောက်အပံ့ပစ္စည်းများ အမြဲလိုလို ပြတ်လပ်လေ့ ရှိ

သည်။¹⁰⁹ မိဘများအနေဖြင့် ပဋိပက္ခ၏ အခက်အခဲများ အကြား နှစ်ပေါင်းများစွာ နေလာလင့်ကစား ၎င်းတို့ သား သမီးများ၏ အနာဂတ်အတွက် စိုးရိမ်ပူပန်မှုက အိုးအိမ်

108 The Asia Foundation, "Ethnic Conflict and Social Services in Burma/Myanmar's Contested Regions," June 2014. Available at <https://asiafoundation.org/resources/pdfs/MMEthnicConflictandSocialServices.pdf>.
109 Anne Décobert, "The Politics of Aid to Burma: A Humanitarian Struggle on the Thai-Burmese Border," 2016.

စွန့်ခွာထွက်သွားစေရန် ၎င်းတို့အား တွန်းအားပေးခဲ့သည်ဟု ရှင်းပြကြပါသည်။ တချို့ကမူ ကျန်းမာရေး လိုအပ်ချက် များက ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ရုတ်ခြည်း တွန်းပို့သည်ဟု ဆိုပါ သည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ တချို့ကမူ စံနှုန်းနိမ့်ကျသော

ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ဘာသာစကား အဆင်မပြေမှုများသည် ရည်ရွယ်ရှိရှိ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း ဖြစ်ကြောင်း အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ကြသည်။

လိင်ကွဲပြားမှုအရ ပဋိပက္ခတွင်း ခြားနားသော အတွေ့အကြုံများ

ပဋိပက္ခများနှင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကို အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးများအကြား တွေ့ကြုံခံစားရပုံ ခြင်း ကွာခြားလေ့ရှိပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု ပုံစံများအပေါ်တွင်လည်း သက်ရောက်မှုရှိကာ တချို့သော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရာ နေရာများတွင် အမျိုးသမီးများ ဦးဆောင်သော အိမ်ထောင်စုများလည်း ရှိနေ ပါသည်။¹¹⁰ အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် အမျိုးသမီးဖြစ်မှု အပေါ်တွင်လည်းကောင်း၊ တိုင်းရင်းသူ ဖြစ်မှု အပေါ်တွင်လည်းကောင်း ခွဲခြားဆက်ဆံမှုနှင့် အကြမ်းဖက်မှု အဆင့်မျိုးစုံကို မကြာခဏရင်ဆိုင်ရပြီး အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခ အခြေအနေမျိုးတွင် ၎င်းတို့၏ လိင်ကွဲပြားမှုကို ပစ်မှတ်ထားသည့် တချို့သော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံရမှုများကို မကြာခဏခံရလေ့ရှိသည်။ တိုင်းရင်းသူများအနေဖြင့် ထိုသို့သော ခွဲခြားဖိနှိပ်ဆက်ဆံမှုများ ခံရသည့်အပြင် အမျိုးသမီးဖြစ်မှုကြောင့် ၎င်းတို့ အသိုင်းအဝိုင်းတွင်းတွင်လည်း ခွဲခြားဆက်ဆံခံရသဖြင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခနှင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ၏ ဒဏ်ကို အဆိုးဆုံး ခံရသူများ ဖြစ်ကြပါသည်။

အတင်းအဓမ္မ စစ်သားစုဆောင်းခြင်းကို ကျင့်သုံးသော မြန်မာစစ်တပ်နှင့် EAO များသည် ရွာတိုင်း၌ အလုပ်လုပ်နိုင်သော အသက်အရွယ်ရှိသည့် အမျိုးသား အရေအတွက် တချို့ကို တောင်းဆိုလေ့ ရှိသည်။ ဤအခြေအနေ၏ အဓိပ္ပာယ်မှာ ယင်းကဲ့သို့ တောင်းဆိုခံရသည်ဖြစ်စေ သို့မဟုတ် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ တစ်ခုခုက အနီးအနား၌ ရှိသည့်အချိန်တွင်ဖြစ်စေ အမျိုးသားများနှင့် ယောက်ျားငယ်လေးများမှာ တောတွင်းသို့ မကြာခဏဆိုသလို တိမ်းရှောင်ပုန်းအောင်းရပြီး အမျိုးသမီးများ၊ မိန်းကလေးငယ်များ၊ ကလေးသူငယ်များနှင့် သက်ကြီးရွယ်အိုများကို အိမ်များ၌ ချန်ထားရပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားများအစား လုပ်အားပေးခိုင်းစေခြင်း ခံရပြီး အမျိုးသားများနည်းတူ ခိုင်းစေခံရသည့်အပြင် မုဒိမ်းမှုနှင့် အခြားသော လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများကို ရင်ဆိုင်ရနိုင်သည့် အန္တရာယ်ကိုလည်း ရင်ဆိုင် ကြုံတွေ့ကြရပါသည်။¹¹¹ တချို့သော ကိုယ်ဝန်ဆောင် အမျိုးသမီးများဆိုလျှင်

110 For more on the impact of conflict on women, see: Karen Women’s Organization, “State of Terror: The Ongoing Rape, Murder, Torture and Forced Labour Suffered by Women Living under the Burmese Military Regime in Karen State,” February 2007. Available at <https://karenwomen.files.wordpress.com/2011/11/state20of20terror20report.pdf>. Trocaire and Oxfam, “Life on Hold: Experiences of Women Displaced by Conflict in Kachin State, Burma/Myanmar,” June 2017. Available at <https://www.trocaire.org/sites/default/files/resources/policy/life-on-hold-trocaire-oxfam-2017.pdf>. Women and Child Rights Project (Southern Burma), “Mon Women, the Military and Forced Labor in Mon State,” March 2009. Available at <http://www.burmalibrary.org/docs07/WCRP2009-03.pdf>.

111 “See also Women’s League of Burma, “If They Had Hope, They Would Speak: The Ongoing Use of State-Sponsored Sexual Violence in Burma’s Ethnic Communities,” November 2014. Available at <http://womenofburma.org/if-they-had-hope-they-would-speak/>. Shan Human Rights Foundation and Shan Women’s Action Network, “License to Rape,” May 2002. Available at <http://>

ပေါ်တာအဖြစ် ခေါ်ဆောင်သွားခြင်း ခံရသဖြင့် ရလဒ်မှာ ကိုယ်ဝန်ပျက်ကျခြင်းများကို မကြာခဏဆိုသလို ကြုံတွေ့ခံစားကြရပါသည်။¹¹² လူထုအသိုင်းအဝိုင်းအား အကြမ်းဖက်ရန်နှင့် EAO များကို ကူညီ ထောက်ပံ့ခြင်းကြောင့် အပြစ်ပေးရန် ရည်ရွယ်၍ မြန်မာစစ်တပ်မှ စစ်လက်နက်သဖွယ် အသုံးပြုနေသော မုဒိမ်းကျင့်မှုနှင့် အခြားပုံစံများဖြင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများကြောင့် ပဋိပက္ခဒေသရှိ အမျိုး သမီးများမှာ ပိုမို ထိရလွယ်သည့် အနေအထားတွင် ရှိနေပါသည်။¹¹³

"အဲဒီတုန်းက ဗမာစစ်သားတွေက ရွာထဲကို ဝင်လိုက်ထွက်လိုက် အလုပ်ရှုပ်နေကြတယ်။ ကျမတို့ ရွာကိုလာရင် သူတို့ကြိုက်တဲ့အိမ် ဝင်တယ်၊ ပြီးတော့ ရွာထဲက မိန်းကလေးတွေကို နှောင့်ယှက်တယ်။ သူတို့ရွာကို ဘယ်အချိန်ပဲ ရောက်လာရောက်လာ ယောက်ျားလေးတွေကို ပေါ်တာထမ်းခိုင်းတော့ ယောက်ျားလေးတွေက လွတ်အောင် ထွက်ပြေးပြီး ပုန်းကြတယ်။ ယောက်ျားတွေ ထွက်ပြေးကုန်တော့ အိမ်မှာ ကျန်နေခဲ့တဲ့ မိန်းမတွေကို နှိပ်စက်ပြန်တယ်။"

မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP မွန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

အမျိုးသားများနှင့် အမျိုးသမီးများသည် အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေးခိုင်းစေရန် ဖမ်းဆီးခံရပြီး ထိုခိုင်းစေမှုသည် တစ်ခါတစ်ရံ လပေါင်းများစွာ ကြာမြင့်တတ်ပြီး အရိုက်ခံရသော အခြေအနေသို့ လည်းကောင်း၊ မြေမြှုပ်မိုင်းများနှင့် ပဋိပက္ခများကြောင့် ဒဏ်ရာရမှု သို့မဟုတ် သေဆုံးရမှု အန္တရာယ် များနှင့်လည်းကောင်း၊ အစာရေစာ ချို့တဲ့ခြင်းနှင့် ရောဂါများကိုလည်းကောင်း ရင်ဆိုင်ခံစားကြရသည်။ ကျန်ရစ်ခဲ့သော အမျိုးသမီးများ၊ ကလေးသူငယ်များနှင့် သက်ကြီးရွယ်အိုများသည်လည်း အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းအတွက် ပိုမိုရုန်းကန်ကြရပြီး သတင်းနှင့် စားနပ်ရိက္ခာတောင်းခြင်း အပါအဝင် စစ်သားများ၏ ချိုးဖောက်မှုများကိုလည်း ရင်ဆိုင်ခံစားရသည့် ထိရလွယ် အခြေအနေသို့ ပိုမိုရောက်ရှိစေသည်။

"အခြေအနေက တစ်နေရာနဲ့ တစ်နေရာ မတူဘူး။ တချို့နေရာတွေမှာ အမျိုးသမီးတွေက နောက်မှာ ကျန်နေခဲ့တယ်၊ ဒါပေမယ့် အဲဒါက သူတို့အတွက် လုံခြုံတယ်လို့ ပြောလို့မရဘူး။ သူတို့က မပြေးနိုင်လို့ ကျန်နေခဲ့ရတာ။ သူတို့အတွက် လုံခြုံတယ်လို့ တချို့က ထင်ချင် ထင်လိမ့်မယ်၊ ဒါပေမယ့် သူတို့ရဲ့ လုံခြုံရေးကို ဘယ်သူမှ အာမ မခံနိုင်ဘူး။ တကယ်တမ်း ပြန်ကြည့်မယ် ဆိုရင် အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေး အခိုင်းခံရတဲ့ ပေါ်တာထမ်းရတဲ့ အမျိုးသမီး တွေ ရှိတယ်။"

လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ထွက်ပြေးနေရသောအချိန်များတွင် နေထိုင်စရာ ရှာဖွေနိုင်စွမ်းနှင့် လုံခြုံရေး အခြေအနေအရ မိသားစု

www.shanwomen.org/reports/36-license-to-rape.

112 Karen Women's Organization, "State of Terror: The Ongoing Rape, Murder, Torture and Forced Labour Suffered by Women Living under the Burmese Military Regime in Karen State," February 2007. Available at <https://karenwomen.files.wordpress.com/2011/11/state20of20terror20report.pdf>

113 Karen Women's Organization, "State of Terror: The Ongoing Rape, Murder, Torture and Forced Labour Suffered by Women Living under the Burmese Military Regime in Karen State," February 2007. Available at <https://karenwomen.files.wordpress.com/2011/11/state20of20terror20report.pdf>

များမှာ ကျား-မ အပေါ်မူတည်၍ ရံဖန်ရံခါ ခွဲပြီး နေထိုင်ကြရပါသည်။ အတင်းအဓမ္မ လူစုဆောင်းမှု အန္တရာယ် နည်းပါးသည့်အခါမျိုးတွင် အမျိုးသမီးများနှင့် ကလေးငယ်များ ခရီးသွားလာမှုအတွက် ပိုလုံခြုံမည်ဟု ထင်ရလျှင် တစ်ခါတစ်ရံ၌ ၎င်းတို့အား အရင် ထွက်ခွာစေပါသည်။ အခြားအချိန်များတွင် အမျိုးသားများက အရင်ထွက်ခွာပြီး ခိုလှုံစရာနေရာများ ရှာဖွေကာ ဇနီးသည်နှင့် ကလေးငယ်များကို လိုက်ပါစေသည်။ လူငယ် အမျိုးသားများအတွက်လည်း EAO များ၏ အဖွဲ့ဝင်ဟု စွပ်စွဲကာ မြန်မာစစ်တပ်မှ ဖမ်းဆီးခြင်း ခံရနိုင်သည့် အန္တရာယ် ရှိနေသောကြောင့် ပဋိပက္ခဒေသများ အနီးသို့ ခရီးသွားလာခြင်းမှာ ၎င်းတို့အတွက် အန္တရာယ် ရှိနေပါသည်။ တိုက်ပွဲ ထ ဖြစ်သဖြင့် စီစဉ်ရန် အချိန်မရသည့် အခါမျိုးတွင် အမျိုးသားများက ဦးစွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရပြီး ကလေးသူငယ်များနှင့် သက်ကြီးရွယ်အိုများအား တစ်စုတည်းဖြစ်ရန်အတွက် အမျိုးသမီးများအား နောက်တွင် ချန်ထားရလေ့ ရှိပါသည်။

“ကျနော်မိန်းမနဲ့ ကလေး လေးယောက်ကို အရင် ပြောင်းခိုင်းတယ်။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ အမျိုးသမီးတွေနဲ့ ကလေးတွေက ခရီးသွားဖို့ ပိုလွယ်တယ်။ ကျနော်ကျတော့ ဗမာစစ်တပ် ကို ကြောက်နေရတော့ ပုန်းပြီးမှ ရွာကနေ တိတ်တိတ်လေး ထွက်လာရတယ်။” **မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP မွန်အမျိုးသားတစ်ဦး**

အတင်းအဓမ္မလုပ်အားပေးခိုင်းစေခံရခြင်း၊ ပေါ်တာသို့မဟုတ်စစ်သားအဖြစ်အတင်းအကျပ်စုဆောင်းခြင်း ခံရပြီးနောက် အမျိုးသား အများအပြား မည်သည့်အခါမျှ ပြန်လည်ရောက်ရှိလာခြင်း မရှိတော့ပါ။ ၎င်းတို့ မရှိတော့သောအချိန်တွင် မကြာခဏ ရွှေ့ပြောင်းနေရသော ကျန်ရစ်သူ မိသားစုကလည်း ၎င်းတို့ကို သေဆုံးပြီဟုသာ ယူဆထားကြပါသည်။ တချို့မှာ မြန်မာစစ်တပ်မှ သတ်ဖြတ်ခြင်းကို ခံရပါ သည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရာ အရပ်သို့ ရောက်ပြီးချိန် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းရန် အခွင့်အလမ်း အကန့်အသတ်ရှိမှုများကြောင့် အမျိုးသားများသည် အမျိုးသမီးများ၊ ကလေးသူငယ်များနှင့် သက်ကြီး ရွယ်အိုများအား ထားခဲ့ပြီး ထိုင်းနိုင်ငံ သို့မဟုတ် တရုတ်နိုင်ငံသို့ သွားရောက် အလုပ်လုပ်ကိုင်ကြရပါသည်။ ထို့အပြင် အရွယ်ရှိသော လူငယ်အမျိုးသမီးများသည်လည်း ၎င်းတို့၏ ကလေးများကို အဘိုး၊ အဘွားများ နှင့် ထားခဲ့ကာ တရုတ် သို့မဟုတ် ထိုင်းနိုင်ငံများတွင် သွားရောက် အလုပ်လုပ်ကြရပါသည်။

အတင်းအဓမ္မလုပ်အားပေးခိုင်းစေခြင်းနှင့် ပေါ်တာထမ်းခိုင်းခြင်း -

ရေး-ထားဝယ်မီးရထားလမ်းဖြစ်ရပ်လေ့လာမှု

ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသူ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများအား အတင်းအဓမ္မလုပ်အားပေး ခိုင်းစေခြင်းနှင့် ပေါ်တာများ အဖြစ် ဖမ်းဆီးခိုင်းစေသည့် မြန်မာစစ်တပ်၏ လုပ်ရပ်များအပေါ် သေချာကောင်းမွန်စွာ ပြုစုထားသည့် မှတ်တမ်းများက ပဋိပက္ခ၊ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများ၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးတို့အကြားတွင် တစ်ခုနှင့် တစ်ခု အပြန်အလှန် သက်ရောက်မှု ရှိနေသည်ကို ဖော်ပြနေပါသည်။ ထိုသို့သော ပုံသဏ္ဍာန်များကို သရုပ်ဖော်ပြနေသော ဖြစ်ရပ်တစ်ခုမှာ မွန်ပြည်နယ်တောင်ပိုင်း ရေးမြို့မှ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီး ထားဝယ်မြို့သို့ ဆက်သွယ်သည့် မီးရထားလမ်း ဖောက်လုပ်ရန်အတွက် အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားစုဆောင်းခြင်း ဖြစ်သည်။¹¹⁴ ဤစီမံကိန်းကို နိုင်ငံတော် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှု တည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့ (နဝတ) မှ ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် စတင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး ရေးနှင့် ထားဝယ်အကြား မိုင်ပေါင်း ၁၁၀ အကွာအဝေးကို လုပ်ဆောင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်းမီးရထားလမ်းကို ယနေ့အချိန်အထိ အသုံးပြုနေသော်ငြားလည်း ထိုဖောက်လုပ်မှုကြောင့် ရွှေ့ပြောင်း တိမ်းရှောင်ခဲ့ရသူများမှာမူ ဆက်လက် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင် နေကြရဆဲဖြစ်ပါသည်။

မီးရထားလမ်း ဆောက်လုပ်ရေး၏ သက်ရောက်မှုတစ်ခုမှာမူ အိုးအိမ်များနှင့် စိုက်ခင်းများ အပါအဝင် မြေယာများကို လျော်ကြေး တစ်စုံတစ်ရာမပေးဘဲ အချိန်အနည်းငယ်သာ ကြိုတင်အသိပေးခြင်း သို့မဟုတ် လုံးဝ အချိန်မပေးဘဲ သိမ်းဆည်းခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

“သူတို့က ရထားလမ်းဖောက်မယ်လို့ ပြောတာကို ကျနော်တို့ မယုံခဲ့ဘူး။ ဒါပေမယ့် နောက်တစ်နေ့ကျတော့ သူတို့ ရွာကိုရောက်လာပြီး ကျနော်တို့ အိမ်တွေကို မြေတူးစက် တွေနဲ့ ဖျက်ဆီးကြတယ်။ ကျနော်တို့ရဲ့ မီးဖိုချောင်သုံး ပစ္စည်းတွေကိုတောင်မှ သိမ်းဖို့ အချိန်မရဘူး။” **တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသားတစ်ဦး**

ထိုဒေသရှိ ရွာများမှ အမျိုးသားများနှင့် အမျိုးသမီးများကို မီးရထားလမ်း ဆောက်လုပ်ရေးအတွက် အတင်းအကျပ် ပေါ်တာထမ်းရန် ခိုင်းစေသည့်အပြင် ကလေးများကိုလည်း အတင်းအဓမ္မ အလုပ်လုပ်စေခဲ့သည်။ ရေဖြူမြို့နယ်မှ ရွာသားတစ်ဦးက မီးရထားလမ်း ဆောက်လုပ်ရေး ကာလအတွင်းက ၎င်း၏ ကလေးဘဝ အတွေ့အကြုံကို ယခုလို ရှင်းပြခဲ့ပါသည်။

“ကျနော် အဲဒီအချိန်တုန်းကကလေးသာသာပဲရှိသေးတယ်။ [ဗမာစစ်သားတွေက] ကျနော့်ကို

114 For more information on forced labor in Burma/Myanmar in general, and the Ye-Dawei railway specifically, see: Report of the Commission of Inquiry appointed under Article 26 of the Constitution of the International Labor Organization to Examine the Observance by Burma/Myanmar of the Forced Labor Convention, 1920 (No. 29). Available at http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:50012:0::NO::P50012_COMPLAINT_PROCEDURE_ID,P50012_LANG_CODE:2508280,en.

အဖေ ဘယ်မှာလဲလို့ မေးတယ်။ ကျနော်က ကျနော်အဖေ မရှိဘူးလို့ ပြန်ပြောလိုက်တယ်။ နောက်တော့ သူတို့က ကြက်တွေအကုန်လုံး ဖမ်းပြီးယူသွားတယ်။ သူတို့ အဲဒီလိုမျိုး အိမ်တိုင်းမှာ လုပ်တယ်။ တကယ်လို့ တစ်ယောက်ယောက်ကို ဖမ်းမိရင် ပေါ်တာလုပ်ဖို့ ခေါ်သွားတယ်။ အဲဒီလိုမျိုး လတော်တော်ကြာတယ်။ တစ်ခါတလေ ဗမာစစ်သားတွေက ကလေးတွေကို ရထားလမ်း ဆောက်ဖို့ ခေါ်သွားတယ်။ အဲဒီအချိန် တုန်းက ကျနော် ၁၂ နှစ်ပဲ ရှိသေးတယ်။ သူတို့က ဆောက်လုပ်ရေးအတွက် တစ်အိမ် ကလေးတစ်ယောက်စီ ခေါ်သွားတယ်။” **မွန်ပြည်နယ်ရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသားတစ်ဦး**

“ရေး-ထားဝယ် ရထားလမ်းကို ဆောက်တဲ့ နှစ်တုန်းက ဗမာစစ်တပ်က ကျမတို့ကို အတင်းအကျပ် အလုပ်လုပ်ခိုင်းတယ်။ ရထားလမ်းဖြစ်ဖို့အတွက် ကျောက်တောင်တွေကို ဖောက်ပြီး လမ်းလုပ်ပေးရတယ်။ မွေးကင်းစ ကလေးငယ်ရှိတဲ့ အမေတွေတောင်မှ သူတို့ အတွက် သွားပြီး အလုပ် လုပ်ပေးရတယ်။ အစားအသောက်လည်း ကိုယ်ဟာကိုယ် သယ် သွားရတယ်။ သွားမလုပ်ရင်လည်း အရိုက်ခံရတယ်။ စစ်သားတွေက အမျိုးသမီးတွေကိုလည်း ဖော်ကားတယ်။ ညဆိုရင် သူတို့ရဲ့ လုံချည်တွေ ချွတ်ပစ်တယ်။ စစ်တပ်က ကျမတို့ ရွာကို ရွှေ့လာတဲ့အခါကျတော့ ကျမတို့ သူတို့အတွက် ဆက်မလုပ်ပေးနိုင်တော့ဘူး။ အဲဒါကြောင့် ခြံတွေ၊ လယ်တွေ ဒီအတိုင်းပစ်ပြီး ထားဝယ်ကို မိသားစုတစ်ခုလုံး ထွက်ပြေးလာတယ်။” **မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP မွန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

အချိန်ကာလအလိုက် အတင်းအဓမ္မလုပ်အားပေးခိုင်းစေမှုများ ပုံမှန်ဖြစ်ပွားနေသည့် နေရာများ ထက်ပင် ယင်းကဲ့သို့ မီးရထားလမ်းအတွက် အချိန်ကြာမြင့်ပြီး ရက်စက်ကြမ်းတမ်းစွာ အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေး ခိုင်းစေခြင်းနှင့် ၎င်း၏ အကျိုးဆက်ဖြစ်သော ဝင်ငွေနည်းပါးခြင်း၊ ပညာရေးတွင် အနှောင့် အယှက်ဖြစ်ခြင်းနှင့် ကျန်းမာရေးတွင် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်ခြင်းတို့သည် ပြည်သူ လူထုများအား ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်စေရမူဘက်သို့ ပိုမိုတွန်းပို့နေပါသည်။ သို့သော် ထိုရွာများရှိ လူတိုင်းအပေါ်၌ တူညီသော ပုံစံဖြင့် သက်ရောက်နေသည်တော့ မဟုတ်ပါ။ ပေါ်တာအဖြစ် ခေါ်ဆောင် ခြင်းကို မလိုက်လိုပါက မြန်မာစစ်တပ်အား ပိုက်ဆံပေးခြင်းဖြင့် ကင်းလွတ်ခွင့်ရနိုင်ပြီး ပေးဆောင်ရန် မတတ်နိုင်သူများမှာမူ ပေါ်တာထမ်းရန် ခေါ်ဆောင်ခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်မရပါဟု တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ များက ပြောပြကြပါသည်။ ရွာသားများထွက်ပြေးသောအခါဦးတည်ရာ အသီးသီးသို့ ထွက်ပြေးကြပါသည်။

“တချို့ရွာသားတွေက MRDC ဆီကနေ နေထိုင်စရာရဖို့ ရွာက ထွက်ပြေးကြတယ်။ တချို့က ထိုင်းကို သွားပြီး အလုပ်ထွက်လုပ်ကြတယ်။ အဆင်ပြေတဲ့ လူတွေကတော့ မြို့ကို ပြောင်းသွားကြတာပေါ့။” **မွန်ပြည်နယ် ရောစပ်ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသားတစ်ဦး**

လက်နက်ကိုင် ထိတွေ့တိုက်ခိုက်မှုများနှင့် အရပ်သားပြည်သူများအား ပစ်မှတ်ထားခြင်း

၂၀၁၁ ခုနှစ်ကတည်းက ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရသော ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းမှ တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခဲ့သူများက ၎င်းတို့ ထွက်ပြေးလာခြင်းမှာ အတင်း အကျပ် ရွှေ့ပြောင်းခံရခြင်းနှင့် အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော ချိုးဖောက်မှုများ၊ စနစ်တကျ ခွဲခြားဖိနှိပ်မှုများ စုပြုံလာခြင်း တို့ကြောင့် ဖြစ်သည့်အပြင် အဓိက အကြောင်းရင်းမှာ EAO စခန်းအနီးရှိ ရွာများအား လေကြောင်းမှ တိုက်ခိုက်မှုများ အပါအဝင် ပြင်းထန်သော တိုက်ခိုက်မှုများနှင့် အရပ်သား ဒေသများအပေါ် စစ်ရေးအရ တိုက်ခိုက်မှုများ နှစ်ခုစလုံး၏ ပေါင်းစပ်မှုတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ပြောပြကြပါသည်။¹¹⁵ ဖြစ်ပွားနေသော ပဋိပက္ခနှင့် အရပ်သားများအား ပစ်မှတ်ထားခြင်းသည် အခြားနေရာများရှိ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရစေမှု၏ အဓိက အကြောင်းရင်း မဟုတ်

သော်လည်း ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်စေရမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေ သော အကြောင်းအချက်များတွင် ပါဝင်ပါသည်။

“

ပြန်ပြောရရင် [၂၀၁၁] ဒီဇင်ဘာလမှာတုန်းက ညသန်းခေါင်လောက်မှာ တိုက်ပွဲဖြစ်တယ်၊ အရမ်းဆိုးတယ်၊ အဲဒါနဲ့ ကျနော်တို့က သူများအိမ်ဘေးနားက တောင်ခြေနားမှာ သွားပုန်းနေခဲ့ရတယ်။ နေ့ဘက်ဖြစ်တဲ့ တိုက်ပွဲတွေကျတော့ ခုနတုန်းကလို ခဏလေးပဲဖြစ်ပြီး လေကြောင်းတိုက်ခိုက်တာ မပါတဲ့ဟာမျိုးဆိုရင်¹¹⁶ ညဘက် ပြင်းပြင်းထန်ထန် တိုက်ပွဲဖြစ်တာနဲ့ စာရင် ခံနိုင်သေးတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ IDP တအာင်းအမျိုးသားတစ်ဦး

လတ်တလော နှစ်များအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်း၌ ဖြစ်ပွားနေသော ပြင်းထန်သည့် တိုက်ပွဲများကို ဤအချက် က ထင်ဟပ်ပါသည်။ မြောက်မြားစွာသော တွေ့ဆုံမေး

မြန်းခဲ့သူများက အတိတ်ကာလ၌ တိုက်ပွဲများ ဖြစ်နေချိန် အတွင်း နီးစပ်ရာ တောများထဲသို့ ထွက်ပြေး ပုန်းအောင်း ကြပြီး ရက်အနည်းငယ်အကြာတွင် ပြန်လာခြင်း အပါ

115 For more information, see Ta'ang Women's Organization, "Burden of War," 19 October, 2012. Available at <http://taangwomen.org/2012/10/19/the-burden-of-war-women-bear-burden-of-displacement/>. Kachin Women's Association Thailand, "A Far Cry from Peace: Ongoing Burma Army Offensives and Abuses in Northern Burma Under the NLD Government," 15 November, 2016. Available at <https://kachinwomen.com/far-cry-from-peace-ongoing-burma-army-offensives-abuses-northern-burma-under-nld-government/>.
116 During field research in this location, aerial attacks took place near the IDP camp, causing IDPs to temporarily seek shelter.

အဝင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေထိုင်ရမည့် အဖြစ်မှ ရှောင်ကြဉ်နိုင်ရန် နည်းနာများ ရှာဖွေ လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် တိုက်ပွဲများ ပိုမို ဆိုးဝါး ပြင်းထန်လာသဖြင့် ထိုသို့သောနည်းနာများက မလုံခြုံတော့

သည့်အတွက် ရှေ့တန်းနယ်မြေများနှင့် ပို၍ ဝေးရာသို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရန် လိုအပ်လာခဲ့သည်ဟု ရှင်းပြပါသည်။

မြေယာသိမ်းဆည်းခြင်း

မြေယာသိမ်းဆည်းခြင်းသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု၏ အကြောင်းရင်း ဖြစ်သကဲ့သို့ သက်ရောက်မှုလည်း ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပဋိပက္ခသည် စစ်တပ်နှင့် အခြားဆက်နွယ်နေသော ကုမ္ပဏီများအား မြေယာသိမ်းဆည်းမှု အကြီးအကျယ် လုပ်ဆောင်ရန် အခြေအနေများကို ဖန်တီးပေးပြီး ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုကို ဖြစ်စေကာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများ၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် မိရိုးဖလာ မြေယာသုံးစွဲမှု ကျင့်ထုံးများကို ခြိမ်းခြောက်နေပါသည်။¹¹⁷ မြေယာသိမ်းဆည်းမှုသည် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံး အတိုင်းအတာနှင့် ဖြစ်နေချိန်တွင် သိမ်းဆည်းထားသော မြေယာများပေါ်ရှိ ဒေသခံများကို မြန်မာစစ်တပ်မှ အင်အားသုံး ဖယ်ရှားခြင်း၊ ဒေသခံများနှင့် စစ်တပ်အကြား အာဏာ မညီမျှမှု မြင့်မားခြင်းတို့ အပါအဝင် ပဋိပက္ခသည် မြေယာသိမ်းဆည်းမှု ခံရနိုင်သည့် ထိရှလွယ်အခြေအနေကို မြင့်တက်စေပါသည်။ ဥပမာ အားဖြင့် ကချင်ပြည်နယ်အတွင်း ပဋိပက္ခဒေသများရှိ စီးပွားရေး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများ တရားဝင်ခြင်း၊ မဝင်ခြင်း အပေါ် အရပ်သား ကြီးကြပ်မှု သို့မဟုတ် လွတ်လပ်သော

အနီးကပ် စောင့်ကြည့်မှုများ လုပ်ဆောင်နိုင်မှု မရှိခြင်းကို အခွင့်ကောင်းယူကာ နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ အပါအဝင် စစ်တပ်နှင့် ဆက်နွယ်နေသော ကုမ္ပဏီများက မြေ အမြောက်အမြား သိမ်းယူပြီး ငှက်ပျောနှင့် ကြံစိုက်ခင်းများကို အကြီးအကျယ် လုပ်ကိုင်ကြပါသည်။¹¹⁸

117 See, e.g., KHRG, "Foundation of Fear," October 2017, pp. 164-67. Available at <http://khr.org/2017/12/foundation-fear-25-years-villagers-voices-southeast-myanmar>. HURFOM, "I Still Remember," December 2017, p. 38. Available at <http://www.rehmonnya.org/reports/I-still-remember-online-publishing.pdf>.
118 "Htun Khaing, "Kachin IDPs Fear Land Grabs in the Villages They Once Called Home," Frontier Myanmar, 19 January, 2018. Available at <https://frontiermyanmar.net/en/kachin-idps-fear-land-grabs-in-the-villages-they-once-called-home>.

ဗမာစစ်တပ်က မြေဧကပေါင်း ၈၀,၀၀၀ ကျော် သိမ်းလိုက်တယ်။ ၁၀ ဧကလောက်ရှိတဲ့ ကျနော်ရဲ့ သီဟိုဠ် သရက်စိုက်ခင်းကိုလည်း သိမ်းလိုက်တယ်။ သူတို့ [ဗမာစစ်တပ်] က ရွာသားတွေကို မြေပေါ်ကနေ ထွက်သွားဖို့ အမိန့်ပေးတယ်။ ဒါပေမယ့် အခုထက်ထိတော့ ကျနော်ခြံကို ဘာမှ မလုပ်သေးဘူး၊ အဆောက်အအုံ တစ်ခုမှ မဆောက်ထားသေးဘူး။ သီဟိုဠ်စေ့တွေကိုပဲ ယူသွားတယ်။ [ဒါပေမယ့်] အခြားစိုက်ခင်းတွေမှာတော့ အဆောက်အအုံတွေ ဆောက်ထားတယ်။”

တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ထားဝယ်အမျိုးသားတစ်ဦး

၁၉၉၄ နှင့် ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် မွန်ပြည်နယ်နှင့် ကချင်ပြည်နယ်များမှ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများသည် မြေယာသိမ်းဆည်းမှု ပုံစံအမျိုးမျိုးကို ဦးတည်စေခဲ့ပြီး ၂၀၁၅ ခုနှစ် NCA လက်မှတ်ရေးထိုးပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ယင်းကဲ့သို့သော မြေယာသိမ်းဆည်းမှုမျိုးကို အခြားနေရာများ၌ လည်း တွေ့မြင်ရမည် ဖြစ်သည်။ စစ်တပ်မှ ပုဂ္ဂလိက စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် အခြား စီးပွားရေးစီမံကိန်းများကို မြေယာလုပ်ပိုင်ခွင့်များ ပေးခြင်းဖြင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲထားသော ဒေသများ ထိန်းချုပ်မှုကို စုစည်း ခိုင်မာစေပါသည်။¹¹⁹ ပဋိပက္ခ လျော့ကျသွားသည်နှင့်အမျှ မြန်မာစစ်တပ် သို့မဟုတ် အခြား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ ပါဝင်မှုရှိသည့် စီးပွားရေး လုပ်ဆောင်မှုများ ကြီးထွားလာသကဲ့သို့ စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ အခြေခံ အဆောက်အအုံများ တည်ဆောက်မှုသည် ပဋိပက္ခ ဒေသများ၌ အထူးသဖြင့် တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီး၊ မွန်နှင့် ကရင်ပြည်နယ်များတွင် တိုးပွားလာပါသည်။¹²⁰ ၁၉၉၅ နှင့် ၂၀၁၇ ခုနှစ်အကြား ထိုဒေသ၌ မြေဧကပေါင်း တစ်သိန်း (၁၀၀,၀၀၀) အထက်

သိမ်းဆည်းခံရသည်ဟု မွန်ပြည်လူ့အခွင့်အရေးဖောင်ဒေးရှင်း (HURFOM) က မှတ်တမ်းတင်ထားပါသည်။¹²¹

NCA လက်မှတ်ရေးထိုးပြီး လတ်တလော နှစ်များတွင် စစ်တပ်နှင့်/ သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများ၏ မြေယာ သိမ်းဆည်းမှုများကြောင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများ ပိုမို တိုးပွားလာပြီး ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသော ဒေသများတွင် စိုက်ပျိုးရေး အခြေခံသည့် စီးပွားရေး၊ လမ်းဖောက်လုပ်ရေးနှင့် သဘာဝ သယံဇာတ အရင်းအမြစ် ထုတ်ယူရေးတို့ အပါအဝင် အကြီးစားစီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအား တိုးမြှင့်လုပ်ဆောင်လာမှုများသည် လျော်ကြေး မပေးဘဲ ကျယ်ပြန့်သော မြေယာ သိမ်းဆည်းမှုများကို ဦးတည်စေသည့် အပြင် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် အပေါ်တွင်လည်း အပျက်သဘော သက်ရောက်မှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။¹²² အထက်တွင် ဆွေးနွေးထားသကဲ့သို့ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လက်ရှိ ဥပဒေမူဘောင်များကလည်း မြေယာများကို ကုန်ပစ္စည်းသဖွယ် သဘောထားကာ အကြီးစား

119 Kevin Woods, "Ceasefire Capitalism: Military-Private Partnerships, Resource Concessions, and Military-State Building in the Burma-China Borderlands," 38 Journal of Peasant Studies 747, 14 September, 2011. Available at https://www.researchgate.net/publication/233066790_Ceasefire_Capitalism_Military-Private_Partnerships_Resource_Concessions_and_Military-State_Building_in_the_Burma-China_Borderlands. HURFOM, "I Still Remember," December 2017, p. 38. Available at <http://www.rehmonnya.org/reports/I-still-remember-online-publishing.pdf>.
120 KHRG, "Foundation of Fear," October 2017, pp. 164-67. HURFOM, "I Still Remember," December 2017, p. 38. Available at <http://www.rehmonnya.org/reports/I-still-remember-online-publishing.pdf>.
121 HURFOM, "I Still Remember," December 2017. Available at <http://www.rehmonnya.org/reports/I-still-remember-online-publishing.pdf>.
122 Transnational Institute, "Neither War nor Peace: The Future of the Ceasefire Agreements in Burma," July 2009, pp. 24-29. Available at <https://www.tni.org/files/download/ceasefire.pdf>. KHRG, "Truce or Transition?," 14 May, 2014. Available at <http://khr.org/2014/05/truce-or-transition-trends-human-rights-abuse-and-local-response>.

လယ်ယာစီးပွားရေးကဏ္ဍကိုသာ ဦးစားပေးခြင်းကြောင့် အသေးစား လယ်သမား လုပ်ငန်းရှင်များ ရွှေ့ပြောင်း နေထိုင်ခံရနိုင်သည့် ထိရှလွယ် အခြေအနေကို မြင့်မား စေကာ မြေယာ အသုံးပြုမှုဆိုင်ရာ မိရိုးဖလာ ကျင့်သုံးမှု များနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းမှု များကိုလည်း ခြိမ်းခြောက်လာပါသည်။¹²³ နေရာစွန့်ခွာ တိမ်းရှောင်ခြင်းသည် စွန့်ခွာရသူများ ချန်ထားခဲ့ရသည့် မြေများအား မြေလပ်အဖြစ် ကြေညာကာ ရင်းနှီးမြုပ်နှံသူ များအား ပေးအပ်လိုက်မည့် အန္တရာယ်ကို လမ်းဖွင့်ပေး လိုက်သကဲ့သို့ရှိပါသည်။

ယခင်သက်ရောက်မှု မရှိသေးသော တိုင်းရင်းသားဒေသ တချို့အထိ ထိုဥပဒေများမှ သက်ရောက်မှု ရှိလာအောင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးက လမ်းဖွင့်ပေးရာရောက်သဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူထု အသိုင်းအဝိုင်းများ မျိုးဆက်နှင့် ချီ၍ မြေယာနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုကို ကာကွယ်နေခဲ့ သည့် ရှိနှင့်ပြီးသော ယဉ်ကျေးမှုနှင့် မိရိုးဖလာဆိုင်ရာ ဗဟုသုတ၊ တန်ဖိုးနှင့် လက်တွေ့ ကျင့်သုံးမှုများကို အခြေ ခံသည့် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများ၏ အရေးကြီးသော စနစ်များကို ခြိမ်းခြောက်နေပါသည်။

နိုင်ငံရေးတက်ကြွလှုပ်ရှားမှု

ဤသုတေသန အစီရင်ခံစာအတွက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့ သော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများထဲတွင် နိုင်ငံရေး တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများနှင့် ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များသည် အစိတ်အပိုင်းငယ်တစ်ခုအဖြစ်သာ ပါဝင်သော်လည်း ရေရှည်တည်တံ့သော အဖြေရှာရေးအတွက် မူဝါဒများ ရေးဆွဲ ချမှတ်ရာတွင် ၎င်းတို့၏ မတူညီသော နောက်ခံ အခြေအနေနှင့် စိန်ခေါ်မှုများကို နားလည်ထားရန် အရေး ကြီးပါသည်။

ဒုက္ခများကို ရှောင်ရှားနိုင်ရေး မျှော်လင့်ချက်ဖြင့် လုံခြုံ ရေးတပ်ဖွဲ့များ၏ စောင့်ကြည့်မှုအောက်တွင် ဆက်လက် ကျန်ရစ်နေထိုင်နိုင်ရန် ကြိုးစားကြရသည်။ သို့သော် လည်း စစ်ထောက်လှမ်းရေး၊ အခြား လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့ များနှင့် ဒေသန္တရ အာဏာပိုင်များမှ ပြည်ပရောက်နေသော နိုင်ငံရေးအတိုက်အခံများ၏ မိသားစုဝင်များအား မကြာခဏဆိုသလို နှောင့်ယှက်ခြင်း၊ စစ်ဆေးမေးမြန်း ခြင်းနှင့် ဖမ်းဆီးခြင်းများကို လုပ်ဆောင်တတ်ကြသည်။ ထိုမိသားစုဝင်များကို အိမ်ရှင်များမှ အိမ်မငှားရန်၊ ဒေသန္တရ အာဏာပိုင်များက ပုန်းအောင်းနေသော သို့မဟုတ် အလုပ်ရှင်များမှ အလုပ်မခန့်ရန်နှင့် ၎င်းတို့၏ ဆိုင်များကို ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းမှ အားပေးခြင်းမပြုရန် စသည့် ဖိအားပေးခြင်းများအပါအဝင် ၎င်းတို့၏ အသက် မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအပေါ် ကန့်သတ်မှုများ ထားရှိပါ သည်။¹²⁴ ဤသို့သော ကြမ်းတမ်းမှုများသည် တချို့သော မိသားစုများကို ၎င်းတို့ မိသားစုဝင်များနှင့် ပြန်လည်

123 "Burma Centrum Nederland, "Access Denied: Land Rights and Ethnic Conflict in Myanmar," Burma Policy Briefing, Briefing No. 11, May 2013. Available at <https://www.tni.org/en/publication/access-denied-land-rights-and-ethnic-conflict-in-burma>.
124 For more information on the experience of political activists and their families, see Assistance Association for Political Prisoners and Former Political Prisoners' Society, "After Release I Had to Restart My Life from the Beginning," 2016, pp. 60-62. Available at <http://aappb.org/wp-content/uploads/2016/05/Report-eng.pdf>.

ပေါင်းဆုံရန် သို့မဟုတ် ၎င်းတို့ မိသားစုဝင်များ၏ နိုင်ငံရေး တက်ကြွလှုပ်ရှားမှုနှင့် ဆက်နွယ် ပတ်သက်မှုကြောင့် ခံစားရနေရမှုများအပေါ် ကန့်သတ်မှုများ မရှိသည့် ရိုးရှင်း

သောဘဝကို တည်ထောင်နိုင်ရန်အတွက် နယ်စပ်သို့ ထွက်ပြေးရမှုကို ဖြစ်စေပါသည်။

မိသားစု ပြန်လည်ပေါင်းစည်းဖို့အတွက် ကျနော့်သမီး၊ ကျနော့်မြေးနဲ့ ကျနော် ဒီစခန်းကို လာခဲ့တာပါ။ ကျနော့်အမျိုးသမီးက နိုင်ငံရေးပတ်သက်မှုကြောင့် ကျနော်တို့နဲ့ ဝေးနေခဲ့ရတယ်။ ၂၀၀၀ ခုနှစ်မှာ သူ ထောင်က လွတ်တယ်။ ကျနော်တို့နဲ့ ၂၀၀၁ ထိ တစ်နှစ်ပဲ နေခဲ့ရတယ်။ စစ်ထောက်လှမ်းရေးတွေ ခဏခဏ နှောင့်ယှက်လွန်းတော့ သူ မဲဆောက်ကို ထွက်သွားပြီး တတိယနိုင်ငံမှာ ခိုလှုံ့မယ်လို့ ဆုံးဖြတ်လိုက်တယ်။ သူ တတိယနိုင်ငံ ထွက်သွားတဲ့အချိန်မှာ ကျနော်ရယ်၊ အိမ်ထောင်ကွဲနေတဲ့ သမီးနဲ့ သူ့ကလေးရယ် ရန်ကုန်မှာ ကျန်ခဲ့တယ်။ စစ်ထောက်လှမ်းရေးတွေက သူ ဘယ်ကိုထွက်သွားလဲ ဆိုတဲ့အကြောင်းကို ခဏခဏ လာမေးတယ်။ အဲဒီလိုနဲ့ ကျနော်တို့လည်း ခဏခဏ နှောင့်ယှက်တာ ခံရတယ်။ အမြဲတမ်း စောင့်ကြည့်တာခံရတာရယ်ကြောင့် ကျနော်တို့ ရန်ကုန်မှာ နေလို့မရတော့ဘူး ဖြစ်လာတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် အမျိုးသားတစ်ဦး

မန်လီ IDP စခန်းမှ မိခင်နှင့် မွေးကင်းစ ကလေးငယ် [ဓာတ်ပုံ - Ta'ang Women's Organization]

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုဖြစ်ပေါ်စေသော ထိရှလွယ်လူမှုစီးပွားအနေအထား

ဆိုးဝါးသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကြောင့် ရွာလုံးကျွတ်ထွက်ပြေးရသော အတင်းအဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းရမှုဖြစ်ရပ်များသည် လူမှုစီးပွားအခြေအနေနှင့် မဆိုင်သော်ငြားလည်း တချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် လူမှုစီးပွားအခြေအနေများသည် ပြည်သူများအား ရွှေ့ပြောင်းရမှုအတွက် ထိရှလွယ်သည့် အခြေအနေကို မြင့်တက်စေပါသည်။ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုသည် အထူးသဖြင့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များမှ တောင်းဆိုသော စားနပ်ရိက္ခာနှင့် ငွေကြေးများကို ပြည်သူလူထုများမှ မှန်မှန် ပေးဆောင်နိုင်ရေးနှင့် အချိန်ကာလအလိုက် အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေးခိုင်းစေမှုနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအပေါ် ၎င်း၏ အကျိုးသက်

ရောက်မှုများကို တွန်းလှန် ရပ်တည်နိုင်ရေးတွင် ထိခိုက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ပိုင်းရှိ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေးခိုင်းစေခြင်းအတွက် အခြားသူများကို ငွေပေးငှားရမ်းနိုင်သော်လည်း ၎င်းတို့အထဲမှ အများအပြားက အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေးရန် အကြိမ်ရေ အနည်းငယ် ခိုင်းစေခြင်း ခံရပြီးနောက် ၎င်းတို့၏ ခက်ခဲရှားပါးသော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု ပျက်စီးသွားသဖြင့် ပေးဆောင်ရန် ငွေကြေးမဲ့လာပြီး ထွက်ပြေးကြရသည်ဟု မှတ်ချက်ပြုကြပါသည်။

အသက်ရှင်ရပ်တည်ဖို့ ဘာမှ မလုပ်နိုင်တော့ ကျမတို့ ရွာကနေ ထွက်သွားဖို့ ဆုံးဖြတ်ခဲ့တယ်။ ပေါ်တာထမ်းဖို့ အတင်းခိုင်းခံရရင် တစ်လ နှစ်လ ကြာတတ်တယ်။ ဆင်းရဲတဲ့ မိသားစုတွေအနေနဲ့ ရပ်တည်ဖို့ အရမ်းခက်ခဲလာတယ်။ တစ်ယောက်ယောက်က ပေါ်တာ မလုပ်ချင်ဘူးဆိုရင် ကိုယ့်နေရာမှာ အစားထိုးဖို့ အခြားတစ်ယောက်ကို ငှားပေးရတယ်။ အဲဒီအတွက် တစ်ပတ်ကို ၁ သောင်း [ကျပ်] ပေးရတယ်။ ဗမာစစ်တပ်လာရင် ယောက်ျားလေးတွေ ထွက်ပြေးရောပဲ။ ယောက်ျားက ပေါ်တာထမ်းရရင် မိန်းမနဲ့ ကလေးတွေက စားစရာ ဘာမှ မရှိတော့ဘူး။”

မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP ထားဝယ်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

လူမှုစီးပွားအခြေအနေက ပြည်သူများ မည်သည့်နေရာသို့ ထွက်ပြေးမည်နှင့် နေရာသစ်များတွင် ၎င်းတို့ဘာသာ လုံခြုံစွာ အခြေချနိုင်မည် မချနိုင်မည်ကို အဆုံးအဖြတ်ပေးပါသည်။ ပိုင်ဆိုင်မှု ရှိသူများထဲမှ တချို့အနေဖြင့် ၎င်းတို့ ထွက်မပြေးခင် ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုကို ရောင်းချနိုင်ခဲ့သဖြင့် နေရာသစ်သို့ ရောက်သောအခါ ရင်းမြစ်တချို့ဖြင့် အခြေ

ချနိုင်ရန်အတွက် မြေယာဝယ်ယူခြင်း သို့မဟုတ် ငှားရမ်းခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်ကြပါသည်။ ပိုမိုလုံခြုံရာ နေရာများတွင် နေထိုင်ပြီး ထောက်ပံ့နိုင်သော မိသားစုဝင် ရှိသူများသည် ထိုမိသားစုဝင်များထံသို့ ပြောင်းရွှေ့ နေထိုင်ကြပါသည်။

ရှမ်းပြည်နယ် သီပေါမြို့ရှိ IDP စခန်းတစ်ခု [ဓာတ်ပုံ - Maung Ne Lynn Aung]

“

တချို့လူတွေက ဒီကို ပြောင်းလာကတည်းက လုံလုံလောက်လောက် စုဆောင်းထားတာ ပါလာတော့ သူတို့ပိုက်ဆံနဲ့ အိမ်ငှားနေလို့ရတယ်။ အိမ်ငှားဖို့ မတတ်နိုင်တဲ့ သူတွေကျတော့ ဆွေမျိုးအိမ်တွေမှာ နေရာတောင်းပြီး နေရတယ်။ ရေရှည်အတွက်တော့ မကောင်းဘူးပေါ့။”

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ စခန်းခေါင်းဆောင် ကချင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

မှတ်ပုံတင်ရှိတဲ့သူတွေနဲ့ မိသားစုဝင် ရှိပြီးသားသူတွေကတော့ အဖြူရောင် [အစိုးရ ထိန်းချုပ်သော] နယ်မြေကို ပြောင်းသွားကြတယ်။ ပြီးတော့ ဗမာစကား ပြောတတ်တဲ့သူ၊ မြို့မှာ ကျောင်းနေဖူးတဲ့သူတွေလည်း အဖြူရောင်နယ်မြေထဲကို ပြောင်းသွားတာများတယ်။”

လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုတွင် အသက်ရှင်နိုင်ရေးအတွက် တစ်ဦးချင်းစီ၏ အရည်အသွေးနှင့် ကျွမ်းကျင်မှုအပေါ် မူတည်ပြီး မြန်မာစစ်တပ်၏ ချိုးဖောက်မှုများကို ရှောင်

ရှားနိုင်ရန်အတွက် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ခြင်းကလည်း နီးကြားသည့်ဗျူဟာတစ်ရပ် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ တောတောင်ထဲတွင် ရေရှည် ခိုလှုံရှင်သန်ရေးအတွက် အရည်

အသွေးနှင့် ကျွမ်းကျင်မှုရှိသည့် ရွာသားများသည် နေရာတစ်ခုသို့ ပြောင်းရွှေ့အခြေချခြင်းထက် တောတောင် များထဲတွင် ရွှေ့ပြောင်းခိုလှုံနေရမှုကို ရွေးချယ်ကြသည်ဟု တချို့သော တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ထင်မြင်ချက်ပြု ကြသည်။ သစ်တောထွက်ပစ္စည်းများ၊ မိရိုးဖလာဆေးဝါး များနှင့် ရွှေ့ပြောင်းစိုက်ပျိုးမှုများ စသည်တို့နှင့် ပတ်

သက်သည့် ဗဟုသုတ အပါအဝင် ထိုသို့သော ရှင်သန်နိုင် စွမ်း ကျွမ်းကျင်မှုများနှင့် ရွေ့လျားနေထိုင်ရမှုက ပြည်သူ လူထုအား စစ်တပ်၏ချိုးဖောက်မှုများမှ ၎င်းတို့ဘာသာ ပိုမိုကောင်းမွန်စွာ ကာကွယ်နိုင်စွမ်းနှင့် အစိုးရနှင့် စစ်တပ် တို့၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက် နေထိုင်ခြင်းကို ရှောင်ရှား နိုင်သည့် ရွေးချယ်နိုင်စွမ်းကို ပေးပါသည်။

ဒုက္ခသည်စခန်းတွေ၊ ပုန်းခိုစရာ နေရာတွေကို ထွက်ပြေး သွားတဲ့သူတွေက စားဝတ်နေရေးအတွက် ရရာ အလုပ်ကို လုပ်တတ်ကြရတယ်။ တောင်ယာခုတ်တတ်တဲ့သူတွေက တောင်ယာခုတ်ကြတယ်၊ တချို့ကျတော့ တောကျွမ်းတော့ တောထဲ ရှာစားကြတယ်။”

လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အများအပြားသည် ထိရှလွယ် သည့် အနေအထားနှင့် ရင်ဆိုင်ရပြီးသားသူများ ဖြစ်ပြီး ထိုသို့ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုသည် ၎င်းတို့အား ပိုမို ထိရှလွယ်သည့် အခြေအနေများနှင့် ရင်ဆိုင်ရစေသဖြင့် ထိုကွဲပြားခြားနားမှုများကို နားလည်ထားရန် အရေးကြီး ပါသည်။ ဆက်လက် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရဆဲသူ များနှင့် အနီးအနား မြို့များသို့ ရွှေ့ပြောင်းသွားသူများ သို့မဟုတ် ထိုအချိန်ကတည်းက ၎င်းတို့ဘာသာ ပြန်သွား နိုင်သူများအကြား အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ကွဲပြားခြားနား မှုကို ယင်းအချက်က မြင်သာစေပါသည်။ နေရပ်ပြန်ရေး

ကိစ္စ၌လည်း မြေယာများကို ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းမပေးပါ က မိသားစု အဆက်အသွယ်နှင့် မြေယာ သုံးစွဲခြင်းကို အားမပြုသည့် သက်မွေးဝမ်းကျောင်း ကျွမ်းကျင်မှုများ အပါအဝင် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသူများ ကိုယ်ထူကိုယ်ထ ရပ်တည်ရန် တွန်းအားပေးရာတွင် ရင်းမြစ်များ နည်းပါး ပါလိမ့်မည်။ တချို့သူများမှာ ဆက်လက်ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်နေရပြီး တချို့သူများမှာမူ ၎င်းတို့ ကိုယ်ပိုင် အရင်းအမြစ်များကို အားပြု၍ ၎င်းတို့ အစီအစဉ်ဖြင့် မည်သို့ နေရပ်ပြန်ကြသည်ကို ဤသည်က ရှင်းပြနိုင်ပါလိမ့်မည်။

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ မိုင်းယုလေး IDP စခန်း [ဓာတ်ပုံ - Progressive Voice]

လက်ရှိအခြေအနေ - အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှုနှင့် ထောက်ပံ့ကူညီမှု

အရှေ့တောင်နှင့် အရှေ့မြောက် တိုင်းရင်းသားဒေသများ တစ်လျှောက် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုများတွင် ဘုံအကြောင်းရင်းများ ရှိနေသော်လည်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသည့် ကာလမှာမူ နှစ်ပေါင်း ၂၀ ကျော်မှ လအနည်းငယ်အထိ ကွာဟမှုများ ရှိနေပါသည်။ အလားတူ ယခုထက်ထိ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရသူများ၏ အခြေအနေမှာလည်း ဒေသခံ ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းများအတွင်း အများစု ပေါင်းစပ်နေထိုင်သွားရာမှ သမားရိုးကျ မဟုတ်သော တိမ်းရှောင်ရွှေ့ပြောင်း အခြေချမှုများ၊ တရားဝင် ဒုက္ခသည်နှင့် IDP စခန်းများတွင် နေထိုင်မှုများ အစရှိသဖြင့် ပုံစံအမျိုးမျိုး ကွဲပြားသွားပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် တချို့သော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အထူးသဖြင့် မွန်၊ ပအိုဝ်းနှင့် ကရင်နီဒေသများရှိ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများသည် မရွှေ့ပြောင်းရသောသူများအကြား ရောစပ်နေထိုင်ကြပြီး ၎င်းတို့၏ အခြေအနေမှာ မရွှေ့ပြောင်းရသော ပြည်သူများနှင့် တူညီနေပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများတွင် ရှိသည့် အခြားသော လက္ခဏာများလည်း ရှိနေပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများနှင့် ကရင်ပြည်နယ်၊ ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းများ၌ နေထိုင်နေသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများသည် ရွှေ့ပြောင်းမခံရသော ပြည်သူများနှင့် သီးခြားစီ ခွဲနေထိုင်ခြင်းဖြစ်ပြီး နေထိုင်ရာ ဝန်းကျင်နှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများအပေါ်တွင် ပိုမို ကန့်သတ်ခံရမှုများ ရှိနေပါသည်။

IDP စခန်းအများစုနှင့် အခြားသော IDP ရွာများမှာ ဝေးလံခေါင်ဖျားဒေသများတွင် ရှိနေကြခြင်းဖြစ်ပြီး IDP များအနေဖြင့် အခြားသောဒေသများနှင့် အဆက်အသွယ် မရှိသလောက် နည်းပါးပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကချင်

ပြည်နယ်တွင် အချို့သော IDP စခန်းများမှာ တရုတ်-မြန်မာ နယ်စပ်တွင် ရှိကြပြီး ကချင်ပြည်နယ် အခြားသော ဒေသများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဆက်သွယ်သွားရောက်ရန် တရုတ်နိုင်ငံတွင်းမှ ဖြတ်သန်း သွားလာကြရပါသည်။ တရုတ်နိုင်ငံအနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၎င်း၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရန် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ပတ်သက်နေခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့ အသုံးပြု သွားလာသော လမ်းများကို တရုတ်အစိုးရမှ မကြာခဏ တားဆီးပိတ်ဆို့ခြင်းလည်း ကြုံရပါသည်။ ထိုသို့ ပိတ်ဆို့ တားဆီးခြင်းကြောင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအပြင် စခန်းများအတွင်းကုသမှုမပေးနိုင်သည့်ကိုယ်ဝန်ဆောင်နှင့် မီးဖွားခြင်းဆိုင်ရာ ပြဿနာများ၊ စိုးရိမ်ရသည့် ထိခိုက်ဒဏ်ရာရမှုများနှင့် ရောဂါဝေဒနာများအတွက် ကျန်းမာရေး ပြုစုစောင့်ရှောက်မှုတို့တွင် ဆိုးကျိုးများ ရင်ဆိုင်ကြရပါသည်။ အခြား IDP စခန်းများမှာ ကချင်ပြည်နယ်၏ မြို့တော် မြစ်ကြီးနား အပါအဝင် မြို့ကြီးများ အနီးအနားတွင် ရှိကြပြီး ဘုရားကျောင်းဝင်းများတွင် လူပေါင်း ရာချီစခန်းချကြရပြီး လပေါင်းအနည်းငယ်သာ ကြာမည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသော်လည်း နှစ်ချီကြာအောင် တည်ရှိနေကြဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ အချိန်အနည်းငယ်သာ ကြာမည်ဟု ယူဆကာ စခန်းချခွင့်ပေးခဲ့ချိန်တွင် ထိုသို့သော နှစ်ချီ ကြာလာသည့် အခြေအနေ၏ သက်ရောက်မှုကို ကြိုတင်တွက်ချက် မထားမိခြင်းကြောင့် စခန်းတွင် နေသူများ နှင့် ဒေသခံ အသိုင်းအဝိုင်းများကြားတွင် တင်းမာမှုများ ဖြစ်ပွားလာကြပါသည်။

နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှု အတွင်း အမျိုးသမီးများမှာ မြောက်မြားလှစွာသော အခက်အခဲများကို ရင်ဆိုင်ကြရပြီး လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ Je Yang IDP စခန်း [ဓာတ်ပုံ - Kachin Women's Association – Thailand]

မူများနှင့် အိမ်တွင်း အကြမ်းဖက်မှုများလည်း ကြုံတွေ့ကြရသည့် အပြင် အမျိုးသားများ အရက်နှင့် မူးယစ်ဆေးစွဲသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် အိမ်တွင်း အကြမ်းဖက်မှုလည်း မြင့်တက်လာပါသည်။ မူးယစ်ဆေး အလွယ်တကူ ရရှိနိုင်သည့် အခြေအနေနှင့် နေရပ်စွန့်ခွာ တိမ်းရှောင်ရခြင်း၏ မျှော်လင့်ချက်မဲ့ စိတ်ပျက်ဖွယ် အခြေအနေများကြောင့် အရက်နှင့် မူးယစ်ဆေးစွဲခြင်းသည် နေရပ်စွန့်ခွာ တိမ်းရှောင်ရသူများ နေထိုင်ရာ နေရာဒေသ အများစုတွင် ပုံမှန် ကြုံရလေ့ရှိသော ပြဿနာ ဖြစ်ပါသည်။¹²⁵ အမျိုးသမီးများအား အားပေးမြှင့်တင်မှုတွင် တိုးတက်မှုများ ရှိနေသော်လည်း အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းတွင် ဓလေ့ထုံးတမ်း ဩဇာအာဏာ တည်ဆောက်ပုံကိုသာ ဆက်လက်စွဲကိုင် အသုံးပြုနေပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာတွင် အမျိုးသမီးများမှာ ဖယ်ချန်ခံထားနေရဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ အမျိုးသမီးများ

အပေါ် အကြမ်းဖက်မှုများသည် ထုတ်ဖော် ပြောဆိုမှု မရှိခြင်း သို့မဟုတ် ချိုးဖောက်ခံရသူ အမျိုးသမီးများအား လျော်ကြေး အနည်းငယ်ပေးကာ ရေငုံနှုတ်ပိတ် နေစေသည့် မိရိုးဖလာ ဖြေရှင်းနည်းများကိုသာ အသုံးပြုခြင်းမျိုးနှင့် ကြုံတွေ့ရပါသည်။

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများစုသည် ရေရှည်တည်တံ့သည့် အဖြေရှာရန် နည်းလမ်းများ ဖော်ထုတ်ရေးအတွက် အခွင့်အလမ်းနှင့် စွမ်းဆောင်နိုင်စွမ်း အနည်းငယ်သာ ရှိသော ကာလရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုတွင် နှစ်ပေါင်းများစွာ အချိန်ကုန် နေခဲ့ကြရပါသည်။ ၎င်းတို့နှင့် အလားတူ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ခဲ့ကြပြီး နေရပ်ပြန်သွားကာ ဒေသခံ ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် ပေါင်းစပ်သောသူများ သို့မဟုတ် တတိယနိုင်ငံတွင် အခြေချ

125 For more on drug use and trafficking in conflict areas, see Ta'ang Women's Organization, "Still Poisoned," 25 October, 2011. Available at <http://taangwomen.org/2011/10/25/still-poisoned/>. Kachin Women's Association Thailand, "Silent Offensive," 10 October, 2014. Available at <https://kachinwomen.com/silent-offensive-how-burma-army-strategies-are-fuelling-the-kachin-drug-crisis/>.

နေထိုင်သောသူများအကြောင်းကို တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ တချို့က ပြောပြကြပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသည့် နေရာများမှ စွန့်ခွာသွားသူများသည် မြေယာ၊ မိသားစု အဆက်အသွယ် သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ ထွက်ပြေးတိမ်း ရှောင်ရမှုကို ဖြေရှင်းနိုင်သည့် အတတ်ပညာဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှု အစရှိသည့် အရင်းအမြစ် ရှိထားသူများ ဖြစ် ကြပြီး တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများကမူ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ထိုသို့သော အရင်းအမြစ်များမရှိဟု ခံစားရကြောင်း ပြော ပြကြပါသည်။ နေရပ်ပြန်လာကြသူများနှင့် ဆက်လက် တိမ်းရှောင်နေကြသူများအကြား ကွဲပြားခြားနားချက်များ အပေါ် သုံးသပ်ချက်တစ်ခု ရရှိနိုင်ရန်မှာ ယခု သုတေသန အစီရင်ခံစာမှ ရည်မှန်းသည့် နယ်ပယ်အတိုင်းအတာ အပြင်တွင် ရှိနေသော်လည်း တစ်ပြိုင်နက်တည်းတွင် နေရပ် ပြန်မှု အရှိန်မြှင့်တက် မလာသည့်တိုင် ဆက်လက် ဖြစ်နေ

မည်ဆိုသည့် ယူဆချက်နှင့် ဆန့်ကျင်သည့် ထိုသို့သော ကွဲပြားခြားနားမှုများ ရှိကောင်းရှိမည် ဖြစ်ကြောင်း ယခု သုတေသန အစီရင်ခံစာ တွေ့ရှိချက်များမှ ဖော်ပြနေပါ သည်။ ထိုအစား ကျန်ရှိနေသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ရသူများသည် ၎င်းတို့၏ နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် အရင်း အမြစ်များ အလွန်နည်းပါးမည် ဖြစ်သဖြင့် နေရပ်ပြန်နိုင် ရန်အတွက် အကူအညီ အထောက်အပံ့များ ပိုမို လိုအပ် နိုင်ပါသည်။ တစ်ချိန်တည်းတွင် မသေချာ မရေရာသည့် ၎င်းတို့၏ အနာဂတ်ကြောင့် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများသည်လည်း ပိုမို မြင့်မားလာလိမ့်မည် ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ရေရှည် တည်တံ့ခိုင်မြဲသော နေရပ်ပြန်ရေး ဖြစ်ရန်အတွက် ဘက်ပေါင်းစုံ လွှမ်းခြုံပြည့်စုံသော ချဉ်းကပ်မှုဖြင့် လုပ် ဆောင်ရန် အလွန် အရေးကြီးပါသည်။

ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုအတွင်း အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု - ဒေသခံများနှင့် ရောစပ်ပေါင်းစည်းရန် အတားအဆီးများ

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် IDP များထဲမှ အနည်းငယ်မျှသာ နှစ် ၂၀ ကျော် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရပြီးသော်လည်း ၎င်းတို့၏ နေရာသစ်တွင် ရေရှည်တည်တံ့စွာ အခြေချ နိုင်ကြပါသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ ယခုအခါတွင် ၎င်းတို့ ဘာသာ အခြေချနိုင်ပြီး အိမ်ရှင် ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းထဲသို့ ပေါင်းစည်းသွားကာ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သူများအဖြစ်ပင် သတ်မှတ်မခံရတော့သည့် ယခင်က ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ခဲ့သူများကို သိရှိကြောင်း တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ရှင်းပြကြပါသည်။

ဒေသခံများနှင့် ရောစပ်ပေါင်းစည်းနိုင်မှုသည် ပိုမို တည်ငြိမ်သော ဒေသများ၌ မိသားစု အဆက်အသွယ်များ

ရှိခြင်း သို့မဟုတ် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအသစ်များတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံနိုင်သည့် ၎င်းတို့ ရှိနှင့်ပြီးသား ရင်းမြစ်များ ကြောင့် ဖြစ်သည်။ တချို့အခြေအနေများတွင် ပဋိပက္ခ အချိန် အစောပိုင်းကတည်းက ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် သွားကြသူများ ဖြစ်ပြီး EAO များထံမှ မြေယာလက်ခံရရှိခြင်း သို့မဟုတ် အခြေချရာ နေရာအနီးအနားတွင် မြေလွတ် ရယူနိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် ပြန်လည်အခြေချရာတွင် အဆင် ပြေခြင်း ဖြစ်သည်။ ဤသို့ရှိစေကာမူ IDP များသည် စုဆောင်းရန် အာမခံချက် မရှိခြင်း၊ (လေ့ထုံးတမ်း အစဉ်အလာ အပါအဝင်) မြေ/အိမ် ပိုင်ဆိုင်မှုစနစ်နှင့် ဆွေးနွေးအသိုင်းအဝိုင်း ဆက်စပ်မှုများမရှိဘဲ ကျန်ရှိနေ သော ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်း နည်းတူ ခက်ခဲသော စီးပွား

ရေး အခြေအနေများကို ကြုံတွေ့ကြရသည်။ ရေးနှင့် ရေဖြူ မြို့နယ်များရှိ ရောစပ်ရွာများတွင် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်သော မွန် IDP များအနေဖြင့် ၎င်းတို့ ရွှေ့ပြောင်းအခြေစိုက်ရာ နေရာများ၌ ဒေသခံများနှင့် ပေါင်းစည်းနေထိုင်သွားနိုင်ရန် အများဆုံးဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော်လည်း ဤကဲ့သို့ဒေသခံများနှင့် ရောစပ် ပေါင်းစည်းနိုင်ရသည့် အကြောင်းခြင်းရာများမှာ မြန်မာနိုင်ငံ မည်သည့်နေရာအတွက်မဆို အကျုံးဝင် သက်ဆိုင်နေပါသည်။ အလားတူပင် ရှမ်းပြည်နယ်တောင်

ပိုင်းရှိ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသား တချို့ ကလည်း ပဲပိစပ် (ပဲပုပ်) နှင့် ဆန်စိုက်ရန်အတွက် မြေ ကွက်ငယ်လေးများ ရရှိခဲ့သော်လည်း အများစုမှာမူ အခြား သူများ၏ မြို့များတွင် နေ့စားအလုပ်သမားများအဖြစ် လုပ် ကိုင်ကြရပါသည်။ ထိုတွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများမှ ၎င်းတို့ အနေဖြင့် ရှင်သန် ရပ်တည်နိုင်ရေးအတွက် ရုန်းကန်နေရ ဆဲဖြစ်ကြောင်း ပြောပြကြပါသည်။

“

အရင်က ဒီနေရာက တောပဲလေ၊ အဲဒီတော့ အရင်ရောက်လာတဲ့သူတွေက မြေကို အလကားယူလို့ ရတာပေါ့။ နောက်ပိုင်းမှာ မိသားစုတွေ အများကြီး ရွှေ့လာတော့ ကျမတို့ မြေဝယ်ဖို့ လိုလာတယ်။”

မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

ဒီရွာကို လာတုန်းက ကျမနဲ့အတူ ဘာမှမပါလာတော့ ခြံရံဖို့နဲ့ အိမ်တစ်လုံး ရဖို့အတွက် တော်တော်လေး ရုန်းကန်ရတယ်။ အလုပ်မရှိဘဲနဲ့တော့ ကျမမှာ ဝင်ငွေကောင်းကောင်း မရှိနိုင်ဘူး။ ဒီမှာ နေထိုင်ရတာ အရမ်းခက်ခဲတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ရှမ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

အောက်ပါ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုသည် ဒေသခံ အသိုင်းအဝိုင်း အတွင်း ရောစပ်ပေါင်းစည်း အခြေချ နေထိုင်မှုနှင့် ပတ် သက်သည့် အအောင်မြင်ဆုံး ဖြစ်ရပ်များထဲမှ တစ်ခုဖြစ်ပြီး

လုံလောက်သော ရင်းမြစ်များ ထောက်ပံ့ပေးသော မိသားစုအသိုင်းအဝိုင်း အဆက်အစပ်များ၏ ကဏ္ဍကို ဖော်ပြထားပါသည်။

“

ကျမတို့ မောင်ငံကို ရွှေ့လာပြီး အဲဒီမှာ သုံးနှစ်လောက်နေတယ်။ ကျမယောက်ျားရဲ့ အမျိုး အိမ်မှာနေပြီး စားဖို့ သောက်ဖို့ကိုကျတော့ ငါးဖမ်းတယ်။ ငါးဖမ်းတဲ့အလုပ်က အရမ်းအန္တရာယ်များတယ်။ ငါးဖမ်းနေတုန်း အသက်ဆုံးမလိုတောင် ဖြစ်တာနဲ့ ကျမတို့ [တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီး အရှေ့ပိုင်းရှိ] အုန်းပင်ကွင်းကို ရွှေ့ခဲ့တယ်။ ကျမအရင်ပြောင်းပြီး နေရာရတော့မှ မိသားစုက နောက်က လိုက်လာ

တယ်။ ကျမတို့ သူများအိမ်မှာ နေရတယ်၊ ဘာအလုပ်မှလည်း မရှိဘူး။ အခက်အခဲတွေ တော်တော် ကြုံရတော့ ဘဝက စိတ်ပျက်စရာကြီး။ နောက်တော့မှ သားတွေ ပို့ပေးတဲ့ ပိုက်ဆံနဲ့ လေးသိန်း (ကျပ်) တန် မြေတစ်ကွက်ဝယ်လိုက်ပြီး တဲလေး ဆောက်လိုက်တယ်။”

တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးတွင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ထားဝယ်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

လူမှုရေးနှင့် ဘဏ္ဍာရေး အရင်းအနှီး မရှိသည့်အပြင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများသည် တရားဝင် သို့မဟုတ် တရားဝင် မဟုတ်သော ကန့်သတ်မှုများနှင့် ခွဲခြား ဆက်ဆံမှုများကို အမြဲ ကြုံတွေ့ရသောကြောင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများအတွက် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးအပေါ် မှီခိုနေကြသည်။ မြေယာရရှိရန်အတွက် ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းများတွင် လက်ရှိအခြေကျပြီးသော ပြည်သူလူထုများအတွက်ပင် ခက်ခဲနေပြီးသားဖြစ်ရာ IDP များကဲ့သို့သော အသစ် ရောက်ရှိလာသူများအတွက် မြေယာရရှိရန်၊

လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်း လုပ်ကိုင်ရန် သို့မဟုတ် အခြား ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းများတွင် အလုပ်ရရှိရန် ပိုမိုခက်ခဲစေပါသည်။¹²⁶ ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများ တိုးများလာခြင်းကြောင့် မြေယာများ ဈေးတက်လာခြင်း၊ စစ်တပ် သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂလိက စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကြောင့် ဒေသခံ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများရှိ ပြည်သူလူထု အများအပြား၏ မြေယာများ သိမ်းဆည်းခံနေရသည့် အခြေအနေတွင် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသည့် IDP များအတွက်မူ မြေယာ ရရှိနိုင်ရန် ပိုမို ရှားကန်ကြရပါသည်။

မြေဈေးတွေ အရမ်းတက်လာပြီလို့ ကျနော် ကြားတယ်။ အဲဒါက မြေအလုံအလောက် မရနိုင်တာကစပြီး စက်ရုံတွေ ကျနော်တို့နယ်ဘက်ကို လာဆောက်တဲ့ အထိ အကြောင်းအမျိုးမျိုးပဲ။ အခုဆိုရင် လွိုင်ကော်မှာ မြေကွက်တွေ ရောင်းဖို့ရှိနေတယ်၊ တကယ်ဆိုရင် အဲဒါကို ကျနော်တို့ စားဝတ်နေရေးအတွက် စိုက်ပျိုးဖို့ မပေးနိုင်ရင်တောင် နေဖို့အတွက် ပေးချင်ရင် ပေးလို့ ရတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ပိုင်းတွင် IDP များ အခြေချ နေထိုင်ရာ နေရာများသည် များသောအားဖြင့် အခြေကျပြီး ရပ်ရွာများနှင့် အလှမ်းဝေးလှပြီး စိုက်ပျိုးရန် သင့်တော်သည့် မြေယာများလည်း မရှိ နှင့်/သို့မဟုတ် ဈေးကွက်နှင့် ဆက်သွယ်ပေးမည့် လမ်းပမ်းဆက်သွယ်ရေးများလည်း မရှိ သို့မဟုတ် အခြား အလုပ်အကိုင် အခွင့်အလမ်းများလည်း မရှိ ဖြစ်နေပါသည်။ ထိုဒေသများရှိ IDP များသည် မျှစ်၊

အိမ်ဆောက်ရန် ဝါး၊ အိမ်ခေါင်မိုး မိုးရန် သက်ကယ်နှင့် တံမြက်စည်း လုပ်ရန် အပင်များ အစရှိသည့် သစ်တော ထွက်ပစ္စည်းများကို အနီးအနားရှိ ရွာများတွင် ငွေကြေး အနည်းငယ်ဖြင့် ရောင်းချကာ မှီခိုနေရပါသည်။ ထိုသို့သော ပုံစံများကို ကရင်ပြည်နယ်၊ မွန်ပြည်နယ်နှင့် တနင်္သာရီ တိုင်းဒေသကြီးများတွင်လည်း တွေ့နိုင်ပါသည်။

126 Food and Agriculture Organization, “Myanmar at a Glance.” Available at <http://www.fao.org/myanmar/fao-in-myanmar/myanmar/en/> [accessed 21 March, 2018].

“

ကျမယောက်ျားက ခလောက်ခနီက စိုက်ခင်းထဲ ပေါင်းရှင်းတဲ့အလုပ် လုပ်ပြီး ဝင်ငွေရှာရတယ်။ တစ်ရက်ကို ဘတ် ၂၀၀ [၆.၅၀ အမေရိကန် ဒေါ်လာ] ရတယ်။ ဒါပေမယ့် သူ့အလုပ်ပြုတ်သွားတော့ [ထိုင်းနိုင်ငံ] ဆန်ခလဘူရီဘက် တက်ပြီး အလုပ်သွားလုပ်တယ်။ တစ်ရက်ကို ဘတ် ၁၈၀ [၅.၇၅ အမေရိကန် ဒေါ်လာ] ပဲရတယ်။ အဲဒီမှာ အမျိုးသမီးတွေအတွက် ဘာအလုပ်မှမရှိဘူး။ နွေရာသီဆို ကျမတို့ တံမြက်စည်းလုပ်ဖို့ အပင်တွေ လိုက်စုတယ်။ အမျိုးသမီးတွေလုပ်နိုင်တာ အဲဒါအကုန်ပဲ။”

မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

နွေရာသီဆိုရင် ဝင်ငွေရဖို့ အပင်တွေခုတ်ပြီး တံမြက်စည်းလုပ်ကြတယ်။ တစ်ခါတလေ သူများခြံမှာ အလုပ် သွားလုပ်ရတယ်။ မိုးရာသီဆိုရင်တော့ ကျမတို့ အလုပ်သိပ်မရှိဘူး။ ကြာကြာမှတစ်ခါ တောထဲ သွားပြီး မျှစ်သွားရှာတယ်။”

မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ရှမ်းနှင့် ကချင်ပြည်နယ်များတွင် IDP များသည် တရုတ် နိုင်ငံထဲရှိ စိုက်ခင်းများအပါအဝင် စိုက်ခင်းများတွင် ရာသီပေါ် အလုပ်များကို ရှာလုပ်ကြရသော်လည်း ဒေသခံ အလုပ်သမားများထက် ပိုမိုနည်းပါသည့် အခကြေးငွေသာ ရရှိသည့်အပြင် ရိတ်သိမ်းချိန် တစ်နှစ်အတွင်း အကြိမ်ရေ အနည်းငယ်သာ လုပ်ကြရသည်။ ထို့အပြင် အလုပ်လုပ်လိုသူ အားလုံးအတွက် အလုပ်အကိုင် လုံလုံလောက်လောက် မရှိဟုလည်း ပြောပြကြပါသည်။ ပုံမှန်အားဖြင့် ထိုကဲ့သို့သော စိုက်ပျိုးရေး လုပ်ငန်းများသည် ပေါင်းသတ်

ဆေးကဲ့သို့ ဓာတုဆေးဝါးများနှင့် ထိတွေ့လုပ်ကိုင်ရသည့်အတွက် အလုပ်လုပ်သူများအတွက် ကျန်းမာရေး ထိခိုက်စေသည့်အပြင် IDP များ၏ ရေအရင်းအမြစ်ကိုလည်း ညစ်ညမ်းစေပါသည်။ ရှမ်းပြည်နယ် တောင်ပိုင်းရှိ IDP တချို့ကမူ ၎င်းတို့ မတိမ်းရှောင်ရခင်က ကိုယ်ပိုင် မြေယာများ ရှိခဲ့ကြပြီး ယခုတွင်မူ မြေယာမဲ့ဖြစ်ကာ အနီးအနား စိုက်ခင်းများတွင် နေ့စားအလုပ်သမားများအဖြစ် အလုပ်လုပ်ကြရသော်လည်း ၎င်းတို့ နေ့စဉ် လိုအပ်မှုအတွက်ပင် လုံလောက်မှုမရှိဟု ပြောပြကြသည်။

“

ကျနော်တို့ကို အခြားသူတွေရဲ့ ခြံမှာ ကြိုရာကျပန်း နေ့စားလုပ်ဖို့အတွက် အငှားလိုက်ရတယ်။ ကျနော်တို့အတွက် [လုပ်အားခ] အဆင်မပြေဘူး။ ပုံမှန်ဈေး ငါးထောင် (ကျပ်) [၃.၇၅ အမေရိကန်ဒေါ်လာ] ဖြစ်နေတဲ့အချိန်မှာ ကျနော်တို့က သုံးထောင် (ကျပ်) [၂.၂၅ အမေရိကန်ဒေါ်လာ] ဒါမှမဟုတ် လေးထောင် (ကျပ်) [၃ အမေရိကန်ဒေါ်လာ] လောက်ပဲရတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ IDP တအာင်းအမျိုးသားတစ်ဦး

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ Je Yang IDP စခန်း [ဓာတ်ပုံ - Kachin Women's Association - Thailand]

“

ဒီမှာ လိုအပ်သလောက် ရအောင်ရှာနိုင်ဖို့ ခက်တယ်။ တစ်ခါတလေ ကြံစိုက်ခင်းမှာ အလုပ်သွား လုပ်ရတယ်။ အဲဒီလို အလုပ်မျိုးတောင် ကျမတို့အတွက် တစ်ခါတလေမှ ရတာ။ အဲဒီတော့ အလုပ် မရှိတဲ့အခါ ဝင်ငွေရဖို့ အရမ်းကို ခက်ခဲလာတယ်။”

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

စခန်းများ၏ နေရာဒေသနှင့် လက်နက်ကိုင် ထိတွေ့ တိုက်ခိုက်မှု အပေါ်မူတည်ပြီး တချို့သော IDP များသည် မူလရွာအနီးရှိ ၎င်းတို့၏ မြို့များတွင် ဆက်လက်လုပ်ကိုင်ရန် ကြိုးစားကြပါသည်။ IDP စခန်းများသည် မူလနေထိုင်ရာရွာများနှင့် နီးစပ်နေခြင်းအပြင် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသည့် ကာလ ပို၍ တိုတောင်းသော

အခြေအနေများရှိသည့် အခါမျိုးတွင် ထိုသို့သော လုပ်ဆောင်မှုများကို ကချင်ပြည်နယ်၊ ရှမ်းပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းနှင့် နိုင်ငံ၏ အရှေ့တောင်ပိုင်းရှိ တချို့သော IDP များ အကြား၌ တွေ့ရှိရတတ်သည်။¹²⁷

127 KHRG, "Villagers Risk Arrest and Execution to Harvest Their Crops," KHRG #2007-F11, 4 December, 2007. Available at <http://khr.org/sites/default/files/khrg07f11.pdf>.

စခန်းထဲက ထောက်ပံ့မှုတစ်ခုတည်းနဲ့ မလုံလောက်တော့ တချို့လူတွေက ရွာမှာ အလုပ်လုပ်ဖို့ နေရစ်ခဲ့ရတယ်။ ဒါမှလည်း သူတို့မိသားစုကို ထောက်ပံ့နိုင်မယ်လေ။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ
IDP တအာင်းအမျိုးသားတစ်ဦး

မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ပိုင်းမှ အခြေအနေများသည် KNU အပါအဝင် EAO တချို့နှင့် မြန်မာစစ်တပ်ကြား အပစ်ခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များကို ၂၀၁၁ နှင့် ၂၀၁၂ ခုနှစ်တို့တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးသောအခါ တစ်စုံတစ်ရာ တည်ငြိမ်မှု ရှိလာခဲ့ပါသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ ထိုင်း-မြန်မာ နယ်စပ်ရှိ ဒုက္ခသည်အချို့သည် သီးနှံများ

စိုက်ပျိုးချိန်တွင် လအနည်းငယ် အိမ်ပြန်ပြီး ရိတ်သိမ်း ပြီးသောအခါမှ စခန်းများသို့ ပြန်လာကြသည်ဟု ဆိုပါ သည်။ သို့သော်လည်း ထိတွေ့တိုက်ခိုက်မှုများ၊ စစ်ရေး ချဲ့ထွင်မှုများနှင့် မြေမြှုပ်မိုင်းများ ရှိနေခြင်းတို့က ၎င်းတို့ အတွက် ထိုသို့ပြန်ရန်ပင် အန္တရာယ်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြနေပါသည်။

သူတို့က [ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ပေးသောအထောက်အပံ့] ပိုဖြတ်လေ ပြည်သူတွေက သူတို့ စားဝတ်နေရေးအတွက် နည်းလမ်း ပိုရှာရလေပဲ။ ရွာပြန်တာ မလုံခြုံမှန်း သိနေပေမယ့်လည်း သူတို့ရွာကို ပြန်ပြီး စိုက်ပျိုးတဲ့ အလုပ်ကို လုပ်ဖို့ ကြိုးစားကြမှာပဲ။”

EAO အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့မှ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦး

စိုက်ပျိုးရာသီတွင် စိုက်ခင်းသို့ ပြန်ခြင်းသည် အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှု အတွက် ရှင်သန်ရပ်တည်နိုင်ရေးကို အထောက်အကူ ပေးနိုင်သော်လည်း လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ များနှင့် ဆုံတွေ့နိုင်သော အန္တရာယ် ကြုံရပါက လုပ်အား ပေးအတွက် ခေါ်ဆောင်ခံရခြင်း၊ EAO များနှင့် ပတ်သက် မှု ရှိသည်ဆိုကာ ဖမ်းဆီး၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း သို့ မဟုတ် အခြားမျိုးဖောက်မှုများ ခံနိုင်ရခြင်းတို့ကို ဦးတည်သွား နိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် မည်သည့်နေရာတွင် မြှုပ်နှံထား သည်ကို မြေပုံဆွဲမထားသည့် မြေမြှုပ်မိုင်းများကလည်း ပဋိပက္ခဖြစ်သည့် နေရာအနှံ့တွင် ရှိနေသေးရာ IDP များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ စိုက်ခင်းများတွင် ပြန်လည် စိုက်ပျိုးသည့်အခါ ထိုမြေမြှုပ်မိုင်းများကြောင့် ထိခိုက် ဒဏ်ရာရမှု သို့မဟုတ် သေကြေပျက်စီးမှု အန္တရာယ်များ

ကို ရင်ဆိုင်ရနိုင်ပါသည်။ စခန်းများတွင် မိသားစုဝင်များကို ချန်ထားခဲ့ရခြင်းသည်လည်း အမျိုးသမီးများနှင့် ကလေး ငယ်များအပေါ် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် လူကုန်ကူးမှုများတွင် ထိရှလွယ်မှုကို မြင့်တက်စေခြင်း အပါအဝင် တစ်ဦးချင်းစီအတွက် လုံခြုံရေးအန္တရာယ် များလည်း များပြားပါသည်။ သို့သော်လည်း လူအများစု သည် မိသားစုများအား စားနပ်ရိက္ခာ ဖြည့်ဆည်းပေး နိုင်ရန်နှင့် လုံခြုံစိတ်ချရသည့်အချိန်တွင် ပြန်လည်နေထိုင် နိုင်ရန်အတွက် ၎င်းတို့ ပိုင်ဆိုင်သော မြေယာများကို ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်နေရခြင်းကြောင့် ထိုအန္တရာယ်များ ကို မလွဲမသွေ ရင်ဆိုင်ကြရပါသည်။

ဒီကိုမလာခင် နမူတူမှာ ခဏလေးနေလိုက်သေးတယ်။ သီးနှံတွေ ရိတ်သိမ်းချိန် ရောက်ပြီဆိုတော့ ရွာကို ပြန်သွားခဲ့တယ်။ နေရာအသစ်မှာ စိုက်ပျိုးဖို့ အရမ်းနောက်ကျသွားပြီလေ။ အဲဒီတော့ အဲဒီနေရာကိုပဲ ခဏပြန်သွားပြီးမှ ဒီကိုပြန်လာတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ ဆွေးနွေးပွဲတွင်ပါဝင်သူ တအာင်းတစ်ဦး

အမျိုးသမီးဦးဆောင်သော အိမ်ထောင်စုများ

အမျိုးသမီးဦးဆောင်သော အိမ်ထောင်စုများကို ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူများကြား တွေ့ရလေ့ရှိပြီး အထူးသဖြင့် ကချင်နှင့် တအာင်းလူထုများအကြားတွင် ပိုမို တွေ့ရှိရပါသည်။ ပဋိပက္ခအတွင်း အမျိုးသား မြောက်မြားစွာမှာ အသတ်ခံရခြင်း၊ ပေါ်တာ သို့မဟုတ် အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေးအဖြစ် ခေါ်ယူခံရခြင်းကို ရင်ဆိုင်ကြရပါသည်။ တချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် အမျိုးသားများသည် ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများအဖြစ် ထွက်ခွာသွားကြကာ တစ်ခါတစ်ရံ ငွေကြေး ပြန်လည်ပို့ပေးတတ်ပြီး တစ်ခါတစ်ခါတွင် လပေါင်း သို့မဟုတ် နှစ်ပေါင်းများစွာ ပြန်ရောက်မလာသည့် ဖြစ်ရပ်များလည်း ရှိပါသည်။ အမျိုးသမီး ဦးဆောင်သော အိမ်ထောင်စုများသည် သားသမီးများအား စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အလုပ်များအကြား ထိန်းညှိရန် ကြိုးစားရခြင်း အပါအဝင် အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ စိန်ခေါ်မှုများ ကြီးမားလာခြင်းကို ရင်ဆိုင်ရလေ့ ရှိပါသည်။

“ကျမအမျိုးသားက ဆုံးသွားပြီ၊ ကျမနဲ့ ကလေးတွေပဲ ကျန်ခဲ့တယ်။ ကလေးတွေအတွက် စားစရာရဖို့ တောထဲက အသီးအရွက်ပဲဖြစ်ဖြစ် တစ်ခုခုကို ခူးပြီး ရောင်းလိုရတဲ့ငွေနဲ့ ကလေးတွေအတွက် စားစရာဝယ်ရတယ်။ အခုထိ ကျမတို့အနေနဲ့ နေ့စဉ်ကုန်ကျစရိတ်ကို ဝင်ငွေနဲ့ ကာမိဖို့ အခက်အခဲတွေနဲ့ ကြုံနေရတုန်းပဲ။” **မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP ထားဝယ်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

“မိသားစုအတွက် ဝင်ငွေရှာရတာ တော်တော်ခက်တယ်။ ကလေးငယ်ရှိတဲ့ ကျမလို အမေတွေအတွက် အလုပ် သွားနိုင်ဖို့ ခက်တယ်။ ကျမ ကလေးတွေ ကျောင်းသွားဖို့ ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်ရတော့ ဝင်ငွေရှာဖို့ မလွယ်ဘူး။ အခုက ဝင်ငွေရဖို့ ဝက် မွေးထားတယ်။ ငွေရေးကြေးရေး ပြဿနာရှိပြီ ဆိုကတည်းက ကျန်းမာရေးကိုပါ ထိခိုက်တယ်။ စားနေ တာတွေကနေ အာဟာရဓာတ် လုံလုံလောက်လောက် မရဘူး။ ကလေးတွေကလည်း ကောင်းကောင်း မစားရတော့ ပိန်လိန်နေတာပေါ့။” **ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

သာမန်အခြေအနေတွင် ဆွေမျိုးအသိုင်းအဝိုင်းကြီးသော မိသားစုများသည် အတူတကွ နေထိုင်ကြကာ ကလေးငယ်များအား စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများကို တာဝန်ယူတတ်ကြသော်လည်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုကြောင့် ယင်းကဲ့သို့သော မိသားစုနှင့် အသိုင်းအဝိုင်း၏ အရေးပါသော ဝန်းရံ ထောက်ပံ့မှုစနစ်များ ပျက်စီးသွားသဖြင့် ဒုက္ခသည်နှင့် IDP စခန်းများတွင်မူ ကလေးငယ်များကို ကူညီစောင့်ရှောက်ရန် ဆွေမျိုးရင်းချာ မည်သူမျှ မရှိကြောင်း အမျိုးသမီး အများအပြားက ပြောပြကြပါသည်။ တချို့သော အမျိုးသမီးများမှာ ခင်ပွန်းသည်များ ရှိသော်လည်း ၎င်းတို့မှာ ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများအဖြစ် လုပ်နေရသဖြင့် ခင်ပွန်းနှင့် အမြဲ အတူရှိမနေနိုင်ဘဲ တစ်ဦးတည်း ကိုယ်ဝန်ဆောင်ရခြင်းကြောင့် လပေါင်းများစွာ အလုပ်မလုပ်နိုင်ခြင်းနှင့်အတူ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ အာဟာရဓာတ် ပြည့်ဝသည့် အစားအစာ ချို့တဲ့မှုများနှင့် ကြုံနေရသဖြင့် မွေးလာသော ရင်သွေးငယ်နှင့် အခြားကလေးငယ်များအတွက် ဆိုးဝါးသော ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ နောက်ဆက်တွဲ အခြေအနေများသည် ၎င်းတို့အား ထပ်မံ ဝန်ပိစေပါသည်။

“ကျမအမျိုးသားက [အဝေးရောက်နေတော့] ကျမတို့ကို သိပ်မကူညီနိုင်ဘူး။ ကျမကိုယ်ဝန်ဆောင်နေတဲ့ အချိန်မှာ အလုပ် ပင်ပန်းပန်း လုပ်ရတယ်။ ကလေးမွေးပြီး အနားယူဖို့လိုတော့ ကျမမှာ ဝင်ငွေ မရှိဘူး။ အဲဒါက မိသားစုအတွက် အခက်အခဲ ဖြစ်စေတယ်။ အခြားသူတွေဆီကလည်း ဘာအကူအညီမှ မရဘူးလေ။ ကျမကလေး ခြောက်လအရွယ်လောက် ရောက်တော့ ကလေးကို ကြည့်ပေးဖို့ ယောင်းမကို အကူအညီ တောင်းပြီး ပိုက်ဆံရဖို့ အလုပ်ထွက်လုပ်ရတယ်။ ... ဆိုတော့ အဲဒါတွေက ကျမတို့အတွက် တော်တော်လေးကို ခက်ခဲတဲ့ အချိန်တွေပဲ။” **ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

များစွာသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသည့် မိသားစုများသည် အထူးသဖြင့် ထိုင်းနိုင်ငံအတွင်း သို့မဟုတ် ထိုင်းနိုင်ငံနှင့် နီးသော ဒေသများတွင် အများအပြား တွေ့ရတတ်ပြီး တရုတ်နိုင်ငံနှင့် နီးသော ဒေသများတွင် ပမာဏအရ နည်းသော်လည်း ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များ များသောအားဖြင့် လူငယ် အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးများကို မိသားစုများအား ထောက်ပံ့ရန်အတွက် ထိုနိုင်ငံများသို့ အလုပ်

လုပ်ရန် စေလွှတ်တတ်ကြပါသည်။ အလုပ်လုပ်ရန်အတွက် အိမ်နီးနားချင်း နိုင်ငံများသို့ အထူးသဖြင့် တရားဝင် ခွင့်ပြုချက်မရှိဘဲ ရွှေ့ပြောင်း ဝင်ရောက်ခြင်းသည် ခေါင်းပုံဖြတ် အမြတ်ထုတ်ခံရမှု၊ လူကုန်ကူးခံရမှု၊ အဓမ္မ အိမ်ထောင်ပြုစေမှု၊ အဓမ္မ ကိုယ်ဝန်ဆောင်စေမှုနှင့် အခြားချိုးဖောက်မှုများ ခံရခြင်းကို ဦးတည်သွားစေနိုင်ပါသည်။¹²⁸

128 Human Rights Watch, “From the Tiger to the Crocodile: Abuse of Migrant Workers in Thailand,” February 2010. Available at <https://www.hrw.org/report/2010/02/23/tiger-crocodile/abuse-migrant-workers-thailand>. Kachin Women’s Association Thailand, “Pushed to the Brink: Conflict and Human Trafficking on the Kachin-China Border,” June 2013. Available at <https://kachin-women.com/pushed-to-the-brink-conflict-and-human-trafficking-on-the-kachin-china-border/>; Benjamin Harkins and Meri Ahlberg, “Access to Justice for Migrant Workers in South-East Asia,” International Labour Organization, 2017. Available at https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/wcms_565877.pdf. Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health and Kachin Women’s Association Thailand, “Estimating Trafficking of Myanmar Women for Forced Marriage and Childbearing in China,” December 2018. Available at https://www.jhsph.edu/departments/international-health/news/_publications/Myanmar-forced-

IDP ဘဝမှ ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားအဖြစ် ပြောင်းသွား ရသူများ၏ အိမ်တွင် ကျန်နေခဲ့သည့် မိသားစုဝင်များမှာ သက်ကြီးရွယ်အိုများနှင့် ကလေးသူငယ်များသာ အဖြစ် များသည့်အတွက် ဒုက္ခသည်စခန်းများနှင့် IDP များ နေထိုင်ရာ နေရာများတွင် ရှိနေသော ၎င်းတို့၏ မိသားစု ဝင်များထံ ပေးပို့နိုင်သော ဝင်ငွေအနည်းငယ်သည် ထို မိသားစုဝင်များ အထူးသဖြင့် ပိုမို ကာလရှည်ကြာ နေရပေ

စွန့်ခွာနေထိုင် နေရသူများအတွက် တစ်ခုတည်းသော ဝင်ငွေ ဖြစ်နေလေ့ ရှိပါသည်။ တရုတ်နိုင်ငံ နယ်စပ်တွင် ရှိသူများအတွက် ရွှေ့ပြောင်း ဝင်ရောက်အလုပ်လုပ်ခြင်း သည် ပိုမို အန္တရာယ်များသော်လည်း မြောက်မြားစွာသော IDP များသည် အလုပ်ရှာဖွေရန်အတွက် တရုတ်နိုင်ငံသို့ သွားနေရဆဲ ဖြစ်ပါသည်။

လူငယ်အများစုက ဒီကနေထွက်ပြီး တရုတ်ပြည်ကိုသွားကြတယ်။ လူကုန်ကူးခံရတဲ့ မိန်းကလေး တွေက တရုတ်ယောက်ျားတွေနဲ့ လက်ထပ်ရတယ်။ သူတို့တွေက များသောအားဖြင့် အသက် ၁၅ နှစ် ပတ်ဝန်းကျင်လောက်ပဲ။ ဒါပေမယ့် သူတို့လက်ထပ်ရတဲ့ ယောက်ျားတွေက အသက် ၅၀ ဒါမှမဟုတ် ၆၀ အရွယ်တွေ။ အဲဒါက အတင်းအကျပ် လက်ထပ်ခိုင်းတာ။ ပိုက်ဆံပေးပြီး လက်ထပ်ခိုင်းတယ်။ ဒါပေမယ့် ဒါကို သူတို့က လူကုန်ကူးမှုလို့ မထင်ဘူး။ မူးယစ်ဆေးဝါးနဲ့ အလုပ်မရှိတာကြောင့် တရုတ်ပြည်ကို လူကုန် ကူးနေတာတွေ အများကြီးပဲ။”

လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် တအာင်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

IDP များနေထိုင်သည့် နေရာအားလုံးတွင် ၎င်းတို့ အနားပတ်ဝန်းကျင်တွင်ရှိသည့် ဒေသခံ ရပ်ရွာအသိုင်း အသိုင်းသည်လည်း လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံရမှုများ၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး စောင့်ရှောက်ခြင်း အလုံ အလောက် မရရှိမှုများ၊ ခွဲခြားဆက်ဆံခံရမှုများနှင့် လုံ လောက်သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု အခွင့်အလမ်း များ ရရှိနိုင်ရန်အတွက် အခက်အခဲများ အပါအဝင် ပဋိပက္ခ ၏ သက်ရောက်မှုဒဏ်များကို အလားတူ ခံစားကြရပါ သည်။ ထိုသို့သော ရင်းမြစ်လုံလောက်စွာ ရှိမနေသည့် ဒေသခံ ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းသို့ IDP များ ရောက်ရှိလာ ခြင်းသည် ကြီးမားသော ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးဖိစီးမှုကို ဖြစ်စေ

ကာ ဒေသခံ ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် IDP များ အကြား တင်းမာမှုကို ဖြစ်ပေါ်လာစေနိုင်ပါသည်။ အခြေခံ လိုအပ် ချက်များနှင့်ပတ်သက်၍ တူညီသော အခြေအနေ ရှိနေ နိုင်သည့် ဒေသခံရပ်ရွာ အသိုင်းအဝိုင်းများ မရရှိနိုင်သည့် ပြင်ပအကူအညီများကို IDP များက ရရှိသည့်အခါ အဆိုပါ တင်းမာမှုမှာ ပို၍ပင် ကြီးထွား လာနိုင်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ IDP များအတွက် ပေးမည့် မည်သို့သော ထောက်ပံ့မှုကိုမဆို စဉ်းစားရာ၌ ဒေသခံ ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်း၏ လိုအပ်ချက် များကိုပါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်ပြီး တင်းမာမှုများနှင့် ဖြစ်လာနိုင်ခြေရှိသော ပဋိပက္ခများကို ရှောင်ရှားရန်လည်း စီစဉ်လုပ်ဆောင်သင့်ပါသည်။

ဒုက္ခသည်နှင့် IDP စခန်းများအတွင်းအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ အကန့်အသတ်များ

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ စိန်ခေါ်မှုများသည် အဆိုးဝါးဆုံးများထဲမှ တစ်ခု ဖြစ်ကာ အလုပ်လုပ်ရန်အတွက် စခန်းမှ ထွက်ခွာမှုများကို တင်းကျပ်စွာ ကန့်သတ်ထားမှု (စခန်းတွင် နေထိုင်ခွင့်နှင့် ရိက္ခာ ဆုံးရှုံးနိုင်သည့် အလားအလာ) နှင့် အတူ ထိုင်းနိုင်ငံအလုပ်သမား ဥပဒေနှင့်အညီ ဖြစ်သည့် အထောက်အထား စာရွက်စာတမ်းများ ရရှိရန် ခက်ခဲပြီး ထိုင်းအလုပ်သမားများထက်စာလျှင်လည်း ပိုမို လျော့

နည်းသော လုပ်အားခကိုသာ ရရှိကြပါသည်။¹²⁹ အထူးသဖြင့် လိုအပ်ချက်ကြီးမားသော အချိန်များ၌ ဥပမာ အားဖြင့် ကလေးမွေးဖွားချိန်အချိန် သို့မဟုတ် နေ့စဉ် လိုအပ်ချက်များ မပြည့်မီနိုင်တော့သည့် အဆင့်များအထိ ထောက်ပံ့မှုများ လျော့ချခံရသည့် အခြေအနေများတွင် ကြိုနိုင်သည့် အန္တရာယ်နှင့် ယှဉ်ပါက ရရှိမှု နည်းပါးသော်လည်း အနည်းဆုံး တစ်ခါတစ်ရံဖြစ်ဖြစ် အလုပ်လုပ်ရန် ကြိုးစားကြရသည်ဟု အများအပြားက ဆိုကြသည်။

ပြဿနာက [ဒုက္ခသည်တွေကို] အလုပ်လုပ်ခွင့် မပြုဘူး၊ အဲဒီတော့ တရားမဝင် အလုပ်လုပ်ရတယ်။ ရဲဖမ်းရင် ရတာထက်ပိုပြီးတော့ ရဲကို ပေးရပြန်ရော။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ရှမ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

ဒီနေရာက ကိုယ့်နိုင်ငံ မဟုတ်တော့ သူတို့ပေးထားတဲ့ ကဒ်က လွဲပြီး တခြား ဥပဒေနဲ့ ညီတဲ့ ဒါမှမဟုတ် တရားဝင်ဖြစ်တဲ့ အထောက်အထား မရှိတော့ လွတ်လွတ်လပ်လပ် သွားလာဖို့ အကန့်အသတ် ရှိတာပေါ့။ အဲဒီလို အကန့်အသတ်တွေကြောင့် ဝင်ငွေပိုရနိုင်တဲ့ အလုပ်တွေလုပ်ဖို့ စခန်းအပြင်ကို သွားလို့ မရဘူးလေ။ ကျနော်တို့အနေနဲ့ စခန်းက ထောက်ပံ့တဲ့ ဆန်နဲ့ NGO တွေဆီက ရတဲ့ ဝင်ငွေ နည်းနည်းပါးပါးပေါ်မှာပဲ လုံးဝ မှီခို ရပ်တည်နေရတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

တရားဝင် ပိုဖြစ်သည့်စခန်းများတွင် နေထိုင်ကြသည့် IDP များသည်လည်း ဝင်ငွေရရန် ကိစ္စတွင် ကန့်သတ်မှုများ ကြုံနေရပါသည်။ တချို့သော IDP စခန်းများတွင်

အလုပ်ရှာရန်အတွက် စခန်းများမှ ထွက်ခွာမှုများအပေါ် စည်းကမ်းများ ချမှတ်ထားကာ အကယ်၍ တစ်စုံတစ်ဦး စခန်းပြင်ပထွက်၍ အလုပ်လုပ်ကိုင်ခြင်းကို တာဝန်ရှိသူများ

129 Human Rights Watch, “Thailand: Refugee Policies Ad Hoc and Inadequate,” September 2012. Available at <https://www.hrw.org/news/2012/09/13/thailand-refugee-policies-ad-hoc-and-inadequate>.

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ Woi Chyai IDP စခန်းတွင် IDP များ ရိက္ခာယူရန်စောင့်နေစဉ် [ဓာတ်ပုံ - Kachin Women's Association - Thailand]

သိရှိသွားပါက ၎င်းအတွက် ထောက်ပံ့မှုများကိုရပ်ဆိုင်းခြင်း သို့မဟုတ် လျှော့ချခြင်းများ ရင်ဆိုင် ရနိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့အား ယာယီနေထိုင်ခွင့်ပေးထားခြင်းကြောင့် ဒေသခံ ရပ်ရွာပြည်သူလူထုများအပေါ် ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးကြီးကြီးမားမား မဖြစ်စေရန် ဒေသခံ အာဏာပိုင်များက စည်းကမ်းများ သတ်မှတ်ခြင်း သို့မဟုတ် ပြင်ပတွင် အလုပ်လုပ်စရာ မလိုအပ်အောင် ရိက္ခာများ ပေးထားသည်ဟု အကြောင်း ပြနေသော ကူညီရေးအဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် အခြား အထောက်အပံ့ ပေးသူများက စည်းကမ်းများ သတ်မှတ် ခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထိုစည်းကမ်းများသည် အကန့် အသတ် ရှိသည့် အရင်းအမြစ်များကို ခွဲတမ်းပေးနိုင်ရန် အတွက် ရှိနေခြင်း ဖြစ်သော်လည်း ရိက္ခာခွဲတမ်းများ

မလုံလောက်ချိန် အထူးသဖြင့် မိသားစုဝင်များထဲတွင် ကျန်းမာရေး အခြေအနေကြောင့် ဖြည့်စွက်အစာများ သို့မဟုတ် ဆေးဝါးအတွက် ငွေကြေးများ လိုအပ်လာချိန် တွင် မလိုအပ်သော ဆုံးရှုံးမှုနှင့် ရင်ဆိုင်ရသော အခြေ အနေတစ်ခုကို ရောက်ရှိသွားနိုင်ပါသည်။ ဝင်ငွေရရှိရန် လုပ်ကိုင်သော အလုပ်များတွင်လည်း တရားဝင်စည်း ကမ်းများ ချမှတ်ထားခြင်း မရှိပါက စီးပွားရေး မလုံခြုံမှုနှင့် အကန့်အသတ် ရှိသော ရင်းမြစ်များအပေါ် အခြေခံကာ IDP များနှင့် ဒေသခံ ရပ်ရွာ အသိုင်းအဝိုင်းများကြား တင်းမာမှုများ မြင့်တက်လာနိုင်ပါသည်။

“

တစ်ယောက်ယောက်က စခန်းအပြင်ဘက်ကို တစ်လလောက် ထွက်သွားရင် WFP က ရိက္ခာ ထောက်ပံ့တာကို ဖြတ်တယ်။ နောက်ပြီး စခန်းအပြင်ဘက်မှာ အကြာကြီးနေတဲ့ ဘယ်သူ့ကိုမဆို စခန်း အိမ်ထောင်စုစာရင်းကနေ ပယ်ဖျက်နိုင်တဲ့ တိကျတဲ့ စည်းကမ်းလည်း ရှိတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ
IDP တအာင်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

အများစု ထင်ခဲ့တာက အခြေအနေက ကြာမှာမဟုတ်ဘူးပေါ့။ အခုဟာက အခြေအနေ ပြောင်း လဲလာတော့ IDP တွေအတွက် တင်းမာမှုတွေနဲ့ ဖိအားတွေ များလာတယ်။ အရင်းအမြစ်တွေရဖို့ ပြိုင် ဆိုင်နေရတယ်။ အဲဒီထဲမှာမှ ပညာရေးအထောက်အပံ့ ကိစ္စတွေလည်း ပါတယ်။ ကျောင်းအများစုက စာသင်ခန်းအပိုတွေ ထပ်မဆောက်တော့ ဒီစာသင်ခန်းထဲမှာပဲ အကုန်လုံးကို ပြတ်သိပ်ထည့်တော့တယ်။ အခုလောလောဆယ်တော့ [ခရစ်ယာန်] ဘုရားကျောင်းက IDP တွေနဲ့ရော ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းနဲ့ရော အဖြေရှာဖို့ ကြိုးစားနေတယ်။ ဒါပေမယ့် သူတို့ ကြာကြာ ဆက်နေရမယ်ဆိုရင် တစ်ချိန်ချိန်မှာ ပေါက် ကွဲလာလိမ့်မယ်။ အဲဒီလို ဖြစ်လာမှာကို ကျနော်တို့အားလုံး စိတ်ပူနေကြတယ်။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ
ကိုယ်စားလှယ် ကချင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ကူညီထောက်ပံ့မှုနှင့် ကူညီထောက်ပံ့မှုအပေါ်မှီခိုနေရမှု

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သော အခက်အခဲများအားလုံးကြောင့် မိမိဘာသာ ဖူလုံရေးကို ပြန်လည်ထူထောင်ရာတွင် ဒုက္ခသည်စခန်း သို့မဟုတ် IDP စခန်းများတွင် နေထိုင် နေရသည့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများစုနှင့် စခန်း ပြင်ပရှိ IDP တချို့သည် နေ့စဉ် ရှင်သန်ရပ်တည်နိုင်ရေးအတွက် နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့များ၊ EAO များ သို့မဟုတ် ဒေသခံ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများ သို့မဟုတ် ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းများမှ ပေးသော အကူအညီ ထောက်ပံ့မှုတချို့ အပေါ်တွင် မှီခိုနေကြရသည်။ ထိုအကူ အညီ ထောက်ပံ့မှုသည် များသောအားဖြင့် ဆန်၊ ဆီနှင့် ငါးပိများသာ ဖြစ်ပြီး ရံဖန်ရံခါတွင် ပဲ သို့မဟုတ် ကြက်ဥ

များကို ဖြည့်စွက်ပေးကြသည်။ အကူအညီ ထောက်ပံ့မှု များအပေါ် မှီခိုနေရသည့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အားလုံး က ပြီးခဲ့သည့်နှစ်က သို့မဟုတ် မတိုင်ခင်ကပင် အကူ အညီ ထောက်ပံ့မှုများကို လျှော့ချလိုက်ခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့ ရှင်သန် ရပ်တည်ရေးအတွက် အလွန်အမင်း စိုးရိမ်ရသည့် အခြေအနေကို ဖြစ်ပေါ်စေပြီး တချို့မှာ ဒုက္ခသည်စခန်း အပြင်ဘက်ထွက်၍ အလုပ်လုပ်ရန် ကြိုးပမ်းမှုများ တိုးမြှင့် လာခြင်းအပါအဝင် အန္တရာယ်များ ကြုံတွေ့ရနိုင်သည့် တချို့အခြေအနေများကို ရင်ဆိုင်ရစေရန် ၎င်းတို့အား တွန်းပို့နေပါသည်။ အကူအညီထောက်ပံ့မှုများ လျှော့ချ ခြင်းနှင့်အတူ အနာဂတ်အတွက် ရေရာသေချာမှု မရှိ

ခြင်းနှင့် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများ မရှိခြင်းကြောင့် ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် စိတ်ဓာတ်ကျဆင်းမှုနှင့် မိမိကိုယ်ကို သေကြောင်းကြံစည်မှုနှုန်း တိုးမြင့်လာသည်အထိ ဦးတည်လာခဲ့သည်။ အလားတူ အိမ်တွင်း

အကြမ်းဖက်မှု၊ လောင်းကစား၊ မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့် အရက် စွဲခြင်းတို့ကြောင့် အခြားလူမှုရေး ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ မြင့်တက်လာကြောင်း ဖော်ပြမှုများလည်း ရှိပါသည်။¹³⁰

ရိက္ခာအတွက် TBC က လစဉ် ဆန် ၁၂ ကီလိုနဲ့ ဆား ထောက်ပံ့ပေးတယ်။ တစ်ခါတလေ ကျမတို့မိသားစုအတွက် တောထဲမှာ အသီးအရွက် သွားရှာကြတယ်။ အဲလိုပဲ တစ်ခါတစ်ခါ ပိုက်ဆံရဖို့ တခြားသူတွေဆီမှာ အလုပ်သွားလုပ်တယ်။ အပြင်ထွက်ပြီး အလုပ်လုပ်လို့မရဘူး။ ဒုက္ခသည်စခန်းထဲမှာ ဒီလိုပဲ တစ်ယောက်နဲ့ တစ်ယောက်ကူရတာပဲ။ တစ်ယောက်ဆီက တစ်ယောက် ပိုက်ဆံ ချေးကြရတယ်။ တစ်ခါတလေ ကျမတို့ အကြွေးတင်တယ်။ သူတို့က ရိက္ခာပေးနေတာတွေ ရပ်တော့မယ်လို့ ပြောတယ်။ စီးပွားရေး [လိုအပ်ချက်များ] လုပ်ဖို့ကျတော့လည်း ကျမတို့မှာ ဘာမှရှိတာမဟုတ်ဘူး။ အဲဒီတော့ ဒါဟာ ကျမတို့ ရင်ဆိုင်နေရတဲ့ အကြီးဆုံးပြဿနာ ဖြစ်လာတယ်။ ကျမတို့ နည်းလမ်းတွေ ကြိုးစားပြီး ရှာကြည့်တော့လည်း ဘာမှမတွေ့ဘူး။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

အကူအညီ ထောက်ပံ့မှု လျော့ချခြင်းသည် စခန်းများနှင့် အခြေချရာ နေရာများ၏ မရှိမဖြစ် လုပ်ငန်းများအပေါ် သက်ရောက်မှုများရှိနေပါသည်။ ကျောင်းဆရာ၊ ဆရာမများ၊ ဘာသာရေး ခေါင်းဆောင်များ၊ လုံခြုံရေး ဝန်ထမ်းများနှင့် လုပ်အားပေး သို့မဟုတ် လခ အနည်းငယ်ဖြင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးနေသည့် အခြား စခန်းလုပ်သားများအနေ ဖြင့်လည်း ထိုသို့ ရိက္ခာဖြတ်တောက်မှုကြောင့် အများအပြားမှာ ၎င်းတို့၏ တာဝန်များမှ မဖြစ်မနေ နုတ်ထွက်ခဲ့ကြရပြီး အရေးကြီးသော စခန်းလုပ်ငန်းများတွင်

ဝန်ထမ်းလုံလောက်မှု မရှိသည့် အခြေအနေနှင့် ရင်ဆိုင်နေကြရသည်။ ဆက်လက်အလုပ် လုပ်နေကြသူများမှာလည်း အခြား IDP များနှင့် ဒုက္ခသည်များကဲ့သို့ ရိက္ခာဖြည့်စွက်ရေး လုပ်ငန်းများဖြစ်သည့် ဥပမာအားဖြင့် ကြက်၊ ဝက်များ မွေးမြူခြင်း သို့မဟုတ် စိုက်ခင်းငယ်များ စိုက်ပျိုးခြင်း အစရှိသည်တို့အတွက် အချိန်မပေးနိုင်ကြတော့ဘဲ ၎င်းတို့အတွက် အရေးပါသည့် ရှင်သန်မှုနည်းနာကိုပါ ဖယ်ရှားလိုက်သလို ဖြစ်သွားပါသည်။

အာဏာပိုင်တွေက တင်းကျပ်တဲ့ ဘတ်ဂျက်ကိုပဲ ပေးလာတော့ စခန်းရဲ့အုပ်ချုပ်ရေးနဲ့ လုံခြုံရေးအတွက် လုပ်တဲ့လူ နည်းသွားတယ်။ လုံခြုံရေးက နဂိုကတည်းက ရှိနေတဲ့ ပြဿနာဖြစ်တယ်။ ဘတ်ဂျက်ကြောင့် စခန်းလုံခြုံရေးအတွက် ရပ်ကွက်တိုင်းမှာ လုပ်ပေးနေတဲ့ လူတွေကို လျော့ချလိုက်ရတော့ ပိုဆိုးသွားတယ်လို့ ကျနော်ထင်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

130 Karen News, "In Thai Border Camps, Funding Cuts Leave Refugees in Limbo," 21 November, 2017. Available at <http://karennews.org/2017/11/in-thai-border-camps-funding-cuts-leave-refugees-in-limbo/>.

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ထောက်ပံ့ခဲ့သောကူညီမှုများ အတွက် ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်းနှင့် အလှူရှင်များအနေဖြင့် အကူအညီများကို ဆက်လက်ထောက်ပံ့သွားရန် ခက်ခဲနေသည်ကို ၎င်းတို့မှ နားလည်ကြောင်းကိုလည်း အလေးထား ပြောပြကြပါသည်။ အကယ်၍ အိမ်ရှင်လူထု အသိုင်းအဝိုင်းများ၊ ဒေသခံ လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများ၊ EAO များနှင့် နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများထံမှ ကူညီထောက်ပံ့မှုများ မရခဲ့လျှင်

၎င်းတို့အနေဖြင့် ရှင်သန်နိုင်မည် မဟုတ်ကြောင်းကိုလည်း သိရှိခံစားကြသည်။ သို့သော်လည်း ကူညီထောက်ပံ့မှုမရှိဘဲ ၎င်းတို့ မည်သို့မည်ပုံ အသက်ရှင်ရမည်ကို ရှာဖွေမတွေ့နိုင်ဖြစ်နေကြပြီး ၎င်းတို့၏ရှင်သန်ရေးသည်အခြားသူများ၏ ကူညီထောက်ပံ့မှု ပေးခြင်း၊ မပေးခြင်း ဆုံးဖြတ်မှုအပေါ် မှီတည်နေရသောကြောင့် အတော်များများမှာ ခိုကိုးရာမဲ့ ဖြစ်နေသော စိတ်ခံစားမှုနှင့် စိတ်ဓာတ်ကျဆင်းမှုတို့ ဖြစ်နေကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြောပြကြပါသည်။

ပြဿနာက ကျနော်တို့က ဘယ်ကိုမှ သွားလို့မှမရတာ။ ဘာလုပ်ငန်းမှလည်း လုပ်လို့ မရဘူး။ ပြဿနာတွေ အများကြီး ရှိတယ်။ တခြားသူတွေက ကျနော်တို့ကို ကူညီနိုင်သလား မကူညီနိုင်ဘူးလားလည်း မသိဘူး။ သူတို့ ကူညီနိုင်တယ်ဆို ကျနော်တို့ လိုချင်တယ်။ အဲဒီအတွက် ကျနော်တို့ ဝမ်းသာရမယ်။ သူတို့ မကူဘူးဆိုရင် ကျနော်တို့လည်း ဘာမှ လုပ်လို့မရဘူး။ အဲဒါတွေအားလုံး ကျနော်တို့ကို ကူညီနိုင်တဲ့သူတွေ အပေါ်မှာပဲ မူတည်တယ်။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ကျမတို့ကို စားနပ်ရိက္ခာ မပေးတော့ဘူးဆိုရင် ကျမတို့ ဒီမှာ အသက်ရှင်နေနိုင်မှာ မဟုတ် ဘူး။ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဖို့အတွက် မြေလည်းမရှိဘူး။ လုပ်စားဖို့ မြေ မပြောနဲ့၊ နေဖို့ နေရာလေး အတွက်တောင် ရှာဖို့ ခက်နေတာ။ ဒီမှာ ထောက်ပံ့ကူညီမှု ရှိနေလို့သာ ကျမတို့ အသက်ရှင် နေနိုင်ကြတာလေ။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု တိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေရန် နှင့်/သို့မဟုတ် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအတွက် ပြင်ဆင်နိုင်ရန် ရည်ရွယ်၍ နိုင်ငံတကာနှင့် ဒေသခံ အဖွဲ့အစည်းများမှ ပြုလုပ်ပေးသော သက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ သင်တန်းများနှင့် အခြား အစီအစဉ်များအကြောင်းကို များစွာသော တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများ အထူးသဖြင့် ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းနှင့် ကရင်ပြည်နယ် IDP စခန်းများမှ လူထုများက

ရှင်းပြကြပါသည်။ ပါဝင်တက်ရောက်သူများအတွက် အသုံးဝင်သော အတတ်ပညာများကို ပေးဝေသည့်အတွက် ထိုအစီအစဉ် အများစုကို ကျေနပ်လက်ခံကြပါသည်။ သို့သော်လည်း အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအပေါ် ရှိနေသည့် ကန့်သတ်ချက်များ ဖြစ်သော မြေနှင့် အရင်းအနှီးကင်းမဲ့နေမှုတို့ကြောင့် ထိုအတတ်ပညာသစ်များကို လက်တွေ့အသုံးချရန် ခက်ခဲလိမ့်မည်ဟု တချို့က မှတ်ချက် ပြုကြပါသည်။ သင်တန်းများမှ ရရှိသော ဗဟုသုတ

အသစ်များကို တိုက်ရိုက် အကောင်အထည်ဖော်ရန် မစွမ်းဆောင်နိုင်ခြင်းနှင့် တက်ရောက်ရန် စိတ်ဝင်စားသူ များ အားလုံးအတွက် ထိုသို့သော သင်တန်းများ မပေးနိုင် သေးခြင်းတို့ကြောင့် ထိုသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု ဆိုင်ရာ

သင်တန်းများသည် လိုအပ်နေသော စားနပ်ရိက္ခာနှင့် အခြားအရေးပေါ် ကူညီထောက်ပံ့မှုများအတွက် အစား ထိုးမှု တစ်ရပ်တော့ မဖြစ်သင့်ပါပေ။

“

ဒုက္ခသည်တွေအတွက် အလိုအပ်ဆုံး အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု သင်တန်းကတော့ စိုက်ပျိုးရေး သင်တန်းပဲ။ [အများစုသည် နေရပ်ပြန်သည့်အခါ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်း လုပ်ကိုင်ကြမည့်သူများ ဖြစ် သည့်အတွက်] လက်တွေ့ဘဝနဲ့ အကိုက်ညီဆုံးပဲ။ ဒါပေမယ့် မြေမရှိတာကြောင့် ထိုင်းမှာတော့ အသုံးချ လို့ရမှာ မဟုတ်ပေမယ့် အနာဂတ်အတွက် ဗဟုသုတရသွားမယ်။ TBC နဲ့ စခန်းအုပ်ချုပ်ရေးမှူးက သင်တန်းဆင်းပြီးတဲ့ ဒုက္ခသည်တွေအတွက် အဲဒီ ဗဟုသုတတွေကို အသုံးချလို့ရအောင် လယ်ကွက်လေး တစ်ကွက် ငှားပေးထားတယ်။ အဲဒါက ဒုက္ခသည်အားလုံးအတွက် မလွှမ်းခြုံတောင် မိသားစု ၄၅ စုလောက် ထိ အတွက်တော့ ဝင်ငွေရတယ်လေ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် စခန်းတုန်းက အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသင်တန်းမှာ ရလာ တဲ့ ပညာကို အသုံးချဖို့ ကြိုးစားကြည့်တယ်။ ပဲပင်ပေါက် ဖောက်တဲ့ဟာလေ။ အဲဒါကိုလုပ်နိုင်ဖို့ အခြားသူတွေဆီက ပိုက်ဆံချေးပြီး လုပ်ကြည့်တယ်။ ဒီမှာက စီးပွားရေးမကောင်းတော့ မအောင်မြင်ဘူး။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ ပြန်လည်နေရာချထားပေးသည့် ရွာမှ ဗမာအမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

မေတ္တာ [ဖောင်ဒေးရှင်း] က ရွာတစ်ရွာမှာ မွေးမြူရေးစိတ်ဝင်စားတဲ့လူကို အရင်းအနှီးထုတ်ပေးတယ်။ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ဖို့ မျိုးစေ့တွေ ပေးတယ်။ စိုက်ပျိုးရေးက အရမ်းသေးတော့ သိပ်အလုပ်မဖြစ်ဘူး။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ စခန်းခေါင်းဆောင်တစ်ဦး

အခြားသူများမှ နေရပ်ပြန်ခြင်း သို့မဟုတ် အခြားနေရာသို့ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ခြင်းများကို လုပ်ဆောင်ပြီးသား ဖြစ်နေ ရာ တွေဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများ ပြောဆိုနေသော ၎င်းတို့၏ လက်ရှိ အခြေအနေနှင့် အနာဂတ်စီမံချက်အပေါ်

စိန်ခေါ်မှုများသည် ထိုသူများ ရွှေ့ပြောင်းသွားရာ ပထဝီ နေရာဒေသနှင့် ရွှေ့ပြောင်းသောနေရာ အမျိုးအစားတို့နှင့် ကြီးမားစွာ သက်ဆိုင်လှသည် မဟုတ်ဘဲ တူညီသော အသွင်ပုံစံများသာ ဖြစ်နေပါသည်။ အထွေထွေ လူသား

ချင်း စာနာမှုဆိုင်ရာ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်မှုဆိုင်ရာ နှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ စီမံကိန်းများ၊ အလားတူ ငြိမ်းချမ်းရေး စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများနှင့် အခြား မူဝါဒရေးရာ ဆွေးနွေးမှုများအတွင်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ ရင်ဆိုင်ရသည့် တိကျသော အချို့ စိန်ခေါ်မှုများကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားသင့်သည်ဟု ဤအချက်က အကြံပြုနေပါသည်။ ဥပမာ အားဖြင့် ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားနေသော ဒေသများ၌ ပညာရေးအတွက် နိုင်ငံတကာရန်ပုံငွေဖြင့် ထောက်ပံ့ကူညီမှုမျိုးသည် ၎င်းတို့ ရွှေ့ပြောင်းအခြေချသော နေရာများတွင် နေထိုင်ရသော ကလေးသူငယ်များ ပညာရေးရရှိမှုတွင် ကြုံတွေ့ရင်ဆိုင်နေရသည့် အတားအဆီးများကို ကိုင်တွယ် ဖြေရှင်းသည့် တိကျသော နည်းလမ်းများကိုပါ ထည့်သွင်းနိုင်ပါသည်။ ပဋိပက္ခ သက်ရောက်နေသော ဒေသများရှိ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများနှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ခြင်း မရှိသည့် လူထုအခြေအနေနှင့် လိုအပ်ချက်များ အပါအဝင် ထပ်ဆင့် ပြုလုပ်ရမည့် သုတေသနသည် လူထုအုပ်စုတစ်ခုချင်းစီ၏ လိုအပ်ချက်ကို ပိုင်းခြားသိမြင်စေနိုင်

ပြီး ပဋိပက္ခ၏ ယေဘုယျ သက်ရောက်မှုများနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သည့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု၏ တိကျသော သက်ရောက်မှုများကိုလည်း ခွဲခြားသိမြင်နိုင်ကာ ဒေသခံအိမ်ရှင် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းအပြင် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုကို ခံစားနေရသော ပြည်သူအားလုံး၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိသည့် မူဝါဒများကို အစီအစဉ်တကျ ပုံစံချနိုင်မည် ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် နေရပ်ပြန်ရေးကို ထောက်ပံ့သည့် မူဝါဒများကို လုပ်ဆောင်နေသော အဓိက သက်ဆိုင်အကျိုးဝင် ပတ်သက်နေသူများ အားလုံးအနေဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများသည် ၎င်းတို့၏ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအပေါ် အခြေခံသည့် သီးသန့် စိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေပြီး ၎င်းတို့အနေဖြင့် ရိုးရိုးတန်းတန်း နေရပ်ပြန်ရန် မလွယ်သကဲ့သို့ အခြားတစ်ဘက်တွင် ထိရလွယ် အခြေအနေနှင့် ဒေသခံ အိမ်ရှင် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း အပါအဝင် အခြားသူများ၏ အနေအထားနှင့်လည်း မတူကြောင်းတို့ကို ပထမ ခြေလှမ်းအနေဖြင့် အသိအမှတ်ပြုရန် လိုအပ်ပါသည်။

သတင်းအချက်အလက်

ရွေးချယ်လို့ရတယ် ဒါပေမယ့် နောက်ဆက်တွဲ ဘာဖြစ်လာမယ်ဆိုတာကိုတော့ မသိရဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကာလရှည်ကြာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု၏ အဓိက သက်ရောက်မှုမှာ လူတစ်ဦးတစ်ယောက်၏ ဘဝတွင် ထိန်းချုပ်နိုင်မှု ပျောက်ဆုံးသွားခြင်းပင် ဖြစ်ပေသည်။ ၎င်းတို့၏ အခြေအနေများ တိုးတက် ကောင်းမွန်အောင် ကြိုးစားမှုများနှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရချိန်အတွင်း လူမှု အသိုင်းအဝိုင်း ပြန်လည်တည်ထောင်နိုင်ရန်ကို ဦးတည်ပြီး အပြန်အလှန် ကူညီ၍ ရှေ့ဆက်လှမ်းခြင်းများဖြင့် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများက ၎င်းတို့၏ တုံ့ပြန်မှုကို ဖော်ပြ

ခဲ့ကြပါသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ လုံလောက်ပြီး အဓိပ္ပာယ်ရှိသော တိုင်ပင်ညှိနှိုင်းမှုများမရှိသည့် ဥပဒေ ကြောင်းဆိုင်ရာနှင့် မူဝါဒဖြစ်စဉ်များ၌ မည်သည့်အရာကို ရွေးချယ်ရမည်ကို ဆုံးဖြတ်နိုင်သည့် အခြေအနေ မရှိမှု ကြောင့် ၎င်းတို့အနေဖြင့် သတင်းအချက်အလက် အပြည့်အစုံ မရသည့် အနေအထားတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်များ မချနိုင်ဘဲ ဖြစ်နေရသည်။

ကျမတို့ အခြေအနေက ခြင်းတောင်းထဲမှာ အပိတ်ခံထားရတဲ့ ကြက်တွေလိုပဲ။ အစာပေးတဲ့ အချိန်ကျမှ အစာရသလို ဖြစ်နေတယ်။ အဲဒါကြောင့် လူအတော်များများက စိတ်ဓာတ်ကျနေကြတယ်။ ကျမကတော့ အိမ်ကိုပြန်ပြီး ကိုယ်ဘာသာကိုယ် စိုက်ပျိုးစားနိုင်မယ်လို့ ယုံကြည်ပြီး အသက်ရှင်နေတုန်းပဲ။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

မိမိတို့၏ မူလလားရာနေရာ သို့မဟုတ် အခြားနေရာတစ်ခုသို့ နေရပ်ပြန်ရမည်ဆိုလျှင် ယင်းအချက်သည် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်သူများ ပြုလုပ်ရမည့် အဓိက ဆုံးဖြတ်ချက်များ ထဲမှ အရေးအပါဆုံးကိစ္စ တစ်ခုဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့ဘာသာ¹³¹ ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန် မျှော်လင့်သည်ဟု တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့ရသူ များက ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ပြောပြကြပါသည်။ မည်သည့် အတိုင်းအတာအထိ တိကျသော အကူအညီများ ရမည်၊

မည်သည့် အချိန်အထိ ရမည်၊ မူလနေထိုင်ရာ နေရာများနှင့် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရန် အဆိုပြုထားသည့် နေရာများ၏ လက်ရှိ လုံခြုံရေးအခြေအနေ၊ လူမှုစီးပွားအခြေအနေ၊ ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်နှင့်အတူ ရေရှည်တည်တံ့သည့် ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက် လက်တွေ့ကျသော အမြင်များ အစရှိသည့် ကိစ္စများ ပါဝင်သည့် ပြန်လည်နေထိုင်မှု အပါအဝင် လုံလောက် ရှင်းလင်းသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို

131 “၎င်းတို့ဘာသာ” ဆိုသည့် ကိစ္စသည် တစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်း သို့မဟုတ် မိသားစုလိုက်ဆိုသည့် အခြေခံတွင် မူတည်၍ ပြောဆို ခြင်း မဟုတ်ပါ။ လက်တွေ့အားဖြင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက အုပ်စုတစ်ခုအနေဖြင့် ၎င်းတို့ ကြိုက်နှစ်သက်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက် တစ်ခုကို ပြုချင်ပြီး ၎င်းတို့ ယုံကြည်သည့် တရားဝင်သည်ဟု ယူဆသည့် ခေါင်းဆောင်များကို ဦးဆောင်စေလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ထပ်မံသိရှိလိုပါက လူမှုအသိုင်းအဝိုင်း၊ ခေါင်းဆောင်မှုနှင့် ဒဏ်ခံနိုင်မှု ခေါင်းစဉ်တွင် ကြည့်ပါ။

ပြည့်ပြည့်စုံစုံ သိရှိစေပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်ရန် အတွက် ၎င်းတို့ နားလည်သော မိခင်ဘာသာစကား သို့မဟုတ် ၎င်းတို့ နားလည်နိုင်သော အခြား ဘာသာစကား တစ်ရပ်

ရပ်ဖြင့် သတင်းအချက်အလက်များ ဖြန့်ဝေပေးရန် လိုအပ် ပါသည်။

ပြန်လည် နေရာချထားရေးနဲ့ ပတ်သက်ပြီး အဖွဲ့အစည်းတိုင်းက ပြောတာကတော့ အဲဒါ ခင်ဗျားတို့ ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ်မှာပဲ မူတည်တယ်လို့ ပြောကြတယ်။ ခင်ဗျားတို့ ဒီမှာ နေတာ ဖြစ်ဖြစ်၊ ပြန်တာပဲ ဖြစ်ဖြစ်၊ မပြန်တာဘဲဖြစ်ဖြစ် ရွေးချယ်တဲ့အတိုင်း ဖြစ်နိုင်တယ်။ ဒါပေမယ့် နောက်ဆက်တွဲ ဘာဖြစ်လာမလဲဆိုတာ ဘယ်သူမှမသိကြဘူး။ ဆိုလိုတာက ကိုယ့်ဘဝအတွက် ကိုယ့်ဘာသာကိုယ် ဆုံးဖြတ်ချက်ချဖို့ ပြည့်စုံလုံလောက်တဲ့ သတင်းအချက်အလက် မရဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

သတင်းအချက်အလက် ရရှိမှုအနေအထားမှာ ကျယ်ကျယ် ပြန့်ပြန့် ကွဲပြားမှုများ ရှိသော်ငြားလည်း ရွေးချယ်စရာ များနှင့် နောက်ခံအခြေအနေများနှင့် ပတ်သက်ပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ ရရှိသည့် သတင်းအချက် အလက်များ ကွာဟချက်များ ရှိနေကြောင်း ဤအစီရင်ခံ စာအတွက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ဖော်ထုတ်ပြောဆို ကြပါသည်။ တချို့သောနေရာများတွင် လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ခေါင်းဆောင်များက ဆက်စပ်မှုရှိသည့် နောက်ဆုံးရ သတင်းအချက်အလက်များကို အလွယ်တကူ ဝေမျှပေးပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေထိုင် ရာ တချို့သောနေရာများသည် သီးသန့်ဖြစ်နေမှုကြောင့် ပြင်ပမှလာသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို ရရှိရန် ခက်ခဲပါသည်။ ၎င်းတို့ ရရှိနားလည်သော သတင်းအချက် အလက်၊ အတိုင်းအတာနှင့် အမျိုးအစားများသည် ၎င်းတို့ ၏ ယုံကြည်မှု၊ စိုးရိမ်ကြောက်ရွံ့မှုနှင့် တစ်ဦးချင်းစီ နေရပ်ပြန်ရေး စီစဉ်မှုတို့အပေါ်တွင် နောက်ဆက်တွဲ သက်ရောက်မှုများ ရှိပါသည်။

ရွေးချယ် စိစစ်ထားသည့် သတင်းအချက်အလက်များ ဖြစ်နေသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ လူထုအသိုင်း အဝိုင်းများနှင့် အလုပ်လုပ်နေသည့် လူထုအခြေပြုအဖွဲ့ အစည်းများက လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ သည် နေရပ်ပြန်နိုင်ခြေ ရှိသည့် နေရာဒေသ သို့မဟုတ် အနီးတစ်ဝိုက်၏ လက်ရှိအခြေအနေများ အကြောင်းကို သတင်းအချက်အလက်ပေးရာတွင် လတ်တလောဖြစ် ပွားသည့် တိုက်ပွဲများအကြောင်းကို ထည့်သွင်းပြောကြား ခြင်းမရှိဟု ဖော်ပြကြသည်။ ထိုအစား ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်သည် ချောချောမွေ့မွေ့ ဖြစ်ပေါ်နေသည် ဆိုသည့် ၎င်းတို့၏ သုံးသပ်ချက်များကို အချက်အလက် အဖြစ် ဖော်ပြကြသည်။ ၎င်းတို့က နေရပ်ပြန်သွားသူ တချို့၏ အဆင်ပြေသော သတင်းအချက်အလက်များကို သာ မျှဝေပေးပြီး အဆင်မပြေဘဲ အခက်အခဲများ ကြုံတွေ့နေကြရသည့် နေရပ်ပြန်သူများ၏ သတင်းအချက် အလက်များကိုမူ မျှဝေ မပေးသည့်အပြင် လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှု လုပ်ဆောင် ခြင်းနှင့် နေရပ်ပြန်သူများ၏ ရုန်းကန်မှုများနှင့် ပတ် သက်သော သတင်းအချက်အလက်များ မျှဝေခြင်းကို ၎င်းတို့က အားမပေးသည့် အခြေအနေများ ရှိသည်ဟု ဖော်ပြကြသည်။ ထိုနည်းတူ စခန်းတစ်ခုတည်းတွင်

ပို၍ စိုးရိမ်စရာကောင်းသည့်အချက်မှာ နိုင်ငံတကာ NGO များနှင့် UNHCR တို့ထံမှ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ ရရှိသည့် တချို့သော သတင်းအချက်အလက်များသည်

လုပ်ကိုင်နေသော မတူကွဲပြားသည့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများကပေးသည့် သတင်းအချက်အလက် မတူညီမှုများကြောင့် ရှုပ်ထွေးမှုများနှင့် ယုံကြည်မှုကင်းမဲ့ခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်စေသည်ဟု လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများက ထောက်ပြကြပါသည်။ ညှိနှိုင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ရည်ရွယ်ချက်မှန်မှန်ဖြင့် သတင်းအချက်အလက်များ ဖလှယ်ခြင်းတို့ အရေးကြီးပုံနှင့် ယင်းကဲ့သို့သော လုပ်ဆောင်မှုများကို ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းက ယုံကြည်သည့် လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများမှ တစ်ဆင့် လုပ်ဆောင်သွားရန်လည်း ထိုလူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများက ထုတ်ဖော် အကြံပြုကြပါသည်။

ထိုအကြောင်းအရာများနှင့် ပတ်သက်သော ခေါင်းစဉ်များထဲမှ အရေးကြီးသော ကိစ္စတစ်ခုမှာ ကောလာဟလနှင့် နားလည်လွဲမှားမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေသည့် နေရပ်ပြန်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ယင်းနှင့်ဆက်စပ်သော အကူအညီ ထောက်ပံ့မှုဆိုင်ရာ အစီအစဉ်များ၏ သတင်းအချက်အလက် အားနည်းမှုပင် ဖြစ်သည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် ဒုက္ခသည်များအနေဖြင့် နေရပ်ပြန်ရေး အစီအစဉ်နှင့် ပတ်သက်၍ ၎င်းတို့ ကြားသိရမှု၊ လေ့လာစူးစမ်းရမှုနှင့် အတွေ့အကြုံများအပေါ် မူတည်ကာ မတူညီသော ရလဒ်များကို ဖြစ်ပေါ်စေပြီး ဤရှုပ်ထွေးမှုများက စိတ်ဖိစီးမှုနှင့် စိတ်ဓာတ်ကျဆင်းမှုများကို ဦးတည်သွားစေသည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လူမှုဝန်ထမ်း၊ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည်နေရာချထားရေး ဝန်ကြီးဌာနက ရခိုင်၊ ကချင်၊ ရှမ်းနှင့် ကရင်ပြည်နယ်တို့တွင် ရှိနေသည့် IDP စခန်းများကို ပိတ်သိမ်းရန်အတွက် လုပ်ငန်းအစီအစဉ် ရေးဆွဲမည်ဟု ၂၀၁၈ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ကြေညာချက်

ထုတ်ပြန်ခဲ့ပါသည်။¹³² IDP စခန်းများ ပိတ်သိမ်းရေး နိုင်ငံတော် မဟာဗျူဟာအစီအစဉ် စာတမ်းမူကြမ်းအား ၂၀၁၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့ရာတွင် နေရပ်စွန့်ခွာ ရွှေ့ပြောင်းရမှု ဖြစ်စေသည့် အခြေခံအကြောင်းရင်းများအား ဖော်ပြထားခြင်း မရှိသည့်အပြင် နေရပ်စွန့်ခွာ တိမ်းရှောင်ရမှုများ ဆက်လက် ဖြစ်ပွားနေဆဲဖြစ်ကြောင်းကို ဖော်ပြရန်လည်း ပျက်ကွက်ခဲ့ပါသည်။¹³³ အစီအစဉ် မူကြမ်းတွင် ပါဝင်သည့် အချက်များကို ကြည့်ပါက နေရပ်စွန့်ခွာရသူများအား ဇာတိရပ်ရွာသို့ ပြန်ပို့ရေးအတွက် မဟုတ်ဘဲ နေရာဒေသသစ်များတွင် ရွာသစ်များ ဆောက်ကာ ပြန်လည် နေရာချထားရေးလုပ်ရန် ရည်ရွယ်ပုံ ပေါ်ပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများနှင့် "အဆင့်တိုင်း"တွင် တိုင်ပင်ညှိနှိုင်း လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်ဟု ရည်ညွှန်း ပြောဆိုချက်များရှိသော်လည်း ထိုလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ထည့်သွင်းခံရခြင်း မရှိသည့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် အရပ်ဘက် လူထုအဖွဲ့အစည်းများက ထိုလုပ်ရပ်အပေါ် စိုးရိမ်ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ကြပါသည်။¹³⁴

အဓိက အကျိုးပင် သက်ဆိုင်သူများအနေဖြင့် သတင်းမျှဝေခြင်း အားထုတ်မှုများကို မြှင့်တင်သင့်ပြီး ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဒုက္ခသည်များနှင့် လုံလောက်သော ဆက်သွယ်မှု သေချာစေရေးအတွက် နောက်ဆက်တွဲ ပိုမို နက်ရှိုင်းသော အသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံမှု၊ ဒုက္ခသည်များနှင့် လုံလောက်သော ဆက်သွယ်မှုများကို ၎င်းတို့၏ မိခင်ဘာသာစကား အပါအဝင် ပိုမို ကောင်းမွန်ပြီး ရှင်းလင်းသော နည်းလမ်းများဖြင့် သေချာစေရေးကို လုပ်ဆောင်သင့်ပါသည်။ ရှမ်းဒုက္ခသည်စခန်းနှင့် IDP စခန်းများတွင် လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်း

132 Nan Lwin Hnin Pwint, "Ministry Announces Plan to Close IDP Camps in Four States," The Irrawaddy, 5 June, 2018. Available at <https://www.irrawaddy.com/news/burma/ministry-announces-plan-close-idp-camps-4-states.html>

133 The Republic of the Union of Myanmar Ministry of Social Welfare, Relief and Resettlement, "National Strategy on Closure of IDP Camps (Draft)" [last accessed 18 December, 2018].

134 Sa Issue, "Gov't urged to address root causes before closing down IDP camps," Karen Information Center, 26 June, 2018. Available at <https://www.bnionline.net/en/news/govt-urged-address-root-causes-closing-down-idp-camps>; Ye Mon, "Aid Workers Concerned over Ambitious Plan to Close IDP Camps," Democratic Voice of Burma, 5 June, 2018. Available at <https://www.burmalink.org/aid-workers-concerned-over-ambitious-plan-to-close-idp-camps/>

များက သတင်းအချက်အလက်များကို မျှဝေပေးရာတွင် မြန်မာဘာသာစကားကို အသုံးပြုကြပြီး ယင်းစခန်းများ ထဲတွင် နေထိုင်သူအများစုမှာ မြန်မာစကားကို မပြော တတ်ကြပေ။ ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှု သည် ပြဿနာများကို အဖြေရှာရန်နှင့် ၎င်းတို့၏ အနာ ဂတ်နှင့် ပတ်သက်သော အဖြေများကို အဆိုပြုနိုင်သည့် အဓိပ္ပာယ်ရှိသော နေရာတစ်ခုကို ဖြစ်ပေါ်စေမည် ဖြစ် သည်။

စိုးရိမ်မှုနှင့် စိတ်ရှုပ်ထွေးမှုများကို ဖြစ်စေသည့် အဓိက အကြောင်းအရာကြီးတစ်ခုမှာ UNHCR မှ မိမိဆန္ဒ အလျောက် နေရပ်ပြန်ရေးစင်တာ (Voluntary Return Center - VRC) များကို ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် ဖွင့် လှစ်လာခြင်းဖြစ်ပြီး ဒုက္ခသည်စခန်းတွင်မဟုတ်ဘဲ နေရပ် ပြန်သည့်အချိန်တွင်သာ အသုံးပြုနိုင်မည့် အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှု အထောက်အကူပြုစေရန် ရည်ရွယ်သည့် လုပ်ဆောင်မှုများကလည်း အလားတူ များပြားလာသည့်

အတွက် များစွာသော တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ၎င်းတို့ အနေဖြင့် မကြာခင် ပြန်ရတော့မည်ဆိုသည် စဉ်းစား ချက်များ ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ ကူညီထောက်ပံ့မှု ခွဲတမ်းများ လျော့ချခြင်းကလည်း ၎င်းတို့ကို နေရပ်ပြန်ရန်အတွက် ဖိအားပေးသည့်အနေဖြင့် ကူညီထောက်ပံ့မှုများကို လျော့ ချနေသည်ဟု ဒုက္ခသည်များ ထင်မြင်လာကြသည်။ နေရပ် ပြန်မည့် လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ပတ်သက်သော ရှင်းလင်းသည့် သတင်းအချက်အလက်များ မရရှိခြင်း၊ နေရပ်ပြန်ရေး အတွက် အထောက်အကူပြုမည့် မြင်သာသော ပြင်ဆင် မှုများ လုပ်ဆောင်လာခြင်းတို့က ဒုက္ခသည်များအနေဖြင့် ပြန်ရန်မှတစ်ပါး အခြား ရွေးချယ်စရာ မရှိတော့ဟူသည့် ထင်မြင်ချက်များကို ဖန်တီးနေသည့် အန္တရာယ်ကို ဖြစ်ပေါ် စေပါသည်။ နေရပ်ပြန်မည့်သူများအတွက် ရွာသစ်များ တည်ထောင်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ မည်သည့် ရည်ရွယ် ချက်များဖြင့် လုပ်ဆောင်ခြင်းကို သေသေချာချာ မသိရ ခြင်းကလည်း စိတ်ရှုပ်ထွေးမှုကို ထပ်မံ ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

“

ဒုက္ခသည်တွေအနေနဲ့ နေရပ်ပြန်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်နဲ့ ပတ်သက်လို့ သေချာတဲ့ သတင်းအချက် အလက်တွေ မရှိတော့ အဲဒီအပေါ်မှာ စိုးရိမ်မှုတွေ ပိုဖြစ်လာတယ်။ အခု လတ်တလော နေရပ်ပြန်ရေး အစီအစဉ်နဲ့ ပတ်သက်လို့ ဘာသတင်းအချက်အလက်မှ မရတော့ ဒုက္ခသည်အများစုက စိတ်ဓာတ်ကျလာ ကြတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည်ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျနော် [ဇာတိရွာကို] ပြန်တုန်းက အိမ်အသစ် ဆောက်ထားတာတွေ တွေတယ်။ ရွာသား တွေ ပြောတာကတော့ ဒုက္ခသည်တွေအတွက် ပြင်ထားတာလို့ ပြောတယ်။ အာဏာပိုင်ဆီ သွား စုံစမ်းကြည့်တော့ သူတို့က ကျနော်ကို တိတိကျကျ ဘာမှ ပြန်မဖြေဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

အချို့သော ဒုက္ခသည်များအနေဖြင့် သတင်းအချက် အလက်များ ပြည့်ပြည့်ဝဝ ရရှိထားကြပြီး အခြားသော ဒုက္ခသည်များအား အခြေအနေကို နားလည်စေနိုင်ရန်

အတွက် UNHCR ထံမှ ရရှိ နားလည်ထားသည်များကို ပြန်လည်ရှင်းပြပေးကြောင်း ပြောပြပါသည်။ သို့သော်လည်း သတင်းအချက်အလက် ပြည့်ပြည့်ဝဝ ရရှိထားသည်ဟု

ယူဆသူများပင်လျှင် ထိုသတင်းအချက်အလက်များကို မိမိဘာသာ ရုံးအမျိုးမျိုးသို့ အကြိမ်ကြိမ် သွားရောက်

ရယူခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး သာမန်ဒုက္ခသည် အများစုအနေဖြင့် လုပ်ဆောင်ရန် ခက်ခဲသည့် ကိစ္စ ဖြစ်ပါသည်။

VRC နဲ့ပတ်သက်လို့ အတော်များများကို သိထားပါတယ်။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ ကျမ အဲဒီကို သွားခဲ့ပြီးပြီ။ သတင်းအချက်အလက်တွေလည်း ရခဲ့တယ်။ သူတို့ကို မေးခွန်းတွေလည်း အများကြီး မေးခဲ့တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင်ပါဝင်သူတစ်ဦး

ယေဘုယျအားဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများသည် ၎င်းတို့ မူလနေထိုင်ရာ နေရပ်ဒေသများ၏ လက်ရှိ အခြေအနေနှင့်ပတ်သက်၍ ရှင်းလင်းသော သတင်း အချက်အလက်များ မရရှိကြပါ။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်လာကတည်းက ၎င်းတို့၏ မူလနေရပ်ဒေသ များသို့ မပြန်နိုင်ဘဲ ထိုနေရာများနှင့် ပတ်သက်သော ပဋိပက္ခ အခြေအနေ၊ ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများကို ပြန်လည် ရယူနိုင်ခွင့် အပါအဝင် နေရပ်ပြန်သင့်၊ မပြန်သင့် ဆို သည့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချနိုင်ရန်အတွက် လိုအပ်သည့် သတင်းအချက်အလက်များကို မသိရှိကြပါ။ ယခင်က

ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည့် မြေယာနှင့် ပတ်သက်၍ ၎င်းတို့ မရှိ သည့်အချိန်တွင် တစ်ဦးတစ်ယောက်မှ သိမ်းဆည်းလိုက် ခြင်း သို့မဟုတ် ဝင်ရောက်နေထိုင်ခြင်း စသည့် သတင်း အချက်အလက်သည်လည်း အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု မျှော်လင့်ချက်ဖြင့် ကြည့်မည် ဆိုလျှင် အရေးကြီးသည့် အခန်းကဏ္ဍတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ မိဘိုင်းဖုန်းများနှင့် အင်တာနက်များ သုံးစွဲမှု ပိုမိုတိုးမြှင့်လာသည်နှင့်အမျှ တချို့သူများမှာ ၎င်းတို့၏ မူလရွာများမှ မိတ်ဆွေများနှင့် ပြန်လည် ဆက်သွယ်နိုင်ကြပြီ ဖြစ်သည်။

ကျနော်တို့ ဘယ်မှသွားလို့ မရကတည်းက ဘာမှကို မသိတော့ဘူး။ အခြေအနေ ဘယ်လိုရှိတယ် ဆိုတာ မြင်လည်း မမြင်ရဘူး၊ ကြားလည်း မကြားရဘူး။ ဒီနေရာမှာက ဘာသတင်းမှ မရဘူးလေ။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ရွာနဲ့ အဆက်အသွယ်ပြန်လုပ်ဖို့ကတော့ သူတို့မှာ မြေအနည်းအကျဉ်းနဲ့ အိမ်ပဲရှိတာဆိုတော့ သူတို့ ပြန်လို့ရတဲ့အချိန် ဒါမှမဟုတ် ဗမာစစ်တပ် အခြေစိုက်စခန်း မရှိတဲ့အချိန်တွေမှာတော့ တစ်ခါတစ်ခါ ပြန်ဖို့ ကြိုးစားကြတယ်။ အရင်တုန်းကတော့ အဆက်အသွယ်လုပ်ဖို့ ဘာမှမရှိဘူး၊ အခုတော့ ဖုန်းတွေရှိလာပြီ။ အဲဒါကြောင့် အခု ရွာနဲ့ အဆက်အသွယ် နည်းနည်းပြန်ရလာတယ်။”

လူထုအဖွဲ့အစည်းခေါင်းဆောင် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ထိုသို့သော သတင်းအချက်အလက် ရရှိနိုင်ခြင်းသည် ရွာ သို့မဟုတ် အနီးအနား တစ်ဝိုက်တွင် ဆွေမျိုးများ ကျန်ရှိနေခြင်း သို့မဟုတ် အချို့အခြေအနေများတွင် အလည်အပတ် ပြန်နိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ တချို့သောသူများမှာ ၎င်းတို့ ထွက်ပြေးလာချိန်တွင်ပင် ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများ မီးလောင်မြိုက်နေသည်ကို တွေ့ခဲ့ရ ခြင်း

သို့မဟုတ် မြေသိမ်းခံရမှုကြောင့် ရွှေ့ပြောင်းကြရခြင်း ဖြစ်ရာ ထိုအခြေအနေများကို အနည်းဆုံး အနေဖြင့် အစိုးရ အရာရှိများက ဝင်ရောက် ဆောင်ရွက်ပေးမှု မရှိဘဲ ၎င်းတို့ ပြန်လျှင် ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများကို ပြန်လည် တောင်းဆိုရန် မဖြစ်နိုင်ကြောင်းကို သိရှိထားကြပါသည်။

ရွာကို ပြန်ပြီး မွေးထားတဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေကို ပြန်ကြည့်ကြတဲ့ မိသားစုတွေရှိတယ်။ သူတို့ဆီကနေ သတင်းတွေ ရနိုင်တယ်။ အခုရက်တွေမှာတော့ ရွာနားမှာ တိုက်ပွဲတွေ ဖြစ်နေတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ IDP တအာင်းအမျိုးသားတစ်ဦး

မည်သို့ပင်ဆိုစေ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများသည် ယေဘုယျအားဖြင့် ၎င်းတို့ ဇာတိဒေသ၏ အခြေအနေများထက် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပိုမို ကျယ်ပြန့်သော အခြေအနေနှင့် ပတ်သက်သည့် သတင်းများကို ရရှိကြသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက တိုင်းပြည်အတွင်း ပိုမို ပွင့်လင်းလာသည်ဟု ထင်ရသော အခြေအနေများ၊ မီဒီယာနှင့် အခြား လွတ်လပ်ခွင့်များဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနှင့် ပတ်သက်သော ထင်မြင်ချက်များကို မှတ်ချက်ပေးကြပြီး အများစုမှာ ၎င်းတို့ ဒေသများရှိ EAO များ NCA ကို လက်မှတ်ရေးထိုးသည်၊ မရေးထိုးသည်ကို သိရှိကြသည်။ သို့ရာတွင် အများအပြားက ကချင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် ပဋိပက္ခများ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေသည်ကို သိရှိကြပြီး ၎င်းတို့အနေဖြင့် ထိုဒေသများမှ လာကြခြင်း မဟုတ်သော်လည်း နေရပ်ပြန်ရေး စဉ်းစားချက်တွင်မူ ယင်းအချက်၏ လွှမ်းမိုးမှုများ ရှိနေပါသည်။ အတိတ်ကာလတွင် မြန်မာစစ်တပ်မှ တစ်နေရာတွင် အပစ်ခတ် ရပ်စဲထားပြီး အခြားတစ်နေရာတွင် တိုက်ခိုက်ခြင်းနှင့် အရပ်သား ပြည်သူများအပေါ် ချိုးဖောက်မှုများ ကျူးလွန်ခြင်း၊ ထို့နောက် အစောပိုင်း အပစ်ခတ် ရပ်စဲထားသော ဒေသများသို့ တစ်ဖန်

ပြန်ရောက်လာကာ တိုက်ပွဲများ ဆင်နွှဲခြင်းကဲ့သို့သော လုပ်ရပ်များကြောင့် ဤစိုးရိမ်မှုမျိုး ဖြစ်ပေါ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ထပ်တလဲလဲ တိုက်ပွဲ အခြေအနေများကို ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများအနေဖြင့် ကောင်းကောင်း သိကြပြီး မြန်မာနိုင်ငံအရှေ့တောင်ပိုင်းတွင် အပစ်ခတ်ရပ်စဲထားသော်လည်း တိုက်ပွဲများ အချိန်မရွေး ပြန်လည် ဖြစ်ပွားနိုင်သည်ကို စိုးရိမ်နေကြပါသည်။ ၎င်းတို့ သိရှိထားသော စစ်တပ်၏ လတ်တလော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကလည်း နေရပ်ပြန်ရေး စဉ်းစားချက်အပေါ်တွင် သက်ရောက်မှုရှိနေပါသည်။ သို့သော်လည်း မြန်မာဘာသာဖြင့် မီဒီယာများ အထူးသဖြင့် IDP စခန်းများနှင့် အခြားနေရာများတွင် လက်လှမ်းမီသည့် ရုပ်မြင်သံကြား သတင်းဌာနများမှ ပဋိပက္ခနှင့် ပတ်သက်သော သတင်းအချက်အလက်၊ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေး ကိစ္စရပ်များကို လုံလုံလောက်လောက်နှင့် တိတိကျကျ ဖော်ပြပေးမျိုးမရှိဘဲ ထိုသို့သောအစွန်အဖျားဒေသမှ ပြည်သူလူထုများအတွက် ပြည့်စုံ ခြုံငုံမှုရှိပြီး ရည်ရွယ်ချက်ရှိသော သတင်းအချက်အလက်များ ရယူနိုင်ရေးကို ခက်ခဲအောင် လုပ်ဆောင်ထားပါသည်။

“

ကျနော်တို့ဒုက္ခသည်တွေအနေနဲ့ ပြန်လည်နေရာချထားရေးအစီအစဉ်တွေ စလုပ်တဲ့အချိန်မှာ ကျနော်နဲ့ တခြား ကချင်အဖွဲ့အစည်းတွေ တော်တော်လေးကို တုန်လှုပ်ပြီး ဒေါသဖြစ်သွားတယ်။ မကျေမနပ်လည်း ဖြစ်မိတယ်။ ဘာလို့လည်းဆိုတော့ ကချင်နဲ့ ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းမှာ တိုက်ပွဲတွေ ဆက်ဖြစ်နေတာ သိထားတယ်။ စစ်တပ်ရဲ့ ဖိနှိပ်မှုတွေ ချိုးဖောက်မှုတွေကို ဆိုရှယ်မီဒီယာနဲ့ သတင်း တွေကနေတစ်ဆင့် ကျနော်တို့ ကြားနေရတယ်။ အဲဒီမှာ နေနေကြရတဲ့ ပြည်သူတွေအတွက် ကျနော်တို့ စိုးရိမ်တယ်။ ဒါပေမယ့် ကျနော်တို့ ဆုတောင်းပေးရုံက လွဲပြီး ဘာမှ လုပ်မပေးနိုင်ဘူး။ သူတို့ အမြဲကြောက်နေရပြီး အသက်ရှင်ဖို့ ခက်ခဲတယ်လို့ ပြောတယ်။ ဒါက မြန်မာနိုင်ငံနဲ့ ကျနော်တို့ဒေသ တွေမှာ ဖြစ်နေတဲ့ လက်ရှိအခြေအနေပဲ။ ဒါပေမယ့် ကျနော်တို့ကို ပြန်ပို့မယ်ဆိုတဲ့ အစီအစဉ်ကို ကြား တော့ ဘာလို့လဲဆိုတာကို နားမလည်တော့ဘူး။ မျှော်လင့်ချက်မဲ့သလို ခံစားရတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

“

ကျမယောက်ျားက အမြဲတမ်း ရေဒီယိုနားထောင်တယ်။ အဲဒီတော့ ကျမတို့ရွာကသတင်း ထက် မြန်မာအစိုးရရဲ့ သတင်းတွေကို ပိုနားထောင်ဖြစ်တယ်။ သတင်းတွေအရက အစိုးရထဲမှာ ဘာ အပြောင်းအလဲမှ မရှိဘူး၊ ဒီအစိုးရက ဒီအစိုးရပဲ။ အဲဒီမှာ ဘာအပြောင်းအလဲမှ ဖြစ်လာတာ မရှိဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည်ကရင် အမျိုးသမီးတစ်ဦး

အနာဂတ်အတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာတွင် အဓိကအကြောင်းအရာများ

ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူ အများအပြားအတွက် အန္တိမပန်းတိုင်မှာ ၎င်းတို့ မူလနေထိုင်ရာ နေရပ် သို့မဟုတ် အနီးအနားသို့ နေရပ်ပြန်နိုင်ရေးဖြစ်ပြီး အောက်တွင် ဖော်ပြထားသော အကြောင်းအရာများ မှာ နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် ၎င်းတို့မှ ယုံကြည်မှုရှိရှိဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်ရန် လိုအပ်သည့် အချက် အလက်များ ဖြစ်ပါသည်။ တချို့သူများမှာ ယခုလက်ရှိ နေထိုင်သော နေရာများတွင်သာ ဆက်လက် နေထိုင်လိုကြပြီး ၎င်းတို့၏ သက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု ရေရှည်တည်တံ့နိုင်ရေးအတွက် အကူအညီ အထောက်အပံ့များ လိုအပ်ခြင်း သို့မဟုတ် ၎င်းတို့နှင့် ၎င်းတို့ ကလေးများအတွက် ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး စောင့်ရှောက်မှု ပို၍ လက်လှမ်းမီနိုင်မည်ဟု

ယုံကြည်ရသည့် အခြားတစ်နေရာသို့ လုံးဝအပြီးတိုင် ပြောင်းရွှေ့သွားလိုကြပါသည်။ ဤအခန်းကဏ္ဍတွင် အဓိက အကျိုးဝင် သက်ဆိုင်နေသူများ အနေဖြင့် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများမှ ၎င်းတို့၏ အနာဂတ်အတွက် ဆုံးဖြတ်ချက် ချရာတွင် ထည့်သွင်း စဉ်းစားလေ့ရှိ သည့် အချက်များကို စတင် နားလည်ထားရမည် ဖြစ်ပြီး ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများနှင့် ဆွေးနွေး ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်မှုများ လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ ဆုံးဖြတ်ချက် ချသည့် အဆင့်များနှင့် ပိုမို အသေးစိတ်ကျသော အစီအစဉ်များ အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် ၎င်းတို့အား ထည့်သွင်း ပါဝင်ရေးတို့ကို နားလည်လာစေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

အနာဂတ်အတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာတွင် အမျိုးသမီးများ၏ ပါဝင်မှု

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း အမျိုးသမီးများ၏ စွမ်းရည်မြှင့်တင်ရေးမှာ စိန်ခေါ်မှုများနှင့် ဆက်လက် ရင်ဆိုင် နေကြရဆဲဖြစ်ပြီး အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးနှင့် တရားမျှတမှုရရှိရန်ပင် အမြဲတမ်း ခိုင်ခိုင်မာမာ ဖြစ်မနေသေးသည့် အခြေအနေ ဖြစ်ပါသည်။ ဤအချက်သည် အမျိုးသမီးများ၏ လက်ရှိအခြေအနေကိုသာမက နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာတွင်လည်း သက်ရောက်မှု ရှိနေပါသည်။

“IDP စခန်းတွေမှာ ခေါင်းဆောင်တာဝန် အတော်များကို အမျိုးသားတွေက ယူထားကြတယ်။ IDP စခန်းက စခန်းကော်မတီတွေမှာလည်း အဲဒီလိုပဲ။ အမျိုးသမီး နည်းနည်းပဲ ပါတယ်။ အဲဒါကြောင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချတဲ့အဆင့်တိုင်းမှာ အမျိုးသမီးတွေ ပိုမိုပါဝင်လာဖို့ ကျမတို့ ရုန်းကန်နေရတယ်။ ဒါပေမယ့် သိပ်တော့ မလွယ်ဘူး။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“တချို့အမျိုးသမီးတွေက အရမ်းတက်ကြွပြီး အသိုင်းအဝိုင်းထဲမှာ ပါဝင်လုပ်ကိုင်ချင်ကြတယ်။ သင်တန်းတွေကို အတတ်နိုင်ဆုံး လိုက်တက်တယ်။ ရပ်ရွာအလုပ်တွေမှာ ဝင်ပါတယ်။ အဖွဲ့အစည်းတွေထဲမှာ ဝင်လုပ်ရတာကို သူတို့ ပျော်တယ်။ ဒါပေမယ့် တချို့ယောက်ျားတွေက ပြဿနာ ရှာတယ်။ သူတို့မိန်းမတွေ သူတို့ထက် သာသွားမှာကို ကြောက်တယ်။ အမျိုးသမီးတွေလည်း ပွစိပွစိ လုပ်တဲ့အင်္ကျီ မခံနိုင်တော့ ဆက်မလုပ်ကြတော့ဘူး။ အဲဒီလို အမျိုးသမီးတွေ အများကြီးပဲ။” **အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ပဋိပက္ခနှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း ညှိနှိုင်းဖျန်ဖြေခြင်း၊ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းခြင်း၊ ခေါင်းဆောင်မှုပေးခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်းဆိုင်ရာ စသည့် အတွေ့အကြုံများ ရရှိခဲ့ပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့သော အတွေ့အကြုံများကို အသိအမှတ်ပြုပြီး နေရပ်ပြန်ရေးတွင် အထောက်အကူပြုနိုင်ရန်အတွက် အသုံးပြုခြင်းနှင့် အမျိုးသမီးများကို ၎င်းတို့၏ အသံများအား ဘေးဖယ်ထားသည့် ရှေးရိုးအစဉ်အလာ စနစ်ထဲသို့ ပြန်လည်တွန်းပို့ခြင်းမှ ကာကွယ်ပေးရပါမည်။

နေရပ်ပြန်ရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် မူဝါဒဆွေးနွေးမှုများနှင့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုများ၌ အမျိုးသမီးများ၏ ပါဝင်မှုအပြင် “မိမိဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန်ရေး” ဆိုသည့် အမြင်သဘောထားအောက်တွင် နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ဆန္ဒအလျောက် အမှန်တကယ် ဆုံးဖြတ်ချက်နိုင်ချေရေး သေချာစေရန် လိင်ကွဲပြားမှုကိုအခြေခံသည့် ရှုထောင့်မှ နားလည်ထားရမည် ဖြစ်သည်။ ကုလသမဂ္ဂ၏ မိမိဆန္ဒအလျောက် ပြန်လည်နေရာချထားရေး လက်စွဲစာအုပ်တွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူလူထုနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပွဲများ လုပ်ဆောင်ခြင်းဖြင့် အမျိုးသမီးများ၏ အမြင်သဘောထားများ ပါဝင်လာစေခြင်းနှင့် နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် အစီအစဉ်ရေးဆွဲခြင်းနှင့် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရေး အဆင့်တိုင်းတွင် အမျိုးသမီးများ၏ပါဝင်မှု သေချာစေခြင်း စသော အချက်များ၏ အရေးကြီးမှုကို အလေးပေးဖော်ပြထားပါသည်။¹³⁵ ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများ၌ အလုပ်လုပ်နေသော NGO အဖွဲ့တစ်ခုမှ ဝန်ထမ်းတစ်ဦးက -

“မိမိဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန်ရေးဆိုတဲ့ ကိစ္စမှာ ပြဿနာတစ်ခုက ဆန္ဒအလျောက်လို့သာ ပြောလိုက်တာ။ တကယ်တမ်း ဆုံးဖြတ်ချက်ချတာက အိမ်ထောင်ဦးစီးတွေပဲ ဖြစ်နေတယ်။ အိမ်ထောင်ဦးစီး အများစုကလည်း အမြဲတမ်းလိုလို အမျိုးသားတွေပဲ ဖြစ်နေတယ်။ အဲဒါကို UNHCR ရုံးနဲ့ အခြားသူတွေ သိရအောင် ကျမတို့က ရှင်းပြနေရတာမျိုး ဖြစ်တယ်။ အမျိုးသမီးတွေအတွက် စွမ်းရည်မြှင့်တင်ရေးက အိမ်ထောင်စုထဲမှာ နေရပ်ပြန်ရေးကိစ္စနဲ့ ပတ်သက်ပြီး အမျိုးသားတွေနဲ့ ညှိနှိုင်းနိုင်တဲ့ အဆင့်ကို မရောက်သေးဘူး။ ဒါက တော်တော် လေးကို စိုးရိမ်စရာကောင်းတဲ့အချက် ဖြစ်တယ်။” **အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ ဝန်ထမ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး**

135 UNH UN High Commissioner for Refugees, “Voluntary Repatriation: International Protection,” 1996. Available at www.unhcr.org/uk/3bfe68d32.pdf.

ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာလုံခြုံမှု

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများ အကြားတွင် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လုံခြုံမှုသည် အားလုံးနီးပါးအတွက် အရေးကြီးဆုံးအချက် တစ်ခုဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့ မူလ နေထိုင်ရာနေရပ် သို့မဟုတ် အခြား ပြန်လည်နေရာချထားမည့် နေရာများသည် လက်ရှိအချိန်တွင် ၎င်းတို့ နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် လုံခြုံ စိတ်ချရသည့် အခြေအနေမျိုး မဖြစ်သေးကြောင်း ခံစားရ သည်ဟု ပြောပြကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အချို့ဒေသများ၌ ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားမှုများ လျော့ကျလာ သည့်နှင့်အမျှ ဒုက္ခသည်နှင့် IDP များ နေရပ်ပြန်ရေးကို အမျိုးမျိုးသော အဖွဲ့အစည်းများမှ တွန်းအားပေးနေသည့် စိန်ခေါ်မှုများလည်း ရှိနေပါသည်။ သို့သော်လည်း ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများအနေဖြင့် နေရပ်ပြန်ရန် စိုးရိမ်ကြောက် ရွံ့မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ ၎င်းတို့တွင် ရှင်းလင်းခိုင်မာသော အကြောင်းပြချက်များရှိနေပြီး ထိုအကြောင်းပြချက်များကို နားလည်ထားခြင်းက ၎င်းတို့၏ လုံခြုံမှုနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာကို ကာကွယ်ပေးနိုင်မည့် နေရပ်ပြန်ရေး အစီအစဉ်များ ချမှတ် ရေးဆွဲရာတွင် အထောက်အကူ ပြုနိုင်မည် ဖြစ်သည်။ နေ

ရပ်ပြန်လာမည့်သူများအတွက် ရေတိုကာလတွင် ရင်ဆိုင် ရမည့် အထူးသဖြင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ တိုက်ရိုက် အန္တရာယ် များ ရှိနေခြင်း၊ ရေရှည်တွင် လုံခြုံစွာ နေနိုင်မည် ဆိုသည့် ယုံကြည်မှုကင်းမဲ့ခြင်းနှင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ပေးထား သည့်သူများမှ ၎င်းတို့အပေါ်တွင် ချိုးဖောက်မှု မကျူးလွန်ဘဲ အမှန်တကယ် အကာအကွယ်ပေးမည် ဆိုသည့် ယုံကြည် မှုကင်းမဲ့ခြင်း စသည့်အချက်များ ရောယှက် ပါဝင်သော သုံးသပ်ချက်က အကြောင်းပြချက် များစွာထဲမှ တစ်ချက် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့သော လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ စိုးရိမ်ချက် များကို အလေးအနက်ထား ကိုင်တွယ်ရန် လိုအပ်ပြီး အတင်းအကျပ် ပြန်လည် မပို့ဆောင်ရေး အခြေခံမှုကို ချိုးဖောက်မှု မဖြစ်စေရန်အတွက် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ရသူများ၏ အသက်နှင့် လွတ်လပ်ခွင့်ကို အန္တရာယ်ဖြစ် စေမည့် အခြေအနေသို့ ၎င်းတို့အား အတင်းအကျပ် သို့မဟုတ် ဖိအားပေး နေရပ်ပြန်စေခြင်းကို ရှောင်ကြဉ်ရမည် ဖြစ်သည်။¹³⁶

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူမွတ်ဆလင်များအတွက်လုံခြုံရေးဆိုင်ရာစိုးရိမ်မှု

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူအားလုံးတွင် တူညီစွာရှိနေသည့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ စိုးရိမ်မှုများနှင့် ယုံကြည်မှု ကင်းမဲ့ခြင်း များအပြင် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ မွတ်ဆလင်များအတွက် ရခိုင်ပြည်နယ်တွင်သာမက အခြားနေရာ များတွင်ပါ မွတ်ဆလင်ဆန့်ကျင်ရေး ခွဲခြားဆက်ဆံခံရမှုများနှင့် အကြမ်းဖက်မှုများ တိုးမြှင့်လာခြင်းကြောင့် လုံခြုံရေးတွင် ထပ်ဆောင်း စိုးရိမ်ရမှုများ ရှိနေပါသည်။ “မွတ်ဆလင် ကင်းစင်ရွာများ” အပါအဝင် မွတ်ဆလင် ဆန့်ကျင်ရေး လှုပ်ရှားမှုများသည် ကရင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်အပါအဝင် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေသော နယ်မြေဒေသများတွင်ပါ ဖြစ်ပွားမှုနှုန်း တိုးမြှင့်လာပါသည်။¹³⁷ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ မွတ်ဆလင် အများအပြားသည် ဘာသာမတူသူများနှင့် မျိုးဆက်ချီ၍ ငြိမ်းချမ်းစွာ နေထိုင်လာခဲ့သူများ ဖြစ်ပါသည်။

136 Amnesty International, "Syrian Refugees at Risk of Being Returned," 17 October, 2014. Available at <https://www.amnestyusa.org/files/uaa26014.pdf>.
 137 Burma Human Rights Network, "Persecution of Muslims in Burma," 2017. Available at [http://bhrn.org.uk/en/component/edoc-man/?task=document.viewdoc&id=1&Itemid=](http://bhrn.org.uk/en/component/edoc-man/?task=document.viewdoc&id=1&Itemid=;); KHRG, "Foundation of Fear," pp. 245-64, October 2017. Available at <http://khr.org/2017/12/foundation-fear-25-years-villagers-voices-southeast-myanmar>.

သို့သော်လည်း လွန်ခဲ့သည့် နှစ်များအတွင်း တင်းမာမှုများ မြင့်မားလာသည်ကို ၎င်းတို့ သတိထားမိပြီး အခြားသော ဘာသာဝင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေရပ်ပြန်နိုင်ကြသော်လည်း တချို့သူများမှာမူ နေရပ်သို့ မပြန်နိုင်ကြဘဲ ဖြစ်နေရသည်။

“ပဋိပက္ခဖြစ်ပြီး [၁၉၉၇ ခုနှစ်] နောက်ပိုင်း ထွက်ပြေးသွားတဲ့ ရွာသားတော်တော်များများ ရွာကို ပြန်လာကြတယ်။ အဲဒီမှာ ကျနော်တို့ကို ဘယ်သူဘယ်ဝါ ကိုးကွယ်တဲ့ဘာသာတွေ စစ်တဲ့လူတွေ ရှိတယ်။ သူတို့က တခြား ယုံကြည်ကိုးကွယ်တဲ့သူတွေနဲ့ တိုင်းရင်းသားတွေ ကို [နေရပ်ပြန်ဖို့] ခွင့်ပြုတယ်။ ဒါပေမယ့် မွတ်ဆလင်တွေကိုကျတော့ ကျနော်တို့ရဲ့ ကိုးကွယ် တဲ့ ဘာသာကို စွန့်လွှတ်ပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာကို ပြောင်းမလားလို့ အမေးခံရတယ်။ ကျနော်တို့ရဲ့ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုကို စွန့်ပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာကို ယုံကြည်မယ်ဆိုမှ ပြန်လာခွင့်ပြုမယ်လို့ ပြော တယ်။” **ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် မွတ်ဆလင်အမျိုးသားတစ်ဦး**

“စခန်းထဲက အရာရှိတွေက ဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန်ကြဖို့ ပြောတယ်။ ဘယ်မွတ်ဆလင်မှ ပြန်ဖို့အတွက် စာရင်းမပေးကြဘူး။ ကျနော်တို့ကို နေစရာနဲ့ ထောက်ပံ့ကြေးတွေ ပေးမယ် လို့ သူတို့ပြောပေမယ့် မွတ်ဆလင် အသိုင်းအဝိုင်းအနေနဲ့ ပြည်တွင်းထဲမှာ ဖြစ်နေတဲ့ အကြမ်းဖက်မှုတွေကို ကြောက်တော့ ဘယ်သူမှ စာရင်းမပေးကြဘူး။” **ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူ မွတ်ဆလင်အမျိုးသားတစ်ဦး**

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် နေထိုင်ကြသည့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ မွတ်ဆလင်အများစုအနေဖြင့် အိမ်ပြန်ရန် မျှော်လင့်ချက်ကို လက်လွှတ်လိုက်ကြပြီး ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအတွင်းရှိ မွတ်ဆလင်များ ရင်ဆိုင်နေရသည့် အန္တရာယ်များကိုကြည့်လျှင် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့်/သို့မဟုတ် နိုင်ငံတွင်းမှ နှစ်ပေါင်းများစွာ ထွက်ခွာနေထိုင်ပြီး နေရပ်ပြန်လာမည့်သူများအတွက် ပို၍ပင် အန္တရာယ်များနိုင်သည်ဟု ခံစားရကြောင်း ပြောပြကြသည်။ သို့ဖြစ်၍ နေရပ်ပြန်ရေးအစီအစဉ်များ ချမှတ်ရေးဆွဲရာ၌ ထိုစိုးရိမ် ပူပန်မှုများကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားရမည် ဖြစ်သကဲ့သို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ မွတ်ဆလင် အသိုင်း အဝိုင်းအတွက် လုံခြုံရေးပေးနိုင်မည့် ရေရှည်ဖြေရှင်းနည်းများကိုလည်း ကြိုးပမ်းအားထုတ် လုပ်ဆောင် သင့်ပါသည်။

“အဓိက ကတော့ အစ္စလာမ်ဘာသာဝင် တစ်ယောက်အနေနဲ့ ဒုက္ခသည်တွေအတွက် ပြန်လည် နေရာချထားရေးကိစ္စ ပြောလာရင် စခန်းထဲမှာ ဆက်နေတာထက် ပိုပြီး စိုးရိမ်စရာ များတယ်လို့ ခံစားရတယ်။ အဲဒါကြောင့် မွတ်ဆလင် အသိုင်းအဝိုင်းအနေနဲ့ လုံခြုံရေးကိစ္စ ပြောမယ်ဆိုရင် စခန်းထဲ အခြေအနေလောက်ကတော့ မြန်မာပြည်ထဲက အခြေအနေကို ဘယ်လိုမှ ယှဉ်လို့မရဘူးလို့ ခံစားရတယ်။ အနာဂတ်နဲ့ပတ်သက်ပြီး စခန်းထဲက အခြေအနေ ကိုမေးရင်တော့လည်းအဖြေကမသေချာမရေရာဘူး။ ဒါပေမယ့်ကျနော်ပြောနိုင်တာကတော့ အဲဒီ မသေချာမှုလောက်က ပြန်ရမယ့် စိုးရိမ်မှုကို ဘယ်လိုမှယှဉ်လို့ မရဘူး။” **ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင်ပါဝင်သူ မွတ်ဆလင်အမျိုးသားတစ်ဦး**

“ဒီနိုင်ငံထဲမှာ မျိုးဆက် တစ်ခုပြီး တစ်ခု နေလာတဲ့ မွတ်ဆလင်တွေတောင် [မှတ်ပုံတင်နဲ့ နိုင်ငံသားဖြစ်ရေး] စာရွက်စာတမ်းတွေ မရနိုင်တဲ့အခြေအနေမှာ ရှိနေတာ၊ ကျမတို့ [မွတ်ဆလင် ဒုက္ခသည်တွေ] ပြန်ရင် ဘာဖြစ်လာမလဲ။” **ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် မွတ်ဆလင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

လတ်တလောရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာတိုက်ရိုက်ခြိမ်းခြောက်မှုများ

ပြည်သူလူထုကို ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရစေသော လုံခြုံရေး ဆိုင်ရာ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများသည် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားမှုများနှင့် တိုက်ရိုက် သက်ဆိုင်နေသော ကိစ္စများကြောင့် သက်သက် မဟုတ်ဘဲ မြန်မာစစ်တပ်နှင့် အလားတူ အခြား လက်နက် ကိုင်တပ်ဖွဲ့များမှ ကျူးလွန်သော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက် မှုများနှင့် အခြား ဖိနှိပ်မှုများ၊ စစ်အင်အား တိုးချဲ့မှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ ဆက်စပ်သော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှု

များကြောင့်လည်း ဖြစ်ပါသည်။ ပဋိပက္ခများ မရှိတော့ခြင်း သို့မဟုတ် လျော့နည်းသွားခြင်းကြောင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ အန္တရာယ်များ၏ အတိုင်းအတာနှင့် ပုံစံကို ပြောင်းလဲသွား စေနိုင်ပြီး အဆိုးဝါးဆုံးသော အကြမ်းဖက်မှုနှင့် ချိုးဖောက်မှု များ၏ ဖြစ်ပွားမှု ပုံသဏ္ဍာန်များ သိသာ ထင်ရှားစွာ လျော့ကျ သွားနိုင်သော်လည်း လုံးဝ ဖယ်ရှားပစ်လိုက်သည်တော့ မဟုတ်ပါ။

တချို့နေရာတွေမှာ လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲတွေ ဆက်ဖြစ်နေပေမယ့် အချို့နေရာတွေမှာ စစ်ပွဲတွေ လုံးဝမရှိတော့ဘူး။ ဒါပေမယ့် ဖိနှိပ်မှုတွေကတော့ ဆက်ရှိနေတုန်းပဲလို့ ကျနော် ထင်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင်ပါဝင်သူတစ်ဦး

ဖြစ်ပွားနေသော ပဋိပက္ခများသည် နှစ်စု သို့မဟုတ် နှစ်စုထက်ပိုသော လက်နက်ကိုင် တပ်ဖွဲ့များ အကြား မကြာခဏ သို့မဟုတ် တစ်ခါတစ်ရံ ထိတွေ့တိုက်ခိုက်မှု များ ပါဝင်ပြီး ယင်းသည် အရပ်သားများ၏ လုံခြုံရေးကို အန္တရာယ် ဖြစ်စေပါသည်။ မြန်မာစစ်တပ် အနေဖြင့် အရပ် သားပြည်သူများ၏ ဘုရားကျောင်းများ၊ ကျောင်းများနှင့် IDP စခန်းများ အစရှိသည်တို့ကို လက်နက်ကြီးများဖြင့် လက်လွတ်စပယ်ပစ်ခတ်နေသည်ဟု စွပ်စွဲခံထားရပြီး EAO များမှာမူ အရပ်သား ပြည်သူများနှင့် နီးစပ်သည့် နေရာများ

အနီးတွင် ပုန်းအောင်းခြင်းနှင့် ပြည်သူများနှင့် စစ်တပ်မှ အသုံးပြုသည့် လမ်းများနှင့် တံတားများ အပါအဝင် အခြေခံ အဆောက် အအုံများကို ပစ်မှတ်ထားခြင်းတို့ကြောင့် အတိုင်းအတာ အားဖြင့် အနည်းငယ်သာ စွပ်စွဲခံထား ရပါသည်။¹³⁸ အရှေ့မြောက်ပိုင်းတွင် မြန်မာစစ်တပ်သည် တိုက်လေယာဉ်များ အပါအဝင် လေကြောင်းအင်အားကို အသုံးပြုပြီး အရပ်သားပြည်သူများနှင့် အရပ်သား ပြည်သူများ၏ အဆောက်အအုံများကို မကြာခဏ ထိခိုက်စေသည့် ပစ်ခတ်ခြင်းများ လုပ်ဆောင်ပါသည်။¹³⁹

138 Amnesty International, “All the Civilians Suffer: Conflict, Displacement and Abuse in Northern Myanmar,” 2017, pp. 22-31. Available at <https://www.amnestyusa.org/wp-content/uploads/2017/06/Myanmar-report-FINAL-VERSION.pdf>.
139 Amnesty International, “All the Civilians Suffer: Conflict, Displacement and Abuse in Northern Myanmar,” 2017, pp. 22-31.

ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားနေသော ဒေသအားလုံးတွင် မြေမြှုပ်
မိုင်းများ ရှိနေသကဲ့သို့ အပစ်အခတ် ရပ်စဲထားသော
ဒေသများတွင်လည်း မြေမြှုပ်မိုင်းများ ဖယ်ရှားပေးခြင်း

မရှိသေးသောကြောင့် အရပ်သား ပြည်သူများအပေါ်
တစ်စုံတစ်ရာ အန္တရာယ် သက်ရောက် နိုင်ပါသည်။¹⁴⁰

[တိုက်ပွဲဖြစ်နေတာ] နေ့တိုင်းတော့ မဟုတ်ဘူး၊ ဒါပေမယ့် တစ်ခါတလေ တချို့နေရာတွေမှာ ဖြစ်နေ
တုန်းပဲ။ ဆယ်ခါမှ တစ်ခါ ဆိုဦးတော့၊ ပြည်သူတွေအတွက် အန္တရာယ်များတယ်။ ကျမတို့က အဲဒါကိုပဲ
စိတ်ပူနေရတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ရှမ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

ပဋိပက္ခကြောင့် ထွက်ပြေးခဲ့ရတဲ့ ကျနော်တို့ရဲ့ နေရာဟောင်းက မြေမြှုပ်မိုင်းတွေကြောင့် အခုထိ
အန္တရာယ် ရှိနေတုန်းပဲ။ အဲဒီလိုဆိုတော့ ကလေးတွေရဲ့ဘဝကို အန္တရာယ်ထဲမှာ သွားထားသလိုမျိုး
ဖြစ်နေတာပေါ့။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

မကြာခင်က ထိတွေ့တိုက်ခိုက်မှု ဖြစ်ပွားသော သို့မဟုတ်
တင်းမာမှုများ မြင့်မားသော နေရာများတွင် အရပ်သား
ပြည်သူများအနေဖြင့် EAO များနှင့် ပတ်သက်ဆက်နွယ်
သည်ဟူသော စွပ်စွဲချက်များဖြင့် မြန်မာစစ်တပ်မှ ဖမ်းဆီး
ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းနှင့်/သို့မဟုတ် သတ်
ဖြတ်ခြင်း စသည့် ကြီးမားသော အန္တရာယ်များကို ရင်ဆိုင်
ရနိုင်ပါသည်။ ထိုမျိုးဖောက်မှုများသည် အထူးသဖြင့် ကချင်
ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်း ဒေသများတွင်

၂၀၁၈ ခုနှစ် တစ်လျှောက်လုံး ဆက်လက် ဖြစ်ပွားနေခဲ့ပြီး
ဒေသအားလုံးမှ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ သိရှိနေ
ပြီးသား ဖြစ်ရပ်များနှင့် ထိတွေ့တိုက်ခိုက်မှုများ ကြိမ်နှုန်းရေ
မည်မျှပင် ဖြစ်စေ စစ်တပ်အခြေစိုက် စခန်းများ အနီး
နေထိုင်ရသူများအတွက် မည်သည့်အရာမှ ပြောင်းလဲနေ
ခြင်း မရှိဘဲ အန္တရာယ်ရှိနေသည် ဆိုသည့် အမြင်ကို ပိုမို
ခိုင်မာစေပါသည်။

နှစ်ဘက်စလုံးက မြေမြှုပ်မိုင်းတွေကို ထောင်ချောက်လို ဆင်ထားတော့ ကိုယ့်မြေကိုတောင် ပြန်လို့
မရဘူး။ ဗမာစစ်သားတွေက ကျနော်တို့ရွာကိုလာရင် ရွာသားတွေကို ဘာအကြောင်းပြချက်မှ မရှိဘဲ
အနိုင်ကျင့်တယ်။ ကျနော်တို့ ကချင်တိုင်းရင်းသားတွေအားလုံးကို KIA လို သဘောထားပြီး ဆက်ဆံ
တယ်။ အားလုံးက အဲဒီစစ်သားတွေကို ကြောက်ကြတယ်။ ဘယ်တော့မှ မတွေ့ချင်ဘူး။”

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကချင်ခေါင်းဆောင်တစ်ဦး

Available at <https://www.amnestyusa.org/wp-content/uploads/2017/06/Myanmar-report-FINAL-VERSION.pdf>.
140 Landmine and Cluster Munition Monitor, "Myanmar/Burma: Mine Action," last updated 21 November, 2017. Available at http://www.the-monitor.org/en-gb/reports/2017/myanmar_burma/mine-action.aspx.

“

ရွာကိုပြန်ရင် အဲဒီမှာ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တွေ အများကြီးရှိတယ်။ သူတို့ကို ကြောက်ရတယ်။ သူတို့က တစ်ယောက်ယောက်ကို ပုက်ထားတယ်ဆိုပြီး အရင်ကလို စွပ်စွဲမှာကို စိုးရိမ်တယ်။ ကျနော်တို့ ရွာကိုပြန်ချင်ပေမယ့် မပြန်ရဲဘူး။ တကယ်လို့ ကျနော်တို့ ဗမာစစ်တပ်နဲ့ လမ်းမှာတွေ့ရင် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့ တစ်ခုခုနဲ့ တွေ့ခဲ့သလားလို့ အမေးခံရလိမ့်မယ်။ ကျနော်တို့က မတွေ့ဘူးလို့ဖြေရင် လိမ်တယ်ဆိုပြီး အစွပ်စွဲခံရမယ်။ တွေ့ခဲ့တယ်လို့ ဖြေပြန်ရင်လည်း ကျနော်တို့ အဖမ်းခံရပြီး အရိုက်ခံရဦးမယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

တစ်ဖွဲ့ထက်ပိုသော EAO များ နှင့်/သို့မဟုတ် ဒေသခံ ပြည်သူစစ်များ လှုပ်ရှားနေသည့်ဒေသများတွင် ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပွားမနေသော်လည်း ထိုအုပ်စုများက အဓိကကျသော လမ်းများ၊ သတ္တုမိုင်းများနှင့် တပ်သားသစ်စုဆောင်းမှုများ အစရှိသည့် အရင်းအမြစ်များအတွက် ပြိုင်ဆိုင်မှု ကြီးမားသောကြောင့် အခွင့်အရေး အချိုးဖောက်ခံရနိုင်သည့် အန္တရာယ်များလည်း မြင့်မားပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်

ရသူများ အနေဖြင့် EAO များနှင့် မြန်မာစစ်တပ်မှ ထောက်ပံ့ပေးထားသော ဒေသခံပြည်သူစစ်များအပါအဝင် လက်နက်ကိုင်အင်အားစုများ ကျူးလွန်တတ်သည့် အဓမ္မ အခွန်ကောက်ခံခြင်းနှင့် အတင်းအကျပ် တပ်သားသစ် စုဆောင်းမှုများကိုလည်း ကြောက်ရွံ့ရကြောင်း ပြောပြ ကြသည်။

“

အဲဒီမှာ တပ်ဖွဲ့ အမျိုးမျိုးရှိတယ်။ ပြည်သူတွေက အဲဒီတပ်ဖွဲ့တွေကို ထောက်ပံ့ကြရတယ်။ အဲဒါတွေက လူတွေ မပြန်ချင်ကြတဲ့ ဒါမှမဟုတ် မပြန်ရဲကြတဲ့ အဓိကအကြောင်းရင်းပဲ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကိုးကန့်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

အဲဒီမှာ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့သုံး လေးဖွဲ့ ရှိတယ်။ ကျနော်တို့ဘယ်သူ့ကိုယုံရမှန်း မသိဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

မြန်မာစစ်တပ် နှင့်/သို့မဟုတ် အခြားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ ရှိနေသော ဖြစ်ရပ်အားလုံးတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လုပ်ထားသည့်တိုင်အောင် ထိုအဖွဲ့များရှိနေခြင်းက အန္တရာယ်များပါသည်။ အပစ်အခတ် ရပ်စဲထားသော ဒေသများနှင့် အပစ်အခတ် ရပ်စဲမထားသောဒေသများ တွင် ဖြစ်ပွားနေသည့် မတရား ဖမ်းဆီးချုပ်နှောင်ခြင်း၊ ဥပဒေမဲ့

သတ်ဖြတ်ခြင်း၊ လက်နက်ကိုင်များမှ မြေမြှုပ်မိုင်းများ ထောင်ထားခြင်း၊ ပိုင်ဆိုင်မှုများ သိမ်းဆည်းခြင်း၊ မတရား အခွန်ကောက်ခံခြင်း၊ ဆက်ကြေးကောက်ခြင်း၊ အတင်းအကျပ် တပ်သားစုဆောင်းခြင်းနှင့် အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေး ခိုင်းစေခြင်းများ အပါအဝင် မုဒိမ်းကျင့်ခြင်းနှင့် အခြားလိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများကို လူ့အခွင့်

အရေး အဖွဲ့အစည်းများက မှတ်တမ်းတင်ထားပါသည်။¹⁴¹ အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေး ခိုင်းစေခြင်းနှင့် ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်ခြင်းမျိုးကဲ့သို့သော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ သည် အပစ်အခတ် ရပ်စဲထားသည့် ဒေသများတွင် လျော့ နည်းသွားသော်လည်း အပြည့်အဝ ရပ်တန့်သွားခြင်းမျိုး မဟုတ်ပါ။ အရှေ့တောင်ပိုင်းရှိ အရပ်သားပြည်သူများကမူ မြန်မာစစ်တပ်၏ လှုပ်ရှားမှု ပိုမို များပြားလာပြီး တပ်အခြေ စိုက်စခန်း အသစ် သို့မဟုတ် တိုးချဲ့မှုများ၊ စစ်ဆေးရေး ဂိတ်အသစ်များနှင့် ရှိနှင့်ပြီးသား အခြေစိုက်စခန်းများတွင် စစ်သားအင်အား တိုးခြင်းများ အစရှိသည် တို့ကို လုပ် ဆောင်နေသည်ဟု အစီရင်ခံ ထားပါသည်။¹⁴² မြန်မာစစ် တပ်မှ စစ်သားများ၏ စနစ်တကျ ချိုးဖောက်မှုများကို ခံခဲ့ရ သော ပြည်သူများ၏ အမြင်တွင် စစ်သားအရေအတွက်

ပိုများလာခြင်းသည် ချိုးဖောက်မှုအန္တရာယ် ပိုများလာခြင်း ပင် ဖြစ်ပါသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ဒေသ အတွင်း စစ်အင်အား တိုးချဲ့ခြင်းသည် နောက်တစ်ဖန် တိုက်ခိုက်ရန်အတွက် မြန်မာစစ်တပ်မှ ပြင်ဆင်ခြင်း ဖြစ် မည်ကို စိုးရိမ်ကြပြီး ပဋိပက္ခထပ်မံဖြစ်ပွားမည့် အန္တရာယ် အပေါ်လည်း စိုးရိမ်ကြောင်း ပြောကြသည်။ တစ်နိုင်ငံ လုံး ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှု ရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ် က မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ပိုင်းရှိ စီးပွားရေး အခွင့် အလမ်းများကို လမ်းဖွင့်ပေးခဲ့သဖြင့် မြေယာသိမ်းဆည်းမှု မြင့်မားလာခြင်း၊ မြေယာ သိမ်းဆည်းမှုကို ဆန့်ကျင်သော ပြည်သူလူထုအပေါ် အကြမ်းဖက်ခြင်းများဘက်သို့ ဦး တည်လာပါသည်။

အခု ဗမာစစ်သားတွေက အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးစာချုပ်ကို လက်မှတ်ထိုးထားပြီးပြီဆိုပေမယ့် သူတို့ရဲ့ စစ်ဆေးရေးဂိတ်တွေ ရွာနားမှာ လာလာဆောက်တော့ ကျမတို့တွေ စိတ်ပူရတယ်။ တခြား နေရာကိုလည်း ကျမတို့ လွတ်လွတ်လပ်လပ် သွားလို့မရဘူး။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကျနော်တို့က ဗမာစစ်သားတွေကို ကြောက်ရတော့ ရွာကိုမပြန်ရဲသေးဘူး။ တကယ်လို့ အဲဒီမှာ တိုက်ပွဲမရှိတော့ဘူး၊ ငြိမ်းချမ်းနေပြီဆိုရင်တောင် ကျနော်တို့ [သူတို့ကို] ကြောက်နေတုန်းပဲ။”

မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသားတစ်ဦး

အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ စိုးရိမ်ပူပန်မှု များ ရှိနေရာ နေရပ်ပြန်ရန် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော နေရာများ

ကို လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များအကြား ဖြစ်ပွားသော ထိတွေ့ တိုက်ခိုက်မှုများအပေါ် အခြေခံသည့် အကဲဖြတ်ဆုံးဖြတ်

141 Shan Human Rights Foundation, "Year's End Brings Fresh Attacks and Human Rights Violations by Burma Army in all Parts of Shan State," 26 January, 2018. Available at <http://www.shanhumanrights.org/eng/index.php/342-year-s-end-brings-fresh-attacks-and-human-rights-violations-by-burma-army-in-all-parts-of-shan-state>.
142 KHRG, "Foundation of Fear," October 2017, pp. 38-66. Available at <http://khr.org/2017/12/foundation-fear-25-years-villagers-voices-southeast-myanmar>. HURFOM, "In Pursuit of Justice," July 2014. Available at <http://www.rehmonnya.org/reports/Inpursuit-of-Justice-4print.pdf>.

မှုများ မလုပ်ဆောင်ရန် အရေးကြီးပါသည်။ ထိုအစား တိုက်ပွဲများနှင့်ပတ်သက်သော သတင်းအချက်အလက်များကို ဒေသခံအဖွဲ့အစည်းများ ကောက်ယူထားသည့် လူ့အခွင့်အရေး မှတ်တမ်းများနှင့် မီဒီယာ၏ သတင်းများက ပံ့ပိုးပေးနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ နေရပ်ပြန်လာခဲ့လျှင် ကြုံတွေ့ရမည့် လုံခြုံရေး အန္တရာယ်များကို ကျယ်ပြန့်သော မြင်ကွင်းဖြင့် မြင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် အပစ်ခတ်ရပ်စဲရေးသည် ပဋိပက္ခဒေသများ

အတွင်းရှိ ပြည်သူလူထု၏ လုံခြုံရေးကို တိုးတက် ကောင်းမွန်လာစေမည့် တစ်ခုတည်းသော ဖြေရှင်းနည်း မဟုတ်ဘဲ လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းများ အထူးသဖြင့် မြန်မာစစ်တပ်အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသား ဒေသများမှ ထွက်ခွာကာ ဒီမိုကရေစီနည်းအရ ဖက်ဒရယ် အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှု ရှိသည့် တိုင်းရင်းသား ပြည်သူလူထု၏ ယုံကြည်မှုကို ခံရသည့် အဖွဲ့အစည်း တစ်ရပ်အဖြစ် ပြုပြင် ပြောင်းလဲရမည် ဖြစ်သည်။

လက်ရှိနှင့်အနာဂတ်လုံခြုံရေးအပေါ်တွင်ယုံကြည်မှုကင်းမဲ့ခြင်း

ကျူးလွန်ခံရသူတစ်ဦး ဖြစ်ခဲ့ဖူးတော့ မပြန်ရဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

လက်ရှိအချိန်တွင် ပဋိပက္ခများ ရှိမနေတော့သည့် နေရာများမှ လာခဲ့သူများ သို့မဟုတ် ထိုနေရာများသို့ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရန် စဉ်းစားနေသူများနှင့် လုံခြုံရေး အခြေအနေကောင်းလာပြီဟု ပြောခဲ့သော တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခဲ့သူများ ပင်လျှင် နေရပ်ပြန်ရေးနှင့် ပတ်သက်သော ၎င်းတို့၏ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများကို ပြောပြကြသည်။ ယင်းစိုးရိမ်ပူပန်မှုများသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ဆက်စပ်နေသော ကြောက်ရွံ့မှုများအပေါ်အခြေခံပြီး ပထမတစ်ခုအနေဖြင့် ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်ဖြစ်ပွားနိုင်ပြီး ပြည်သူလူထုအပေါ် အန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်ခြင်း နှင့် ဒုတိယတစ်ခုအနေဖြင့် ပဋိပက္ခများ ပြန်မဖြစ်သော်လည်း မြန်မာစစ်တပ် နှင့်/သို့မဟုတ် အခြားလက်နက်ကိုင် အင်အားစုများက ပြည်သူလူထုအပေါ် ချိုးဖောက်မှုများ ဆက်လက် ကျူးလွန်နေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ၊ မြန်မာအစိုးရ၊ မြန်မာစစ်တပ်နှင့် EAO များအကြား ယုံကြည်မှု တည်ဆောက်ရေးသည် ရေရှည် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခု ဖြစ်သော်လည်း မိမိဆန္ဒအလျောက် လုံခြုံမှု ရှိရှိနှင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ နေရပ်ပြန်ရေးကို မြှင့်တင်ပေးရာတွင် အလွန် အရေးပါသော အချက် ဖြစ်ပါသည်။ ထွက်ပြေး

တိမ်းရှောင်ရသူများသည် မြန်မာအစိုးရနှင့် စစ်တပ်တို့၏ မှားယွင်းသော လုပ်ရပ်များကြောင့်သာ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်ရာ ၎င်းတို့အား နေရပ်ပြန်စေလိုလျှင် ၎င်းတို့၏ ယုံကြည်မှု ရယူရမည်မှာ မြန်မာအစိုးရ၏ တာဝန် ဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးရပြီး ချိန်မှစ၍ မြန်မာစစ်တပ်နှင့် EAO များ အကြား လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့် မြောက်မြားစွာသော အပစ်ခတ်ရပ်စဲ ရေးများသည် EAO များအတွင်း ခွဲထွက်မှုများနှင့် အင်အားစုအသစ်များ ပေါ်ထွက်လာခြင်းနှင့်အတူ ချိုး ဖောက်ခြင်း သို့မဟုတ် အကျိုးဝင်သက်ရောက်မှု မရှိခြင်း များ ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ တိုင်းရင်းသား ဒေသအနှံ့အပြားတွင် ဖြစ်ပွားနေသော တိုက်ပွဲများနှင့်အတူ ဤကဲ့သို့သော ရှေ့ ဖြစ်စဉ်များက အချို့ နေရာများရှိ အလားတူ ငြိမ်းချမ်းရေးကို တိုင်းရင်းသား ပြည်သူလူထုအနေဖြင့် ယုံကြည်ရန် ခက်ခဲစေပြီး အတိတ်တွင်ဖြစ်ခဲ့သည့် ပုံစံများ ထပ်မံ တလဲလဲ ပြန်ဖြစ်မည်ကို စိုးရိမ်စေပါသည်။

သူတို့က အခြေအနေတွေ ပြောင်းလဲနေပြီလို့ ပြောပေမယ့် ကိုယ်က မြင်နေ ကြားနေရတော့ မယုံနိုင်သေးဘူး။ ၈၈ အရေးအခင်း¹⁴³ မတိုင်ခင်ကတည်းက ဒါမျိုးဖြစ်နေတာ နှစ် ၂၀ လောက်ရှိနေပြီ၊ နောက်ထပ် နှစ် ၂၀ လည်း ဒါမျိုးပဲ ဖြစ်နေဦးမယ်လို့ မြင်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

အခြားသူများကမူ မြောက်ပိုင်းတွင် ဆက်လက် ဖြစ်ပွားနေသော ပဋိပက္ခသည် အရှေ့တောင်ပိုင်းရှိ ငြိမ်းချမ်းရေးကို မယုံကြည်ခြင်း၏ အကြောင်းတရားများ ဖြစ်နေသည်ဟု ဆိုသည်။ ပြည်နယ်တစ်ခုချင်းအလိုက်၊ မြို့နယ်တစ်ခုချင်း

အလိုက်ထက် စာလျှင် တစ်နိုင်ငံလုံး၏ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်နှင့် လုံခြုံရေးအခြေအနေကို ရှုမြင်ပါက ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ နေရပ်ပြန်ရေး ကြောက်ရွံ့မှုကို နားလည်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

အစိုးရက ငြိမ်းချမ်းရေးနဲ့ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအကြောင်း ပြောနေပြီး တိုင်းရင်းသားတချို့နဲ့ NCA ကို လက်မှတ်ထိုးထားပေမယ့်လည်း တစ်ဘက်မှာ စစ်အစိုးရက တချို့တိုင်းရင်းသားနယ်မြေတွေမှာ စစ်ဆင်ရေးတွေ လုပ်နေတုန်းပဲလေ။ အဲဒီတော့ ကျမတို့အနေနဲ့ နေရပ်ပြန်ဖို့ စိတ်ချရပြီလို့ မထင်သေးဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသမီးတစ်ဦး

အပစ်အခတ် ရပ်စဲထားသော ဒေသများတွင် စစ်အင်အား တိုးချဲ့မှုများ ပြုလုပ်ခြင်းကြောင့် မြန်မာစစ်တပ်၏ ရည်ရွယ်ချက်များအပေါ် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ မြင့်တက်လာစေပြီး ပဋိပက္ခဒေသများအတွင်း လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ ဆက်လက် ဖြစ်ပေါ်နေဆဲ သတင်းများက တွေ့ဆုံမေးမြန်းခွဲရသူများ၏ ကိုယ်ပိုင် အတွေ့အကြုံများကို ပြန်လည် သတိပေးနေသလိုဖြစ်ကာ မယုံကြည်မှုနှင့် ကြောက်ရွံ့မှုများကို ထပ်မံ အားဖြည့်သကဲ့သို့ ဖြစ်စေပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခွဲသူ အများအပြားက ပဋိပက္ခ ရှိနေသည် ဖြစ်စေ၊ မရှိသည် ဖြစ်စေ ၎င်းတို့ဒေသမှ မြန်မာစစ်တပ် မဆုတ်ခွာမချင်း ၎င်းတို့ နေရပ်မပြန်ဟု ရှင်းပြကြသည်။ တိုင်းရင်းသား လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်း အတော်များ

များက မြန်မာစစ်တပ်သည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲထားသော ဒေသများနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲမထားသော ဒေသများတွင် ၎င်းတို့၏ အခြေစိုက်စခန်းများကို တိုးချဲ့လာကြပြီး ဘုန်းကြီးကျောင်းများနှင့် ဘုရားကျောင်းဆောင်များကို လည်း အခြေစိုက်စခန်းများအဖြစ် အသုံးပြုနေကြသည် ဟု ဖော်ပြကြပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့သော ဘာသာရေး အဆောက်အအုံများကို အသုံးပြုနေခြင်းသည် ဒေသခံ ပြည်သူများ၏ ဘာသာရေးလှုပ်ရှားမှုများကို အနှောင့်အယှက် ဖြစ်စေပြီး ဘာသာရေး အဆောက်အအုံများသည် သီးခြား တည်ဆောက်ထားသော စစ်အခြေစိုက် စခန်းများကဲ့သို့ မဟုတ်ဘဲ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း တည်ရှိနေသည်ဖြစ်ရာ အကြောက်တရားများကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

143 In 1988, nationwide anti-government protests were brutally suppressed by the ruling military junta. The protests are widely considered the starting point of the modern pro-democracy movement.

“

ကျနော်ပြန်ရင် ပြဿနာတွေ အများကြီးရှိလိမ့်မယ်။ [ကျနော်] ရွာမှာက ဗမာစစ်သားတွေ အများကြီးဆိုတော့ ကျနော်မပြန်ဘူး။ ကျနော် ဒီမှာပဲ နေမယ်။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

ဒီပြဿနာကို ဖြေရှင်းဖို့နဲ့ စစ်မှန်တဲ့အဖြေကိုရဖို့ဆိုလို့ရှိရင် ဗမာစစ်တပ်က သူတို့နဲ့ဆိုင်တဲ့နေရာကိုပဲ ပြန်သွားသင့်တယ်။ ကျမတို့က ကိုယ့်ခြေထောက်ပေါ် ကိုယ်ရပ်ပြီး ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိနဲ့ ကိုယ့်မြေပေါ် ကိုယ်နေချင်တာ။ အဲဒါကို ကျယ်ကျယ်လောင်လောင် ပြောပြချင်တယ်။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ ခေါင်းဆောင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

စစ်တပ်၏ ပြင်းထန်သော ချိုးဖောက်မှုကို ခံစားခဲ့ရသော သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သည် ကို မျက်ဝါးထင်ထင် ကြုံတွေ့ခဲ့ရသောသူများအကြား မြန်မာစစ်သားများအား ကြောက်ရွံ့မှုသည် နက်နက်ရှိုင်း ရှိုင်း အမြစ်တွယ်နေသည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ယုံကြည်မှု လုံးဝ မရှိတော့ခြင်းကိုလည်း နားလည်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။ စစ်တပ်အနေဖြင့် ထိုချိုးဖောက်မှုများအပေါ် ဆန့်ကျင် ရှုတ်ချနေသူများအား အပြစ်ပေးအရေးယူခြင်း၊¹⁴⁴ လုံခြုံ ရေးကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအတွက် ဆွေးနွေးရန်

ငြင်းဆန်နေခြင်းက¹⁴⁵ နစ်နာခဲ့ရသူများနှင့် ၎င်းတို့၏ မိသားစုများအတွက် နစ်နာခံစားခဲ့ရသော ချိုးဖောက်ခံရ မှုများ နောက်တစ်ဖန် ထပ်မဖြစ်တော့ပါ ဆိုသည်ကို ယုံကြည်ရန် အကြောင်းပြချက်မရှိ ဖြစ်နေပါသည်။ ထို ပြည်သူများ မြန်မာနိုင်ငံသို့ နေရပ်ပြန်ရန် ဆုံးဖြတ်မည် ဆိုပါက နောင်တရကြောင်းနှင့် ပြုမူကျင့်ကြံပုံ ပြောင်းလဲ နေပြီဆိုသည့် အချက်ကို ဖော်ထုတ်ပြသရန် တစ်စုံတစ်ရာ အားထုတ်မှုများ လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။

“

အစိုးရအနေနဲ့ ကျနော်တို့မပြန်ခင် လုံခြုံရေးနဲ့ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အခွင့်အလမ်းတွေအတွက် အာမခံပေးရမယ်။ အဲဒီလိုမဟုတ်ဘဲ အရင်က ဗမာစစ်သားတွေ ကျနော်တို့ကို ဆိုးဆိုးဝါးဝါး ဆက်ဆံခဲ့တဲ့ အခြေအနေအတိုင်း ဆိုရင်တော့ ကျနော် မပြန်ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

144 Free Expression Myanmar, “66(D): No Real Change,” December 2017. Available at <http://freeexpressionmyanmar.org/wp-content/uploads/2017/12/66d-no-real-change.pdf>. Kachin Women’s Association Thailand, “Recent Defamation Case in Phakant Highlights Urgent Need to Bring the Burma Army under Civilian Control,” 8 September 2017. Available at <https://kachinwomen.com/recent-defamation-case-phakant-highlights-urgent-need-bring-burma-army-under-civilian-control/>.
145 Amara Thiha, “On the Second Anniversary of the NCA, Is Myanmar Keeping Peace on Track?,” Frontier Myanmar, 15 October, 2017. Available at <https://frontiermyanmar.net/en/on-the-second-anniversary-of-the-nca-is-myanmar-keeping-peace-on-track>.

အဲဒီမှာ ငြိမ်းချမ်းသွားပြီဆိုရင်တောင် ကျမတော့ မပြန်ဘူး။ ဗမာစစ်သားတွေကို ကျမ အရမ်း ကြောက်တယ်။ အခုထိ သူတို့အသံ ကြားရမှာတောင် မတွေ့ရဲဘူး။”

မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက ၎င်းတို့ နေရပ်ပြန်လျှင် နောက်တစ်ကြိမ် ထပ်မံထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမည်ကို ကြောက်ရွံ့နေကြပြီး နောက်တစ်ကြိမ်ဆိုလျှင် ခိုလှုံစရာ နေရာ ရှာ၍ရနိုင်မည် မဟုတ်ကြောင်း ပြောကြသည်။¹⁴⁶ ယခု လက်ခံထားသော အိမ်ရှင်အသိုင်းအဝိုင်း၏ ကြိုဆိုမှု မှာလည်း ပါးလျနေပြီး ၎င်းတို့ထွက်သွားခဲ့ပါက နောက် တစ်ကြိမ် ပဋိပက္ခထပ်ဖြစ်၍ ပြန်လာရမည်ဆိုလျှင် ပြန် လာ နိုင်ရေးအတွက် စိုးရိမ်သံသယရှိနေကြသည်။ ဤ အချက်သည် အထူးသဖြင့် သက်ကြီးရွယ်အိုများနှင့် ထွက်

ပြေး တိမ်းရှောင်ရပြီးနောက် ကျန်းမာရေးပြဿနာများ ပိုမို ဆိုးဝါးလာသူများအတွက် မှန်ကန်ပြီး လိုအပ်လျှင် ထပ်မံ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နိုင်ရန်အတွက် အတားအဆီး ဖြစ်နေ ပါသည်။ ပထမအကြိမ် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုတွင် ရှင်သန်နိုင်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းခဲ့ပြီး နောက်ဆုံးတွင် လုံခြုံရာသို့ ရောက်ရှိခဲ့သူများသည် လက်ရှိတွင် ယိုယွင်း သော အခြေအနေ၌သာ ရှိနေသေးပြီး နေရပ်ပြန်ရေးမှာ ၎င်းတို့အတွက် အလွန်အမင်း ကြီးမားသော စိန်ခေါ်မှုပင် ဖြစ်ပါသည်။

ကျမအမျိုးသားက ကျန်းမာရေး သိပ်မကောင်းဘူး။ အဲဒါကြောင့် သူပြန်ရမှာ ကြောက်နေတယ်။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ အခြေအနေက ဘာမှ မပြောင်းလဲသေးဘူးလို့ပြောတယ်။ တစ်ခုခုဖြစ်ရင် သူ ထွက် မပြေးနိုင်တော့ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကျမတို့ ပြန်ပြီး နောက်တစ်ခါ ထွက်ပြေးလာရရင် ကျမတို့ကို ဘယ်သူမှ လက်ခံတော့မှာ မဟုတ်ဘူး။ ကျမတို့ မိုင်းထိပြီး ခြေပြတ်၊ လက်ပြတ်ခဲ့လို့ တစ်ယောက်ယောက်က ဆေးကုပေးရင်တောင် ဒီမှာ ရှိတဲ့လူတွေက ပြန်နေဖို့ ခွင့်ပြုတော့မှာ မဟုတ်ဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ IDP တအာင်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

146 ဤကိစ္စရပ်သည် နေရာများစွာတွင် ဖြစ်နေပြီးသားဖြစ်ပြီး မူတရောခရိုင်တွင် လတ်တလောတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော မြန်မာစစ်တပ်နှင့် KNU တို့အကြား တိုက်ပွဲများကြောင့် လူဦးရေ ၁၇၀၀ ကျော် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ခဲ့ကြရပြီး ထိုအထဲမှ အများစုမှာ ၎င်းတို့၏ မူလနေထိုင်ရာ ရွာများသို့ ပြန်လာသည့် ယခင်ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ခဲ့ကြရသူများ ဖြစ်ပြီး ဤသို့ အတင်းအကျပ် ထပ်မံ ထွက်ပြေးရမှု မဖြစ်မီ ၎င်းတို့၏ ဘဝများကို ပြန်လည် တည်ထောင်နေသူများ ဖြစ်ကြပါသည်။ Karen Peace Support Network, "Myanmar Military Aggression Violates the Nationwide Cease-fire Agreement and Endangers Villagers in Mutraw District, Karen State," 9 March, 2018. Available at <https://progressivevoice-myanmar.org/2018/03/09/burma-myanmar-military-aggression-violates-the-nationwide-ceasefire-agreement-and-endangers-villagers-in-mutraw-district-karen-state/>.

ဆင်းရဲဒုက္ခများစွာ ခံစားခဲ့ပြီး ဆုံးရှုံးမှုများ ကြီးမားခဲ့သည့် နေရာတစ်ခုသို့ နေရပ်ပြန်ရေး ဆုံးဖြတ်ရန်မှာ ၎င်းတို့အား အကာအကွယ်ပေးပါမည်ဆိုသည့် ထင်ရှား လုံလောက်သော ယုံကြည်မှုရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ ပဋိပက္ခများ ဘယ်သောအခါမှ ပြန်လည် မဖြစ်ပွားတော့ပါဟု အာမခံရန် ခက်နေသေးသည့်အချိန်တွင်အရပ်သားပြည်သူများအပေါ် ကျရောက်နိုင်မည့် ပဋိပက္ခနှင့် စစ်အင်အား တည်ဆောက်မှုများနှင့် ပတ်သက်သော အန္တရာယ်ကို လျော့ချနိုင်မည် ဖြစ်သည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်များ တည်တံ့ပြီးပဋိပက္ခများထပ်မံဖြစ်ရေးကိုသေချာစေခြင်းဖြင့် ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို အရပ်သားပြည်သူများ ယုံကြည်မှု ရှိလာစေရန်အတွက် လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ဤ အချက်က လက်ရှိ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများ၏ တည်တံ့မှုကို အလွန်အမင်း ဝါဒဖြန့်ရန် ဆိုလိုခြင်း မဟုတ်ဘဲ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်အတွင်း တည်ငြိမ်သော တိုးတက်မှုနှင့် အခြေအနေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိပြီး လိုက်လျောညီထွေဖြစ်မည့် လူထုယုံကြည်မှု တည်ဆောက်ရေးကို ထိန်းညှိပေးရန် ဖြစ်သည်။

ပထမဆုံးနှင့် အရေးကြီးဆုံးမှာ မြန်မာစစ်တပ်အနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကျူးလွန်ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ရမည်ဖြစ်ပြီး ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားမှု သက်ရောက်သော နယ်မြေအတွင်းရှိ အရပ်သားပြည်သူများ၏ ယုံကြည်မှုကို ရယူနိုင်ရန်အတွက် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုနှင့် တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှု ဖြစ်စဉ်တစ်ရပ်ကို အလေးအနက်ထား လုပ်ဆောင်ရမည် ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေများ ကြီးမားစွာ ချိုးဖောက်ခံရသည့် နစ်နာခံစားရသူများအတွက်

ကုစားမှုတစ်ရပ် လုပ်ဆောင်ပေးရမည့် ၎င်း၏ တာဝန်ဝတ္တရားများကို ဖြည့်ဆည်းခြင်း အပါအဝင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသော ပြည်သူလူထု၏ ယုံကြည်မှုကို ရရှိရန်အတွက် ခြေလှမ်းများ စတင် လှမ်းသင့်ပါသည်။¹⁴⁷ ယုံကြည်မှု တည်ဆောက်ရာတွင် အရေးကြီးသော အချက်မှာ အားလုံး ပါဝင်မှုရှိသော ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ် ဖြစ်ပြီး အမျိုးသမီးများ၏ (အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဒေသများမှ) ပါဝင်မှုကို မြှင့်တင်ခြင်းအပါအဝင် ကုလသမဂ္ဂ လုံခြုံရေးကောင်စီ ဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၁၃၂၅ ၏ ဖော်ပြချက်အရ ပဋိပက္ခကြောင့် ဖြစ်ပွားသော လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် ကျား-မကွဲပြားမှုအပေါ် အခြေခံသည့် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများကို တိတိကျကျ ဆွေးနွေးရမည် ဖြစ်သည်။¹⁴⁸ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်တွင် အခြား အရေးကြီးသော အကြောင်းအရာများ ဖြစ်သည့် ဖက်ဒရယ်စနစ်၊ သဘာဝအရင်းအမြစ်များ ခွဲဝေရေးနှင့် မြေယာ အခွင့်အရေးများကို IDP နှင့် ဒုက္ခသည်များ၏ ပါဝင်မှုဖြင့် အဓိပ္ပာယ်ရှိသည့် ဆွေးနွေးမှုနှင့် သဘောတူညီချက် ရယူရေးတို့လည်း ပါဝင်ပါသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပံ့ပိုးသူအလှူရှင်များအနေဖြင့် နက်ရှိုင်းသောယုံကြည်မှု ချို့ယွင်းနေခြင်းနှင့် ယုံကြည်မှု ပြန်လည်တည်ဆောက်ရန် ထိပ်သီးပိုင်းအဆင့် အစည်းအဝေးများတွင်သာမက ခိုင်မာသော ခြေလှမ်းများလည်း လိုအပ်နေသည်ကို လမ်းကြောင်းလွဲမသွားစေရန်နှင့် ယုံကြည်မှု ပြန်လည်မတည်ဆောက်နိုင်သေးသရွေ့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ တိုင်းရင်းသားပြည်သူလူထု၏ မိမိဆန္ဒအလျောက် ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိနှင့် လုံခြုံမှုရှိရှိ နေရပ်ပြန်ရေးသည် ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်အတွက် အဓိကကျသော အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သည်ကို လက်ခံပေးရမည် ဖြစ်သည်။

147 UN Commission on Human Rights, "Principles on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons," Principle 10, E/CN.4/Sub.2/2005/1, 28 June, 2005. Available at <http://www.unhcr.org/protection/idps/50f94d849/principles-housing-property-restitution-refugees-displaced-persons-pinheiro.html>.

148 UN Security Council, Resolution 1325, UN Doc. No. S/RES/1325, 2000. Available at <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UN-DOC/GEN/N00/720/18/PDF/N0072018.pdf?OpenElement>.

အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု၊ မြေယာနှင့် အိုးအိမ်

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများစုက လုံခြုံရေးကိစ္စအပြင် မည်သည့်နေရာတွင် နေထိုင်ရမည်၊ မည်သို့ လုပ်ကိုင် စားသောက်ရမည် ဆိုသည့် စိုးရိမ်ပူပန်မှုကို ထုတ်ဖော် ပြောပြကြပါသည်။ အများစုအတွက် အသက်မွေးဝမ်း ကျောင်းမှုသည် မြေရနိုင်မှုအပေါ်တွင် အခြေပြုပြီး ထွက် ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူအများစုသည် အတိတ်ကာလတွင် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး လုပ်ကိုင်သူများ ဖြစ်ကြရာ နေရပ် ပြန်လှည့်လည်း လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး လုပ်ရန်ကိုသာ ပိုမို လိုလားကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တစ်နိုင်ငံလုံး အတိုင်း အတာအရ ၇၀ ရာခိုင်နှုန်းသော လုပ်သား အင်အားစုသည် စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍတွင် လုပ်ကိုင်နေကြပြီး ယင်းပမာဏ၏ အများစုမှာ ကျေးလက်ဒေသများတွင် ရှိပါသည်။¹⁴⁹

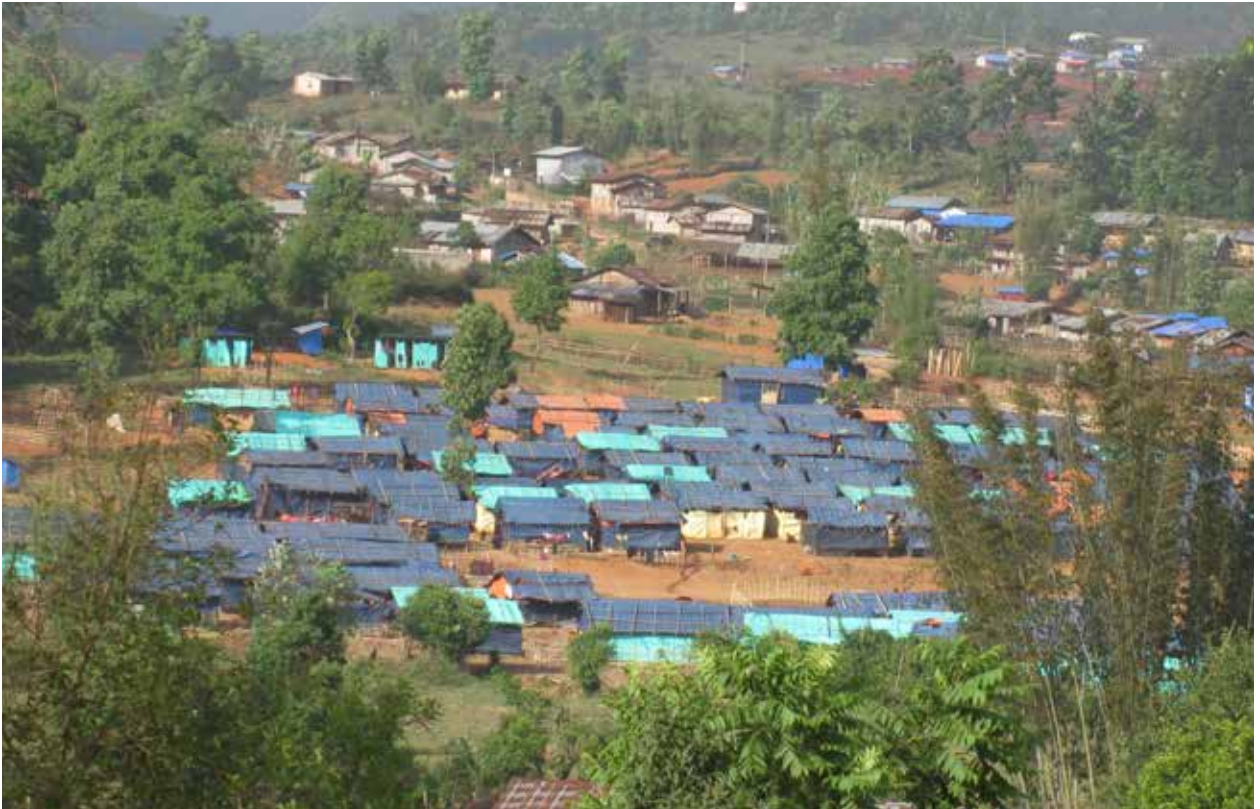
နေရပ်ပြန်သူများအတွက် မြေယာ၊ အိုးအိမ်နှင့်ပတ်သက်၍ ဆက်စပ်နေသော အကြောင်းအရာ နှစ်ခု ရှိပါသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအားလုံး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု မတိုင်မီ ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော အိုးအိမ်၊ မြေယာ၊ မွေးမြူရေးတိရစ္ဆာန်နှင့် သီးနှံပင်များ အပါအဝင် ပိုင်ဆိုင်မှုများကို ဥပဒေအရ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိသည်။¹⁵⁰ ဤ အခွင့်အရေးသည် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့ မူလနေထိုင်ရာနေရာသို့ ပြန်သည်ဖြစ်စေ၊ မပြန် သည်ဖြစ်စေနှင့် ကင်းလွတ်မှု ရှိရမည်ဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့ အနေဖြင့် လွတ်လပ်စွာ ရွေးချယ်ပြီး ထိုအခွင့်အရေးကို လက်လွှတ် ငြင်းပယ်ပိုင်ခွင့်လည်း ရှိပါသည်။ ဒုတိယ တစ်ခုမှာ နေရပ်ပြန်သူများ အားလုံးအနေဖြင့် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှု မတိုင်မီ ယခင်က မည်သည့်အမျိုးအစား သို့မဟုတ် မည်မျှပိုင်ဆိုင်မှု ရှိခဲ့ခြင်းနှင့် မသက်ဆိုင်ဘဲ လုံလောက်သော အိုးအိမ်နှင့် စိုက်ပျိုးရေးအတွက်

သင့်တော်သော မြေယာရရှိရေး သို့မဟုတ် အသက် မွေးဝမ်းကျောင်းမှု၊ လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ လိုအပ် ချက်များ ရှိပါသည်။ ပြည်သူလူထုအား ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှု မတိုင်မီ ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် မသက် ဆိုင်သော ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း သို့မဟုတ် လျော်ကြေးပေးခြင်းများ လုပ်ဆောင်ရေးသည် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ နေရပ်ပြန်လာချိန်တွင် မြေယာ သို့မဟုတ် အခြား အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများ လက် လှမ်းမီရရှိနိုင်ရန် သေချာစေရေးနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိသော် လည်း သီးခြားဖြစ်သည့် မေးခွန်းဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတကာ၊ နိုင်ငံအဆင့်နှင့်/ သို့မဟုတ် ဒေသန္တရအဆင့် အဖွဲ့ အစည်းများက နေရပ်ပြန်သူများအား လူသားချင်းစာနာမှု ဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးပေးမှုများ ရှိနေသည့်တိုင် ထွက်ပြေးတိမ်း ရှောင်ရမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုအခွင့်အရေးများ မတောင်းဆိုနိုင်ခြင်းကို ဖြေရှင်း ပေးရန်မှာ မြန်မာအစိုးရ၏ တာဝန်သာဖြစ်ပါသည်။

ဤကိစ္စကို ပို၍ပင် ရှုပ်ထွေးစေသော အကြောင်းအရာမှာ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှု နောက်ခံသမိုင်းကြောင်းနှင့် မသက်ဆိုင်ဘဲ ကျေးလက်နေ ပြည်သူလူထု ရင်ဆိုင်နေ ရသော မြေယာနှင့်ပတ်သက်သည့် ခံနိုင်ရည် အားနည်း မှုနှင့် ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားနေသော နေရာများတွင် အကြိမ် ပေါင်းများစွာသော ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှုတို့ပင် ဖြစ်ပါ သည်။ နိုင်ငံ၏ နေရာဒေသ အတော်များများသည် အရပ်သားပြည်သူများ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု ဖြစ်ပွားခဲ့ သည့်နေရာများ ဖြစ်သကဲ့သို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ များ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသည့် နေရာများလည်း ဖြစ်နေ ကာ ၎င်းတို့ နှစ်ပေါင်းများစွာ နေထိုင်ခဲ့ကြပြီး ဖြစ်ပါသည်။

149 Food and Agriculture Organization, "Myanmar at a Glance." Available at <http://www.fao.org/myanmar/fao-in-myanmar/myanmar/en/> [accessed 21 March, 2018].

150 UN Commission on Human Rights, "Principles on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons," Principle 10, E/CN.4/Sub.2/2005/1, 28 June, 2005. Available at <http://www.unhcr.org/protection/idps/50f94d849/principles-housing-property-restitution-refugees-displaced-persons-pinheiro.html>.

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ မိုင်းယုလေး IDP စခန်း (အသစ်) [ဓာတ်ပုံ - Progressive Voice]

“မူလပိုင်ရှင်” မည်သူဆိုသည်ကို ဆုံးဖြတ်နိုင်ရန်အတွက် မြေယာ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးရေး ဖြစ်စဉ်က မည်မျှ အထိ နောက်ကြောင်း ပြန်ကြည့်မည်ကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းနှင့် ဒုတိယမြောက် ဝင်ရောက်နေထိုင်သူ၏ အခွင့်အရေး မည်သို့ ရှိသည်မှာလည်း အငြင်းပွားဖွယ် ဖြစ်နေပြီး မြေတစ်ခု တည်းအပေါ် ပိုင်ဆိုင်ခွင့် အပြိုင်အဆိုင် တောင်းဆိုနေသူ များအကြား ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားမှုကို ရှောင်ကြဉ်နိုင်ရန်လည်း မဖြစ်မနေ လိုအပ်ပါသည်။

ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်မှုနှင့် အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု အခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ Transnational Institute ၏ သုတေသန ပြုချက်အရ “အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး အသစ်များနှင့်အတူ ၂၀၁၂ ခုနှစ် မြေယာဥပဒေသည် ပြင်ပ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ စီးပွားရေး

လုပ်ရန်အတွက် ယခင်က ခွင့်မပြုခဲ့သော တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများ၏ ဒေသများတွင် မြေယာသိမ်းဆည်းမှုများကို စေ့ဆော်ခဲ့ပါသည်။ တရားဥပဒေကြောင်း အရ ပိုင်ဆိုင်မှုကို သက်သေပြနိုင်သည့် အထောက်အထားများ မရှိခြင်းနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး အသစ်များကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ပြဿနာများကို ဆွေးနွေးနိုင်သည့် ယန္တရားမရှိခြင်းသည် ဒေသခံ ရွာသားများကို ကျူးလွန်ခံရ လွယ်သည့် သားကောင်များ ဖြစ်လာစေပါသည်။”¹⁵¹ နေရပ်ပြန်လာသူများအနေဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုကို မကြုံတွေ့ခဲ့သော ပြည်သူများ ရင်ဆိုင်နေရသည့် အားနည်းချက်များအပြင် အသိမ်းဆည်းခံထားရသော မြေယာများကို ပြန်လည် တောင်းဆိုနိုင်ရန်အတွက် ဖေးမကူညီပေးမည့် လူမှုရေး အရင်းအနှီးနှင့် အချိတ်အဆက် မရှိခြင်းများလည်း ရင်ဆိုင်ရမည် ဖြစ်သည်။

151 Transnational Institute, “Re-Asserting Control: Voluntary Return, Restitution and the Right to Land for IDPs and Refugees in Myanmar,” Myanmar Policy Briefing No. 20, May 2017. Available at https://www.tni.org/files/publication-downloads/voluntary_return_restitution_and_the_right_to_land_for_idps_and_refugees_in_myanmar.pdf.

အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့်ပိုင်ဆိုင်မှုအခွင့်အရေး

လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုကြောင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသော ပြည်သူလူထု၏ အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု (Housing, Land and Property - HLP) အခွင့်အရေးများကို အဓိပ္ပာယ်ရှိရှိဖြင့် အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်ပေးနိုင်ရေးတွင် အတားအဆီးများစွာ ရှိနေပါသည်။ ထိုအတားအဆီးများမှာ ယေဘုယျအားဖြင့် ပိုင်ဆိုင်မှုကို ပြန်လည်တောင်းဆိုခြင်း သို့မဟုတ် လျော်ကြေးငွေရယူခြင်းနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုတစ်ခုကို လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးမှ အနာဂတ်တွင် ပိုင်ရှင်အဖြစ်နှင့်

လက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို ရရှိစေနိုင်မည့် ရုပ်ဝတ္ထုပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ သေချာစေခြင်းတို့နှင့် ဆက်စပ်ပါသည်။ ထို့အပြင် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများ မည်သို့ဖြစ် သွားသည်ကို မသိကြဘဲ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ပြန်လည် တောင်းယူ၍ ရနိုင်၊ မရနိုင်ကိုလည်း မသိကြပါ။ နေရပ်ပြန်ရန်အတွက် သတင်းအချက်အလက် ရရှိမှု ချို့တဲ့နေခြင်းကလည်း ကြီးမားသော အခက်အခဲတစ်ခု ဖြစ်နေပါသည်။

ကျနော် အိမ်က ထွက်လာတာ အနှစ် ၂၀ လောက်ရှိပြီ။ အရင်တုန်းက ကျနော်တို့ မိသားစုမှာ လက်ဖက်စိုက်ခင်းတစ်ခုနဲ့ လယ်ဧက နည်းနည်းပါးပါး ရှိတယ်။ ဒါပေမယ့် ကျနော်လည်း ဝေးနေတာ အနှစ် ၂၀ တောင်ရှိပြီဆိုတော့ အဲဒါတွေ ကျနော်တို့ ပိုင်သေးလား၊ မပိုင်တော့ဘူးလားဆိုတာ မသိတော့ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ရှမ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

တချို့သော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအဖို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု အချိန်ကာလ တိုတောင်းမှုကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရချိန် အတွင်းမှာပင် ဆက်လက် ထွန်ယက် လုပ်ကိုင်နေသောကြောင့်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် မိသားစုဝင်တစ်ဦးဦးက ကျန်နေခဲ့ခြင်း

သို့မဟုတ် အနီးအနား တစ်ဝိုက်တွင် ကြည့်ရှု စောင့်ရှောက်နေသောကြောင့်လည်းကောင်း ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများ အားလုံး သို့မဟုတ် တချို့တစ်ဝက်ကို ပြဿနာ ကြီးကြီးမားမား မရှိဘဲ ပြန်လည်ရယူနိုင်ကြသည်။

အခုဆိုရင် တချို့မိသားစုတွေက ကလေးတွေကို စခန်းထဲမှာ ချန်ထားတယ်။ ပြီးတော့ သူတို့ နေရာကိုပြန်ပြီး စိုက်ပျိုးရေး ပြန်လုပ်တဲ့ မိသားစုတွေ ရှိတယ်။ အဓိကအကြောင်းရင်းကတော့ သူတို့ မြေတွေ မဆုံးရှုံးသွားဖို့ပဲ။ အခုအချိန် သူတို့ ပြန်မလုပ်ဘူးဆိုရင် တစ်ယောက်ယောက်က ယူသွားမှာကို စိုးရိမ်ကြတယ်။ အဲဒါကြောင့် သူတို့ပြန်ပြီး လုပ်ကြတာ။ ဒါပေမယ့် စပါးရိတ်ပြီးရင်တော့ သူတို့ ပြန်လာကြတယ်။ တစ်ခါတလေ လေးလ ငါးလလောက်အထိ နေပြီး စခန်းထဲကို ပြန်လာကြတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

သို့သော်လည်း အများစုမှာ ငြင်းခုံပြောဆိုခြင်း မရှိဘဲ ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများကို အလွယ်တကူ ပြန်တောင်းဆို၍ မရကြပါ။ ပိုင်ဆိုင်မှုများ ပြန်လည်တောင်းဆိုရာတွင် အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေးယန္တရား လိုအပ်မည့်သူများအထဲတွင် ၎င်းတို့၏ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်မှုနှင့် တိုက်ရိုက် သက်ဆိုင်သည့် ပိုင်ဆိုင်မှု ဆုံးရှုံးခဲ့သူများ ပါဝင်ပါသည်။ ဤဖြစ်ရပ်များထဲတွင် မြန်မာစစ်တပ်မှ ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိဖြင့် ဖျက်ဆီးခဲ့ခြင်း အများအားဖြင့် မီးရှို့ဖျက်ဆီးခဲ့ခြင်း၊ စစ်တပ် သို့မဟုတ် စစ်တပ်နှင့် ဆက်သွယ်သော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှ သိမ်းယူခြင်း သို့မဟုတ် ရေကာတာများနှင့် အခြား အခြေခံ အဆောက်အအုံ စီမံကိန်းများကြောင့် ဖျက်ဆီးခြင်းခံခဲ့ရသည့် ပိုင်ဆိုင်မှုများ ဖြစ်ပါသည်။ တချို့သူများ၏ မြေများမှာမူ ၎င်းတို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရချိန်အတွင်း အခြားသူ တစ်ဦးတစ်ယောက်က ဝင်ရောက်နေထိုင်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် စစ်တပ် သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီများက သိမ်းယူထားပြီး ဖြစ်သည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် မြေယာ သိမ်းဆည်းခံရမှု ပိုမိုလွယ်ကူနေခြင်းမှာ ထိုသို့သော သိမ်းဆည်းမှုကို ဆန့်ကျင်နိုင်ရန်အတွက် ထိုအချိန်၊ ထိုနေရာတွင် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် ရှိမနေခြင်း ဖြစ်သည်။ မြေလွတ်၊

မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေး ဥပဒေကဲ့သို့သော မြေယာဥပဒေအရ မြေလွတ် သို့မဟုတ် မြေလပ် ဟုတ်၊ မဟုတ်ကို သိရှိရန် ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများက ထိုမြေနေရာသို့ သွားရောက်စစ်ဆေးမှုများ လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်ပြီး မြေလွတ် သို့မဟုတ် မြေလပ်ဟု သတ်မှတ်ယူဆသည့် မြေများအား သိမ်းဆည်းမှုကို ကန့်ကွက်နိုင်ရန်အတွက် ကြိုတင်အသိပေးသည့် အချိန်ကာလတစ်ခု ပေးထားပါသည်။ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများအတွက်မူ ၎င်းတို့သည် ၎င်းတို့၏ မြေများတွင် သို့မဟုတ် အနီးအနား တစ်ဝိုက်တွင် ရှိမနေသောကြောင့် အထက်ပါဖြစ်စဉ် နှစ်ရပ်စလုံးမှာပင် အသာစီးမရဘဲ နစ်နာမှုများ ရှိနေပါသည်။ ကရင်ပြည်နယ်ရှိ ရွာများမှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက ရေကာတာကြောင့် ၎င်းတို့၏ မြေများ ဖျက်စီးဆုံးရှုံးသွားပြီဟု ပြောပြကြပြီး တစ်ချိန်တည်းတွင် ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP များ၏ မြေများကို တရုတ် ကုမ္ပဏီများက ငှက်ပျောစိုက်ခင်းများ အတွက် သိမ်းယူလိုက်ပြီ ဆိုသည့် သတင်းများ ထွက်နေခဲ့ချိန်လည်း ဖြစ်သည်။¹⁵² ဤသည်မှာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အနေဖြင့် မြေယာသိမ်းဆည်းခံရမှုနှင့် ပတ်သက်သော အားနည်းချက် ဥပမာတချို့သာ ဖြစ်ပါသည်။

ငါတို့မြေတွေ ပြန်ရဖို့ မလွယ်ဘူး။ ငါတို့တွေ မရှိတဲ့အချိန်မှာ မြန်မာနိုင်ငံထဲက လူတချို့နဲ့ အစိုးရက ငါတို့မြေတွေကို ခိုးယူလိုက်ပြီ။ ငါတို့မရှိတဲ့အချိန် ငါတို့ကို ခွဲခြားဆက်ဆံလိုက်တယ်။ ရွာမှာရှိတဲ့ ငါ့မြေက ရေကာတာကြောင့် ရေဖုံးသွားပြီ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

152 Moe Myint, Ex-Ministers, Armed Groups Operate Farms in Kachin's Conflict Areas, The Irrawaddy, 3 October 2017. Available at <https://www.irrawaddy.com/features/ex-ministers-armed-groups-operate-farms-kachins-conflict-areas.html>.

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူပဲ ဖြစ်ဖြစ်၊ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှု မကြုံရသူ [တစ်ဦး] ပဲ ဖြစ်ဖြစ် မြေကိစ္စနဲ့ ပတ်သက်လာရင် အကြောင်းအရာက အတူတူပဲ။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ မြေပြဿနာက IDP တွေချည်းပဲ ဖြစ်နေတာမဟုတ်ဘူး။ IDP မဟုတ်တဲ့ သူတွေလည်း ဖြစ်တာပဲ။ ဒါပေမယ့် သူတို့ကျတော့ သူတို့ [မြေကို] ကြည့်နေလို့ရတယ်။ ပြီးတော့ သူတို့အတွက် ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းဖို့ အခြေအနေ ပိုရှိတယ်လို့ ပြောလို့ရတယ်။ IDP တွေအတွက်ကျတော့ အခြားသူတွေက သူတို့မြေပေါ်မှာ အလုပ်လုပ်နေတယ်ဆိုတာ သိတယ်။ အဲဒီတော့ အခက်အခဲ အဆင့်ဆင့်က သူတို့ပဲခုံးပေါ် ပိုပြီး ဝန်ပိစေတယ်။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကချင်အမျိုးသားတစ်ဦး

မြေယာသိမ်းဆည်းမှုသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ကျေးလက်နေ ပြည်သူလူထု၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအတွက် ယေဘုယျအားဖြင့် ကြီးမားသော စိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ် ဖြစ်နေသကဲ့သို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများနှင့် မြေယာသိမ်းဆည်းခံရသည့် အခြားနစ်နာခံစားရသူများအတွက် အထူးသဖြင့် စစ်တပ် သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂလိက စီးပွားရေးများမှ သိမ်းယူထားသော ၎င်းတို့ မြေယာများကို ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးရန် သို့မဟုတ် လျော်ကြေးရယူနိုင်ရန်မှာမူ တောင်တက်တိုက်ပွဲကို ရင်ဆိုင်နေရသကဲ့သို့ ခက်ခဲလှပါသည်။ ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားသော နေရာဒေသ အတော်များများတွင် ဓလေ့ထုံးတမ်း မြေယာအုပ်ချုပ်မှုစနစ်ကိုသာ ကျင့်သုံးကြပြီး ယင်းကို မြန်မာအစိုးရက အသိအမှတ်ပြုထားသောကြောင့် အသိမ်းခံထားရသော မြေယာများကို ပြန်လည်တောင်းဆိုခြင်း အပါအဝင် ၎င်းတို့၏ မြေယာအခွင့်အရေးများကို မကာကွယ်နိုင်ကြဘဲ ဖြစ်နေရပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့တွင် မြေယာသိမ်းဆည်းမှုကြောင့် နစ်နာခံစားရသူများ ကြုံတွေ့ရသည့် စိန်ခေါ်မှုများအပြင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအနေဖြင့် အခြား စိန်ခေါ်မှုများကိုလည်း ထပ်မံကြုံကြရသည်။ ပထမဦးဆုံးအနေဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်း

ရှောင်ရမှုသည် ဆယ်စုနစ်များစွာ ကြာမြင့်နေပြီးဖြစ်သည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အများအပြားသည် ၎င်းတို့ ထက်စော၍ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ မြေများပေါ်တွင် ဝင်ရောက် နေထိုင်ခြင်းဖြစ်ရာ မြေယာတောင်းဆိုမှုများနှင့်ပတ်သက်၍ ရှုပ်ထွေးမှုများ ရှိနိုင်ပါသည်။ ဒုတိယအချက်မှာ များစွာသော ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ အနေဖြင့် အခွန်ဆောင်ထားသည့် ဖြတ်ပိုင်း (ခြံပြေစာ) ကဲ့သို့သော အစားထိုးပြသနိုင်သည့် အထောက်အထား အပါအဝင် တရားဝင် မြေယာ ပိုင်ဆိုင်သည့် စာရွက်စာတမ်းများ ပျောက်ဆုံးသွားခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ပြီးခဲ့သည့်နှစ်များအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့ရှိ ပြည်သူအများအပြား ရှာဖွေသိရှိခဲ့သည်မှာ ၎င်းတို့အနေ ဖြင့် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုကို သက်သေပြနိုင်လျှင်ပင် ၎င်းတို့၏ မြေများကို ပြန်ရချင်မှ ရနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် မြန်မာနိုင်ငံမှ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု မှတ်ပုံတင်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်သည် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုကို ပေးအပ် အသိအမှတ်ပြုခြင်းမဟုတ်ဘဲ မြေယာအား စိုက်ပျိုးရန် အသုံးပြုမှုအတွက်သာ အသိအမှတ်ပြုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဒုက္ခသည်တွေအနေနဲ့ သူတို့မြေကို ပြန်လိုချင်ရင်တောင်မှ တချို့ကုမ္ပဏီတွေက အစိုးရနဲ့ သဘောတူညီမှုယူပြီး အဲဒီမြေတွေကို သိမ်းထားတာဆိုတော့ ပြန်ရဖို့ မလွယ်ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

အရင်တုန်းကတော့ ကျနော်မှာ မြေရှိတယ်။ အခုတော့ တခြားရွာသားတွေ ယူပြီး ဝင်လုပ်ကုန်ကြပြီ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျနော်တို့မြေတွေ ကျနော်တို့ ပြန်လိုချင်တာပေါ့။ ဒါပေမယ့် ကျနော်တို့မြေပေါ်မှာ အဆောက်အအုံတွေ ဆောက်ထားတော့ မြေတွေကို ပြန်ရဖို့ မလွယ်တော့ဘူး။”

တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ထားဝယ်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

သူတို့ ထွက်သွားတော့ မြေတွေကို ချန်ထားခဲ့ရတယ်။ တချို့မြေတွေက ကုမ္ပဏီတွေဆီ ရောက်သွားပြီး တချို့က မြန်မာစစ်တပ်ဆီမှာ၊ တချို့ကတော့ တခြားရွာသားတွေ ယူသုံးလိုက်ကြပြီ။ ဗမာစစ်တပ် သိမ်းသွားတဲ့ တချို့မြေတွေကတော့ ပြန်ရဖို့ အရမ်းခက်တယ်။ ကုမ္ပဏီတွေ သုံးနေတဲ့ မြေလည်း ပြန်ရဖို့ ခက်တယ်။ ရွာသားတွေ သုံးခဲ့တဲ့ မြေတချို့တော့ ပြန်ရကြတယ်။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

မြန်မာနိုင်ငံမြေယာဥပဒေနှင့်ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု

၂၀၁၂ ခုနှစ် မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေး ဥပဒေသည် ကျေးလက်နေ လူထုအသိုင်းအဝိုင်း၏ မြေယာနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအတွက် မလုံခြုံမှုကိုဖြစ်စေပြီး ရပ်ရွာလူထုအနေဖြင့် စားကျက်မြေအဖြစ်သော်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် ရေရည်တည်တံ့စွာဖြင့် သစ်တောထွက်ပစ္စည်းများ ခူးဆွတ်ရောင်းချရန်အတွက် ယခင်က အသုံးချခဲ့သော “မြေလွတ်” သို့မဟုတ် “မြေလပ်” များကို အစိုးရမှ ထိန်းချုပ်ခွင့်ရထားခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ ထားရစ်ခဲ့သော မြေများသည် မြေလွတ် သို့မဟုတ် မြေလပ်များအဖြစ် ကြေညာခံရနိုင်သည့် အားနည်းချက်များ ရှိနေပါသည်။¹⁵³

“ကျနော်သိသလောက်ဆိုရင် ရေးမြို့နယ်ထဲမှာ IDP ၁၀၀ ကျော်လောက် ရှိတယ်။ ဒါပေမယ့် သူတို့က EAO ထိန်းချုပ်နယ်မြေထဲမှာ မဟုတ်ဘဲ အစိုးရ ထိန်းချုပ်နယ်မြေထဲမှာ ရှိနေတာ။”

153 Displacement Solutions and Norwegian Refugee Council, “Restitution in Myanmar,” March 2017. Available at <http://displacement-solutions.org/wp-content/uploads/2017/03/Restitution-in-Myanmar.pdf>. Private Conversations with Author, Yangon, January 2018.

သူတို့မှာလည်း အထူးသဖြင့် အစိုးရရဲ့ ၂၀၁၂ မြေယာဥပဒေအသစ်ကြောင့် စိန်ခေါ်မှုတွေ အကန့်အသတ်တွေ အများကြီးနဲ့ ကြုံနေရတယ်။ သစ်တောတွေကို သူတို့ အသုံးပြုလို့ မရဘူး။ မြေရိုင်း၊ မြေလွတ် ဒါမှမဟုတ် မြေလပ်တွေကိုလည်း သုံးလို့မရဘူး။ ရပ်ရွာလူထု ပိုင်တဲ့ မြေတွေကိုလည်း သူတို့ အသက်ရှင် ရပ်တည်ဖို့အတွက် သုံးလို့မရဘူး ဆိုတော့ အဲဒါက အကြီးမားဆုံး စိန်ခေါ်မှုပဲ။ အခုတော့ တဖြည်းဖြည်းနဲ့ မြေတွေကို ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူ တွေနဲ့ ကုမ္ပဏီတွေက ပိုင်ကုန်ပြီ။” **အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် မွန် အမျိုးသားတစ်ဦး**

ထို့အပြင် လူထုသိုင်းအပိုင်းတချို့တွင် မြေယာမဲ့သော လူထု အသုံးပြုနိုင်ရန်အတွက် ခန့်ခွဲ သတ်မှတ်ထား သော လူထုအသိုင်းအပိုင်းပိုင် မြေများ ရှိပါသည်။ အထက်တွင် ရှင်းပြခဲ့သည့်အတိုင်း များစွာသော ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများအနေဖြင့် တောထွက်ပစ္စည်းများကို ရှာဖွေ ခူးဆွတ်မှုအပေါ် မှီခိုခြင်းနှင့် မြေလွတ်များ ထဲတွင် ၎င်းတို့၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအတွက် လုပ်ကိုင် စားသောက်နေကြပြီး ယင်းကဲ့သို့သော လုပ်ကိုင်စားသောက်မှုများကို အစိုးရ ထိန်းချုပ်သော ဒေသများတွင် ၂၀၁၂ ခုနှစ် မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေး ဥပဒေက တရားမဝင် ဖြစ်စေပါသည်။ ယင်းမြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေးဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်ကို ၂၀၁၈ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် အတည်ပြုခဲ့ပြီး အစိုးရမှ မြေလွတ်ဟု သတ်မှတ်ထားသော မြေများပေါ်တွင် ဥပဒေနှင့်အညီ ခွင့်ပြုမိန့် မရှိသော မြေယာ အသုံးပြုမှုကို ဒဏ်ငွေ ၅၀၀,၀၀၀ ကျပ် (၃၁၅ အမေရိကန်ဒေါ်လာ) နှင့်/သို့မဟုတ် ထောင်ဒဏ် နှစ်နှစ်အထိ ကျခံရမည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။¹⁵⁴

“ကရင်နီရွာသားတချို့ကို စကားပြောကြည့်တော့ မြေနေရာ မရှိရင် အဲဒါကို ကျေးရွာကြီးကြပ် ရေးကော်မတီမှာ မြေအသုံးပြုဖို့အတွက် လျှောက်ထားလို့ရတယ်။ အဲဒီလိုဆိုရင်တော့ အဲဒီမှာ အလုပ်ဖြစ်နိုင်မယ်လို့ထင်တယ်။ ဒါပေမယ့်လည်း သူတို့ရဲ့ စနစ်က အခြိမ်းခြောက်ခံနေရတယ်။ အဲဒီခလေးထုံးတမ်းစနစ် ကောင်းကောင်းလည်ပတ်နေတယ်ဆိုရင် မြေယာမဲ့ကိစ္စကို ကိုင်တွယ်နိုင်တယ်။ ဒါပေမယ့် အများစုက အဲဒီလိုဖြစ်မနေဘူး။ .. မြေယာမဲ့ ဒါမှမဟုတ် မြေယာချို့တဲ့သူတွေကို နေရာပေးနိုင်ပြီး အလုပ်ဖြစ်တဲ့ စနစ်တွေ အများကြီးကို ကျနော်တို့ တွေ့ခဲ့ဖူးတယ်။” **အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ ကိုယ်စားလှယ် အမျိုးသားတစ်ဦး**

ခလေးထုံးတမ်း မြေယာစနစ်သည် တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် မြန်မာနိုင်ငံ မြေယာဥပဒေများထက် သာ၍ ပိုမို သက်ရောက်မှုရှိပြီး မြေယာအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ ရေရှည်တည်တံ့သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုကို ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းနှင့် မြေယာ လက်လှမ်းမီ ရရှိနိုင်ရေးကို သေချာစေပါ သည်။ ထိုစနစ်များကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် ဖက်ဒရယ်ကို အခြေခံသည့် မြေယာမူဝါဒတစ်ခု ဖြစ်ပေါ်ရေး

154 Republic of the Union of Myanmar, “Law Amending the Vacant, Fallow and Virgin Lands Management Law (2018),” Pyidaungsu Hluttaw Law No. (24), 11 September, 2018. Available in unofficial translation at <http://www.burmalibrary.org/docs25/2018-09-11-VFV-amendment-en.pdf?fbclid=IwAR28pI4bA1HRdAVr02RMzOf2ineF1cO86IpfJJhbZxk4hPNVwt10feNEmvE>.

လုပ်ဆောင်ခြင်းသည်လည်း ရေရှည် တည်တံ့ခိုင်မြဲသော နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် အလွန် အရေးပါပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများကို မိမိဘာသာ မိမိ ဖူလုံရေးနှင့် မြန်မာနိုင်ငံထဲသို့ ပြန်လည် ဝင်ရောက်ပေါင်းစည်းနေထိုင်နိုင်ရေးကို ဖြစ်ပေါ်စေပါလိမ့်မည်။ ဓလေ့ထုံးတမ်း မြေယာဥပဒေကို အသိအမှတ် ပြုထားသော လက်ရှိ မြေယာဥပဒေအောက်တွင် နေရပ်ပြန်မည်ဆိုပါက တိုင်းရင်းသားလူထု အသိုင်းအဝိုင်း၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများ ဆက်လက် ရှင်သန်ရေးအပြင် နေရပ်ပြန်သူများကို အင်အားနည်းစေပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုနှင့် ဆင်းရဲမှု သံသရာထဲတွင် ဆက်လက်ရှိနေကြရမည် ဖြစ်သည်။

လက်ရှိ တရားဥပဒေစနစ် အောက်တွင် မြေယာများ ပြန် လည်တောင်းဆိုရာ၌ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အနေဖြင့် ပိုင်ဆိုင်မှု အထောက်အထားပုံစံတချို့ကို ပြန်ရန် လိုအပ်သော်လည်း အများစုတွင် ယင်းအထောက်အထားများ မရှိကြပါ။ အစိုးရ၏စနစ်မှတစ်ဆင့် မြေယာ ပြန်လည် တောင်းဆိုမည်ဆိုပါက ၂၀၁၂ ခုနှစ် လယ်ယာ မြေဥပဒေအောက်တွင် မှတ်ပုံတင်ရန် လိုအပ်ပြီး အစိုးရ၏ စနစ်တစ်ခုတည်းကိုသာ “ရွေးချယ်” လိုက်ခြင်းဖြင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေမှ အခွင့်အရေးများကို စွန့်လွှတ်လိုက်ရမည် ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ နယ်မြေများတွင် လက်ရှိ ကျယ်ပြန့်သောမြေယာသိမ်းဆည်းမှု အနေအထားကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် နေရပ်ပြန်သူများ ပြန်လည်ရောက်ရှိချိန်တွင် ၎င်းတို့၏ မြေနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများ အသိမ်းမခံရသေးခြင်း သို့မဟုတ် ပြန်လည်ရယူနိုင်သော သူများအနေဖြင့် အနာဂတ်တွင် သိမ်းဆည်းခံရမှုများမှ ကာကွယ်နိုင်ရန်အတွက် ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှုကို အသိ

အမှတ်ပြုသည့် အထောက်အထား တစ်စုံတစ်ရာ လိုအပ်မည် ဖြစ်သည်။ များစွာသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အနေဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရစဉ်အတွင်း တရားဝင် အထောက်အထားများအားလုံး ပျောက်ဆုံးနေကြပြီး ဖြစ်သည်။ အခြားသောသူ အများအပြားမှာလည်း အစကတည်းကတရားဝင်အထောက်အထားများမည်သည့်အခါမှ မရှိခဲ့ကြဘဲ ဓလေ့ထုံးတမ်း ပိုင်ဆိုင်မှုကိုသာ မှီခိုလာခဲ့ရာ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံတော် သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ၏ အကျိုးစီးပွားတို့နှင့် ပဋိပက္ခ ဖြစ်လာလျှင် မြန်မာအစိုးရမှ ယုံကြည် စိတ်ချရလောက်သည့် အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် အတည်ပြုထားခြင်းမျိုးလည်း မရှိ ဖြစ်နေပါသည်။ ဓလေ့ထုံးတမ်းစနစ်အရ ပေးအပ်ထားသည့် အခွင့်အရေးများအား တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် လက်ရှိ မြန်မာနိုင်ငံ မြေယာဥပဒေများအရမှတ်ပုံတင်ခြင်းထက်စာလျှင် အလွန် လိုအပ်နေသည့် မြေယာကို စိတ်ချလက်ချ ပိုင်ဆိုင်နိုင်မှု အား ပိုမို ထိရောက်စွာ ဆောင်ကြဉ်းပေးနိုင်ပါသည်။

ဒီမှာရှိတဲ့သူတွေအားလုံး အိမ်နဲ့ မြေတွေ လိုချင်ကြပါတယ်။ မြေတွေကိုလည်း တရားဝင် [ပိုင်ဆိုင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုထားတာ] ဖြစ်စေချင်တယ်။ အဲဒါဆို ရေရှည်အတွက် စိတ်ပူစရာမလိုတော့ဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူ တအာင်းအမျိုးသားတစ်ဦး

အဲဒီမှာက လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့တွေက အများကြီးရှိတော့ မြေနေရာ ပိုင်ဆိုင်မှုအတွက် ဘယ်သူနဲ့ ညှိနှိုင်းရမယ်မှန်းလည်း မသိတော့ ကျနော်တို့ အခုထိ စိုးရိမ်နေတုန်းပဲ။ ကျနော်တို့အတွက် မြေက တရားဝင် ဖြစ်လားဆိုတာလည်း ကျနော်တို့ မသိဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

ခလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေသည် နိုင်ငံအနှံ့အပြားတွင် အမျိုးမျိုး ကွဲပြားနေသည်ဖြစ်ရာ မြေယာအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လုပ် ကိုင်ဆောင်ရွက်နေသည့် အဖွဲ့အစည်းတချို့က အမျိုး သမီးများ၏ မြေယာအမွေ ဆက်ခံနိုင်စွမ်းနှင့် ပတ်သက် ၍ အနည်းဆုံး တချို့သော ခလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေများ တွင် အသိအမှတ်ပြုထားသော်လည်း ၎င်းတို့၏ စိုးရိမ် ပူပန်မှုများကို ထုတ်ဖော် ပြောပြကြပါသည်။ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူ အများအပြားမှာ အမျိုးသမီးဦးဆောင် သော အိမ်ထောင်စုများ ဖြစ်သည့်အလျောက် ယင်းအချက် သည် နေရပ်ပြန်လာမည့် IDP နှင့် ဒုက္ခသည်များအတွက် ကြီးမားသောစိုးရိမ်ပူပန်မှုတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။ ပင်နဲရီးအခြေ ခံမှုများ (Pinheiro Principles)နှင့် အမျိုးသမီးများအပေါ်

နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများအားလုံး ပပျောက်ရေး သဘောတူစာချုပ် (CEDAW) အရ အမျိုးသမီးများ၏ တန်းတူ မြေယာရရှိပိုင်ခွင့် သေချာစေရေး အရေးကြီးမှုကို အလေးပေး ဖော်ပြထားပါသည်။¹⁵⁵ အချို့သော EAO များ ၏ မြေယာမူဝါဒသည် အမျိုးသမီးများအတွက် ထပ်ဆောင်း ကာကွယ်မှုများနှင့်အတူ ခလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေကို အသိ အမှတ်ပြုထားပါသည်။¹⁵⁶ နိုင်ငံအဆင့် ဥပဒေများတွင် ခလေ့ထုံးတမ်း မြေယာဥပဒေကို အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီး နှစ်ရပ်စလုံးအတွက် အသိအမှတ်ပြုခြင်းဖြင့် ခလေ့ထုံးတမ်း ဥပဒေတွင် ရှိနိုင်သည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများမှ ကာကွယ်ပေး နိုင်မည် ဖြစ်သည်။

ကျမတို့ဆီ [အသိုင်းအဝိုင်းထဲ]မှာ လူတော်တော်များများက သူတို့ရဲ့မြေတွေကို အဖေနာမည် ဒါမှမဟုတ် ယောက်ျားနာမည်နဲ့ ထားကြတယ်။ ကျမတို့ မိသားစုထဲမှာလည်း ဒီအတိုင်းပဲ၊ မြေက ကျမ အဖေနာမည်နဲ့ပဲ။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ထို့အပြင် တသီးပုဂ္ဂလ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုများ လုပ်ဆောင် ပေးရုံဖြင့် ရေရှည်တည်တံ့သည့် နေရပ်ပြန်ရေးနှင့် သက် မွေးဝမ်းကျောင်းမှုကို သေချာစေမည်ဟု ဆိုလို၍ မရနိုင်ပါ။

ဒေသန္တရ အုပ်ချုပ်ရေး၏ ခလေ့ထုံးတမ်း ပုံစံများတွင် ရွာတစ်ရွာရှိ မြေများကို တစ်ဦးချင်းပိုင် မြေများအဖြစ် လွယ်ကူရိုးရှင်းစွာ ဝေခြမ်းထားခြင်း မဟုတ်ဘဲ ပိုင်ရှင်

155 UN Commission on Human Rights, "Principles on Housing and Property Restitution for Refugees and Displaced Persons," Principle 4, E/CN.4/Sub.2/2005/1, 28 June, 2005. Available at <http://www.unhcr.org/protection/idps/50f94d849/principles-housing-property-restitution-refugees-displaced-persons-pinheiro.html>. Convention on the Elimination of Discrimination Against Women, 1979. Available at <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>.
156 KNU Land Policy, Art. 1.2.

အနေဖြင့် ၎င်း၏သဘောဆန္ဒအတိုင်း အသုံးပြုခြင်း သို့မဟုတ် ရောင်းချခြင်းများ လုပ်ဆောင်နိုင်ပြီး အခြား မြေယာအသုံးပြုမှုနှင့် အများပိုင်မြေ ပုံစံသတ်မှတ်ပေး ခြင်းတို့ပါဝင်ပြီး များသောအားဖြင့် ရွာပြင်ပမှသူများ အား မြေယာရောင်းချခြင်းကို ပိတ်ပင်တားမြစ်ထားပါ သည်။ မြန်မာနိုင်ငံထဲတွင် တစ်ဦးချင်း မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု ထုတ်ပေးခြင်းသည် အချို့ကိစ္စများတွင် တစ်ဦးချင်း ပိုင် ဆိုင်မှု တင်ပြချက်က ရပ်ရွာပိုင်မြေနှင့် သက်ဆိုင်နေသော အခါ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းကြား ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပေါ်စေပြီး

ဆင်းရဲချို့တဲ့သော သူများအတွက် မက်လုံးကြီးသော ဈေးနှုန်းများကြောင့် ၎င်းတို့၏ မြေများကို ရောင်းချနိုင် သည့် ခံနိုင်ရည်စွမ်း အားနည်းမှုကိုလည်း မြင့်မားစေပါ သည်။ ခေတ်သစ် ဈေးကွက်စီးပွားရေးစနစ်ကို အားပေး သည့် လက်ရှိ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဥပဒေများသည် မြေကွက် များကို ရောင်းကုန်အဖြစ် သတ်မှတ်လာခြင်းနှင့် တိုင်းရင်း သားလူမျိုးများ၏ ဒေသတွင်း မိရိုးဖလာအသက်မွေးဝမ်း ကျောင်းမှုနှင့် အုပ်ချုပ်မှုပုံစံများကို အန္တရာယ် ကျရောက်စေ ခြင်းဖြင့် ခြိမ်းခြောက်နေပါသည်။

ခင်ဗျားမြေကို မှတ်ပုံတင်လိုက်တာနဲ့ အဲဒါ ခင်ဗျားပိုင်တဲ့မြေ ဖြစ်သွားမယ်၊ ဒါပေမယ့် တစ်ဘက်မှာက ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းထဲမှာ ပြဿနာမျိုးစုံကို ဖြစ်လာလိမ့်မယ်။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းနဲ့ အရင် မတိုင်ပင်ဘဲ ခင်ဗျားမြေအကြောင်းကို ဘယ်လိုလုပ်ပြီး သိမှာလဲ။ မှတ်ပုံတင်တဲ့ကိစ္စကို တစ်ယောက် တည်း လုပ်လိုက်ရင် ပြဿနာတွေ အများကြီးဖြစ်လာနိုင်တယ်။ နောက်တစ်ခုက အဲဒါ [မှတ်ပုံတင်တဲ့ကိစ္စ] ကို စလုပ်တာနဲ့ ခင်ဗျားမြေကို ဆုံးရှုံးဖို့ ၁၀၀ ရာခိုင်နှုန်းနီးပါး သေချာသွားပြီ။ အနေနဲ့ အမြန် ခင်ဗျားမြေကို ပြန်ရောင်းရလိမ့်မယ်။ ကျနော်တို့ အခုမြင်နေအတိုင်းဆို အထောက်အထား စာရွက်စာတမ်းတွေက ကုန်ပစ္စည်းတစ်ခုလို ဖြစ်နေတယ်။ အခု ငှက်ပျောစိုက်ခင်းမှာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံချင်တဲ့သူတွေက IDP တွေဆီ ချဉ်းကပ်နေသလိုပေါ့။ ခင်ဗျားမှာ အထောက်အထားရှိရင် သူတို့က လေး၊ ငါးနှစ် ငှားလို့ရတယ်ဆိုပြီး ခင်ဗျားကို ပြောလိမ့်မယ်။ ဒီလိုပုံစံမျိုး တခြားနိုင်ငံတွေမှာ အများကြီး ဖြစ်နေတာတွေကို ကျနော်တို့ မြင်ထားပြီးပြီ။ အဲဒီလိုပုံစံမျိုးနဲ့ သူတို့မြေကို ဆုံးရှုံးသွားဖို့ လွယ်လွယ်လေးပဲ။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကချင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ယခင်မြေယာကို ပြန်လည်တောင်းဆိုရန်အတွက် စိန်ခေါ်မှု များ ရှိနေသော်လည်း တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူအများစုမှာ ဖြစ်နိုင်လျှင် ၎င်းတို့၏ မူလနေထိုင်ရာ နေရာများကိုသာ ပြန်လိုချင်ကြသည်။ ထိုနေရာသည် ၎င်းတို့၏ အိမ်၊ မိဘ ဘိုးဘွားများ၏အိမ်ဖြစ်သောကြောင့် ၎င်းတို့၏ပိုင်ဆိုင်မှုများ ရှိနှင့်နေပြီး ထိုနေရာဒေသနှင့် ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်ကာ သက် သောင့်သက်သာ ဖြစ်သောကြောင့် ပြန်လိုချင်ကြကြောင်း အစရှိသဖြင့် ရှင်းပြကြပါသည်။ အရည်အသွေး ကောင်း မွန်သော မြေဆီလွှာရှိခြင်း၊ မြေဆီလွှာနှင့် မြေအနေအထား အပေါ်တွင် ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်မှုရှိခြင်း၊ အခြား ရိုးရာဓလေ့၊

ဒေသန္တရဗဟုသုတနှင့် ရပ်ရွာအဝန်းအဝိုင်း၏ ဆက်ထုံး များ အစရှိသည်တို့သည် ၎င်းတို့၏ မူလရွာများတွင် သက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု ပြုနိုင်မည်ဟု ယုံကြည်မှုရှိကြောင်း ထုတ်ဖော် ပြောပြကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ မြေနေရာ များသည် အားကောင်းသော လူမှု-ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ တန်ဖိုးများရှိကြပြီး ၎င်းသည် တစ်ဦးချင်းစီ၏ မြေနှင့် ဆက် နွယ်နေသည်သာမက ဘေးပတ်ဝန်းကျင် ဒေသများနှင့် လည်း ချိတ်ဆက်နေကာ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာရေးအရ အရေးကြီးပြီး ရပ်ရွာလူထုအသိုင်းအဝိုင်း ပိုင်ဆိုင်သော နေရာများ အစရှိသည့် တန်ဖိုးများလည်း ပါဝင်ပါသည်။

“

တကယ်လို့ ကျနော်တို့အားလုံး ရွာဟောင်းကို အတူတူပြန်ကြမယ်ဆိုရင် ကျနော်လည်း ပြန်ချင်တယ်။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ ကျနော် တခြားနေရာမှာ နေရတာ မပျော်ဘူး။ ပြီးတော့ ကျနော် ကျွန်းနဲ့ တခြားသစ်မာတွေ ပြန်စိုက်ချင်တယ်။ စားဖို့အတွက် သခွား၊ ပိန္နဲပင်နဲ့ သရက်ပင်တွေလည်း စိုက်ချင်တယ်။ အဲဒီမှာ အပင်စိုက်ဖို့ မြေကောင်းတယ်လို့ ကျနော် ထင်တယ်။”

ကရင်နီပြည်နယ်ရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျနော်ပြန်ရင် အဲဒီမှာ လယ်လုပ်ဖို့အတွက် မြေတွေ ရှိလိမ့်မယ်။ မြေကြီးက မြေဆီအရမ်းကောင်းတော့ ဓာတ်မြေဩဇာ သုံးစရာမလိုဘူး။ အဲဒီမှာက ကျနော်တို့အတွက် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အခွင့်အလမ်းတွေ လုံလုံလောက်လောက် ရနိုင်တယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်ရှိရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျနော်တို့မှာ မြေတွေ အများကြီးရှိတယ်။ မိသားစုတိုင်းက မြေရှိတော့ တောင်ယာစိုက်တာကို လုပ်နိုင်တဲ့အပြင် ရွှေ့ပြောင်းတောင်ယာစိုက်တာတွေ၊ လက်ဖက်စိုက်ခင်းတွေလည်း လုပ်ကြတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ IDP တအာင်းအမျိုးသားတစ်ဦး

HLP အခွင့်အရေးများကို အတည်ပြုလိုက်နာမှု အားကောင်းစေမည့် ထိရောက်သော စနစ်တစ်ခုသည် အနာဂတ်တွင် နေရပ်ပြန်မည့် ဖြစ်စဉ်အတွက် အလွန်အရေးပါရှိသောမက မြေယာကို အုပ်ချုပ်သည့် ဥပဒေ၊ ဓလေ့ထုံးတမ်း မြေယာအခွင့်အရေးများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် ဖက်ဒရယ်ကို အခြေခံသည့် မြေယာနှင့် သဘာဝရင်းမြစ်များ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာစနစ်တစ်ခု အကောင်အထည်ဖော်ရေးတို့ အပေါ်တွင်လည်း ပြောင်းလဲမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေမည် ဖြစ်သည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုမတိုင်မီ ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော ၎င်းတို့၏ ပိုင်ဆိုင်မှု အခွင့်အရေးများကို မူလပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော မြေများ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းဖြင့်သာမက တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာဒေသများရှိ မြေနှင့် သဘာဝသယံဇာတ

အရင်းအမြစ်များကို ပိုင်ဆိုင်၊ ထိန်းချုပ်၊ စီမံခန့်ခွဲခြင်းများအား အသိအမှတ်ပြုခြင်းတို့မှ တစ်ဆင့်လည်း ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများကို လေးစားသမှုဖြင့် အတည်ပြုလိုက်နာရမည် ဖြစ်သည်။ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးရန် မဖြစ်နိုင်သည့် အခြေအနေများအတွက် မြေ၏ တန်ဖိုးကို လျော်ကြေးပေးခြင်းသည်လည်း အခြားသော နည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ လျော်ကြေးပေးရာတွင် မြေ၏ ကာလပေါက်တန်ဖိုးသာမက အထူးသဖြင့် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိဖြင့် ဖျက်ဆီး သို့မဟုတ် သိမ်းယူထားသော ဖြစ်ရပ်များတွင် သီးနှံများ၊ မွေးမြူထားသော တိရစ္ဆာန်များ၊ အိုးအိမ်နှင့် အခြားပိုင်ဆိုင်မှု တန်ဖိုးများကိုပါ ထည့်သွင်းတွက်ချက်ရမည် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် မြေများ ဖျက်ဆီးခံရခြင်း သို့မဟုတ် သိမ်းဆည်းခံရခြင်းကြောင့် ပျက်စီးဆုံးရှုံးသွား

သော မြေ၊ သီးနှံအမျိုးအစားနှင့် ထွက်နှုန်းအပေါ် မူတည်၍ မြေ၏တန်ဖိုးကို တွက်ချက်သင့်ပြီး နေရပ်ပြန်သူများအနေဖြင့် မြေယာကို မူလအတိုင်း ပြန်လည်ပြုပြင်ရန်

ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရမည့် ထောက်ပံ့မှု အငယ်စားများကိုလည်း ထည့်သွင်း တွက်ချက်ပေးရပါမည်။

မြေယာနှင့်အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများလက်လှမ်းမီရရှိရေး

ပိုင်ဆိုင်မှုရှိခဲ့သော နေရပ်ပြန်လာသူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့ ယခင်ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည့် ပိုင်ဆိုင်မှုများကို လက်လှမ်းမီ ပြန်လည်ရရှိရေးအတွက် အခက်အခဲများ ကြုံနေရစဉ် မြေယာမပိုင်ဆိုင်ခဲ့သောကြောင့်သော်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် ထိထိရောက်ရောက် ပြန်လည် မတောင်းဆိုနိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း မြေယာမဲ့ နေရပ်ပြန်လာသူများသည် ဆင်းရဲမွဲတေမှုနှင့် ချိုးဖောက်မှု ခံရရန် ပိုမိုလွယ်ကူပြီး ၎င်းတို့အတွက် ရေရှည် တည်တံ့ခိုင်မြဲသော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု ရရှိရေးအတွက် ပိုမို ကြီးမားသော ကူညီမှုများ လိုအပ်ပါသည်။ ဤသည်ကို ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှု မကြုံခဲ့ရသူများအတွက်ပင် မြေယာနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆိုးဝါးလာနေသော ထိရလွယ် အခြေအနေအတွင်း လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်ရာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက်

မြေယာရရှိရန်နှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရရှိရေး သေချာရန်အတွက် ပို၍ပင် ခက်ခဲစေပါသည်။ ထို့အပြင် တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် မြေယာမဲ့သူများကို ရပ်ရွာပိုင်မြေ (အများပိုင်မြေ) အသုံးပြုခွင့်ပေးခြင်းနှင့် ကူညီထောက်ပံ့မှုပေးသည့် စနစ်များကို အကြီးစား-စိုက်ပျိုးစီးပွားရေး အားပေးသည့် ခေတ်သစ် ဈေးကွက်စီးပွားရေး မြေယာမူဝါဒများ နှင့်အတူ တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် တိုးပွားလာနေသော ပြင်ပရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများက မိမိဘာသာ အုပ်ချုပ်နိုင်မှုနှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုကို သေချာစေမည့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း၏ စွမ်းဆောင်နိုင်ရည်ကို အားနည်းစေကာ မိရိုးဖလာစနစ်များကို ခြိမ်းခြောက်နေပါသည်။

“

ကိုယ်ပိုင်မြေရှိတဲ့သူတွေကတော့ သူတို့မြေတွေမှာ အလုပ်လုပ်နိုင်ပြီး မြေယာမရှိတဲ့သူတွေအတွက် ဘယ်လို ပြင်ဆင်မှုတွေ လုပ်ထားပေးပြီးပြီလဲ။ သူတို့ပြန်မယ့် နေရာတွေမှာ မိသားစုတွေနဲ့ ကိုယ်ပိုင်မြေရှိတဲ့သူတွေပဲ ပြန်နိုင်ကြမယ်။ မိသားစုနဲ့ မြေမရှိတဲ့သူတွေက ပြန်နိုင်ကြမှာ မဟုတ်ဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

“

ရွာသားတွေကိုယ်တိုင် စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်း များများစားစား ရှိတာ မဟုတ်ဘူးဆိုတာ ကျနော်တွေ့နေတယ်။ ကျနော်တို့ပြန်ရင် ကျနော်တို့ရော သူတို့အတွက်ပါ ဒုက္ခတွေ ဖြစ်ကုန်ကြမှာ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

နေရပ်ပြန်သူများ အနေဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အတွက် အားလုံးက စိုက်ပျိုးရေးကို လုပ်ချင်ကြသူများ မဟုတ်ပါ။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူတချို့က ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေချိန်အတွင်း အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမူသင်တန်းများကို တက်ရောက်ခဲ့ပြီး ၎င်းတို့ နေရပ်ပြန်ချိန်တွင် လုပ်ဆောင် ကြည့်ချင်ကြသည်ဟု ပြောပြခဲ့ကြပါသည်။ မြေမြှုပ်ခိုင်းများကြောင့် ခြေလက် ဆုံးရှုံးမှုများနှင့် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု၊ ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်စပ်သော အကြမ်းဖက်မှုကြောင့် ဖြစ်ရသည့် မသန်စွမ်းမှုများ အပါအဝင် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ မသန်စွမ်းသူများအတွက် အင်အားစိုက်ထုတ်ရသည့် လုပ်ငန်းများတွင် လုပ်နိုင်ရန် အဟန့်အတား ဖြစ်နေပါသည်။¹⁵⁷ ထို့အပြင် လူငယ် အများအပြားမှာလည်း စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍထက် ကျော်လွန်သော အလုပ်အကိုင်

ရည်မှန်းချက်များ ရှိကြပြီး အများအားဖြင့် ၎င်းတို့၏ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းကို အကျိုးပြုနိုင်မည့် ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးကဏ္ဍများတွင် ဝင်ရောက် လုပ်ကိုင်လိုကြသည်။ ထို့ကြောင့် နေရပ်ပြန်သောသူများအားလုံးသည် လယ်ယာလုပ်နိုင် သို့မဟုတ် လုပ်လိမ့်မည်ဟူ၍ ယူဆ မထားရန် အရေးကြီးပြီး စိုက်ပျိုးရေးနှင့် အခြားထွက်ကုန်များအတွက် ပြန်လည် နေထိုင်မည့်နေရာနှင့် ဈေးကွက်များကို ဆက်သွယ်ပေးမည့် အခြေခံ အဆောက်အအုံများ၊ အလားတူ အခြား အလုပ်အကိုင်များနှင့် ပညာရေး အခွင့်အလမ်းများ ရရှိနိုင်မည့် နည်းလမ်းများ အပါအဝင် အခြားသော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများကိုလည်း စဉ်းစားပေးရန် လိုအပ်ပါသည်။

ဒုက္ခသည်တွေအတွက် စခန်းထဲမှာလုပ်ပေးတဲ့ စီးပွားရေးနဲ့ စိုက်ပျိုးရေးနဲ့ပတ်သက်တဲ့ အရည်အသွေးမြှင့်တင်ရေး အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲ/သင်တန်းတွေ တက်ခဲ့ရမယ်ဆိုရင် ကျနော်တို့ ပြန်တဲ့ အချိန်ကျရင် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အခွင့်အလမ်းတွေအတွက် ပိုပြီးကံကောင်းလိမ့်မယ် ထင်တယ်။ မတက်ခဲ့ ရရင်တော့ အလုပ်လုပ်ဖို့အတွက် စီးပွားရေးနဲ့ စိုက်ပျိုးရေးအခြေခံတွေ ကျနော်တို့ ဘာမှ နားလည်မှာ မဟုတ်ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးသည် နိုင်ငံတည်ဆောက်ရေး၏ ကိရိယာများအဖြစ် အသုံးချခံနေရပြီး မြန်မာအစိုးရမှ တိုင်းရင်းသား ဒေသများတွင် ၎င်း

တို့၏ ထိန်းချုပ်မှုကို မြှင့်တင်ရန် နည်းလမ်းများအဖြစ် အသုံးပြုကြသကဲ့သို့ EAO များကလည်း ၎င်းတို့၏ တရားဝင်မှု အရင်းအမြစ်များအဖြစ် ထားရှိကြပါသည်။¹⁵⁸ နိုင်ငံ

157 For more on livelihoods challenges and opportunities facing displaced people with disabilities, see: Handicap International, "Research into Refugees' Employment and Income Generation Opportunities in Thailand and Myanmar," January 2015. Available at http://themimu.info/sites/themimu.info/files/documents/Report_Refugees_Employment_and_Income_Generation_Opportunities_in_Thailand_and_Myanmar_HI_2014.pdf.
158 Kim Jolliffe, "Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions," The Asia Foundation, June 2014. Available at <https://asiafoundation.org/resources/pdfs/MMEthnicConflictandSocialServices.pdf>. Pon Nya Mon, "Education Reform and National Reconciliation in Burma," Salween Institute, October 2014. Available at <https://www.salweeninstitute.org/up->

အဆင့် ဘာသာစကားမူဝါဒသည် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကား သင်ကြားမှု၊ သတင်းစာများ၊ ရေဒီယိုများနှင့် အခြားမီဒီယာများတွင် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားအသုံးပြုမှုကို တားမြစ်ထားပြီး နိုင်ငံထက်စီးနင်း ပြုကျင့်သော နိုင်ငံတော်တည်ဆောက်ရေး ဖြစ်စဉ်၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်ကာ သတင်းအချက်အလက်များ ပြန့်ပွားမှုကို တားဆီးခြင်းဖြင့် "ဖြတ်လေးဖြတ်" မူဝါဒနှင့် ချိတ်ဆက်ထားပါသည်။¹⁵⁹ တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားကို အခြေခံသော ပညာရေး၊ ဖက်ဒရယ်ကို အခြေခံသည့် ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးစနစ်ဖော်ဆောင်ရေး၊ ၎င်းတို့နှင့်သက်ဆိုင် သည့် ကိစ္စရပ်များသည် ဖက်ဒရယ်စနစ်နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် တိုင်းရင်းသားများ တောင်းဆိုသော အဓိကသော့ချက် ဖြစ်သည်။¹⁶⁰ ဖက်ဒရယ်ကို အခြေခံသည့် ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးစနစ် ဖော်ဆောင်ရေးနှင့် အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်မှုများ မလုပ်ဆောင်နိုင်မီ ကာလအတွင်း ခက်ခဲ ကြမ်းတမ်းသည့် အခြေအနေများ၌ပင် အရည်အသွေး ရှိရှိ ကောင်းမွန်စွာ လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်း ရှိသည့် လူထု အသိုင်းအဝိုင်းမှ ယုံကြည်သော ရှိနှင့်ပြီးသား ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးဝန်ဆောင်မှု ပုံစံများကို ထောက်ပံ့ပေးရမည် ဖြစ်သည်။

မြန်မာ အစိုးရ၏ ပညာရေးမှာ အရည်အသွေးညံ့ဖျင်းရုံသာမက မြန်မာ့သမိုင်းကိုသာ သင်ကြားသောကြောင့် တိုင်း

ရင်းသားများနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ လူနည်းစုများကို ဘေးဖယ်နှိမ်ချကာ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုကို ဦးတည်သော ပုံစံခွက်သွင်းခြင်းများ ဆက်ဖြစ်ပေါ်သည်။¹⁶¹ ထို့အပြင် တိုင်းရင်းသားကျေးလက်ဒေသများတွင် ပြောဆိုသုံးစွဲမှုမရှိသည့် မြန်မာဘာသာစကား တစ်မျိုးတည်းဖြင့်သာ စာသင်ကြားနေခြင်းဖြစ်သည်။¹⁶² တိုင်းရင်းသားဒေသများရှိ ကျောင်းများမှ ဆရာ၊ ဆရာမများသည် မြန်မာပြည်မမှ လာခြင်းဖြစ်ပြီး ဒေသခံ ဘာသာစကားကို မပြောဆိုတတ်ခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့၏ ကျောင်းသူ/သားများနှင့် ပြောဆိုဆက်ဆံရာတွင်ပင် အခက်အခဲများ ရှိပါသည်။

ဗမာလူမျိုးအများစု နေထိုင်သော မြန်မာပြည်မမှာပင်လျှင် ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုသည် ရန်ပုံငွေ အလွန်အမင်းနည်းပါးလွန်းနေပြီး ပဋိပက္ခဖြစ်သော ဒေသများတွင် အစိုးရဆေးခန်း အနည်းငယ်မျှသာ ရှိပါသည်။ ပုဂ္ဂလိကဆေးခန်းများမှာ ငွေကြေးချမ်းသာသော သူများမှလွဲ၍ အားလုံးအတွက် လက်လှမ်းမမီနိုင်သည့် အခကြေးငွေ တောင်းဆိုမှုများနှင့် အများစုသော ဆေးခန်းမှာလည်း တိုင်းရင်းသားဘာသာစကား မပြောဆိုသော ဗမာဝန်ထမ်းများကိုသာ ခန့်အပ်ထားသောကြောင့် ကုသစောင့်ရှောက်မှုပေးရာတွင် ဘာသာစကား အတားအဆီးများနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။¹⁶³ EAO

loads/1/2/6/3/12630752/ed_reform_and_national_reconciliation_1.pdf. Bill Davis and Kim Jolliffe, "Achieving Health Equity in Contested Areas of Southeast Myanmar," June 2016, pp. 11-13. Available at https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2016/07/Achieving-health-equity-in-contested-corner-of-southeast-myanmar_ENG.pdf.

159 Lian H. Sakhong, "The Dynamics of Sixty Years of Ethnic Armed Conflict in Burma," Burma Centre for Ethnic Studies, January 2012. Available at [http://www.burmalibrary.org/docs13/BCES-AP-01-dynamics\(en\).pdf](http://www.burmalibrary.org/docs13/BCES-AP-01-dynamics(en).pdf).

160 Karen Information Center, "Karen Communities Hold Ethnic Language Education Summit," 12 October, 2017. Available at <https://www.bnionline.net/en/news/karen-state/item/3533-karen-committes-hold-ethnic-language-education-summit.html>. HURFOM, "MNEC to Hold Conference to Draft National Ethnic Language Policy," 14 February, 2018. Available at <http://monnews.org/2018/02/14/mnec-to-hold-conference-to-draft-national-ethnic-language-education-policy/>.

161 Thein Lwin, "The Educational Cost of Army Rule in Burma," September 2000. Available at http://www.ibiblio.org/obl/docs/Educational_Cost_of_Army_Rule.htm.

162 Thein Lwin, "The Educational Cost of Army Rule in Burma," September 2000. Available at http://www.ibiblio.org/obl/docs/Educational_Cost_of_Army_Rule.htm.

163 Jared Downing, "Healing Behind Military Lines in Kayin State," 22 November, 2017. Available at <https://frontiermyanmar.net/en/healing-behind-military-lines-in-kayin-state>.

များနှင့် ဆက်နွယ်သော ဝန်ဆောင်မှု ပေးသူများ၊ လူထုအခြေပြုအဖွဲ့ အစည်းများမှ လည်ပတ်ပေးနေသည့် ဝန်ဆောင်မှုများ အပါအဝင် တိုင်းရင်းသားဝန်ဆောင်မှုပေးသည့်အဖွဲ့များက ကြီးစွာသော အရှိန်အဟုန်ဖြင့် လိုအပ်နေသည့် ကွက်လပ်များ ကို ဖြည့်ပေးခဲ့ကြပြီး အရည်အသွေးရှိသော ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေး ဝန်ဆောင်မှုများကို ထောက်ပံ့ပေးနေချိန်တွင် မြန်မာ

အစိုးရမှ ၎င်းတို့၏ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်မှု များနှင့် ရန်ပုံဘဏ္ဍာငွေများ အပေါ်တွင် ကန့်သတ်ထားမှုများကြောင့် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုဒဏ် ခံနေရသော ဒေသများတွင် လိုအပ်နေသေးသည့် ဝန်ဆောင်မှုများကို ဆက်လက်ထောက်ပံ့ မပေးနိုင်တော့သည့် အခြေအနေရောက်ရှိခဲ့ပါသည်။¹⁶⁴

ကျနော်တို့ရွာမှာ ဘာ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုမှ မရှိဘူး။ လူတွေဖျားနာရင် တခြားရွာက သူနာပြုဆရာမကို သွားခေါ်ရတယ်။ အဲဒီလိုပဲ ကျနော်တို့ရွာမှာ ဘာကျောင်းမှ မရှိဘူး။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ပိုက်ဆံရှိတဲ့ မိသားစုတွေကျတော့ ပညာရေးအတွက် သူတို့ကလေးတွေကို မြို့ကို ပို့ကြတယ်။ ဒါပေမယ့် အများစုက ဆင်းရဲကြတယ်။ သူတို့ကလေးတွေကို မြို့ ဒါမှမဟုတ် မြို့ကြီးတွေကို မပို့နိုင်ကြတော့ ကလေးတွေ ဘာပညာရေးမှ မရဘူးပေါ့။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ရှမ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်းပညာရေး

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း ပညာရေးရရှိနိုင်ရေးသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်သော နေရာအနေအထား၊ နိုင်ငံတကာ အကူအညီ နှင့်/သို့မဟုတ် ဒေသခံ ကျောင်းများ လက်လှမ်းမီနိုင်မှု၊ နှင့်/သို့မဟုတ် ဒေသခံ အသိုင်းအဝိုင်းမှ ၎င်းတို့၏ ကျောင်းများတွင် ကျောင်းသားများအား ကျောင်းတက်ခွင့်ပေးရန် လိုလားမှု ရှိ၊ မရှိတို့အပေါ်တွင် မူတည်ပါသည်။ ပညာရေးဆိုင်ရာအခွင့်အလမ်းများ အတိုင်းအတာ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရှိသည်ဟုလည်း ဖော်ပြကြပါသည်။ ကလေးများအနေဖြင့် အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာ၊

ရန်ပုံငွေပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ဝန်ထမ်းနှင့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်း ဖွံ့ဖြိုးမှုပိုင်းဆိုင်ရာ စသည့် ကျယ်ပြန့်သော အတိုင်းအတာ၊ အဆင့်အမျိုးမျိုး ရှိကြပြီး တစ်ခု သို့မဟုတ် တစ်ခုထက်ပိုသော ယင်းပညာရေး အစီအစဉ်များကို တက်ရောက်ကြသည်။ ထိုကျောင်းများမှာ EAO များ၏ ကျောင်းများ၊ ထိုင်း အစိုးရကျောင်းများ၊ နိုင်ငံတကာ သို့မဟုတ် ဒေသခံ NGO အဖွဲ့များ ထောက်ပံ့သည့် ကျောင်းများ၊ ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်း အခြေစိုက်နှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုကို အခြေခံသည့်အဖွဲ့အစည်းများ၏ ကျောင်းများနှင့် မြန်မာ

164 Bill Davis and Kim Jolliffe, "Achieving Health Equity in Contested Areas of Southeast Myanmar," June 2016, pp. 11-13. Available at https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2016/07/Achieving-health-equity-in-contested-corner-of-southeast-myanmar_ENG.pdf.

နိုင်ငံ၏ မြို့ကြီးများရှိ ဘုန်းကြီးကျောင်းများ ဖြစ်ပါသည်။ တချို့သောကလေးများမှာမူ ၎င်းတို့၏ မိသားစုများက ကျောင်းအခကြေးငွေ မတတ်နိုင်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ လှည့်ပတ် ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်မှုများသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အိမ်တွင် ၎င်းတို့၏ လုပ်အားကို လိုအပ်သောကြောင့်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် ပညာသင်ကြားနိုင်သည့် ရွေးချယ်မှု လုံးဝ မရှိသော ဝေးလံခေါင်သီသည့်နေရာများတွင် နေထိုင်ရသောကြောင့်လည်းကောင်း ကျောင်းတက်နိုင်ခြင်း မရှိကြပါ။ လုံခြုံမှုမရှိသည့် နယ်မြေဒေသ အခြေအနေအရ ယောက်ျားလေးများ ပုံမှန်ကျောင်းတက်နိုင်သည့် အခြေအနေတွင်ပင် အများအားဖြင့် မိန်းကလေးငယ်များမှာ မိသားစုများမှ အိမ်တွင် ပိုမိုလုံခြုံသည်ဟု ယူဆကာ ကျောင်းမတက်ခိုင်းတော့သည့် အခြေအနေ အများအပြား ရှိပါသည်။ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သော ကျောင်းနေမှု ပုံစံများထဲမှ အများအပြားသည် ပြင်ဆင်မှုကောင်းကောင်း မရှိဘဲ အဆင်ပြေသလို ဖွင့်ထားခြင်းမျိုး ဖြစ်ပြီး လေ့ကျင့်ထားသော သို့မဟုတ် ကျွမ်းကျင်သော ဆရာများ မရှိဘဲ ရပ်ရွာအသိုင်း

အဝိုင်းထဲမှ စေတနာ့ဝန်ထမ်းများက ၎င်းတို့သင်ပေးနိုင်သည့် ဘာသာရပ်များကို သင်ကြားပေးခြင်းနှင့် တစ်ခါတစ်ရံ တချို့သော အခြေအနေများတွင် အချိန်တို လာရောက်နေထိုင်သော နိုင်ငံခြားသား စေတနာ့ဝန်ထမ်းများမှ သင်ကြားပေးခြင်းတို့ အပေါ်တွင် အမှီပြုနေရပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် ဒုက္ခသည်ကလေးများသည် ရပ်ရွာလူထုအခြေပြု တည်ထောင်ထားပြီး ပြင်ပမှ ကူညီပေးသော ပညာရေးစနစ် ရရှိနိုင်ခြင်းကြောင့် ပညာရေးအတွက် အကောင်းဆုံး လက်လှမ်းမီနေသော်လည်း EAO ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် ခိုလှုံနေရသော IDP များအနေဖြင့် အစိုးရကျောင်းများတွင်ထက် EAO များ သို့မဟုတ် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းမှ ထူထောင်ထားသော ကျောင်းများသို့သာ တက်ရောက်ကြပါသည်။ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရစဉ် ကာလအတွင်း အများအားဖြင့် ပညာရေးသည် မိသားစုနှင့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများအတွက် အဓိကဦးစားပေးမှု တစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး မည်သည့်နေရာသို့ ထွက်ပြေးမည်နှင့် အကန့်အသတ်ရှိသော အရင်းအမြစ်များကို မည်သို့ အသုံးပြုမည်ဆိုသည့် အပေါ်တွင်လည်း လွှမ်းမိုးမှုရှိပါသည်။

“

ကျနော်တို့ ဒီမှာရှိနေတုန်းတော့ ပညာရေးအတွက် ပေးတဲ့ဟာကို ကျနော်တို့ ယူရတာပဲ၊ ဒါပေမယ့် ကျနော်တို့ပညာရေးကို မြန်မာပြည်မှာ အသိအမှတ်မပြုဘူး။ စခန်းထဲမှာက ပညာရေးနဲ့ သင်ယူလေ့လာဖို့ဆိုရင် ကျနော်တို့မှာ ရွေးချယ်စရာ အခွင့်အလမ်း များများစားစား မရှိဘူး။ ဒါပေမယ့် ဒီနိုင်ငံက [ထိုင်းနိုင်ငံ] ခွင့်ပြုချက်နဲ့ စခန်းထဲမှာ ပေးသမျှ အားလုံးကိုတော့ ကျနော်တို့ ကြိုးစားပြီး သင်ယူတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

“

ဒီနောက်ပိုင်း ကြုံတဲ့ ဆရာမှန်သမျှနဲ့ သူတို့ သင်ယူကြတယ်။ အဲဒီနစ်က ကျောင်းသားတွေ မွန်ဆရာနဲ့ ကြုံရင် မွန်စာကို သင်ကြတယ်။ မြန်မာဆရာနဲ့ တွေ့ရင်တော့ မြန်မာစာ သင်ကြရတာပေါ့။”

မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

တောထဲမှာဆိုလည်း တောထဲမှာ သူတို့ စာသင်ကြတယ်။ အဲဒီမှာ ကျောင်းမရှိရင်တောင်မှ တောထဲမှာ သူတို့စာသင်ကြတယ်။ သူတို့ ဒီမျိုးဆက်ကို ပညာတတ်စေချင်ကြတယ်။ ကျောင်းဆရာ မရှိဘူးဆိုရင်တောင် သူတို့ ပညာတတ်ချင်ကြတယ်။ ကျောက်တုံးတွေပေါ်မှာ ဒါမှမဟုတ် သစ်ပင်အောက်မှာ စာသင်ကြတယ်။ ကျောင်းသားတွေကို စာသင်နိုင်မယ့် နည်းလမ်း သူတို့ရှာကြတယ်။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ပြည်တွင်း နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ရသူများ အတွက် အနီးအနားတွင် အစိုးရ ဖွင့်ထားသောကျောင်းများ ရှိနေစေကာမူ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသည့် ကလေးများ တက်ရောက်ရန်အတွက် အတားအဆီးများ ရှိနေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကလေးများ ကျောင်းပြောင်းရန်အတွက် ၎င်းတို့ ယခင်တက်ခဲ့သော ကျောင်းမှ တရားဝင် ခွင့်ပြုချက် (ကျောင်းထွက်လက်မှတ်) ရရှိရန် လိုအပ်ပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အများစုမှာ ၎င်းတို့၏ မူလရွာများ

သို့ ပြန်သွားနိုင်ခြင်း မရှိသောကြောင့် ယင်းကဲ့သို့သော ခွင့်ပြုချက် ရယူရန်မှာ မဖြစ်နိုင်သည့် အခြေအနေ ဖြစ်ပါသည်။ ဒေသခံကျောင်းများက ကျောင်းသားများကို ကျောင်းတက်ခွင့်ပြုသည့်တိုင် IDP စခန်းမှ ကလေးများသည် ကျောင်းတစ်ကျောင်းတည်းတွင် စုပြုံ မနေစေရန်အတွက် ကျောင်းအသီးသီးကို လူခွဲ တက်ရောက်ကြရရာ ကျောင်းအသွားအပြန်အတွက် အလွန်ဝေးပြီး အန္တရာယ်များသည့် သွားရေးလာရေးကို ဖြစ်စေပါသည်။

“

တအာင်းဒေသ ပညာရေးနဲ့ပတ်သက်ပြီး ပြောရရင် လူတွေ ထွက်ပြေးတဲ့အချိန် ဘာ မှတ်ပုံတင် အထောက်အထားမှ ရှိကြတာ မဟုတ်ဘူး။ ကျောင်းတစ်ကျောင်းကထွက်ပြီး နောက်ကျောင်းတစ်ကျောင်းကို ပြောင်းဖို့ တရားဝင် ခွင့်ပြုချက်လည်း မရှိဘူး။ အဲဒီတော့ ဒီဒေသခံ ကျောင်းတွေမှာ တက်လို့ မရဘူး ဖြစ်နေတယ်။ မြန်မာပြည်မှာက ကျောင်းပြောင်းဖို့အတွက် ခွင့်ပြုချက် ယူကို ယူရမယ်လို့ပြောတယ်။ အဲဒီအတွက် ဒီမှာ ဘယ်သူက တာဝန်ယူ လုပ်ပေးမှာလဲ။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် တအာင်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

ယေဘုယျအားဖြင့်တော့ ကလေးတွေ ကျောင်းသွားနိုင်ပါတယ်။ ဒါပေမယ့် ပြဿနာတွေ အများကြီး ရှိနေသေးတယ်။ မူသဘောအရက ဒီမှာရော ဒါမှမဟုတ် အစိုးရဆီ [ထိန်းချုပ်ထားသော နယ်မြေများ] မှာရော ကျောင်းဝင်ကြေး ပေးစရာမလိုဘူး။ ဒါပေမယ့် မြန်မာပြည် ပညာရေးစနစ်ကိုကြည့်ရင် ကျောင်းပညာရေးစနစ်က အကျင့်ပျက်ခြစားမှုနဲ့ အများကြီး ဆက်နွှယ်နေတယ်။ ကျောင်းဆရာတွေက ကျူရှင်တွေ ပေးကြတယ် [ကျောင်းချိန်ပြင်ပတွင် စာသင်ခြင်း]။ ဆိုလိုတာက သူတို့ကျောင်းမှာ စာကောင်းကောင်း မသင်တော့ဘူး။ IDP ကလေးတွေက ကျူရှင်ခမတတ်နိုင်ဘူး။ နောက်ဆက်တွဲအနေနဲ့ ဘာဖြစ်သလဲ ဆိုတော့ ကလေးတွေက ကျောင်းသင်ခန်းစာတွေကို မလိုက်နိုင်တော့ဘူး။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ရွှေ့ပြောင်းရခြင်းကြောင့် သမားရိုးကျမဟုတ်သည့် ပညာရေး အခွင့်အလမ်းများ၏ သက်ရောက်မှုတစ်ခုမှာ ကလေးတချို့ အနေဖြင့် တိကျသော ဘာသာရပ်များကို ပြည့်ပြည့်ဝဝ သင်ယူရမှုမရှိဘဲ ရနိုင်သော ဘာသာရပ်များ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဗဟုသုတများကိုသာ ရရှိခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဒုက္ခသည်နှင့် IDP စခန်းများတွင် ရှိသော ကလေးများမှာ ဒေသန္တရ အသုံးများဆုံး ဒေသခံလူမျိုးစု ဘာသာစကား အပါအဝင် (၎င်းသည် ကလေးများ၏ မိခင်ဘာသာစကား ဖြစ်ချင်မှ ဖြစ်လိမ့်မည်။) ဘာသာစကားမျိုးစုံ သင်

ကြားကြရပြီး ထိုင်းဘာသာစကားကို နယ်စပ်ဒေသ တစ်လျှောက်ရှိ ကျောင်းများတွင်လည်းကောင်း၊ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင်အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကားကိုလည်းကောင်း သင်ကြားကြသော်လည်း မြန်မာစကားကိုမူ သင်ခဲလှပါသည်။ ပညာရေး ကွာဟမှုများနှင့် ဘာသာစကား စိန်ခေါ်မှုများသည် နေရပ်ပြန်မည့်ကလေးများ မြန်မာနိုင်ငံရှိ လက်ရှိ သို့မဟုတ် အသစ်ဖွင့်သော ကျောင်းများ၌ ပြန်လည်ပေါင်းစည်း တက်ရောက်ရာတွင် ကြီးမားသော စိန်ခေါ်မှုကို ကြုံတွေ့စေမည် ဖြစ်သည်။¹⁶⁵

ကျမသမီးရဲ့ပညာရေးက ထိုင်းမှာ စခဲ့တာ၊ အခု သူက ထိုင်းလို ရေးနိုင်ပြောနိုင်တယ်၊ ဒါပေမယ့် မြန်မာလိုတော့ မရဘူး။ တကယ်လို့ ကျမတို့ပြန်ရင် ကလေးက အစကနေ ပြန်စရမယ်ဆိုတော့ မဖြစ်နိုင်ဘူးလေ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ရှမ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

သူတို့ ရွာတွေမှာရှိတဲ့ မွန်အမျိုးသားကျောင်းတွေက ရှစ်တန်းအထိပဲ သင်ပေးနိုင်တယ်။ ကလေးတော်တော်များများက ရှစ်တန်းပြီးရင် သူတို့ ပညာရေးကို အဆုံးသတ်ရတယ်။ ကလေးတွေက မြန်မာလို ကောင်းကောင်း မပြောနိုင်၊ မရေးနိုင်ဘူး။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် မွန်အမျိုးသားတစ်ဦး

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အများအပြားက ၎င်းတို့၏ မူလရွာများတွင် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ကောင်းကောင်း မရှိကြောင်းကို ထုတ်ဖော် ပြောပြကြပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု မတိုင်မီကတည်းက လူအများအပြားမှာ အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေးခိုင်းစေခံရခြင်း၊ မြေမြှုပ်မိုင်းများနှင့် ပဋိပက္ခများကြောင့် ထိခိုက်ဒဏ်ရာရပြီး မသန်

စွမ်း ဖြစ်နေသူများ အပါအဝင် ကျန်းမာရေးပြဿနာ ဆိုးရွားလာသူများလည်း ရှိနေပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရစဉ် ကာလအတွင်း ဆိုးရွားသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသည့် နေရာအခြေအနေ၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု လက်လှမ်းမှီရရှိနိုင်ရေး ခက်ခဲခြင်းနှင့် ဝင်ငွေ နည်းပါးခြင်းတို့သည် ကြိုတင်ကာကွယ်နိုင်သော ရောဂါ

165 Karen Refugee Committee Education Entity, Karenni Education Department, Karen Education Department, Karen Teachers Working Group, and Karen Women’s Organization, “Refugee Student Transition: Policy Position and Program Recommendations,” October 2015. Available at http://themimu.info/sites/themimu.info/files/documents/Report_Refugee_Student_Transition_Policy_Position_Program_Recommendations_Oct2015.pdf.

ကူးစက်မှုများကိုပင် ဆိုးရွားလာစေပြီး စခန်းများ၌ ငှက်ဖျား ရောဂါနှင့် အခြားရောဂါများ ကူးစက် ပြန့်ပွားမှုများကို ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေထိုင်ရာ နေရာများတွင် အချို့ဆေးပေးခန်းများကို ဖွင့်ထားပေးသော်လည်း လိုအပ်သောဆေးဝါးများနှင့် သင့်လျော်သော

ကျန်းမာရေးလုပ်သားများ ရနိုင်ရန်အတွက်ကိုမူ ရုန်းကန်ကြရသည်။ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ၏ အမြင်ရှုထောင့်မှ ကြည့်လျှင် လူမှု-စီးပွားအခြေအနေများက ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှု အရည်အသွေးများအပေါ်တွင် သက်ရောက်မှု ရှိနေပါသည်။

တချို့ချမ်းသာတဲ့သူတွေက တစ်ခါတလေ မြို့ပေါ်က ဆေးရုံကိုသွားပြီး ဆေးကုနိုင်ပေမယ့် ဆင်းရဲတဲ့ သူတွေအတွက်ကျတော့ အမြဲတမ်းလိုလို ကုန်စုံဆိုင်က ဆေးကိုပဲ ဝယ်သောက်ပြီး ကိုယ့်ဘာသာ ကိုယ် ကုနေကြရတယ်။ ကျနော်တို့ အနီးအနားမှာရှိတဲ့ KNU ဆေးခန်းကိုလည်း သွားကြတယ်၊ တစ်ခါတလေ ဆေးအပြည့်အစုံ ရှိပေမယ့် တစ်ခါတစ်ခါ ကျတော့လည်း ဆေးမရှိဘူး။”

တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အကူအညီ ထောက်ပံ့မှု ရရှိရေးအပေါ် မြန်မာစစ်တပ်မှ လုပ်ဆောင်နေသော တားမြစ်မှုများသည် ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းဒေသများတွင် အဖြစ်များပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေထိုင်ရာနေရာများရှိ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများအပေါ်တွင် သက်ရောက်မှုများ ရှိပါသည်။ IDP စခန်းများ အပြင်ဘက်ရှိ အစိုးရ ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ရနိုင်ရန် အခွင့်အလမ်း အလွန်နည်းပါးပါသည်။ သို့သော် ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင်မူ လူထုအသိုင်းအဝိုင်း ဦးဆောင်သော ကျန်းမာရေးစနစ်များ ရှိခဲ့ပြီး ဆိုးဝါးသော ကျန်းမာရေး အခြေအနေများတွင် အကန့်အသတ်ရှိသည့် ထိုင်းဆေးရုံကြီးများသို့ ပို့ဆောင်

ပေးခြင်းနှင့်အတူ ဆေးခန်းများအတွက် လိုအပ်သည့် ပြင်ပနည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဘဏ္ဍာငွေအထောက်အပံ့များကို လက်လှမ်းမီ ရရှိခဲ့ကြပါသည်။ မယ်တော်ဆေးခန်းနှင့်နယ်လှည့်ကျောပိုးအိတ်ကျန်းမာရေးအဖွဲ့တို့ကဲ့သို့သော အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းများကလည်း ထိုင်း-မြန်မာနယ်စပ်တစ်လျှောက်ရှိ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူလူထုအတွက် ကျန်းမာရေးနှင့်ပတ်သက်သော အရေးကြီးသည့် ဝန်ဆောင်မှုများ ပံ့ပိုးပေးကြပါသည်။ ဤသို့သော အခြေအနေအောက်တွင်ပင် ဘဏ္ဍာငွေ ထောက်ပံ့မှု ဖြတ်တောက်ခြင်းများကြောင့် ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ အရင်းအမြစ်များ ရှားပါးလာခြင်းနှင့် လျော့နည်းလာခြင်းများကို ရင်ဆိုင်နေကြရသည်။

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း သားပွားကျန်းမာရေးနှင့် ကလေးမွေးဖွားမှု

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရမှုအတွင်း ကိုယ်ဝန်ဆောင် အမျိုးသမီးများနှင့် ကလေးမွေးဖွားသူများအနေဖြင့် အာဟာရပြည့်ဝသော အစားအစာနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများ မရရှိခြင်း၊ အလားတူ ထွက်ပြေးရမှုကြောင့် ပြေးလွှားပုန်းအောင်းခြင်း၏ သက်ရောက်မှုများရှိခြင်း သို့မဟုတ် ကိုယ်ဝန်ဆောင်နေချိန်အတွင်း အလုပ်ကြမ်းများ လုပ်ရခြင်းတို့ကြောင့် ၎င်းတို့အနေဖြင့် စိုးရိမ်ဖွယ် ကျန်းမာရေးအန္တရာယ်များ ရရှိနိုင်ပါသည်။ အချို့သော ကိုယ်ဝန်ဆောင်အမျိုးသမီးများနှင့် မွေးကင်းစ ကလေးငယ်ရှိသော မိခင်များကိုပင်

အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေး ခိုင်းစေရန် ခေါ်ဆောင်သွားခြင်းသည် မိခင်နှင့်ကလေး၏ ကျန်းမာရေးကို အန္တရာယ် ဖြစ်စေပါသည်။

“ဗမာစစ်သားတွေက သူတို့အတွက် ကျမတို့ကို အတင်းအကျပ် အလုပ်လုပ်ခိုင်းတာ၊ မိသားစုတစ်စုကို တစ်ယောက် မဖြစ်မနေ လုပ်အားပေး သွားလုပ်ပေးရတယ်။ ကျမ အမေက မွေးကင်းစ ကလေးလေးကို အိမ်မှာ ချန်ထားခဲ့ပြီး သူတို့အတွက် အလုပ်သွား လုပ်ပေးရတယ်။” **မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

အရပ်သားများ နေထိုင်သည့် ကျေးရွာများ တိုက်ခိုက်ခံရခြင်း၊ ကျေးရွာ ရွှေ့ပြောင်း နေထိုင်ရန် ဖိအားပေးခံရခြင်းတို့ကဲ့သို့သော ရွှေ့ပြောင်းမှုဖြစ်ရပ်များ ရုတ်တရက် ပေါ်ပေါက်ချိန်တွင် ထိုဖြစ်ရပ်များ၏ အကျိုးဆက်ကို ခံစားရသည့် ဒေသခံ အမျိုးသမီးများ အထဲတွင် ကိုယ်ဝန်ဆောင် အမျိုးသမီးများလည်း ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ ဤသုတေသနအတွက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သည့် တချို့သော အမျိုးသမီးများက ၎င်းတို့ ကိုယ်ဝန်ဆောင်နေချိန်အတွင်း လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားမှုကြောင့် ထွက်ပြေးရခြင်း၊ ၎င်းတို့၏ ရွာများ မီးရှို့ခံရခြင်းနှင့် အခြား ချိုးဖောက်မှုများ အကြောင်း ပြောပြခဲ့ကြပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း ကြုံရသော ကြမ်းတမ်းမှုများကြောင့် တချို့သော သူများမှာ ကိုယ်ဝန်ပျက်ကျမှုများ ရှိခဲ့ပါသည်။

“စစ်ပွဲက လွတ်အောင် တစ်နေရာကနေ နောက်တစ်နေရာကို ထွက်ပြေးနေရတဲ့အချိန်မှာ ကျမရဲ့ ပထမဦးဆုံး ကလေးကို မွေးခဲ့တာဆိုတော့ ကျမတို့မိသားစုအတွက် တကယ် အဆိုးဆုံး အခြေအနေမှာ သူ့ကို မွေးခဲ့ရတယ်။ အဲဒီအချိန်မှာ ကျမတို့ ကောင်းကောင်း မစာရတော့ ကလေးက ကျန်းမာရေး မကောင်းဘဲ မွေးလာတယ်။” **ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

ကိုယ်ဝန်ဆောင် အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေထိုင်ရာ နေရာကို ရောက် သော်လည်း ၎င်းတို့အတွက် လုံလောက်သော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် ကလေး၏ ကျန်းမာရေး ကောင်းမွန်စေရန် လိုအပ်သည့် အာဟာရဓာတ်ပြည့်ဝသော အစားအစာများ လုံလောက်စွာ မရရှိကြ ပါ။ အမျိုးသမီး အများအပြားက လုံလောက်သော အစားအစာရရှိရန် ၎င်းတို့၏ ကြိုးပမ်းမှုများနှင့် ရင်သွေးအတွက် လိုအပ်ချက်ကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်ရန် လုံလောက်စွာစားသုံးနိုင်မှု မရှိကြောင်း သိရသည့်အခါတွင် စိတ်ဖိစီးမှုနှင့် စိတ်ဓာတ်ကျဆင်းမှုများ ခံစားကြရကြောင်း ပြောပြကြပါသည်။

“ကျမကိုယ်ဝန်ရှိတုန်းက အခြား ကိုယ်ဝန်ဆောင် အမျိုးသမီးတွေလို အာဟာရပြည့်တဲ့ အစားအစာ ဒါမှမဟုတ် တခြား ဖြည့်စွက်စာတွေ ဝယ်မစားနိုင်ဘူး။ အဲဒီအချိန်တွေကို ပြန်စဉ်းစားတိုင်း ကျမ ဝမ်းနည်းလာတယ်။” **ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

သို့သော် တချို့သောနေရာများတွင် ကိုယ်ဝန်ဆောင်အမျိုးသမီးများ၊ ကလေးငယ်များနှင့် သက်ကြီးရွယ်အိုများအတွက် အကူအညီအထောက်အပံ့ကိုဦးစားပေးထားပြီး အရပ်ဘက်လူထုအခြေပြုအမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများက လုံလောက်သော ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှုများ ပံ့ပိုးပေးရန် ကြိုးစားကြပါသည်။ အမျိုးသမီး အများအပြားသည် သားဖွားနှင့် မွေးကင်းစ ကလေးသူငယ်များ၏ ကျန်းမာရေးနှင့် မိသားစုစီမံကိန်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေး အသိပညာများ နည်းပါးနေခြင်းနှင့် အမျိုးသမီး အဖွဲ့အစည်းများထံ အကူအညီရယူရန် သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ အိမ်ပြင်ပတွင် ကလေးမွေးရန်အတွက် အကူအညီရယူရန်ပင် တုံ့ဆိုင်နေကြခြင်း စသည်တို့ကြောင့် ထိုအဖွဲ့အစည်းများမှာလည်း စိန်ခေါ်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရပါသည်။

“အငယ်ဆုံး ကလေးနှစ်ယောက်ကို စခန်းထဲမှာပဲ လုံလုံခြုံခြုံမွေးရတော့ သူတို့ကို ကျမကောင်းကောင်း ပြုစုပေးနိုင်တယ်။ နောက်ပြီး ကလေးမမွေးခင် သားဖွားနဲ့ဆိုင်တဲ့ သင်တန်းတွေ ကျမတက်ခဲ့ရသေးတယ်။ အဲဒါက ကလေးထိန်းကျောင်းဖို့ ကျမအတွက် ပိုပြီး လွယ်ကူစေတယ်။” **ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

IDP စခန်း အတော်များများတွင် လုံလောက်မှုမရှိသော ရိက္ခာခွဲတမ်းများကြောင့် အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ကိုယ်ဝန်ဆောင်ချိန်အတွင်း အလုပ်များ လုပ်ကြရပြီး တစ်ခါတစ်ရံတွင် အန္တရာယ်ရှိသော ဓာတုပစ္စည်းများကို ထိတွေ့ ကိုင်တွယ်ရသည့် အလုပ်များအပါအဝင် ပင်ပန်းသော အလုပ်ကြမ်းများကို မကြာခဏ လုပ်ရလေ့ရှိပါသည်။ တချို့သော အမျိုးသမီးများမှာ စိုက်ခင်းများနှင့် လက်ဖြင့်လုပ်ရသော အလုပ်များကြောင့် ကိုယ်ဝန်ပျက်ကျမှုများ ရှိသည်ဟု ပြောပြကြပါသည်။

“၂၀၁၄ ခုနှစ်တုန်းက ကျမ ကိုယ်ဝန် တစ်ခါ ပျက်ကျဖူးတယ်။ ကျမ ထင်တာကတော့ ကျမ ကိုယ်ဝန်ရှိစရာ ငှက်ပျောစိုက်ခင်းထဲ အလုပ်သွားလုပ်လိုက်လို့ ဖြစ်မယ်။ အဲဒီ စိုက်ခင်းမှာ နေ့စားအလုပ်သမားအနေနဲ့ ကျမ တစ်ပတ်လောက် သွားလုပ်တယ်။ ပြန်လာတော့ တစ်ကိုယ်လုံး အရမ်းကိုက်ခဲလာတယ်။ အဲဒါနဲ့ ကျမယောက္ခမက အနိပ်ခံဖို့ အကြံပေးတယ်။ အဲဒါနဲ့ ကျမ ဆေးခန်းသွားပြီး အခြေအနေ သွားစစ်ဆေးကြည့်တော့ ကလေးက အထဲမှာ [ကျမကိုယ်ထဲမှာ] သေနေပြီဆိုတာကို သိလိုက်ရတယ်။” **ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

နေရပ်ပြန်ချိန်တွင်ပညာရေးနှင့်ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုဆိုင်ရာ အရည်အချင်းများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေရသော ကာလအတွင်း အကောင်းဆုံးဖြစ်သော ပညာရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အလမ်းများထဲမှ တချို့မှာ စံချိန်မီ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် သင်တန်းဆင်းဆရာ/ဆရာမများဖြင့် ထိုင်း-မြန်မာနယ်စပ်တွင် ဖွင့်လှစ်ထား

သော မူလတန်း၊ အလယ်တန်း၊ ၁၀-တန်းလွန်ကျောင်းများနှင့် စံချိန်မီ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် သင်ကြားပြီး သင်တန်းဆင်း ဆရာ/ဆရာမများကိုပါ ခန့်ထားသည့် EAO များလည်ပတ်သည့် ကျောင်းတချို့အပါအဝင် ပိုမို စည်းရုံး

စုစည်းမှု ကောင်းသော စံချိန်စံနှုန်း ပြည့်ဝသော အစိုးရ ကျောင်းများမှ မဟုတ်သည့် ပညာရေးပင် ဖြစ်ပါသည်။¹⁶⁶ နေရပ်ပြန်သူများအတွက် တိကျသော စိန်ခေါ်မှုတစ်ခုမှာ ထိုကျောင်းများမှ ထုတ်ပေးသည့် ပညာရေးဆိုင်ရာ အောင်လက်မှတ်များနှင့် ကျန်းမာရေးလုပ်သား၏ အရည်အချင်းများကို အသိအမှတ်ပြုပေးရေးနှင့် အလားတူ အခြားထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသည့် နေရာများမှ EAO လည်ပတ်သော ကျောင်းများနှင့် အရပ်ဘက် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းလည်ပတ်သော ကျောင်းများမှ အောင်လက်မှတ်များကိုပါ အသိအမှတ်ပြုရေး ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာအစိုးရသည် ယင်းကဲ့သို့သော သမားရိုးကျ မဟုတ်သည့် ကျောင်း များမှ ထုတ်ပေးသောလက်မှတ်များကိုအသိအမှတ်ပြုခြင်းမရှိပါ။ ဤအချက်က နေရပ်ပြန်မည့် ကျောင်းသားများ အတွက် မြန်မာအစိုးရ ကျောင်းများ၌ သင့်တော်သော အတန်းပညာ တက်ရောက်နိုင်စွမ်းနှင့်/ သို့မဟုတ် တက္ကသိုလ် တက်ရန် လျှောက်ထားနိုင်ရေးတွင် သက်ရောက်မှုရှိပြီး ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏

အနာဂတ်မျိုးဆက် အတွက် အရည်အသွေးရှိသော ပညာရေး အခွင့်အလမ်းများ ပေါ်ထွန်းလာစေရန် နှစ်ပေါင်းများစွာ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခဲ့မှုကို ချီးနှိမ်ဖယ်ရှားလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။¹⁶⁷ ထိုကျောင်းများမှ ဆရာ/ ဆရာမများမှာလည်း ၎င်းတို့၏ အရည်အချင်းများကို အသိအမှတ် ပြုခံထားရခြင်းမရှိသည့်အတွက် အစိုးရကျောင်းများတွင် အလုပ်ရနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။ တချို့သော အရပ်ဘက် လူထုအဖွဲ့အစည်းများက ဒုက္ခသည်နှင့် ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမား ကျောင်းများမှ ကျောင်းသူ၊ ကျောင်းသားအချို့ကို မြန်မာအစိုးရကျောင်းများသို့ လွှဲပြောင်းအပ်နှံနိုင်သည့် တိုးတက်မှု တချို့ ရှိသော်လည်း ယင်းသည် နိုင်ငံအဆင့် လွှမ်းမိုးမှုရှိသည့် မူဝါဒကို အခြေခံသော ရလဒ်တစ်ခု မဟုတ်ဘဲ ယင်းအဖွဲ့အစည်းများနှင့် သက်ဆိုင်ရာ ဒေသန္တရ ပညာရေး အရာရှိများ၏ ယခင်ရှိနှင့်ပြီးသား ဆက်ဆံရေးအပေါ် မူတည်၍ လွှဲပြောင်းနိုင်ခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။

ကျမတို့အနေနဲ့ နေရပ်ပြန်မယ်ဆိုရင် ကျမတို့ရဲ့ပညာရေးကို အသိအမှတ်ပြုစေချင်တယ်။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ ကျမတို့ ပြန်ရင် ကျောင်းသား အတော်များများက သူတို့ပညာရေးကို ဆက်ကြမယ်။ အဲဒီလိုပဲ တချို့ဆရာ၊ ဆရာမတွေကလည်း သူတို့အလုပ်ကို သူတို့ ဆက်လုပ်ချင်ကြတယ်။ အဲဒါတွေ ဆက်ရှိဖို့ဆိုရင် အစိုးရအနေနဲ့ ကျမတို့ရဲ့ပညာရေးစနစ်ကို အသိအမှတ်ပြုဖို့လိုတယ်။ အဲဒီလိုမှ မဟုတ်ဘူးဆိုရင်တော့ ကျမတို့အတွက် တော်တော်ခက်လိမ့်မယ်။ အနာဂတ်မှာ ကျမတို့ [တိုင်းရင်းသား] ပညာရေးစနစ် ဒါမှမဟုတ် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို နိုင်ငံတကာစံနှုန်း မီစေချင်တယ်။ အဲဒီလိုပဲ နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းကလည်း ကျမတို့ [တိုင်းရင်းသား] ပညာရေး သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို အသိအမှတ်ပြုစေချင်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသမီးတစ်ဦး

166 Su-Ann Oh, "Education in Refugee Camps in Thailand: Policy, Practice and Paucity," Background Paper: Education For All Global Monitoring Report 2011. Available at <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001907/190709e.pdf>. Kim Jolliffe and Emily Speers Mears, "Strength in Diversity: Towards Universal Education in Burma/Myanmar's Ethnic Areas," The Asia Foundation, October 2016. Available at <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2016/10/Strength-in-Diversity-Toward-Universal-Education-Burma/Myanmar-Ethnic-Area.pdf>.

167 Karen Refugee Committee Education Entity, Karenni Education Department, Karen Education Department, Karen Teachers Working Group, and Karen Women's Organization, "Refugee Student Transition: Policy Position and Program Recommendations," October 2015. Available at http://themimu.info/sites/themimu.info/files/documents/Report_Refugee_Student_Transition_Policy_Position_Program_Recommendations_Oct2015.pdf.

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုအတွင်း အများအပြားမှာ ကဏ္ဍ အမျိုးမျိုးမှ ကျန်းမာရေးလုပ်သားများအဖြစ် လေ့ကျင့် သင်ကြားထားခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့၏ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းကို နှစ်ပေါင်းများစွာ ဝန်ဆောင်မှု ပေးနေခဲ့ကြပါသည်။ မြန်မာ အစိုးရ၏ ကျန်းမာရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် KNU ၏ အစိတ် အပိုင်းဖြစ်သော¹⁶⁸ ကရင်ကျန်းမာရေးနှင့် လူမှုဖူလုံရေးဌာန

တို့မှ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း အစီအစဉ်ချထားသည့် ကဏ္ဍမှ လွဲ၍ တချို့သော ကျန်းမာရေးလုပ်သားများကို အသိ အမှတ်ပြုထားသော်လည်း အခြားများစွာသော အရည် အချင်းရှိသည့်သူများမှာ နေရပ်ပြန်လျှင် ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှု ကဏ္ဍ၌ အလုပ်ရနိုင်မည့် အခွင့်အလမ်း မရှိဘဲ ဖြစ်နေပါသည်။¹⁶⁹

ပညာရေးနှင့်ကျန်းမာရေးလိုအပ်ချက်များအပေါ်သက်ရောက်မှုရှိသည့်အနာဂတ်အစီအစဉ်ချမှတ် ရေးဆွဲမှုများ

၎င်းတို့၏ မူလရွာများတွင် လုံလောက်သော ပညာရေး နှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ရရှိရန် လက်လှမ်းမီနိုင် သည့်အခြေအနေ မရှိသောကြောင့် ၎င်းတို့၏ မူလရွာ များသို့ နေရပ်ပြန်နိုင်ရန်အတွက် ကြိုတင်သတ်မှတ်ချက် တစ်ရပ်အနေဖြင့် စာသင်ကျောင်းနှင့် ဆေးခန်းအသစ်များ ဆောက်ပေးရန် လိုအပ်ကြောင်း တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက မှတ်ချက်ပြုကြပါသည်။ အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခအတွင်းမြေမြှုပ်ခိုင်းများ၊အတင်းအဓမ္မလုပ်အားပေး ခိုင်းစေခံရခြင်းများနှင့် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုများကြောင့် ယင်း အချက်သည် တချို့သော မသန်စွမ်းသူ မိသားစုဝင်များ အတွက် အရေးကြီးပါသည်။ အများစုက ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ အရည်အသွေးများ တိုးတက် ကောင်းမွန်လာစေရေး လုပ်ဆောင်ရန် ကြီးကြီးမားမား လိုအပ်နေသေးကြောင်း သတိပြုမိသော်လည်း တချို့သော

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများကပညာရေးနှင့်ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုများ အလွယ်တကူ လက်လှမ်းမီနိုင်သည့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ မြို့ကြီးများ အများအားဖြင့် ၎င်းတို့၏ ရွာ ဟောင်းများအနီး သို့မဟုတ် ၎င်းတို့ လက်ရှိ ခိုလှုံနေသော နေရာများအနီးသို့ ရွှေ့ပြောင်း နေထိုင်လိုကြပါသည်။ တချို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် ဒုက္ခသည် ကလေးများသည် ထိုင်းအစိုးရကျောင်းများတွင် တက်ရောက်နိုင်ကြပြီး မိဘ များက ထိုကျောင်းများတွင်ပင် ဆက်လက် ပညာသင်ကြား စေလိုပါသည်။ မြန်မာအစိုးရကျောင်းများကို ရှောင်ရှား လိုသည့် စိတ်ဆန္ဒကလည်း တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများ အနေဖြင့် မည်သည့်နေရာနှင့် မည်သည့်အချိန်တွင် နေရပ် ပြန်မည်ဟူသော ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ်တွင် သက်ရောက်မှု ရှိပါသည်။

ကျမ ဒီမှာဆက်နေရင် ကျမ ကလေးတွေ ပညာတတ်လိမ့်မယ်။ ကျမ ပြန်ရင်တော့ ပညာရေး ရဖို့က ဒီမှာလို လွယ်မှာ မဟုတ်ဘူး၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုလည်း အဲဒီအတိုင်းပဲ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

168 In August 2017, 31 ethnic health workers trained in a joint training by the Karen Department of Health and Welfare and the Burma/Myanmar Ministry of Health received certificates allowing them to practice in Burma/Myanmar. Karen News, "Ethnic Health Workers Complete Approved Government and Karen Health Training," 11 August, 2017, <http://karennews.org/2017/08/ethnic-health-workers-complete-approved-government-and-karen-health-training/>.
169 Karen News, "Karen Health Workers Push for Recognition," 8 October, 2013. Available at <http://karennews.org/2013/10/karen-health-workers-push-for-recognition/>.

“

တကယ်လို့ ဖြစ်နိုင်မယ်ဆိုရင် ရွာကို ပြန်တာထက် ဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းနဲ့ ကျောင်းတွေသွားဖို့ လွယ်ကူတဲ့ မြို့အနီးအနားမှာ အိမ်ဆောက်ပြီး နေချင်တယ်။ ဘယ်လိုပဲဖြစ်ဖြစ် ကျမ ကလေး တွေရဲ့ပညာရေးကို ဦးစားပေးပြီး လုပ်ရမယ်။ အဲဒါမှ ကျမ ကလေးတွေရဲ့ ကျန်းမာရေးနဲ့ ပညာရေးက အလားအလာ ကောင်းမယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

ကျနော့်ကလေးတွေအားလုံးကို [EAO] ကျောင်းကိုပဲ သွားစေချင်တယ်။ သူတို့ မြန်မာကျောင်း သွားရင် ဘာမှ တိုးတက်လာမှာ မဟုတ်ဘူး။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

အပစ်ခတ်ရပ်စဲရေး ကာလအတွင်း နိုင်ငံ၏ တချို့သော ဒေသများတွင် မြန်မာအစိုးရ၏ ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး ဝန်ဆောင်မှုများကို ပဋိပက္ခ သက်ရောက်နေသော နယ်မြေ ဒေသများ အတွင်းထိ တိုးချဲ့လာခဲ့ပါသည်။ ဤသို့ ချဲ့ထွင်မှု ကို ထိုအချိန်က နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်များက ပံ့ပိုးပေးခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပြီး မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် ၎င်းတို့၏ ထိန်းချုပ်မှုကို ကျယ်ပြန့်စေရန်နှင့် တိုင်းရင်း သား လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများ၊ EAO များနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိသည့် တိုင်းရင်းသား ဝန်ဆောင်မှုပေးသူများ ကို ဘေးဖယ် ချိုးနှိမ်ရန်အတွက် နိုင်ငံရေး လက်နက်တစ်ခု သဖွယ် အသုံးပြုနေသည်ဟု ဒေသခံ လူထုအသိုင်းအဝိုင်း က ရှုမြင်ကြသည်။¹⁷⁰ ဖက်ဒရယ်စနစ် တည်ဆောက်ရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် လက်ရှိ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းနေဆဲ အခင်း အကျင်းအောက်တွင် ဒေသန္တရ ပညာရေးအပေါ် ထင်ထင်

ရှားရှား ထိန်းချုပ်ခြင်းဖြင့် အစိုးရ၏ ဝန်ဆောင်မှုများ ချဲ့ထွင်လာခြင်းသည် ကောင်းကျိုးမပြုသည့်အပြင် လည် ပတ်နေသော ဒေသန္တရစနစ်များကို ထိခိုက်ပျက်စီးစေပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်ကိုလည်း ယုံကြည်မှု လျော့နည်းစေပါ သည်။¹⁷¹ ထို့ပြင် ဒေသခံ အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း များက အစိုးရ တည်ထောင်ထားသော ဆေးခန်းများသည် အလွတ် သက်သက်သာဖြစ်ပြီး ဆေးမှူးဝန်ထမ်းများ သို့မဟုတ် မည်သည့် အထောက်အပံ့စွမ်းမျှ မရှိဟု ထုတ်ဖော် ပြောပြကြပါသည်။ ထိုအစား အစိုးရမှ တိုင်း ရင်းသား ဝန်ဆောင်မှုပေးသူများ ဝင်ရောက် လုပ်ကိုင်ခြင်း ကို တားမြစ်နိုင်ရန်အတွက် ယင်းကို အကြောင်းပြချက် တစ်ခုအဖြစ် အသုံးပြုနေခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။¹⁷² ယင်း နည်းဗျူဟာသည် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှု ရှိသော ဒေသများရှိ ပြည်သူလူထုကို ဆိုးကျိုး သက်ရောက်မှု

170 The Asia Foundation, "Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid and Development," 2017, pp. 7-72. Available at <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/10/ContestedAreasMyanmarReport.pdf>.
171 The Asia Foundation, "Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid and Development," 2017, pp. 57-72. Available at <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/10/ContestedAreasMyanmarReport.pdf>.
172 According to ethnic service providers, they are generally tolerated by the Burma/Myanmar government when they operate in remote areas not accessible to government services. When the government builds a clinic in a certain area, it can argue that the area is covered by government services and thus ethnic service providers are not needed and thus are not allowed to operate there.

ဖြစ်ပေါ် စေသည်သာမက ငြိမ်းချမ်းရေး၊ တန်းတူရေးနှင့် ဖက်ဒရယ်စနစ် တည်ဆောက်ရေးအတွက် အစိုးရ၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် ကတိကဝတ်အပေါ် ယုံကြည်မှုကင်းခဲ့ခြင်းနှင့် သံသယများ ဖြစ်ပေါ်စေမည် ဖြစ်သည်။

လတ်တလောနှစ်များတွင် ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး စနစ်များ တိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေရန် ဦးတည်၍ ဒေသခံ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အစိုးရ မဟုတ်သော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများမှ ကနဦး ရှေ့ဆောင်မှုများကို အရှိန်အဟုန်ဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့သော်လည်း ယေဘုယျ အားဖြင့်ဆိုရလျှင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ယင်းကဏ္ဍများသည် ဒေသတွင်း အခြားနိုင်ငံများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက များစွာ ဖွံ့ဖြိုးမှု နိမ့်ကျနေပါသေးသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်သူများအနေ ဖြင့် မည်သည့်အချိန်တွင် နေရပ်ပြန်သည် ဖြစ်စေ ပဋိပက္ခ သက်ရောက်သော ဒေသများထဲမှ အခြား ပြည်သူလူထု ကဲ့သို့ ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး လက်လှမ်းမီ ရရှိနိုင်ရန် အတွက် တူညီသောစီမံခန့်ခွဲမှုများကို ရင်ဆိုင်ရမည်သာ ဖြစ်သည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများနှင့် ပဋိပက္ခဒေသ တွင်းရှိ အခြားသူများတွင် အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် မသန်စွမ်းမှု၊ မြေမြှုပ်မိုင်းကြောင့် ကိုယ် လက်အင်္ဂါ ဆုံးရှုံးမှုနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကူညီစောင့်ရှောက်မှု လိုအပ်ချက် စသည့် ကျန်းမာရေးလိုအပ်ချက်

များကို ထုတ်ဖော်ဆွေးနွေးရမည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း ရရှိခဲ့သည့် မပြည့်စုံသော နှင့်/သို့မဟုတ် အသိအမှတ်ပြုခြင်း မခံရသော ကျောင်း တက်ရမှုနှင့် ကျန်းမာရေးပြဿနာများအပါအဝင် ထွက် ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု၏ ရေရှည် သက်ရောက်မှုများသည် ထပ်တိုးစိန်ခေါ်မှုများအဖြစ် ရှိနေမည် ဖြစ်သည်။ ဤစီမံ ခေါ်မှုများကို ပဋိပက္ခသက်ရောက်မှု ရှိသော ဒေသများ အတွက် ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးစနစ်များနှင့် လုပ်ငန်း အစီအစဉ်များ ရေးဆွဲသောအခါတွင် ထည့်သွင်း စဉ်းစား ရမည် ဖြစ်သည်။

နေရပ်ပြန်သူများနှင့် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုရှိသော ဒေသ များရှိ အခြားပြည်သူများအတွက် ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး လက်လှမ်းမီ ရရှိနိုင်ရေး တိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေမည့် နည်းလမ်းတစ်ခုမှာ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများအား ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေး ဝန်ဆောင်မှုများ ပေးနေခဲ့သည့် တိုင်းရင်းသား ဝန်ဆောင်မှုပေးသူများနှင့် အရပ်ဘက် လူထု အဖွဲ့အစည်းများကို ထောက်ပံ့ပေးရန်နှင့် ဖက်ဒရယ် ဒီမိုကရေစီစနစ်ကို အခြေခံသည့် ကျန်းမာရေးနှင့်ပညာရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတစ်ရပ်ကို နိုင်ငံအတွင်း လုပ်ဆောင်သွား ရန် ဖြစ်ပါသည်။

နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် အကူအညီထောက်ပံ့မှု

နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်များအနေဖြင့် နေရပ်ပြန်ရေး သို့ မဟုတ် ပြန်လည်နေရာချထားရေးတွင် ကူညီထောက်ပံ့မှု လိုအပ်ချက်ကို အသိအမှတ်ပြုထားပြီး မိမိဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန်သူများအတွက် သယ်ယူ ပို့ဆောင်ရေးနှင့် သုံးလ စာ စားနပ်ရိက္ခာကို ဒုက္ခသည်စခန်းများမှ နေရပ်ပြန်မည့် သူများအတွက် “နေရပ်ပြန်ရေး ထောက်ပံ့မှုအစီအစဉ်” ၏

အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် ကတိပြုထားပါသည်။¹⁷³ သို့သော်လည်း နေရပ်ပြန်သူများအတွက် ရေရှည်တည် တံ့သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုတစ်ခု ထူထောင်နိုင် ရန် ၎င်းတို့ ရင်ဆိုင်ရမည့် စီမံခန့်ခွဲမှုများ အထူးသဖြင့် အများစုသည် ဆယ်စုနှစ်များစွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ခဲ့ကြရပြီး နေရပ်ပြန်လျှင်လည်း လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး

173 UNHCR, "Supporting Durable Solutions in South-East Myanmar: A Framework for UNHCR Engagement," 15 June, 2013. Avail- able at http://www.burmalibrary.org/docs21/UNHCR-2013-06-Supporting_Durable_Solutions_in_SE_Myanmar-en-red.pdf.

အပေါ်တွင်သာ မှီခိုရမည့်ဖြစ်ရပ်ကို ကြည့်ပါက ယင်း အကူအညီသည် မည်သို့မျှ မလုံလောက်သည်ကို ရှင်းရှင်း လင်းလင်း တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ နိုင်ငံတကာမှ ကူညီထောက်ပံ့မှုကို ပို၍ တိုးမြှင့်ထောက်ပံ့ရန် မဖြစ်နိုင်ပါက အခြားသက်ဆိုင်သူများအနေဖြင့် နေရပ်ပြန်ရေးနှင့် မိမိ ဘာသာမိမိ ဖူလုံနိုင်ရေးအကြား ကွာဟနေသော ကွက် လပ်အား မည်သို့ ဖြည့်တင်းပေးမည်ကို စဉ်းစားဆုံးဖြတ် ရန် လိုအပ်ပါလိမ့်မည်။ အမှန်တကယ်မှာ နေရပ်ပြန်လာ သူများ ရေရှည်တည်တံ့မည့် ဘဝကို ၎င်းတို့ဘာသာ ထူ ထောင်နိုင်ရန် လိုအပ်သော ရင်းမြစ်များအားလုံး ရရှိစေရေး လုပ်ဆောင်ပေးရမည့် အဓိကအကျဆုံး တာဝန်ရှိသူမှာ အစိုးရပင် ဖြစ်ပါသည်။

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု ကာလကြာမြင့်ချိန်ကို ကြည့်ပါ က နေရပ်ပြန်လာသူများ အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ မြေများကို ပြန်လည် ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရမည် ဆိုလျှင်ပင် ၎င်းတို့ပြန်ရ သော မြေများသည် အရည်အသွေးနှင့် မြေဆီအား လျော့ကျနေခြင်းများ အပါအဝင် အောက်ပါ အကြောင်း

အရာ တစ်မျိုး သို့မဟုတ် တစ်မျိုးထက်ပိုသော အကြောင်း များကြောင့် ဖြစ်နေနိုင်ပါသည်။ မြန်မာစစ်တပ်မှ ဖြတ် လေးဖြတ်မှုဝါဒကို အကောင်အထည်ဖော်သည့်အနေ ဖြင့် မီးရှို့ခြင်း နှင့်/သို့မဟုတ် ပြည်သူလူထုကို အတင်း အကျပ် ရွှေ့ပြောင်းစေခြင်း၊ စစ်တပ်နှင့် ပုဂ္ဂလိကပိုင် ကုမ္ပဏီများမှ စိုက်ပျိုးရေးမဟုတ်သည့် ကိစ္စများအတွက် သိမ်းဆည်းအသုံးပြုခြင်း သို့မဟုတ် မြေဆီလွှာ၏ မြေ ဩဇာများကို ခန်းခြောက်သွားစေဖွယ် ရှိသည့် သီးနှံ တစ်မျိုးတည်း စိုက်ပျိုးခြင်းနှင့် မြေလပ်များအဖြစ် နှစ် ပေါင်းများစွာ စွန့်ပစ်ထားခြင်း အစရှိသည်တို့ ဖြစ်ပါ သည်။ ထိုအခြေအနေများထဲမှ တစ်ခုချင်းစီသည် မြေဆီ လွှာ၏ မြေဩဇာများကို လျော့နည်းသွားစေသည့် ဖြစ် နိုင်ခြင်းများဖြစ်ပြီး၊ ရေသွင်းစနစ်များ အစရှိသည့် ပဓာန ကျသော အင်္ဂါရပ်များ ဖျက်ဆီးခံရမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေခြင်းနှင့် အခြားပုံစံများဖြင့် ပျက်စီးမှုများရှိနိုင်ရာ ထိုအခြေအနေ များကို ပြန်လည် ပြုပြင်မွမ်းမံနိုင်ရန်အတွက် အချိန်၊ အမျိုး မျိုးသော ဖြည့်ဆည်းမှုများ၊ လုပ်အားနှင့် ဗဟုသုတတို့ လိုအပ်မည် ဖြစ်ပါသည်။

“

ခင်ဗျားရဲ့မြေပေါ်မှာ [တစ်ယောက်ယောက်က] ငှက်ပျောစိုက်ခင်း လုပ်လိုက်တာနဲ့ အကုန်လုံး နီးပါးကို ဖျက်ဆီးလိုက်သလို ဖြစ်သွားပြီ။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ လက်ရှိ ငှက်ပျောစိုက်ခင်းတွေမှာ မြေဩဇာပဲ ဖြစ်ဖြစ် ပိုးသတ်ဆေးပဲဖြစ်ဖြစ် ဓာတုဆေးဝါးတွေ အရမ်းသုံးထားတော့ တော်တော် ပျက်စီးကုန်တယ်။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကချင်အမျိုးသားတစ်ဦး [ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP များ၏ မြေများတွင် ငှက်ပျောစိုက်ခင်းများ လုပ်ကိုင်နေခြင်းကို ရည်ညွှန်းသည်။]

“

လူတွေ ထွက်ပြေးနေရတာ အချိန်ကာလ အကြာကြီးဖြစ်နေပြီဆိုတော့ သူတို့ရဲ့မြေတွေကို ပစ်ထားတာလည်း နှစ်တွေတော်တော်ကြာနေပြီ။ ၁၀ နှစ်ကျော်လောက်ရှိပြီ ထင်တယ်။ ဆိုတော့ သူတို့ရဲ့ မူလရွာကို မပြန်နိုင်သေးတဲ့လူတွေက သူတို့ရဲ့မြေတွေကို ပြန်ပြုပြင်ပြီး အလုပ် လုပ်ချင်ကြတယ်။ အဲဒီတော့ ရေမြောင်းတွေ လိုတယ်။ အဲဒါမှ မြစ်ထဲက ရေတွေကို လယ်တွေထဲ လွှဲသွယ်နိုင်မယ်။ ပြီးတော့ မြေပေါ်က ခြံတွေရှင်းရမယ်။ အဲဒီလိုမျိုးပေါ့နော်။ မြင်ကြည့်လို့ရတာက တစ်နှစ် ဒါမှမဟုတ်

နှစ်နှစ်လောက် လုပ်ပြီးရင်တော့ လယ်မြေတွေရဲ့ ၅၀ ရာခိုင်နှုန်း ကျော်ကျော်လောက်တော့ ပြန်လုပ် [နိုင်လိမ့်မယ်]နိုင်မယ် ထင်တယ်။ ဒါတွေလုပ်နိုင်ဖို့က ကျနော်တို့ဆီက အကူအညီရရင် သူတို့အတွက် ပိုကောင်းတယ်၊ ပြီးတော့ သစ်ပင်တွေ ရှင်းရမယ့်ကိစ္စလည်း ရှိသေးတယ်၊ ဘာလို့လဲဆိုတော့ တချို့အပင်တွေက မန်ကျည်းပင်လောက် ရှိတယ်။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

လယ်ယာမြေများ စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်နိုင်ရန် မြေပြုပြင် အချိန်ယူနေရသည့် ကာလအတွင်း မိသားစုများအနေဖြင့် ရိက္ခာထောက်ပံ့မှု၊ အခမဲ့ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများ လက်လှမ်းမီနိုင်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ အကယ်၍ ယင်းကဲ့သို့သောထောက်ပံ့မှုများ မရရှိပါက လတ်တလော လိုအပ်သည့်အစားအစာများ ဖြည့်ဆည်းရန်အတွက် ၎င်းတို့၏ လယ်ယာမြေများကို ဈေးပေါပေါဖြင့် ရောင်းချနိုင်သည့် အန္တရာယ်ရှိနေပြီး ပုံမှန် နေ့စားအလုပ်သမားဘဝကို မှီခိုနေရခြင်း သို့မဟုတ် မြို့များသို့ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ကာ အန္တရာယ်များသည့် အခြေအနေတွင် လုပ်အားခ အနည်းအကျဉ်းသာ ရသည့် ပြည်တွင်းရွှေ့ပြောင်း အလုပ်သမားဘဝဖြင့် မြို့ပြဆင်ခြေဖုံးများသို့ ရောက်သွားမည် ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ယေဘုယျအားဖြင့် ကျေးလက်နှင့် မြို့ပြရှိ မြေယာမဲ့ ဆင်းရဲချို့တဲ့မှုများ၏ အခြေအနေ တိုးတက် ကောင်းမွန်လာစေရန်အတွက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများ လိုအပ်နေချိန်တွင် မူလကတည်းက ခံနိုင်ရည်စွမ်းအား နည်းနေသော ထိုလူထုအတွင်းသို့ နေရပ်ပြန်လာမည့်သူများအား ထပ်မံ ပေါင်းထည့်လိုက်သည့် ပုံစံမျိုးကို တတ်နိုင်သမျှ ရှောင်ကြဉ်နိုင်မည့် နေရပ်ပြန်ရေး မူဝါဒများကို ရေးဆွဲရမည် ဖြစ်သည်။¹⁷⁴ ထို့အပြင် သီးနှံ အထွက်ကောင်းသည့် မြေယာတစ်ခုတည်းဖြင့် ရေရှည်တည်တံ့သော စိုက်ပျိုးရေးအသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအတွက် လုံလောက်မည်မဟုတ်ဘဲ မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့ရှိ လယ်သမားများသည် ဈေးကွက်သို့ လမ်းပေါက်ရေး၊ မျှတသော ဈေးနှုန်း သတ်မှတ်မှုရှိရေးနှင့် ရာသီ

ဥတုကို ကြုံကြုံခံနိုင်ရေးတို့အတွက် ရုန်းကန်လှုပ်ရှားနေကြရပါသည်။ နေရပ်ပြန်သူများကို အကောင်းဆုံးသော အစီအစဉ်များဖြင့် ကူညီထောက်ပံ့ပေးသော်လည်း တစ်ပိုင်တစ်နိုင် လယ်သမားများအတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေမည့် ကျယ်ပြန့်သောမူဝါဒများ ယှဉ်တွဲချမှတ်မှု မရှိပါက ၎င်းတို့အား အခြား လယ်သမားများ အလားတူ ခုခံနိုင်စွမ်းအားနည်းသော အနေအထားသို့ ရောက်ရှိစေမည် ဖြစ်သည်။¹⁷⁵

များစွာသော အခြေအနေ ဖြစ်ရပ်များတွင် ၎င်းတို့၏ ရှိနှင့်ပြီးသား အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများအား ပြန်လည်တည်ဆောက်နိုင်ရန်အတွက် ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များသည် တစ်နှစ်တွင် အချိန်ကာလတစ်ခုကြာ လယ်ယာများထဲတွင် ပြန်လည်လုပ်ကိုင်ကြပြီး တစ်ချိန်တည်းတွင် စခန်းအတွင်းရရှိသော ထောက်ပံ့မှု တချို့တစ်ဝက်ကို ဆက်ထိန်းသိမ်းခြင်းဖြင့် ပြင်လွယ် ပြောင်းလွယ်သော အစီအစဉ်များ လုပ်ဆောင်ကြပါသည်။ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးကို အခြေမခံသည့် အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှုများအတွက် ကူညီထောက်ပံ့မှု ကြာရှည်စွာ လိုအပ်ချင်မှ လိုအပ်ပါ လိမ့်မည်။ သို့သော် ဤဖြစ်ရပ်များကို သေချာစွာ ဆန်းစစ်ပြီးနေရပ်ပြန်သူများကိုပံ့ပိုးပေးမည့်အာဏာပိုင်များအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ကျွမ်းကျင်မှုနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိသည့် အလုပ်များ အဆင်သင့်ရှိစေရန် သေချာအောင် လုပ်ဆောင်ပြီး အိမ်ထောင်စု၏ အဓိက ဝင်ငွေရှာသူများအလုပ်ရသည်အထိ ထောက်ပံ့ကူညီမှုများကို ဆက်လက်

174 Transnational Institute, "Re-Asserting Control: Voluntary Return, Restitution and the Right to Land for IDPs and Refugees in Myanmar," Myanmar Policy Briefing No. 20, May 2017. Available at https://www.tni.org/files/publication-downloads/voluntary_return_restitution_and_the_right_to_land_for_idps_and_refugees_in_myanmar.pdf.
175 Transnational Institute, "Re-Asserting Control: Voluntary Return, Restitution and the Right to Land for IDPs and Refugees in Myanmar," Myanmar Policy Briefing No. 20, May 2017. Available at https://www.tni.org/files/publication-downloads/voluntary_return_restitution_and_the_right_to_land_for_idps_and_refugees_in_myanmar.pdf.

ပေးရန်နှင့်အတူ အလုပ်အကိုင် သင်တန်းများကို ပံ့ပိုးပေးရန် လိုအပ်ပါသည်။

အမျိုးသမီး ဦးဆောင်သည့် အိမ်ထောင်စုများ၊ မသန်စွမ်းသူများနှင့် တစ်ဦးတည်း နေထိုင်သည့် သက်ကြီးရွယ်အိုများ အစရှိသည့် ခံနိုင်ရည်စွမ်းအား နည်း၍ ထိခိုက်လွယ်သော မိသားစုများအတွက် လူမှုရေးအထောက်အပံ့နှင့် သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ ပညာရေး အခွင့်အလမ်းများ အပါအဝင် ကူညီထောက်ပံ့မှုများနှင့်

အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုတို့အတွက် စနစ်တကျ စီစဉ်လုပ်ဆောင်ထားသော အစီအစဉ်များ လိုအပ်ပါလိမ့်မည်။ အိမ်ထောင်ဦးစီး အမျိုးသမီးများအပါအဝင် အမျိုးသမီး အတော်များများ အနေဖြင့် စိုက်ပျိုးရေး လုပ်ဆောင်ကြသော်လည်း လူမှုရေးအခွင့်အလမ်းများနှင့် အမျိုးသမီးများ၏ အခန်းကဏ္ဍအပေါ် ထင်မြင်ယူဆချက်များကြောင့် ၎င်းတို့၏ မြေပိုင်ရေး အခွင့်အရေးများနှင့် ဈေးကွက်သို့ လက်လှမ်း မှီနိုင်ရေး အခွင့်အလမ်းများမှာ အမျိုးသားများထက် ပိုမို ကန့်သတ်မှုများ ရှိနေပါသည်။¹⁷⁶

လေးဧကကျော်မြို့သစ်

၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး (KNU)၊ နိပွန်ဖောင်ဒေးရှင်း (Nippon Foundation) နှင့် ကရင်ပြည်နယ်အစိုးရတို့သည် ထိုင်းနိုင်ငံနယ်စပ်အနီးရှိ ကော့ကရိတ်မြို့နယ်တွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် ရှေ့ပြေး စမ်းသပ်မှုတစ်ခုအဖြစ် "စံပြမြို့" စီမံကိန်းကို စတင်ကြပါသည်။ ဤစံပြမြို့သစ်ကို လေးဧကကျော်ဟုခေါ်ပြီး အိမ်ထောင်စု ၁,၇၀၀ ခန့်အား နေရာချထားပေးပါသည်။ ဤသုတေသနအတွက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သော နေထိုင်သူများက နေထိုင်ရမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ရောထွေးသော အမြင်များကို ထုတ်ဖော်ပြောပြခဲ့ကြသည်။ အဓိကကျသော စိန်ခေါ်မှုများမှာ အလုပ်အကိုင် မရှိခြင်း၊ စိုက်ပျိုးစားရန်အတွက် မြေယာမရှိခြင်းနှင့်အတူ ကျောင်းဆရာ/ဆရာမများ နည်းပါးခြင်း၊ လျှပ်စစ်မီး မရှိခြင်းနှင့် ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာအရင်းအမြစ် အနည်းငယ်သာရှိခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် အခွင့်အလမ်း ရှားပါးမှုများကြောင့် တချို့သောနေထိုင်သူများက ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များကို ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများအဖြစ် ထိုင်းနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်ကြသည်ဟု ပြောပြကြပြီး တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူထဲမှ တစ်ဦးဆိုလျှင် ၎င်း၏ခင်ပွန်း ကျန်းမာရေး အခြေအနေအရ ဒုက္ခသည်စခန်းရှိ ဆွေမျိုးတစ်ဦးထံမှ ဆေးဝါးများ ဆက်လက် မှာယူနေရသည်ဟု ရှင်းပြပါသည်။

“ကလေးတွေက ကျောင်းသွားလို့ ရတယ်။ သူတို့ ပညာသင်ဖို့ အခွင့်အလမ်းကောင်းရတယ်။ သူတို့ ၁၀ တန်းအောင်ရင်တော့ တက္ကသိုလ်မှာ စာဆက်သင်လို့ရတယ်။ ဒါပေမယ့် ဒီမှာ ကျောင်းဆရာ/ဆရာမ အလုံအလောက်မရှိဘူး။ နောက်ပြီး ကျောင်းဆရာ/ဆရာမတွေကို လခ ပေးနိုင်ဖို့အတွက် ကျနော်တို့မှာ ပြဿနာရှိတယ်။ တစ်ခါတလေ ကျနော်တို့ ခေါင်းဆောင်တွေနဲ့ မိဘတွေ အတူတူ ပူးပေါင်းလုပ်ကြတယ်။ ပိုက်ဆံစုကောက်ပြီး ဆရာ/ဆရာမတွေကို လခပေးရတယ်။” **လေးဧကကျော်မြို့သစ်တွင်နေထိုင်သူ ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး**

176 Transnational Institute, "Linking Women and Land in Myanmar," February 2015. Available at <https://www.tni.org/en/briefing/linking-women-and-land-myanmar>.

“ကျမတို့ အလုပ်မရှိတာ တော်တော်လေး ကြာပြီ၊ အဲဒီတော့ ကျမအမျိုးသားနဲ့ သားက ဟိုဘက်ကမ်းကို ပြန်သွားပြီး အလုပ်လုပ်ကြတယ်။ ကျမက ကျန်းမာရေး သိပ်မကောင်းတော့ ဒီမှာပဲ နေခဲ့တယ်။” **လေးကေကော်မြို့သစ်တွင်နေထိုင်သူ ဗမာအမျိုးသမီးတစ်ဦး**

“ကျမ အမျိုးသားကို ဆေးကုသဖို့အတွက် ကိုယ့်ဘာသာကိုယ် တာဝန်ယူရတယ်။ ဆေးခန်းက အခုမှ စတင်တုန်း။ ကျမရဲ့ ညီမကနေ တစ်ဆင့် စခန်းထဲက အလကားရတဲ့ ဆေးကို မှာရတယ်။ ဆေးဝါးနဲ့ ဒီပတ်ဝန်းကျင်မှာ လေကောင်းလေသန့်ရတော့ သူ့ကျန်းမာရေး တိုးတက်လာတယ်။” **လေးကေကော်မြို့သစ်တွင်နေထိုင်သူ ဗမာအမျိုးသမီးတစ်ဦး**

လေးကေကော်သို့ သွားရောက်နေထိုင်သူများက ၎င်းတို့တွင် အခြားရွေးချယ်စရာ မရှိသောကြောင့် သွားရခြင်းဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့ မူလနေထိုင်ရာ ရွာများတွင် မိသားစု သို့မဟုတ် မြေယာမရှိသောကြောင့် ထိုနေရာများသို့ မပြန်လိုကြခြင်းအပြင် ဒုက္ခသည်စခန်းနှင့် IDP စခန်းများတွင်လည်း မနေနိုင် တော့သောကြောင့်လည်း ဖြစ်သည်ဟု ပြောပြကြသည်။

“ကျမ ထိုင်းမှာနေဖို့ မှတ်ပုံတင်မရှိဘူး။ ကျမတို့ရွာကို ပြန်ရင်လည်း နေစရာနေရာနဲ့ မြေ မရှိဘူး။ မိဘတွေက ကျမ ငယ်ငယ်လေးကတည်းက ဆုံးသွားကြပြီ။ အဲဒါနဲ့ နောက်ဆုံးတော့ ဒီမှာလာနေဖို့ကို ကျမဘာသာပဲ ဆုံးဖြတ်လိုက်တာ။” **လေးကေကော်မြို့သစ်တွင်နေထိုင်သူ ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

“အမှန်အတိုင်းပြောရရင် ကျမ ကိုယ့်ရွာမှာ ကိုယ်ပြန်နေဖို့ မတတ်နိုင်ဘူး။ ကျမမှာ ဘာမှ မရှိဘူး။ ထိုင်းမှာနေပြီး လုပ်ကိုင်စားသောက်ဖို့ကျတော့လည်း တရားမဝင်ပြန်ဘူး။ ဆိုတော့ ကျမတို့ တရားဝင် နေလို့မရဘူး ဖြစ်နေတယ်။ နောက်တော့ အဲဒီနေရာမှာ လူတွေအတွက် အိမ်တွေ၊ မြေတွေပေးတယ်လို့ ကျမတို့ ကြားတယ်။ ပြီးတော့ အဲဒီမြို့ကိုလည်း ငြိမ်းချမ်းရေး ယူဆောင်လာပေးမယ့် မြို့ဆိုပြီး တင်စားထားတယ်။ နောက်ပြီး အဲဒီမှာ သွားနေတဲ့သူတွေအတွက် နိုင်ငံခြား အထောက်အပံ့တွေ ရှိတယ်လို့ ကြားတယ်။ လူတွေက [NGO၊ INGO၊ ILO နဲ့ ရှေ့နေအဖွဲ့တွေက] ကျမတို့ကို အဲဒီလို ပြောပြတယ်။ အဲဒီတော့ ကျမတို့လည်း ဒီမှာနေဖို့ မျှော်လင့်ချက်အပြည့်နဲ့ ရောက်လာတာ ဖြစ်တယ်။” **လေးကေကော် မြို့သစ်တွင်နေထိုင်သူ ဗမာအမျိုးသမီးတစ်ဦး**

လေးကေကော်တွင် အခြေချ နေထိုင်ပြီးသော တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများနှင့် ထိုမြို့သစ်အကြောင်း ကြားဖူး သူများက ထိုမြို့သစ်တွင် မည်သူများ အခြေချနေထိုင်ရန်အတွက် ရည်ရွယ်ထားခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ - KNU စစ်သားများ၏ မိသားစုများ၊ IDP များ၊ ဒုက္ခသည်များ၊ ဒေသခံနေထိုင်သူများ သို့မဟုတ် အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့် ရောစပ်နေထိုင်သူများ - အနာဂတ်တွင် ထိုမြို့ကို မည်သူ (KNU သို့မဟုတ် အစိုးရ) က အုပ်ချုပ်မည်ဆိုခြင်းနှင့် နေထိုင်သူများအနေဖြင့် ထိုအိမ်များကို ပိုင်ဆိုင်သည် သို့မဟုတ် နေထိုင်ခွင့် ပေးထားရုံမျှသာဖြစ်သည် အစရှိသည်တို့နှင့်ပတ်သက်၍ ရှုပ်ထွေးမှုများ ရှိနေကြောင်းကို

ပြောပြကြပါသည်။ အများစုမှာ ထို နေရာချထားမှု အကြောင်းကို တစ်ဆင့်စကား ကြားပြီးနောက် ရောက်ရှိလာခြင်းဖြစ်ပြီး တချို့မှာ မရွေ့ပြောင်းလာမီ သွားရောက် လည်ပတ်မှုများ လုပ်ဆောင်ကာ အခြေအနေများကို ဆန်းစစ်ပြီးမှ ပြောင်းရွှေ့လာခြင်း ဖြစ်သည်။

“ကျနော် ဒီမှာ လာမနေခင်ကတည်းက လေးကေကော် အကြောင်းကို ကျနော်ဘာသာ ကျနော် လိုက်စုံစမ်းတယ်။ လေးကေကော်အကြောင်း သိရပြီးတဲ့နောက်မှာ ဒီနေရာဟာ ကျနော်အတွက် ဒီမှာရှိတဲ့ ခေါင်းဆောင်တွေနဲ့ အတူတူနေပြီး ပူးပေါင်းပါဝင်လို့ ရမယ့် နေရာဆိုတာ သိလိုက်တယ်။ အဲဒါနဲ့ နောက်ဆုံးတော့ ဒီမှာ လာနေလိုက်တာပဲ။”

လေးကေကော်မြို့သစ်တွင်နေထိုင်သူ ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

စိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေသော်ငြားလည်း တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများစုက ၎င်းတို့နိုင်ငံတွင် ကိုယ်ပိုင်အိမ်များဖြင့် KNU အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် နေထိုင်ခြင်းကို ပျော်ရွှင်ကျေနပ်သည်ဟု ဆိုကြပါသည်။ သို့သော်လည်း အနာဂတ်တွင် အနီးအနား၌ ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်ဖြစ်ပွားမည် သို့မဟုတ် အနာဂတ်တွင် ယင်းမြို့သည် KNU ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် ဆက်မရှိတော့မည်ကို ၎င်းတို့မှ စိုးရိမ်ပူပန်နေကြပါသည်။

“ကျမတို့ ဒီကိုမလာခင်က သူတို့ မြေကွက်ပဲ ပေးမယ်၊ အိမ်တော့ မပေးသေးဘူးလို့ ကျမ ကြားတယ်။ အဲဒီလိုဆိုတော့ ကျမတို့အတွက် မြေကွက်တစ်ကွက်နဲ့ အိမ်ဆောက်ဖို့ အချိန် နည်းနည်းတောင်းတယ်။ ဒီနားက တောထဲမှာ သစ်တွေ၊ ဝါးတွေစုပြီး ကိုယ့်ဘာသာကိုယ် အိမ်ဆောက်မယ်လို့ စဉ်းစားထားတာ။ ကျမတို့အတွက် အိမ်ပေးမယ်ဆိုတာ ကြိုမသိထား ဘူး။ သူတို့က အစစအရာရာ အားလုံးစီစဉ်ပေးပြီး ကျမတို့ကို အိမ်တစ်လုံးထဲမှာ နေရာချပေး တယ်။”

လေးကေကော်မြို့သစ်တွင်နေထိုင်သူ ဗမာအမျိုးသမီးတစ်ဦး

“အဲဒီ [ဒုက္ခသည်စခန်း] မှာ နှစ်အနည်းငယ်လောက် နေပြီးတော့ ကျမ ဒီကို ပြောင်းလာဖို့ ဆုံးဖြတ်လိုက်တယ်။ ကျမ အမျိုးသားက အဲဒီကနေ [ဒုက္ခသည်စခန်း] ဆီးချိုရလာတယ်လေ၊ သူ အဲဒီ [ဒုက္ခသည်စခန်း] မှာ ဆက်နေရင် သေလိမ့်မယ်။ ကျမတို့ အိမ်တစ်လုံး ရမယ်လို့ ကြားတယ်၊ ဒါကြောင့် ကျမတို့လည်း ဝမ်းသာပြီး ဒီကို ရောက်လာတာ။ ဒီကို ရောက်ပြီးတဲ့နောက် သူ့ကျန်းမာရေး တော်တော်ကောင်းလာတယ်။ [ငို၍ ပြောသည်] နောက်ပြီး ကျမသားလေးလည်း ကျောင်းတတ်နိုင်တယ် ဆိုတော့ ကျမ ပျော်တယ်။”

လေးကေကော်မြို့သစ်တွင်နေထိုင်သူ ဗမာအမျိုးသမီးတစ်ဦး

ရည်ရွယ်ချက်၊ နေထိုင်ခွင့်ပြုမည့်သူများနှင့် စီမံအုပ်ချုပ်မှု အခြေအနေ အစရှိသည်တို့နှင့် ပတ်သက်၍ မရှင်းမလင်းနှင့် ရှုပ်ထွေးမှုများ ရှိနေသော်လည်း အခြားသော အလားတူ စီမံကိန်းများကို ဆက်လက်စီစဉ် အကောင်အထည်ဖော် ဆောက်လုပ်နေမှုများ ရှိနေကြောင်း ဖော်ပြမှုများလည်း ရှိပါသည်။

ဥပဒေနှင့်အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ အတားအဆီးများ

နေရပ်ပြန်ရေး အတွက် ဥပဒေနှင့်/ သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေး ပိုင်းဆိုင်ရာ အထောက်အထားနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း၊ ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များ၏ တရားဝင်မှု အထောက်အထားနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း သက်ဆိုင်သော အတားအဆီးများ သို့မဟုတ် အန္တရာယ်များ ရှိနေကြပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ အခြေအနေမှာ ကိုလိုနီခေတ်ကတည်းက ကျင့်သုံးနေခဲ့သည့် ခေတ်နောက်ကျသော ဥပဒေများသည် စာအုပ်များထဲတွင် ရှိနေဆဲဖြစ်ပြီး ယင်းတို့ကို လိုသလို ရွေးချယ် အသုံးပြုနေခဲ့ကြပါသည်။ ဤသည်က မသေချာ မရေရာသော အခြေအနေတစ်ရပ်ကို ဖန်တီးနေပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ တရားဝင် အဆင့်အတန်းကို သေချာမသိရဘဲ နေရပ်ပြန်ရေး ဆုံးဖြတ်ချက်ချရန် ခက်ခဲနေပါသည်။ ဥပဒေများက ၎င်းတို့အပေါ် အရေးယူရန် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမှု အပါအဝင် ဥပဒေကြောင်းအရ ရင်ဆိုင်ရနိုင်သော အန္တရာယ်များကို မသိရပါက ၎င်းတို့အနေဖြင့် နေရပ်ပြန်ရန် လုံခြုံမှု မရှိခြင်းကို ခံစားရမည် ဖြစ်သည်။

ပြည်သူလူထုအနေဖြင့် ၎င်းတို့တွင် ယခင်ကတည်းက တရားဝင်အထောက်အထား စာရွက်စာတမ်းများ ရှိနေခဲ့

ပါလျှင်လည်း ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေခြင်း သို့မဟုတ် ရွာများ မီးရှို့ခံရခြင်း သို့မဟုတ် အဓမ္မလုပ်အားပေး ခိုင်းစေခံရခြင်းမှ လွတ်မြောက်ရန် ရုတ်တရက် ထွက်ပြေးလာရခြင်းကြောင့် အားလုံးကို အမြဲလိုလို ချန်ထားခဲ့ကြရပါသည်။ ထိုအထောက်အထားများကို မည်သို့နည်းဖြင့်မျှ ပြန်လည်ရယူရန် မဖြစ်နိုင်ခြင်းနှင့် ဖျက်ဆီးခံရခြင်းများလည်း ရှိရာ မည်သည့် နေရပ်ပြန်လာမှုမျိုးကိုမဆို ပိုမို ရေရှည်တည်တံ့စေမည့် နိုင်ငံသားဖြစ်မှု၊ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် အခြားပိုင်ဆိုင်မှုများ အစရှိသည်တို့ကို ပြန်လည်ရရှိနိုင်ရန် သို့မဟုတ် သက်သေပြနိုင်ရန် အရေးကြီးသော အထောက်အထားများ ဆုံးရှုံးသွားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တချို့သောသူများအား အများအပြားမှာမူ ဖယ်ကြည့်ခံထားရခြင်းနှင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ နေထိုင်ရာ ကျေးလက် အရပ်ဒေသများ၏ သဘော သဘာဝတို့ကြောင့် မှတ်ပုံတင်နှင့် မွေးစာရင်းစသည့် အထောက်အထားများ အစကတည်းက မရှိခဲ့ဖူးကြသူများ ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ပြင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း မွေးဖွားလာသော ကလေးများသည် တရားဝင်မွေးစာရင်းများ မရှိကြဘဲ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း ရရှိထားသော မွေးစာရင်းများကိုမူ မြန်မာအစိုးရက အသိအမှတ်ပြုခြင်း မရှိပါ။

အင်း အကုန်လုံးက [နိုင်ငံသားကဒ်] ရှိကြပါတယ်။ ဒါပေမယ့် အများစုက တိုက်ပွဲတွေဖြစ်လို့ ကျန်ခဲ့တယ်။ ဖြစ်ဖြစ်ချင်း ကျနော်တို့တွေ အကုန်လုံး အဲဒီနေရာက ချက်ချင်း ထွက်လာခဲ့ကြတာ၊ ကျနော်တို့ အသက်ထက် ဘာကိုမှ ဂရုမစိုက်နိုင်ဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ IDP တအာင်းအမျိုးသားတစ်ဦး

တချို့သောသူများမှာ အစိုးရအား ယုံကြည်မှုနည်းခြင်းနှင့် လိုအပ်သော နောက်ခံသမိုင်းကြောင်း စစ်ဆေးမှုကို ရှောင်ရှားရန်အတွက် အစိုးရမှ ထုတ်ပေးသော မှတ်ပုံတင်ကို

မလျှောက်ထားရန် ရွေးချယ်ကြသည်။ အစိုးရထုတ်ပေးသော မှတ်ပုံတင်ကို ရရှိရန်အတွက် လျှောက်ထားသူ၏ နောက်ခံသမိုင်းကြောင်းကို စစ်ဆေးခြင်း၊ လျှောက်ထားသူ

၏ မိသားစုဝင်များသည် EAO နှင့် ဆက်နွယ်မှု ရှိ၊ မရှိ စစ်ဆေးခြင်း အပါအဝင် အခြားစစ်ဆေးမှုများကို အောင်မြင်ရမည် ဖြစ်သည်။ မိသားစုဝင် တစ်ဦးဦးက EAO အဖွဲ့၏ စစ်သားနှင့် ဆက်နွယ်မှုရှိပါက မှတ်ပုံတင်ထုတ်ပေးမည် မဟုတ်ပါ။

ကျေးလက်ဒေသများတွင် နေထိုင်သည့် တချို့သောသူများသည် ဘယ်သောအခါမျှ မှတ်ပုံတင် မရှိခဲ့ကြဘဲ ၎င်းတို့ဘဝအတွက် မလိုအပ်ဟု ယုံကြည်သောကြောင့် သို့မဟုတ် အတိတ်ကာလတွင် အတင်းအဓမ္မလုပ်အားပေးခိုင်းစေခြင်းနှင့် ပေါ်တာအဖြစ် ခေါ်ဆောင်ခြင်းတို့အတွက် အသုံးချခဲ့သည့် အစိုးရ လုပ်ဆောင်သော စာရင်းကောက်မှုတွင် မပါဝင်လိုသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ယခုအချိန်တွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအနေဖြင့် မှတ်ပုံတင်ရလိုသည်ဆိုပါက နိုင်ငံအတွင်း၌ အနည်းဆုံး ခြောက်လ နေထိုင်နေကြောင်း သက်သေနှင့်အတူ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အများစုတွင် မရှိသည့် အိမ်ထောင်စုစာရင်းကိုပါ ပြရမည် ဖြစ်သည်။ အတိတ်တွင် အစိုးရမှ နေရပ်ပြန်သူများကို မှတ်ပုံတင်ထုတ်ပေးသည့် စီစဉ်လုပ်ဆောင်မှု ရှိခဲ့ပြီး အနာဂတ်တွင် နေရပ်ပြန်လာမည့် သူများအတွက် တူညီသော ဝန်ဆောင်မှုပေးမည် ဆိုသည့် ကျယ်ပြန့်သော ကတိကဝတ် ပြုထားခြင်း မရှိသေးပါ။ မှတ်ပုံတင်ကိစ္စနှင့် ပတ်သက်လာလျှင် ပုံမှန်အားဖြင့် နိုင်ငံသားဟု သတ်မှတ်ခြင်း မခံရသော မွတ်ဆလင်များအတွက် ပို၍ပင် ခက်ခဲနေပါသည်။¹⁷⁷ ဖြစ်ရပ်အားလုံးကို ကြည့်ပါက မှတ်ပုံတင်အသစ် ရရှိထားသော သူများအတွက် ၎င်းတို့၏ တိုင်းရင်းသားကြန်အင်လက္ခဏာ ဖော်ပြခွင့်ကိုလည်း အသိအမှတ်ပြုပေးရမည် ဖြစ်သည်။

နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် ထွက်ပြေးရမှုကလည်း ဥပဒေကြောင်းအရ နောက်ဆက်တွဲ သက်ရောက်မှုများကို ထပ်မံ ဖြစ်ပေါ်

စေပါသည်။ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးအောက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံမှ တရားမဝင် ထွက်ခွာသွားပြီး ပြန်လည်ဝင်ရောက်ရန် ကြိုးစားသူများသည် အထူးသဖြင့် ၎င်းတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံပြင်ပတွင် နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများနှင့် ထိတွေ့ဆက်စပ်သည်ဟု အထင်ခံရခြင်း တစ်ခုတည်းကြောင့် မဟုတ်သော်လည်း လူဝင်မှုကြီးကြပ်ရေး ဥပဒေနှင့် အခြားသော ဥပဒေပုဒ်မများဖြင့် ဖမ်းဆီးခံရနိုင်ပါသည်။¹⁷⁸ ဤကဲ့သို့သော အလားတူ ဖမ်းဆီးမှုမျိုးကို ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှ စ၍ သိထားသည့်အမှုများ မရှိသော်လည်း ထိုသက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေများသည် အသက်ဝင်နေဆဲ ဖြစ်ပြီး ယင်းကို အချိန်မရွေး အသုံးပြုနိုင်သည်။ တချို့ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ဒုက္ခသည်ဟု လူသိရှင်ကြား သတ်မှတ်ဖော်ပြခံရခြင်း၊ ဥပမာအားဖြင့် နေရပ်ပြန်ရေး ပံ့ပိုးပေးသော အဖွဲ့အစည်းများမှ နေရပ်ပြန်ရေးကို လူမှုကွန်ရက်ပေါ်တွင် ဓာတ်ပုံများ လွှင့်တင်ခြင်းမျိုးအား စိုးရိမ် ကြောက်ရွံ့ကြပြီး ၎င်းတို့အနေဖြင့် နေရပ်ပြန်မည်ဟု ဆုံးဖြတ်သည့် အချိန်ရောက်လျှင် တရားဝင်ဖြစ်စဉ်၏ ပြင်ပမှ နေရပ်ပြန်ရန် စီစဉ်လိုကြသည်။ လတ်တလော နှစ်များအတွင်း နေရပ်ပြန်သည့် ဒုက္ခသည်များအား လူဝင်မှုကြီးကြပ်ရေး ဥပဒေဖြင့် ဖမ်းဆီးသည့် တိကျသော ဥပမာများ မပေးနိုင်သော်လည်း အများအပြားက မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဥပဒေများ၏ လိုသလို “ဆန့်လွယ်ကျူးလွယ်သော” သဘောသဘာဝကို ရည်ညွှန်းကာ ၎င်းတို့ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် နေခဲ့ရသည့် အချိန်များနှင့် ဆက်စပ်၍ အဖမ်းဆီးခံရမည်ကို ကြောက်ရွံ့နေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ ပုံမှန်အားဖြင့် ဒုက္ခသည်များသည် EAO များနှင့် ပတ်သက်ဆက်နွယ်နေသည်ဟူသော မြန်မာနိုင်ငံရှိ အများစု၏ အမြင်ကြောင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက မတရားအသင်းအက်ဥပဒေဖြင့် တရားစွဲခံရမည်ကို စိုးရိမ်နေကြသည်။

177 Burma Human Rights Network, "Existence Denied," 26 June, 2018. Available at <http://www.bhrn.org.uk/en/report/1052-burma-reinforces-muslims-statelessness-as-thai-migrant-registration-deadline-looms.html>.
178 Immigration and Refugee Board of Canada, "Myanmar: Treatment of Failed Refugee Claimants Who Return to Myanmar, Particularly Those Who Engaged in Political Activities While Outside Myanmar," 7 August, 2007. Available at <http://www.refworld.org/docid/47d65467c.html>.

“

လူသိရှင်ကြား ပြန်ရမှာက စိတ်ပူစရာပဲ၊ ဘာလို့လဲဆိုတော့ ကျနော်တို့ ဒီကိုလာတုန်းက ကြေညာ ပြီး လာခဲ့ကြတာ မဟုတ်ဘူး၊ အဲဒီတော့ အခု ကျနော်တို့ပြန်ရင်လည်း လူသိရှင်ကြား မလုပ်ချင်ဘူး။ အဲဒါက ကျနော်တို့ရဲ့ အနာဂတ်မျိုးဆက်ကိုရော၊ ထွက်လာချိန်မှာ ကျန်ခဲ့တဲ့ မိသားစုဝင်တွေကိုပါ ထိခိုက်မှာ ကျနော် စိုးရိမ်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

“

အခု ကျနော် သိချင်တာက မြန်မာပြည်ကို တကယ်ပြန်လို့ရပြီလား။ ကျနော်တော့ မထင်ဘူး။ သူတို့က ကျနော်တို့ကို ပုဒ်မမျိုးစုံနဲ့ တရားစွဲလိမ့်မယ်။ တရားမဝင် နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်တာတို့၊ လက်နက် ကိုင် အဖွဲ့အစည်းတွေနဲ့ ပတ်သက်ဆက်သွယ်တာတို့ စသဖြင့်ပေါ့လေ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ရခိုင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

အခုလောလောဆယ် ပုဒ်မ ၁၃/၁ ဆိုတာ ရှိတယ်၊ တရားမဝင် နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်မှုတို့။ အဲဒီ ဥပဒေကို နေရပ်ပြန်မယ့် ပြည်သူတွေအပေါ် မသုံးသင့်ဘူး။ အဲဒီအကြောင်း ကျနော် ကြားဖူးတယ်။ ဒါပေမယ့် အဲဒီလိုမျိုး တကယ်ဖြစ်နေလား [နေရပ်ပြန်သူများအား ထိုဥပဒေကို အသုံးပြု၍ တရားစွဲဆိုခြင်း]၊ မဖြစ်ဘူးလား ဆိုတာ ကျနော် သေချာမသိဘူး။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် အမျိုးသားတစ်ဦး

အခြား တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများကမူ ပိုမိုတိကျသော ဥပဒေ ရေးရာ စိုးရိမ်မှုများရှိကြသည်။ တချို့က နိုင်ငံရေး တက်ကြွ လှုပ်ရှားမှုများကြောင့် ဝရမ်းထုတ်ခံထားရမှုမှ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ရဲများ သို့မဟုတ် စစ်တပ်လက်မှ တရားမဝင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ခြင်း အထူးသဖြင့် နိုင်ငံ ရေး တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ၊ အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေး ခိုင်းစေခံရခြင်းနှင့် ပေါ်တာဆွဲခံရခြင်းမှ ထွက်ပြေးတိမ်း ရှောင်သူများ ဖြစ်ကြသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများ အပြားက နေရပ်ပြန်ချိန်တွင် လက်ရှိ အသက်ဝင်နေသေး သော ဝရမ်းများ သို့မဟုတ် လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့ဝင်များနှင့် ဆက်စပ်သော အန္တရာယ်များအား ကြောက်ရွံ့ ရမှုကို ထုတ်

ဖော် ပြောပြကြသည်။ စစ်တပ်အနေဖြင့် လွန်ခဲ့သည့် နှစ် ပေါင်းများစွာက အတင်းအဓမ္မ လုပ်အားပေးခိုင်းစေမှုများမှ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ခဲ့ကြသော အရပ်သားပြည်သူများကို ဆက်လက်ရှာဖွေနေဆဲ ဟုတ်၊ မဟုတ်ကို မသေချာသော် လည်း ဥပဒေကြောင်းအရ မသေချာ မရေရာမှုက နေရပ် ပြန်ရေးအတွက် ကြီးမားသော စိုးရိမ်မှုနှင့် အတားအဆီးကို ဖြစ်စေပါသည်။ နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုကြောင့် ပြည်ပရောက် နေသူများနှင့် အလုပ်လုပ်နေသော တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ တစ်ဦးက မြန်မာစစ်တပ်သည် တပ်ပြေးစာရင်း (အတင်း အဓမ္မလုပ်အားပေး ခိုင်းစေခံရသူများ ပါကောင်းပါနိုင် သည်) ကို ဆက်လက်ပြုစုထားမည့် အနေအထား ရှိနိုင်ပြီး

ဖမ်းဆီးနေသည်ဆိုသောဖြစ်ရပ်များ မကြားသိရသော် ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ဆိုပါသည်။
လည်း နေရပ်ပြန်သူများရင်ဆိုင်ရမည့် အန္တရာယ်တစ်ခု

“

ကျနော်က ပေါ်တာ ပြေးလာတာဆိုတော့ တကယ် ပြန်ရမယ်ဆိုရင် ကျနော်မှာ စိုးရိမ်ပူပန်မှု ရှိတယ်။ ကျနော်က သူတို့ဆီက သေနတ်တောင် ယူလာခဲ့တာ။ အဲဒီတော့ ကျနော် ပြန်ရင် အချိန်မရွေး အဖမ်းခံရနိုင်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ပအိုဝ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျနော် ရွာကို မပြန်ဘူး၊ ဘာလို့လဲဆိုတော့ ကျနော် မပြန်ရဲလို့။ အစိုးရက ကျနော်ကို သတင်းစာ ထဲမှာ ဝရမ်းပြေးအဖြစ်နဲ့ ကြေညာထားပြီးသား။ ကျနော် မပြန်ချင်ဘူး၊ ပြန်လို့လည်း မဖြစ်ဘူး။”

မွန်ပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသားတစ်ဦး

တချို့သော တွေ့ဆုံမေးမြန်းခံရသူများက တိုင်းရင်းသား စိုးရိမ်ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။
လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များမှ ခြိမ်းခြောက်မှုနှင့် ဖမ်းဆီးမှုကို

“

ကျနော်တို့ အခုပြန်ရင် RCSS/SSA က သူတို့ စစ်သားစုဆောင်းတဲ့အချိန်မှာ ကျနော်တို့ သားတွေကို ထည့်မပေးရင် ကျနော်တို့ကို ဖမ်းကြလိမ့်မယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

တချို့သော တွေ့ဆုံမေးမြန်းခံရသူများက ထွက်ပြေးတိမ်း သော ခြိမ်းခြောက်မှုများနှင့် ဖမ်းဆီးမှုများကို ဖော်ပြကြ
ရှောင်ရမှုမှ နေရပ်ပြန်ရန်ကြိုးစားပြီးနောက် ဖြစ်ပေါ်လာ သည်။

“

ကျမတို့ ရွာကနေ ထွက်သွားပြီးတော့ ၁၉၉၈ ခုနှစ်လောက်မှာ ပြန်ပြောင်းလာတယ်။ ကျမတို့ ပြန်လာတဲ့ ပထမနှစ်ထဲမှာပဲ ဗမာစစ်တပ်က ကျမကို ဖမ်းပြီး ထောင် သုံးနှစ်ချတယ်။ သူတို့က ကျမကို သူပုန်တွေနဲ့ ဆက်သွယ်တယ် [ဗတရားအသင်းအက်ဥပဒေကို ချိုးဖောက်တယ်] ဆိုပြီး စွပ်စွဲတယ်။ ကျမကို ဖမ်းပြီး ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်တယ်။ ကျမ တရားရုံးမှာ တရားရင်ဆိုင်ပြီးတော့ ကျမကို

ထောင်ဒဏ် သုံးနှစ်ဆိုပြီး ချလိုက်တယ်။ အဲဒါ ၁၉၉၈ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလမှာတုန်းက ဖြစ်ခဲ့တာ။ အဲဒီတုန်းက ဒီရွာက ငါးယောက် ခြောက်ယောက်နဲ့ တခြားရွာက လူတွေလည်း ပါတယ်။ ထောင်ထဲက ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုတွေကြောင့် လူ နှစ်ယောက် သုံးယောက် သေသွားတယ်။ သူတို့ ပြန်မလာနိုင်တော့ဘူး။ တချို့လူတွေက ဒီမှာ ဆက်မနေရဲကြတော့လို့ ဒုက္ခသည်စခန်းထဲကို ပြောင်းသွားကြတယ်။”

ကရင်နီပြည်နယ်ရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ကရင်နီအမျိုးသမီးတစ်ဦး

နေရပ်ပြန်ရေး အခြေအနေအောက်တွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ စိုးရိမ်ကြောက်ရွံ့ကြသည့် အသုံးအများဆုံး ဥပဒေများထဲမှ တစ်ခုမှာ ၁၉၀၈ ခုနှစ် မတရားအသင်းအက်ဥပဒေပုဒ်မ ၁၇ ဖြစ်ပါသည်။ ၁၉၀၈ ခုနှစ်တွင် အသက်ဝင်ခဲ့သော ခေတ်နှင့် ကိုက်ညီမှု မရှိတော့သည့် မတရားအသင်း အက်ဥပဒေအရ အရပ်သားပြည်သူများနှင့် လက်နက်ကိုင် တိုက်ခိုက်သူများသည် “တရားမဝင်သော အဖွဲ့အစည်း” နှင့် ပတ်သက်ဆက်နွယ်မှုကြောင့် အဖမ်းခံရနိုင်ပြီး ဤ တရားမဝင် အဖွဲ့အစည်းဆိုသည့် အစိုးရ၏ သတ်မှတ်ချက်မှာ မမြင်ကွယ်ရာတွင် လုပ်ထားခြင်းဖြစ်ကာ အနည်းဆုံးအနေဖြင့် NCA ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော EAO များ၊ စစ်တပ်၏ ချိုးဖောက်မှုများကို ဆန့်ကျင်တိုက်ခိုက်နေသော အခြား နိုင်ငံရေး သို့မဟုတ် လူ

အခွင့်အရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင်သည်ဟု သိရှိထားပါသည်။¹⁷⁹ သို့သော် ဤအန္တရာယ်ကို ရင်ဆိုင်ရသည်မှာ လက်ရှိ သို့မဟုတ် ယခင် လက်နက်ကိုင် တိုက်ခိုက်သူများသာမကဘဲ EAO များနှင့် ပတ်သက်သည်ဟု အမြဲလိုလို မြန်မာစစ်တပ်မှ စွပ်စွဲခြင်းကို ခံနေရသည့် အရပ်သားပြည်သူများလည်း ပါဝင်ပါသည်။ ဤဥပဒေအောက်၌ လတ်တလော ဖမ်းဆီးခံနေရသူများထဲတွင် EAO များ၏ လှုပ်ရှားမှုများကို ဖော်ပြခဲ့သည့် သတင်းထောက်များအပြင်¹⁸⁰ အထူးသဖြင့် ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းရှိ EAO များနှင့် ပတ်သက်မှုမရှိဟု ငြင်းဆန်ထားသည့် IDP များ အပါအဝင် အရပ်သားပြည်သူများလည်း ပါဝင်ပါသည်။¹⁸¹

ပုဒ်မ ၁၇ ရှိနေသေးသရွေ့ ကျနော်တို့ မပြန်ရဲဘူး။ နေရပ်ပြန်ရေး ဖြစ်စဉ်နောက်မှာ သူတို့က ဒီပုဒ်မနဲ့ အချိန်မရွေးပြန်ဖမ်းနိုင်တယ်။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ တစ်ချိန်တုန်းက ကျနော်တို့ လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းတွေနဲ့ ပတ်သက်ခဲ့ဖူးတာကိုး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

179 The Unlawful Associations Act (India Act XIV, 1908), 11 December, 1908. Available at http://www.burmalibrary.org/docs09/UNLAWFUL_ASSOCIATIONS_ACT.pdf. EAOs who signed the NCA have been de-listed from the list of Unlawful Associations (Aik Sai, “3 of 8 Ethnic Groups Delisted from Unlawful Associations Act,” Mon News, 3 October, 2015. Available at <http://monnews.org/2015/10/13/3-of-8-ethnic-groups-delisted-from-unlawful-association-act/>. Ei Ei Toe Lwin, “Mon and Lahu Armed Groups Removed from Blacklist,” Myanmar Time, 12 February, 2018. Available at <https://www.mmtimes.com/news/mon-and-lahu-armed-groups-removed-blacklist.html>).

180 FORUM-Asia, Progressive Voice and Swedish-Burma Committee, “Joint Statement: Myanmar Authorities Must Immediately Release and Drop Charges Against Three Detained Journalists,” 14 July, 2017. Available at <https://www.forum-asia.org/?p=24400>.

181 Asian Legal Resource Centre and Asian Human Rights Commission, “Cases under the Unlawful Associations Act 1908 Brought against People Accused of Contact with the Kachin Independence Army,” January 2013. Available at <http://www.humanrights.asia/news/press-releases/AHRC-PRL-002-2013/>.

သူတို့အနေနဲ့ စစ်တပ်က မောင်းထုတ်မှာ၊ စော်ကားနှောင့်ယှက်မှာကို ကြောက်ကြတယ်။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ ဒါက မြန်မာစစ်တပ်က ကျင့်သုံးတဲ့ နည်းဗျူဟာတွေထဲက တစ်ခုပဲလေ။ ခင်ဗျားက ပြောမယ်၊ ခင်ဗျားက စစ်သားမဟုတ်ပါဘူးလို့ ဒါပေမယ့် သူတို့က ခင်ဗျား ညီအစ်ကိုဝမ်းကွဲတွေ၊ ဦးလေး၊ အဒေါ်တွေက ကရင်စစ်တပ်မှာ ရှိနေတာပဲ မဟုတ်ဘူးလားဆိုပြီး ဖမ်းနိုင်တယ်။ လူတော်တော်များများက အဲဒါကို ကြောက်တယ်။ မြန်မာစစ်တပ် ထိန်းချုပ်ထားတဲ့ ဒေသမှာနေရင် အဲဒါက ပြဿနာတစ်ခုပဲ။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ဥပဒေကြောင်းအရ သေချာရေးရာမှုသည် တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေး၏ အရေးကြီးသော ကဏ္ဍဖြစ်ပြီး သတ်မှတ် ထားသော အချက်များနှင့် သက်ဆိုင်သည့် ဥပဒေ ပိုင်းဆိုင်ရာ အန္တရာယ်များအား လက်တွေ့ကျကျ ဆန်းစစ်မှု အပေါ် အခြေခံ၍ အရပ်သားပြည်သူများ အနေဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချနိုင်မှုကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုနှင့် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုရှိသော ဒေသများတွင် ယေဘုယျ အားဖြင့် အရပ်သား ပြည်သူများသည် ၎င်းတို့အပေါ် အသုံး ပြုနိုင်သည့် မမြင်နိုင်သော ဥပဒေများစွာ ရှိနေခြင်းကြောင့်

အချက်အလက် ကြိုတင်သိရှိပြီးမှ ပြုလုပ်ရမည့် ဆုံးဖြတ် ချက်များကို လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်း မရှိပါ။ ထွက်ပြေးတိမ်း ရှောင်ရသူများအတွက် ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ ဖြေရှင်းပေး ခြင်းအဖြစ် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးခြင်း၊ ၎င်းတို့အား အခြားဥပဒေပုဒ်မများ အထူးသဖြင့် လူဝင်မှုကြီးကြပ်ရေး ဥပဒေနှင့် မတရားအသင်းအက်ဥပဒေတို့ဖြင့် တရားစွဲဆို ခြင်း မပြုရန်ကို အခြားသော ဥပဒေဆိုင်ရာ အာမခံမှုများ လုပ်ဆောင်ပေးရမည်ဖြစ်ပြီး မိမိဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန် ရေးအတွက် အလွန်ရေးကြီးသော လုပ်ဆောင်ရမည့် အနေ အထားများ ဖြစ်ပါသည်။

ပြန်လည်ပေါင်းစည်းနေထိုင်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ

နေရပ်ပြန်သူများအတွက် ပြင်ဆင်ထားသည့် နေရာများ သည် ကျေးရွာများအတွင်း သို့မဟုတ် အနီးအနားတွင် တည်ရှိသည့် ဖြစ်ရပ်များ၌ လက်ရှိ နေထိုင်နှင့်ပြီးသားသူ များနှင့် မတူကွဲပြားစွာ ဆက်ဆံခံရမည်ကို စိုးရိမ်ကြောင်း တချို့ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ထုတ်ဖော် ပြောပြကြပါ သည်။ အနည်းငယ်သောသူများက ၎င်းတို့၏ ရွာများသို့ အလည်အပတ် ပြန်ရောက်သောအခါတွင် ရန်လိုခြင်း သို့ မဟုတ် သံသယဖြင့် ဆက်ဆံခြင်း ခံရသည်ဟု ပြောပြကြ သည်။ အိမ်ရှင် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများအနေဖြင့် အခြေခံ လိုအပ်ချက်များကို ပြည့်မီရန် ရုန်းကန်နေကြရပြီး ပြင်ပ အကူအညီများ မရရှိချိန်တွင် နေရပ်ပြန်သူများမှာမူ ရက်

ရောလှသော ကူညီထောက်ပံ့မှုများ အစုအပြုံလိုက် ရရှိနေ သည်ဟု ထင်မြင်ခံရပါက တင်းမာမှုများ မြင့်မားလာနိုင် ပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများနှင့် အိမ်ရှင်လူထု အသိုင်းအဝိုင်းများအကြား နားလည်မှုနှင့် ယုံကြည်မှု လိုအပ်ချက်များကို နေရပ်ပြန်ရေး မစတင်ခင်ကတည်းက ကြိုတင်ဆွေးနွေးမှုများ လုပ်ဆောင်ထားရန် လိုအပ်ပါ သည်။ လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းနှင့် အရပ်ဘက်လူထု အဖွဲ့အစည်းများသည် နေရပ်ပြန်မည့်နေရာများ အနီး အနားရှိ ဒေသခံ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများနှင့် အလုပ်လုပ်နေသော အဖွဲ့အစည်း ခေါင်းဆောင်များအကြား အပြန်အလှန်တွေ့ဆုံဆွေးနွေး

မှုများကို စတင် စီစဉ်လုပ်ဆောင်ပေးနေပြီ ဖြစ်သည်။¹⁸² ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော အိမ်ရှင်လူထုအသိုင်းအဝိုင်း တချို့နှင့် ချိတ်ဆက်မိသည့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက အိမ်ရှင် လူထု အများစုအနေဖြင့် ထိုဒေသများတွင် မူလနေထိုင်ခဲ့ သူများကို ပြန်လည်လက်ခံရန်နှင့် ကူညီထောက်ပံ့မှုပေး ရန် လိုလားကြပြီး ထိုရွာများမှ မဟုတ်ဘဲ တူညီသော တိုင်း ရင်းသားအုပ်စုထဲက ဖြစ်လျှင်မူ လိုလားမှု အနည်းငယ် လျော့ကာ အခြား တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများမှ လက်ရှိ ရွာများသို့ လာရောက် အခြေချလျှင်မူ ပြဿနာများ ရှိနိုင် သည်ဟု ဆိုပါသည်။ အိမ်ရှင်လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့်

နေရပ်ပြန်မည့်သူများအတွက် လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်ပေးနေ သော လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများက နေရပ်ပြန်သူ များအတွက် သီးသန့် ကူညီထောက်ပံ့မှုများ ရှိနေသည့်တိုင် ရေစနစ်များ ကောင်းမွန်လာရေး သို့မဟုတ် ပညာရေး သို့ မဟုတ် ကျန်းမာရေး လက်လှမ်းမီရရှိစေရန် လုပ်ဆောင် ပေးခြင်းကဲ့သို့သော အိမ်ရှင်နှင့် နေရပ်ပြန်သူအပါအဝင် အသိုင်းအဝိုင်းတစ်ခုလုံးကို အကျိုးပြုမည့် စီမံဆောင်ရွက် မှုများနှင့်အတူ ပြန်လည်ပေါင်းစည်းနေထိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါက ပို၍ အောင်မြင်မှုရှိမည်ဟု ဖော်ပြကြသည်။

“

ကျနော်တို့ အခုလိုပြန်ရင် ဒီထဲမှာ ဒေသခံ ရွာသားတချို့ပါတယ်။ သူတို့က ကျနော်တို့ကို တစ်မျိုး ဆက်ဆံချင်ကြတယ်။ ကျနော်တို့အနေနဲ့ လူမှုရေးကိစ္စတွေမှာ ဝင်ပါဖို့ဆိုရင် သူတို့က ကျနော်တို့ကို အခွင့်အရေး မပေးတော့ဘူး။ ကျနော်တို့ တော်တော် စိတ်မကောင်းဖြစ်ရတယ်။ သူတို့ကို ကြည့်ရတာ ကျနော်တို့ကို လိုအပ်တယ် ထင်ရပေမယ့် ကျနော်တို့ကို ဘာအကူအညီမှ မပေးစေချင်ဘူး။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

[အထင်သေးတဲ့] ခွဲခြားဆက်ဆံမှုက ရှိနေဦးမှာပဲ။ ကျနော် ရွာကို ပြန်သွားတုန်းက ကျနော်တို့ကို ဒုက္ခသည်စခန်းကမှန်းသိတဲ့ ရွာသားတွေက ကျနော်တို့ကို တစ်ကိုယ်ကောင်းဆန်တယ်။ တခြားနိုင်ငံကို ထွက်ပြေးသွားတယ်။ ဒီမှာရှိနေတဲ့ အခြေအနေတွေကို ဘာမှ မသိဘူးဆိုပြီး ကျနော်တို့ကို ပြောတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ပိုင်းရှိ အိမ်ရှင်လူထု အသိုင်းအဝိုင်းတို့နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ လုပ်ဆောင် ဖူးသည့် တချို့သော တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ကျေးရွာ အချို့တွင် အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေးစနစ်များ ရှိနေပြီး နေရပ်ပြန်သူများနှင့် အိမ်ရှင်လူထု အသိုင်းအဝိုင်းကြား အများအားဖြင့် ပြင်ပမှ လှုံ့ဆော်မှုများကြောင့် ဖြစ်လင့် ကစား တချို့သော ပဋိပက္ခများကို ကြားဝင် ဖျန်ဖြေပေးနိုင်

ခဲ့ပြီး နေရပ်ပြန်လာသူများ အတွက် အသက်မွေးဝမ်း ကျောင်းမှု အခွင့်အလမ်းများနှင့် အကူအညီထောက်ပံ့မှု များကို လုပ်ဆောင်ပေးခဲ့ပါသည်။ ယင်းကဲ့သို့သော စနစ် များသည် တချို့သောဒေသများတွင် ဖြစ်လာနိုင်သကဲ့သို့ မိမိဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန်ရေး ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် အတွက် အားဖြည့် လုပ်ဆောင်သင့်ပါသည်။

182 ဥပမာအားဖြင့် Committee for Internally-Displaced Karen People (CIDKP) ကဲ့သို့သော အဖွဲ့အစည်းတွင် ဒုက္ခသည်နှင့် IDP များနှင့် ဆက်စပ်သော လူထုအခြေပြုအဖွဲ့အစည်း၏ ကိုယ်စားလှယ်များ အပါအဝင် နေရပ်ပြန်နိုင်ခြေရှိသော နေရာများနှင့် ကရင်ပြည်နယ်အတွင်းရှိ အရပ်ဘက် လူထုအဖွဲ့အစည်းများမှ ကိုယ်စားလှယ်များလည်း ပါဝင်ပါသည်။

အိမ်ရှင်လူထုတွေ့ဆီက ခွဲခြားဆက်ဆံတဲ့ တုံ့ပြန်မှုတွေ ရှိနိုင်ပါတယ်။ ဒါပေမယ့် အခုလောလော ဆယ်တော့ သူတို့ထဲက တချို့လောက်ပဲ ဒေသခံအသိုင်းအဝိုင်းနဲ့ မြေယာပြဿနာကြောင့် ပဋိပက္ခ ဖြစ်နေတယ်။ သူတို့ ရွာလူကြီးဆီသွားပြီး အဲဒီပြဿနာကို ဖြေရှင်းကြတယ်။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

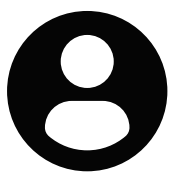
ကရင်နီနေရပ်ပြန်မှုနှင့်ပတ်သက်သောလေ့လာမှု

၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ကရင်နီဒုက္ခသည် နေရာပြန်လည်ချထားရေးနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းအဖွဲ့ (Karenni Refugee Repatriation and Reconstruction Working Group - KnRRWG) သည် (ဘန် မိုင်နိုင်ဆွိုင်နှင့် ဘန် မဲဆူရင်) ကရင်နီဒုက္ခသည်စခန်း အမှတ် (၁) နှင့် အမှတ် (၂) မှ နေရပ်ပြန်သွားသည့် မိသားစု ငါးစုအား စောင့်ကြည့်လေ့လာမှုတစ်ခု လုပ်ဆောင်ထားပါသည်။ ထိုလေ့လာချက်အရ နေရပ် ပြန်မည့် နေရာများကို ကြိုတင်စုံစမ်းလေ့လာခြင်းနှင့် အိမ်များဆောက်လုပ်ခြင်း စသည့် ပြင်ဆင်မှုများ လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့်တိုင် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု၊ မြေယာ၊ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှု၊ နေထိုင်မှု သက်သေအထောက်အထား၊ မှတ်ပုံတင်ရရှိရေးနှင့် ရပ်ပိုင်းနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လုံခြုံမှုများနှင့် ပတ်သက်သော စိန်ခေါ်မှုများစွာကို ရင်ဆိုင်ကြရသည်။ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် မွေးဖွားသည့် ကလေး များအတွက် အထူးသဖြင့် မှတ်ပုံတင်ရရှိရန်အတွက် စိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေပြီး ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် ကျောင်းတက်ခဲ့သော ကလေးများမှာလည်း အစိုးရကျောင်းများရှိ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် ဘာသာစကား အခက်အခဲများကြောင့် ခက်ခက်ခဲခဲ ရုန်းကန်နေကြရသည်။ နေရပ်ပြန်သူများက ၎င်းတို့အနေဖြင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ကုန်ကျစရိတ် သို့မဟုတ် မြေကွက်ဝယ်နိုင်ရန်အတွက် မစွမ်းဆောင်နိုင်ကြဘဲ အများအပြားမှာလည်း ၎င်းတို့ကလေးများ၏ ပညာရေးအတွက် ကျောင်းစရိတ်နှင့် အခြား ကုန်ကျစရိတ် များကို မထောက်ပံ့ပေးနိုင်ကြောင်းကို ထုတ်ဖော်ပြောပြကြသည်။

တစ်ဦးချင်း ဆန္ဒအလျောက်ရွေးချယ်မှု

ကနဦးဖော်ပြခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများ ဖြစ်သော လုံခြုံရေး၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု၊ ပညာရေးနှင့် ကျန်းမာရေးတို့အားလုံးသည် ရေရှည်တည်တံ့သော နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် လိုအပ်ချက်ကို မေးမြန်းရာတွင် တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခဲ့သူ အများစုက ဖော်ပြခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများ ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် မည်သည့်နေရာသို့ ပြန်မည် သို့မဟုတ် အခြားတစ်နေရာသို့ ရွှေ့ပြောင်းမည် ဟူသော ဆုံးဖြတ်ချက်သည် ဆန္ဒစွဲကင်းမှုနှင့် ယုတ္တိရှိမှု အကြောင်း အချက်များအပေါ်တွင်သာ အခြေခံနေခြင်း မဟုတ်ပါ။ အနာဂတ်အတွက် စဉ်းစားရာတွင် အခြားသော အခြေခံအကြောင်းအရာရှုထောင့် အများအပြား ရှိနေသည်ဟု တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ရှင်းပြကြပြီး ထိုအထဲတွင် တချို့နေရာများအပေါ် သံယောဇဉ်နှင့် တွယ်တာမှုများ၊ အသိုင်းအဝိုင်း၏ စည်းနှောင်မှုများ၊ ၎င်းတို့နှင့် ကလေးများ၏ အနာဂတ်အတွက် မျှော်လင့်ချက်နှင့် ရည်မှန်းချက်များ၊ ၎င်းတို့ မူလရွာများနှင့်/သို့မဟုတ် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရချိန် တွေ့ကြုံခံစားခဲ့ရသော ဒဏ်ရာများမှ ရရှိခဲ့သည့်

အပျက်သဘောဆောင်သော ခံစားချက်များ စသဖြင့်တို့ ပါဝင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤကဲ့သို့သော တိုင်းတာ၍ မရသည့် အခြေခံအကြောင်းအရာများကိုလည်း အသိအမှတ်ပြုရန် အရေးကြီးပါသည်။ မိမိဆန္ဒအလျောက်ဟု ဆိုရာတွင် ဓမ္မဓိဋ္ဌာန်ကျသော အခြေအနေများနှင့် ပြည့်စုံသည့်တိုင် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းစီအနေဖြင့် မိမိတို့ မူလနေထိုင်ရာ ရွာများသို့ နေရပ်မပြန်ရန် ရွေးချယ်နိုင်ပြီး အကယ်၍ ဓမ္မဓိဋ္ဌာန်ကျသော အခြေအနေများ မရှိသော်လည်း တချို့သောသူများအနေဖြင့် အန္တရာယ်ကို ရင်ဆိုင်ရမည့် လမ်းကို ရွေးချယ်ပြီး နေရပ်ပြန်နိုင်သည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများ၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အခြေအနေနှင့် ဆန္ဒများကို ခွဲခြမ်းသုံးသပ်ရမည့်အစား ဤကဏ္ဍသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ အခြေအနေများကို အခြေခံသည့် ကိုယ်ပိုင်ရွေးချယ်မှု နမူနာပုံစံကို ရိုးရှင်းစွာ တင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကျမ ဒီမှာနေတာ နှစ် ၂၀ လောက် ရှိပြီဆိုတော့ နေလို့ ဝပြီလို့ ခံစားရတယ်။ ဖြစ်နိုင်ရင် ကျမဇာတိနေရာကို မနက်ဖြန် သန်ဘက်ခါပဲ ထပြန်သွားချင်တယ်။ ကျမ ပြန်ချင်ပေမယ့်လည်း အခြေအနေတွေက မတည်ငြိမ်သေးဘူးလေ။

ကျမ မြန်မာပြည်ကို မပြန်ချင်ဘူး ဘာလို့လဲဆိုတော့ ကျမ ကလေးတွေအားလုံး ဒီမှာပဲ ကြီးလာကြတာ၊ ဆွေမျိုးတွေအားလုံးကလည်း ဒီမှာပဲ။ ဒီနေရာက ကိုယ့်အိမ်လို ဖြစ်နေပြီ။ ဆိုတော့ ကျမ ဒီမှာပဲ နေချင်တယ်။

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ရှမ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

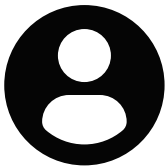
ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ဖြစ်နိုင်ရင် ကျမ စခန်းထဲမှာ မနေချင်တော့ဘူး။ ကျမ မြန်မာပြည်ကို ပြန်ပြီး အလုပ်ကောင်းကောင်း တစ်ခု ရချင်တယ်။

ကျနော်တို့ ပြန်ရမယ်ဆိုရင် ပြန်ရမယ့် နေရာက ကျနော်တို့ ကြီးပြင်းခဲ့တဲ့ရွာ ဖြစ်စေချင်တယ်။

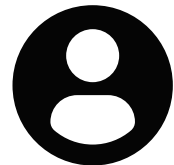
ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကျမတို့ရဲ့ အဘိုးအဘွားတွေ ချန်ခဲ့တဲ့ ပိုင်ဆိုင်မှုတွေ ရှိသေးတယ်ဆိုတော့ ကျမတို့ ပြန်သင့်တယ်လို့ ကျမ ထင်တယ်။

ကျမ အမျိုးသားရဲ့ မိဘတွေက စစ်တပ်က လုပ်တဲ့ စစ်ဆင်ရေးကြောင့်ရော၊ ကချင်တွေကနေ ခြိမ်းခြောက် ငွေတောင်းတာတွေ ခံစားရလို့ရော သေကုန်ကြပြီ။ ကျမ မိဘတွေလည်း မြန်မာပြည်ထဲမှာ မရှိတော့ဘူး။ အဲဒီတော့ ဒီလောက်နာကျင်စရာ အတိတ်တွေ ရှိနေတဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းထဲကို ကျမ ပြန်မသွားချင်တော့သလို ကျမ ကလေးတွေကိုလည်း ဒီအကြောင်းတွေ ပြောပြချင်တဲ့စိတ် မရှိတော့တဲ့ အထိကို ဖြစ်တယ်။

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည် အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

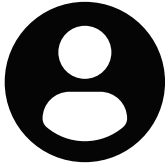
ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကျမတို့ ဒီထိုင်းမှာနေမယ်ဆိုရင် နေနိုင်မယ့် အထောက်အထား ဘာမှမရှိဘူး။ ဖြစ်နိုင်ရင် ကျမ ဒီမှာပဲ နေချင်တယ် ဘာလို့လဲဆိုတော့ ကျမ ကလေး နှစ်ယောက်လည်း ဒီမှာပဲ။ မြန်မာပြည်မှာက ဘယ်သူမှ မရှိတော့ဘူး။ ခက်တာက ကျမမှာက ဘာအထောက်အထားမှ မရှိဘူး ဖြစ်နေတယ်။

အိုး၊ ကျမ ပြောပြီးပြီလေ၊ ကျမ မပြန်ဘူး။ မြန်မာပြည်ကို ပြန်မယ့်အစား ကျမ ဒီမှာပဲ သေတာကောင်းတယ်။ ဘယ် လိုလုပ်ပြီး အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းလုပ်မလဲ၊ ဘယ်လို လုပ်ပြီး ဆေးကုမလဲ။ အဲဒါကြောင့် ကျမ မပြန်ဘူးလို့ ဆုံးဖြတ်ထားပြီးပြီ။ ကျမ ဒီမှာပဲ သေမယ်။

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကျမတို့ အရင်နေခဲ့တဲ့ နေရာကို ပြန်နိုင်မယ့်အချိန် အမြဲတမ်း မျှော်လင့်တယ်။ မနက်ကနေ ညအထိ ကျမတို့ ပြန်ဖို့တွေးရင်း စောင့်နေတယ်။

အနာဂတ်မှာ အခြေအနေတွေက ပိုကောင်းလာမယ်ဆိုရင် တောင် ကျမ ရွာဟောင်းကို မပြန်တော့ဘူး။ ဒီမှာပဲ နေပြီး ဒီမှာပဲ သေမယ်။ ဒီနေရာဟာ ကျမရွာလို့ စိတ်ထဲမှာ ပိုင်းဖြတ်ထားပြီးပြီ။ ရွာကို တည်ထောင်ခဲ့တဲ့သူ တစ်ဦးအနေနဲ့ ဒီရွာနဲ့ ကလေးတွေ ရဲ့ အနာဂတ် ပျောက်မသွားအောင် ရွာသားတွေကို ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်ရဦးမယ်။ ဒါပေမယ့် ရွာဟောင်းက ဆွေမျိုးတွေဆီကိုတော့ တစ်ခါတလေ ကျမ သွားလည်မယ်။

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသမီးတစ်ဦး

တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ထားဝယ်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကျမတို့ မြေကို ပြန်ရနိုင်မယ်ဆိုရင် ကျမ ပြန်လိုချင်တယ်။ အဲဒါက ကျမတို့ ပိုင်တဲ့ ပစ္စည်းလေ။ ကျမတို့ မြေပေါ်မှာ ကျမတို့ ပြန်နေချင်တယ်။ တစ်ခါတစ်ခါ ကျမတို့ မိသားစုတွေ အားလုံး စိုက်ခင်းထဲမှာ အတူတူနေကြတယ်လို့ အိပ်မက်မက်တယ်။ အရမ်း သာယာတာပဲ။

ဒါပေမယ့် ကျမတို့က ဒီမှာ အခြေချပြီးနေပြီလေ။ အခု နေရာက ကိုယ့်ဇာတိမြေလို ဖြစ်နေပြီ။ ကျမတို့ ဒီကို ပြောင်းလာတုန်းက ရွာဟောင်းကို အရမ်းသတိရတယ်။ အခုတော့ ဒီမှာ အခြေကျလာတာနဲ့အမျှ နေရာဟောင်းကို သိပ်သတိ မရတော့ဘူး။ ဒီက ရွာအသိုင်းအဝိုင်းနဲ့လည်း ရင်းနှီးနေပြီ။ အစတုန်းကတော့ ကျမတို့ အခက်အခဲ တော်တော်တွေ့တယ်။ ကျမတို့ ဟိုးအစကနေ စခဲ့ကြရတာ။

မွန်ပြည်နယ်ရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

မွန်ပြည်နယ်ရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကျမက အခုနေရာမှာ ပျော်တယ်။ ကျမ မပြန်ချင်ဘူး ဒါပေမယ့် ကျမ ကြုံတွေ့ခဲ့ရတာကိုတော့ အမြဲမှတ်မိနေတယ်။ အခုက အသက်လည်း ကြီးလာပြီ။ ဘယ်နေရာကိုမှ မပြောင်းချင်တော့ဘူး။ မိသားစုနဲ့ပဲ အေးအေးချမ်းချမ်း နေချင်တော့တယ်။

ကျမ ရွာဟောင်းကို ပြန်သွားဖို့ မစဉ်းစားဘူး။ ကျမ စိတ်ထဲမှာ ပြန်ဖို့ စိတ်ကူးကို မရှိဘူး။

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

လူတိုင်း ကိုယ့်အိမ် ကိုယ်ချစ်တယ်။ အဟုတ်ပဲ။ ကျနော်လည်း ကိုယ့်မြို့ကိုယ်ရွာကို ပြန်ချင်တာပေါ့။ ရွာက ငြိမ်းချမ်းရေးနဲ့ ပဋိပက္ခတွေကြောင့်သာ အခုလို ဖြစ်နေတာ။

ရပ်ရွာလူထုများ အတူတကွအလုပ်လုပ်နေပုံ [ဓာတ်ပုံ - Sai Vijiti Koug Jor Shan Refugee Camp]

လူမှုအသိုင်းအဝိုင်း၊ ခေါင်းဆောင်မှုနှင့် တောင့်ခံနိုင်မှု

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုမတိုင်မီ ကာလအတွင်းနှင့် နောက်ပိုင်းကာလများတွင် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများသည် ခက်ခဲသော အခြေအနေများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရချိန်တွင်ပင် အံ့ဩဖွယ်ကောင်းသော တုံ့ပြန်မှုနှင့် တောင့်ခံနိုင်မှုများကို ပြသခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့သည် ရှင်သန်ရုံအတွက်သာမက ဘဲ အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှု၊ ပညာရေး၊ ဘဏ္ဍာရေး၊ အစားအသောက်နှင့် စိတ်ခွန်အား ပံ့ပိုးပေးမှု အစရှိသည်တို့ကို ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု ကာလအတွင်း တတ်နိုင်သမျှ ပံ့ပိုးကူညီမှုပေးသည့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံနှင့် အပြန်အလှန်ပံ့ပိုးပေးသည့် နည်းဗျူဟာများကို တိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေရန်နှင့် ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်ရန်အတွက် အားကြီးမာန်တက် လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့ထံတွင် တရားဝင်မှုနှင့်အတူ ယုံကြည်မှု အပ်နှင်းခံရသော လေးစားထိုက်သည့် ခေါင်းဆောင်များ¹⁸³ ရှိကြပြီး ထိုခေါင်းဆောင်များကလည်း ၎င်းတို့အား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုပေးခြင်းနှင့် ၎င်းတို့၏ ရှင်သန်ရေးအတွက် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အများအပြားမှာ ပြင်ပ ထောက်ပံ့ ကူညီမှုများအပေါ် မှီခိုနေရဆဲဖြစ်ပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု

ကို လွှမ်းမိုးကြည့်ပါက အများစုအတွက် စိတ်အား ညှိုးနွမ်းစေသော အတွေ့အကြုံတစ်ရပ် ဖြစ်ခဲ့ရာ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် လွတ်လပ်မှုကို ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခဲ့မှုများကို ပစ်ပယ်၊ ဖယ်ချန် သို့မဟုတ် ဖျက်ဆီးပစ်မည့်အစား နေရပ်ပြန်ရေး သို့မဟုတ် ပြန်လည်နေရာချထားရေးဖြစ်စဉ်တွင် ၎င်းတို့အား အသိအမှတ်ပြုခြင်းအားဖြင့် ထောက်ခံ ပံ့ပိုးသင့်ပါသည်။ နေရပ်ပြန်ရေးကိုအားပေးသည့်နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် နှစ်ပေါင်းများစွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုကာလအတွင်း ဂရုတစိုက် တည်ဆောက်ခဲ့ရသော အသိုင်းအဝိုင်း၏ ထိရလွယ်သော ချည်နှောင်မှုနှင့် တောင့်ခံနိုင်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ “မည်သူမှ ထိခိုက်နစ်နာခြင်း မရှိစေရ” မှုကို ကိုင်စွဲကာ ထိထိရောက်ရောက် လိုက်နာရမည် ဖြစ်သည်။¹⁸⁴ ဤဆိုလိုရင်းမှာ အခြားလုပ်စရာများအပြင် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းအခြေပြု ဝန်ဆောင်မှုများ ဆက်လက်လည်ပတ်နိုင်ရန် ထောက်ပံ့ပေးခြင်းနှင့် ၎င်းတို့၏ အနာဂတ်နှင့် ပတ်သက်သည့် ဆွေးနွေးပွဲများတွင် လူထု အသိုင်းအဝိုင်းမှ ရွေးချယ်ထားသည့် ခေါင်းဆောင်များအား ပါဝင်စေခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

183 ဤအစီရင်ခံစာတွင် အသုံးပြုထားသော “ခေါင်းဆောင်များ” ဆို သည့်မှာ ခေါင်းဆောင်မှုကဏ္ဍတွင် ရှိနေသော မည်သူကိုမဆို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပြီး အသိုင်းအဝိုင်းထဲတွင် သမားရိုးကျမဟုတ်ဘဲ ရှိနေသော၊ စခန်းအုပ်ချုပ်မှုတွင် တရားဝင် ဖြစ်နေသော၊ ဘာသာရေး အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုခုရှိသော၊ EAO တစ်ခုခုရှိနေသော သို့မဟုတ် အခြားနည်းအားဖြင့်ဆိုသော် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူတစ်ဦးမှ သတ်မှတ်ထားသော တရားဝင်မှုရှိသည့် ခေါင်းဆောင်မှုနှင့် အာဏာပိုင်များ၏ ရင်းမြစ်ဖြစ်သောသူများကို ဆိုလိုသည်။ ဤအစီရင်ခံစာအနေဖြင့် ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ တရားဝင်ဖြစ်မှု သို့မဟုတ် ကိုယ်စားပြုမှုအပေါ် ကြိုတင်အကဲဖြတ်မှု သို့မဟုတ် ပြည်သူ့အားလုံးကို ကိုယ်စားပြုသည့် ခေါင်းဆောင်မှာ မည်သူဖြစ်သည်ဟု သတ်မှတ်ခြင်း စသဖြင့် သုံးသပ်တင်ပြထားခြင်း မဟုတ်ပါ။ ဤအသုံးအနှုန်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများက ယုံကြည်သည့်၊ တရားဝင်မှုရှိသည်ဟု မြင်သည့်၊ နေရပ်ပြန်ရေးအတွက် ၎င်းတို့၏ လမ်းညွှန်မှုကို ခံယူမည့်ဟု သတ်မှတ်ထားသော ခေါင်းဆောင်များ ရှိနေခြင်းအပေါ် အလေးပေး ဖော်ပြထားခြင်းသာ ဖြစ်သည်။

184 For an assessment of the relevance of ‘do no harm’ principles and the negative impact of reduction in cross-border aid, see Norwegian Church Aid, “Do No Harm: Cross-Border and Thailand Based Assistance to Refugees, IDPs and Migrants from Burma/Myanmar – Report on Findings from Consultancy,” April 2012. Available at http://www.burmalibrary.org/docs13/NCAMyanmar_consultancy_report-public-ocr-red.pdf.

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုကြောင့် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း ပျက်စီးသွားခြင်း

ရွာတစ်ရွာဆိုသည်မှာ လူများနှင့် အိုးအိမ်များကိုသာ စုစည်းထားခြင်း မဟုတ်ပါ။ သမားရိုးကျနှင့် သမားရိုးကျ မဟုတ်သော အဆောက်အအုံများဖြစ်သည့် ကျောင်း များ၊ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ ဝတ်ပြုရာနေရာများနှင့် အဖွဲ့ အစည်းများ၊ ဈေးများ အပါအဝင် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း၏ ချည်နှောင်ဆက်သွယ်မှုများနှင့် ယန္တရားအဆောက်အအုံများ၊ လူထု အသိုင်းအဝိုင်း၏ ထူးခြားသော ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အခြား ဖွဲ့စည်းမှုများသည် ကျေးရွာသားများ အတွက် ထောက်ပံ့ ကူညီမှုနှင့် အဓိပ္ပာယ်ရှိသော ဘဝများကို ဖော် ဆောင်ပေးပါသည်။ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း အငြင်း ပွားမှု ဖြေရှင်းရေးနှင့် မြေယာစီမံခန့်ခွဲရေးစနစ်များ တိုး တက် ကောင်းမွန်စေရန်အတွက် မျိုးဆက်ပေါင်းများစွာ လုပ်ဆောင်ခဲ့ရပြီး ယင်းတို့ကို ပဋိပက္ခနှင့် မြေယာ ပြိုလဲခြင်း အသုံးပြုခြင်းများ ကြိုတင်ကာကွယ်ရန်နှင့် သဘာဝ အရင်းအမြစ်များ စီမံခန့်ခွဲရန် အတွက် တန်ဖိုးရှိသော

ယန္တရားများအဖြစ် မကြာခဏ အသုံးပြုကြပါသည်။¹⁸⁵ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုသည် အထူးသဖြင့် တစ်ရွာလုံး ဖြစ်ပါက ဤယန္တရား အဆောက်အအုံများကို ဖျက်ဆီးပစ် တတ်သည်။ အများအားဖြင့် ရပ်ရွာလူထုများသည် မတူ ကွဲပြားသော နေရာများသို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ကြရ သည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ခြင်းကြောင့် ဝရန်းသုန်းကား ဖြစ်နေချိန်တွင် များစွာသော အရပ်သားပြည်သူများသည် အသိုင်းအဝိုင်းများ၊ မိသားစုဝင်များနှင့် ကွဲကွာသွားရပြီး တချို့ဆိုလျှင် မည်သို့ ဖြစ်သွားသည်ကိုပင် ယခုတိုင် မသိရသည်များလည်း ရှိပါသည်။ အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ၎င်းတို့ မိသားစုဝင်များသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုကိုဖြစ်စေခဲ့သော တိုက်ပွဲအတွင်း သေဆုံးသွားမှန်း သိရှိသော်လည်း ၎င်းတို့အား မြေမြှုပ် သင်္ဂြိုဟ်နိုင်ခြင်း မရှိသကဲ့သို့ ၎င်းတို့မှာလည်း ထိုအချိန်မှစ၍ ယခုတိုင် နေရပ်ပြန်နိုင်ခြင်းမရှိဘဲ ဖြစ်နေပါသည်။

“

ရွာသားတွေကကြောက်တော့ ထွက်ပြေးကြပြီး တောထဲမှာသွားနေကြတယ်။ စားစရာတွေက အိမ်မှာ ကျန်ခဲ့တယ်။ သူတို့ အသက်ရှင်နိုင်ဖို့အတွက် သစ်ရွက်တွေနဲ့ အသီးအရွက်တွေ ချက်ပြုတ်စား သောက်ရတယ်။ မိသားစုဝင်တွေကလည်း တကွတပြားစီပဲ။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP အမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျမတို့ရွာကနေ ထွက်လာတော့ လမ်းမှာ သေသွားတဲ့လူတွေ အများကြီးပဲ။ ကျမတို့ အိုးအိမ်၊ မြေယာ၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနဲ့ မိသားစုဝင်တွေ အကုန်လုံး ဆုံးရှုံးကုန်တယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ IDP တအာင်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

185 Interview with Author, Yangon, January 2018.

ရပ်ရွာပြည်သူများ အတူတူနေနိုင်ကြသော်လည်း နေရာနှင့် အရင်းအမြစ်ကင်းမဲ့မှုနှင့် မိသားစု၏ လတ်တလော အရေးပေါ် လိုအပ်ချက်များကို အလေးပေးရမှုတို့ကြောင့် ၎င်းတို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် အခြေချရာ နေရာတွင် အသိုင်းအဝိုင်း ဘဝကို ပြန်လည်ထူထောင်ရန် ခက်ခဲနေဆဲ ဖြစ်သည်။ ဆိုလိုရင်းမှာ အချို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် အခြေ

ချရာနေရာများတွင် အထူးသဖြင့် သက်ကြီးရွယ်အိုများ၊ အမျိုးသမီးဦးဆောင်သော အိမ်ထောင်စုများနှင့် အခြား ခံနိုင်ရည်စွမ်း အားနည်းသော အုပ်စုများအတွက် ကူညီ ထောက်ပံ့မှု ပေးနိုင်သည့် မိရိုးဖလာအရင်းအမြစ်များ ကင်းမဲ့နေခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု ဖြစ်စဉ်အတွင်း ထောက်ပံ့မှု

လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ခေါင်းဆောင်များသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု ဖြစ်စဉ်မတိုင်မီနှင့် ဖြစ်စဉ် အတွင်း အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍတွင် ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ ရပ်ရွာများရှိ ဘာသာရေး သို့မဟုတ် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ခေါင်းဆောင်များသည် ပဋိပက္ခနှင့် ဖိနှိပ်မှုကာလများ အတွင်း ရွာသားများကို လုံခြုံစိတ်ချရာသို့ ဦးဆောင် ခေါ်ယူရန် ကြိုးစားကြပြီး အခွန်အကောက်များနှင့် လူ အင်အား စုဆောင်းမှုများ၏ ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုး လျော့ကျစေရန် အတွက် လက်နက်ကိုင် အင်အားစုများနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်း ပေးသည့်အပြင် ရွာသားများကို ကာကွယ်ရန်အတွက် အခြားနည်းနာများကို အသုံးပြုခဲ့ကြပါသည်။ တချို့သော

EAO များက တိုက်ပွဲများမဖြစ်ပွားမီ ရွာသားများကို ကြိုတင်သတိပေးခြင်း၊ ပဋိပက္ခဒေသ၏ အပြင်ဘက် လုံခြုံသောနေရာများသို့ လမ်းညွှန်ပေးခြင်းနှင့် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း၌ အစားအသောက်နှင့် လုံခြုံရေး များကိုပံ့ပိုးပေးလေ့ရှိပြီး အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် နေရပ်ပြန်ရန် လုံခြုံသောအခြေအနေ ဖြစ်ပါက ရွာသားများအား အသိ ပေးကြသည်။ ဤသို့ အကာအကွယ်ပေးသည့်သမိုင်း ကြောင်းက ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများမှ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရချိန်တွင် ၎င်းတို့၏ တိုင်းရင်းသားလူထုအသိုင်း အဝိုင်းအတွင်းမှ ခေါင်းဆောင်များကို လမ်းညွှန်မှုနှင့် ကာကွယ်မှုအတွက် မျှော်ကြည့်ခြင်းကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။

ခေါင်းဆောင်တွေက [ပြန်လည်နေရာချထားရေး] အတွက် ပြောနေကြတယ်။ ကျနော်တို့ရွာမှာ အခြေအနေက ကောင်းမလာသေးဘူး၊ တကယ်လို့ တိုက်ပွဲတွေဆက်ဖြစ်လာရင် ကျနော်တို့ကို တခြားနေရာတစ်ခုကို ရွှေ့ပေးဖို့ အစီအစဉ်ရှိတယ်လို့ ပြောတယ်။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

အဲဒီအချိန်တုန်းက [တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးအဖွဲ့] ထဲက တစ်ယောက်က ကျမတို့မိသားစုကို ကူညီခဲ့တယ်။ ကျမကလေးငယ်တွေထဲက နှစ်ယောက်က ကျမနဲ့အတူ လွတ်လာ တယ်။ လူကြီးတွေက ထွက်ပြေးကုန်ပြီ၊ ဗမာစစ်သားတွေက ရွာသားတွေကို ပြန်ခေါ်ခိုင်းပြီး မြန်မာဘက်ကို ပို့ခိုင်းတယ်။ ဒါပေမယ့် [EAO] ခေါင်းဆောင်က သူတို့ကို အဲဒီလိုလုပ်ဖို့ ခွင့်မပြုဘူး။ သူက ကျမနဲ့ ကျမ မိသားစုကို နယ်စပ်ကျော်ဖို့အတွက် ကူညီခဲ့တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ရှမ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

ရွာသူကြီးနဲ့ တခြားဘာသာရေးဆရာတွေက ကျမအမျိုးသားကို လွှတ်ပေးဖို့ [စစ်တပ်နဲ့ သွားညှိနှိုင်း] တောင်းပန်တယ်။ သူ လွတ်လာတာနဲ့ ရွာသူကြီးက ကျမတို့ကို အခြားတစ်နေရာရွှေ့ဖို့ အကြံပေးတယ်။ ဒါနဲ့ ကျမတို့လည်း ပြောင်းသွားလိုက်တယ်။ ကျမတို့ နောက်တစ်ခါ ရွာကိုပြန်လည်တဲ့အခါ အိမ်နီးချင်း တွေ ပြောတာက စစ်သားတွေ မကြာမကြာလာပြီး ကျမတို့အကြောင်းကို မေးတယ်တဲ့။ နောက်ပြီး ကျမတို့ကို ရွာက ထွက်သွားဖို့ အကြံပေးတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုဖြစ်ရာ လမ်းကြောင်းတစ်လျှောက်ရှိ အိမ်ရှင်လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် ပြည်သူများသည် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင်က ပဋိပက္ခနှင့် စီးပွားရေး ဖိစီးမှုများကို ခံနေရသော်ငြားလည်း ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများအား ခရီးစဉ်တစ်လျှောက် ကူညီ ကာကွယ်ခဲ့ကြပါသည်။ ဒေသ ခံ အသိုင်းအဝိုင်းများက ၎င်းတို့ မြို့များ သို့မဟုတ် ရွာများ သို့ ထွက်ပြေးလာရသော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ

အတွက် အတူတကွ စုစည်းပြီး မြေ၊ အစားအစာနှင့် ခိုလှုံရာနေရာများကိုထောက်ပံ့ပေးကြသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ထိုင်း ကရင်ရွာသားများသည် နယ်စပ်ကို ကျော်ဖြတ်၍ လုံခြုံရာကို ရှာဖွေလာသော ကရင်ပြည်နယ်မှ ကရင်လူမျိုး များနှင့် မြန်မာနိုင်ငံမှ ရောက်လာသော အခြားသူများအား ကူညီခဲ့ကြပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း အချို့သော ထောက်ပံ့မှုများ လုပ်ဆောင်ပေးခဲ့ပါသည်။

ကျမတို့ ရွာကနေ [အတူတူ ထွက်ပြေးလာတဲ့] လာခဲ့တဲ့ မိသားစု သုံးစု ရှိတယ်။ အဲဒီတုန်းက ဒုက္ခသည်စခန်း ရှိတယ်ဆိုတာကို ကျမတို့ လုံးဝမသိဘူး။ ကျမတို့ အဲဒီမှာ [ရွာမှာ] နေနေကြတယ်။ အဲဒီမှာ ကရင်တွေ အများကြီးပဲ။ နောက်တော့ ကရင်လူငယ်တွေက အဲဒီမှာနေဖို့ အဆင်မပြေဘူးလို့ ကျမတို့ကို ပြောတယ်။ အဲဒီမှာက ဘာအလုပ်မှ မရှိဘူး၊ ပြီးတော့ မလုံခြုံဘူးပေါ့နော်။ အဲဒါနဲ့ သူတို့က သွားနေလို့ရမယ့်နေရာတစ်ခု ရှိတယ်လို့ပြောတယ်။ UN က စောင့်ရှောက်ပေးထားတဲ့ နေရာလို့ ပြောတယ်။ အဲဒါနဲ့ သူတို့က ကျမတို့ သွားဖို့အတွက် တစ်ဆင့်ပြီး တစ်ဆင့် စီစဉ်ပြီး ကျမတို့ကို ဒီကို ပို့ပေးလိုက်တာပဲ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

လူတွေက မနက်မှာ ကျနော်တို့ကို လာခေါ်ပြီး [-] ဘုန်းကြီးကျောင်းထဲမှာ ပေးနေတယ်။ ကျနော်တို့ အဲဒီမှာ နှစ်လလောက် နေတယ်။ အဲဒါပြီးတော့ ကျနော်တို့ ဘုန်းကြီးကျောင်းထဲမှာ အကြာကြီးနေဖို့ မသင့်တော်တာရယ်။ IDP တွေ အရမ်းများတာရယ်ကြောင့် တအာင်းစာပေနဲ့ ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့ကနေပြီး ကျနော်တို့နေဖို့ နေရာတစ်ခု စီစဉ်ပေးတယ်။ အဲဒီမြေက ပန်းစေးရွာ ပိုင်တဲ့ မြေ။ အဲဒီတော့ ကျနော်တို့ နေဖို့အတွက် ခွင့်ပြုချက် တောင်းရတယ်။ သူတို့ကလည်း ကျနော်တို့ကို နေဖို့ခွင့်ပြုတယ်။ အဲဒါကြောင့် ကျနော်တို့ ဒီကိုရောက်လာတာ။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP ရွာမှ IDP တအာင်းအမျိုးသားတစ်ဦး

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် တောင့်ခံနိုင်မှု

စိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေလင့်ကစား ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ များသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း လူထုအသိုင်း အဝိုင်း၏ စည်းနှောင်မှုနှင့် ယန္တရား အဆောက်အအုံများကို ပြန်လည် တည်ဆောက်နိုင်ရန် ပြင်းပြင်းထန်ထန် ကြိုးစား ခဲ့ကြပါသည်။ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်း အဖွဲ့ဝင်များက ကိုယ် ပိုင်အုပ်ချုပ်မှု ယန္တရားများကို စည်းရုံးတည်ထောင်ကာ ၎င်းတို့ အနီးအနား ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ အမျိုးမျိုးသောအာဏာ ပိုင်များနှင့် ဆက်ဆံရာတွင် ၎င်းတို့အား ကိုယ်စားပြုမည့် ခေါင်းဆောင်များကို ရွေးချယ်ကြသည်။ များသောအားဖြင့် စေတနာ့ဝန်ထမ်းမှုအား အခြေခံ၍ လူထုအသိုင်းအဝိုင်း အတွင်းမှ ပညာတတ်များကို စုဆောင်းကာ ကလေး များကို စာသင်ကြားပေးပြီး တဖြည်းဖြည်းနှင့် စနစ်တကျ လုပ်ဆောင်ထားသည့် တိုးတက်ကောင်းမွန်သော သင်ရိုး ညွှန်းတမ်းများနှင့် အဆောက်အအုံ ပရဝဏ်များကို ဖွံ့ဖြိုးလာစေခြင်း သို့မဟုတ် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် ဆေး ကုသစောင့်ရှောက်မှု ပံ့ပိုးပေးခြင်းတို့ လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြ သည်။ ဆေးမှူးများနှင့် အခြေခံ ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက် မှုပေးသူများကို သင်တန်းပေးနိုင်ရန်အတွက် ဆေးခန်း

များနှင့် အဖွဲ့အစည်းများကို ထူထောင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ သော အားထုတ်မှုများကို နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်များက ပံ့ပိုးလာခဲ့သော်လည်း ကနဦး အစပြု၍ ဦးဆောင် အကောင်အထည် ဖော်ခဲ့သူများမှာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ရသူများသာဖြစ်ပြီး တစ်ခါတစ်ရံ ဘာသာရေး အဖွဲ့အစည်း များ၊ ဒေသခံ အိမ်ရှင်အသိုင်းအဝိုင်းများ သို့မဟုတ် လူမျိုးတူ တိုင်းရင်းသားအုပ်စုမှ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင် ရသူများ မဟုတ်သည့် အခြားသောသူများလည်း ပါဝင် ပတ်သက်မှု ရှိပါသည်။

ခေါင်းဆောင်များနှင့် အရပ်ဘက် လူထုအဖွဲ့အစည်းများ သည် ဒုက္ခသည်နှင့် IDP စခန်းများကို စီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ အကူအညီများ ပေးဝေခြင်းနှင့် စီမံပေးခြင်း၊ လုံခြုံရေး နှင့် စခန်း စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများကို စည်းရုံး လုပ်ဆောင်ပေးခြင်းနှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် ပြင်ပမှ အကျိုးဝင်သက်ဆိုင်သူများထံ ကိုယ်စားပြုခြင်းတို့တွင် အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင် လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။

“

၁၉၉၀ ခုနှစ်မှာ ဗမာစစ်တပ်က ဘုရားသုံးဆူကို ဝင်သိမ်းတော့ မွန်ပြည်သူ တော်တော်များများ သူတို့ရွာကနေ ထွက်ပြေးခဲ့ကြတယ်။ အဲဒီ ထွက်ပြေးလာတဲ့ ရွာသားတွေကို ကူညီထောက်ပံ့ဖို့ ဆိုပြီး ကျနော်တို့ မွန်အမျိုးသား ကယ်ဆယ်ရေးကော်မတီ (MNRC)ကို ဖွဲ့ခဲ့ကြတယ်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ် အပစ်ခတ် ရပ်စဲရေးပြီးတော့ သူတို့အတွက် စခန်း သုံးခုကို စီစဉ်ပေးခဲ့တယ်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ်ကနေ ၂၀၀၀ ခုနှစ်အထိ ရွာသား အယောက်စီတိုင်းကို ဆန် တစ်ပုံးစီ ထောက်ပံ့ခဲ့တယ်။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် မွန်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

CIDKP ကို ၁၉၈၈ ခုနှစ်မှာ ဖွဲ့စည်းခဲ့တယ်။ ပထမတော့ အဲဒီအချိန်က လိုအပ်ချက်အရ ဒီလူထု အခြေပြု အဖွဲ့တစ်ခုကို ထူထောင်လိုက်တယ်လို့ပဲ ကျနော် ထင်ခဲ့တယ်။ မာနယ်ပလောကျပြီးတဲ့နောက်¹⁸⁶ နောက်ပိုင်းနှစ်တွေမှာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုက ပိုပြီး ရေရှည်သဘောမျိုး ဖြစ်လာတယ်။ အရင်က အဲဒီမှာ ယာယီ ထွက်ပြေးရတာလောက်ပဲ ဖြစ်ပြီး လူတွေက သူတို့ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် ရက်သတ္တပတ် ဒါမှမဟုတ် လအနည်းငယ် ပြီးရင် ပြန်လို့ရတယ်။ ဒါပေမယ့် မာနယ်ပလောကျပြီးတဲ့ နောက်ပိုင်းမှာ ပိုကျယ်ပြန့်ပြီး ကြာရှည်တဲ့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု ဖြစ်လာတော့ ရွာသားတွေအနေနဲ့ ရိက္ခာပြတ်ကုန်တယ်။ CIDKP ကို အဲဒီလိုအပ်ချက်ကို တုံ့ပြန်ဖို့အတွက် ဖွဲ့ခဲ့တာ။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ရိက္ခာခွဲတမ်းများ ဝေမျှပေးခြင်း နှင့် အသေးစား ငွေချေးခြင်း အပါအဝင် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး အပြန်အလှန် ရိုင်းပင်းကူညီသည့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း၏ အားထုတ်မှုများကိုလည်း ရည်ညွှန်းကြလေ့ ရှိပါသည်။ အသိုင်းအဝိုင်း အဖွဲ့ဝင်များအနေဖြင့် အကန့်အသတ် ရှိ သော ရင်းမြစ်များကို စုပုံ၍ ကျောင်းဆရာ/မများ အတွက်

အခန်းနှင့် အဆောင်များ ပံ့ပိုးပေးခြင်း၊ အများပြည်သူ နေရာများကို သန့်ရှင်းနေစေရန် ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ရေသန့် ထောက်ပံ့ရေး အပါအဝင် စခန်း တိုးတက်ကောင်းမွန် လာစေရေး စီမံချက်များတွင် စေတနာ့ဝန်ထမ်း လုပ်အား ပေးခြင်းနှင့် ရပ်ရွာရှိ ခံနိုင်ရည်အား ပိုမိုနည်းသူများကို ကူညီပေးခြင်း အစရှိသည်တို့ကို လုပ်ဆောင်ကြသည်။

“

တစ်ခါတလေမှာ ရိက္ခာခွဲတမ်းက လုံလောက်ပေမယ့် တစ်ခါတလေ မလုံလောက်တဲ့ အခါကျရင် သူငယ်ချင်းတွေ၊ အိမ်နီးနားချင်းတွေဆီက ချေးငှားရတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

186 မာနယ်ပလောသည် ကရင်ပြည်နယ်ရှိ ရွာတစ်ရွာဖြစ်ပြီး KNU နှင့် ၁၉၈၈ ခုနှစ် ဒီမိုကရေစီ တက်ကြွလှုပ်ရှားမှုကြီးအပြီး ထွက်ပြေးလာသော ဒီမို ကရေစီ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ ပါဝင်သည့် အခြားသော အတိုက်အခံ အင်အားစုများ၏ ဌာနချုပ်အဖြစ် တည်ရှိနေခဲ့သည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ် DKBA ၏ အကူအညီဖြင့် မြန်မာစစ်တပ်မှ ထိုးစစ်ဆင်ကာ မာနယ်ပလောကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့ပြီး ထောင်ပေါင်းများစွာသော အရပ်သားပြည်သူများအား ထိုင်းနိုင်ငံအတွင်းသို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။

ရပ်ရွာလူထုများ အတူတကွအလုပ်လုပ်နေပုံ [ဓာတ်ပုံ - Sai Vijiti Koung Jor Shan Refugee Camp]

“

လူတွေက တနင်္ဂနွေနေ့တိုင်းမှာ ငွေလေး နည်းနည်းရဖို့ ကြိုခတ်တဲ့အလုပ်နဲ့ ရှုပ်နေတတ်ပေမယ့် စခန်းထဲမှာရှိတဲ့ လူတိုင်း အမှိုက်သန့်ရှင်းရေးကို လုပ်ကြတယ်။”

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲ ဖြစ်တဲ့အချိန်တုန်းက [ကျမတို့ရွာက] ဆုံးသွားတာ ၁၀ ယောက် ဒါမှမဟုတ် ဒီထက် ပိုများတယ်။ ကျန်နေတဲ့ မိသားစုဝင်တွေကတော့ တစ်ယောက်ကို တစ်ယောက် ကူညီရင်း သူတို့ဘဝကို ဆက်ကြရတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

ပြီးခဲ့တဲ့နှစ်တွေက အဲဒီဆရာတွေကို ပံ့ပိုးပေးဖို့ ကျနော်တို့အားလုံး ပူးပေါင်းပြီး လုပ်ခဲ့ကြတယ်။ ကျနော်တို့က ပြီးခဲ့တဲ့နှစ်က ကူညီနိုင်ပြီး ဒီနှစ်မှာ ကျနော်တို့ မကူညီနိုင်ဘူးဆိုရင် မကောင်းဘူး။ ကျနော်တို့ရွာက လူတွေက ကျောင်းသန့်ရှင်းရေးအတွက် တာဝန်ယူကြတယ်။ ရွာသားတွေက ကျောင်းသုံး ပရိဘောဂ လိုအပ်ချက် တွေဖြစ်တဲ့ စာသင်ခုံနဲ့ ထိုင်ခုံတွေကို ထောက်ပံ့ကြတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

အမျိုးသမီးများ၏စွမ်းရည်မြှင့်တင်မှု

ပဋိပက္ခနှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း အမျိုးသမီးအများအပြားသည် ၎င်းတို့၏ မိရိုးဖလာ အခန်းကဏ္ဍများ၏ အပြင်ဘက်ထွက်၍ တာဝန်များယူခဲ့ကြရသည်။ တချို့သော ပဋိပက္ခ သက်ရောက် သည့်ဒေသများတွင် အမျိုးသမီးများသည် ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ ဖြစ်လာခြင်း သို့မဟုတ် အမျိုးသားများ မရှိတော့သောအခါ အခြားခေါင်းဆောင်မှု အခန်းကဏ္ဍများကိုပါ တာဝန်ယူကြရသည်။¹⁸⁷ အမျိုးသမီး ဦးဆောင်သော အိမ်ထောင်စုများ ဖြစ်တည်လာမှုကို ကြည့်ပါက အမျိုးသမီးများသည် ၎င်းတို့၏ ကလေးငယ်များနှင့် မိသားစုဝင် သက်ကြီးရွယ်အိုများကို ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု ဖြစ်စဉ် ကာလတစ်လျှောက်လုံးတွင် အစဉ်အမြဲ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခဲ့ကြရပြီး လုံလောက်သော ကူညီ ထောက်ပံ့မှုများ ရှာဖွေစုဆောင်းခြင်းနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအတွက် အခွင့်အလမ်းများ ရှာဖွေခြင်း တို့ကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြရပါသည်။ အမျိုးသမီး အများအပြားအနေဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုအတွင်း ကျောင်းဆရာမများ သို့မဟုတ် ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုပေးသူများအဖြစ်လည်း စေတနာ့ဝန်ထမ်းများ အဖြစ် ဝင်ရောက် လုပ်ကိုင်ခဲ့ပါသည်။

“ရွာတွေမှာ အမျိုးသားတွေ အကုန်လုံး ထွက်ပြေးပြီး ဘယ်သူကမှ ရွာသူကြီး မဖြစ် ချင်ကြတော့တဲ့အခါ ကျန်ခဲ့တဲ့ အမျိုးသမီးတွေပဲ ခေါင်းဆောင်မှု တာဝန်ကို ယူကြရ တယ်။ သူတို့ ဒီကိုမရောက်ခင်ကတည်းက အခြေအနေတွေကြောင့် သူတို့အခန်းကဏ္ဍက ပြောင်းလဲပြီးသား ဖြစ်နေပြီ။ အမျိုးသမီး တော်တော်များများ ရွာသူကြီးတွေ ဖြစ်လာကြသလို အမျိုးသားတွေနဲ့ ယှဉ်ရင် တချို့က အရမ်းကို သတ္တိရှိကြတယ်။” **အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့ အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

“ကျမတို့ အမျိုးသမီးတွေဆိုမှာလည်း စခန်းထဲက သင်ယူထားတဲ့ အတတ်ပညာတွေ ရှိတယ်။ ကျမတို့ ပြန်မယ်ဆိုရင် ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်း တိုးတက်ကောင်းမွန်လာဖို့အတွက်

187 Karen Women’s Organization, “Walking Amongst Sharp Knives: The Unsung Courage of Karen Women Village Chiefs in Conflict Areas of Eastern Burma,” February 2010. Available at <https://karenwomen.files.wordpress.com/2011/11/walkingamongstsharpknives.pdf>.

ကျမတို့လည်း အကြံဉာဏ်တွေ မျှဝေနိုင်တဲ့ အခွင့်အလမ်း ရသင့်တယ်။” **ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများကို ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေထိုင်သည့် နေရာများတွင် ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ထားကြပြီး (အထူးသဖြင့် ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် သာမက) ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အခြေခံ တတ်မြောက်မှု၊ သားဖွားကျန်းမာရေးနှင့် လိင်ကွဲပြားမှုအပေါ်အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်မှုများအား ကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်းနှင့် တုံ့ပြန်ခြင်း အစရှိသည့် ခေါင်းစဉ်များဖြင့် သင်တန်းများနှင့် စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှု များကို လုပ်ဆောင်ကြပါသည်။ ထိုလှုပ်ရှားမှုများသည် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ အမျိုးသမီးများအား ၎င်းတို့၏ အသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း တက်ကြွသော အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုတွင် ပါဝင်စေခဲ့ပြီး ပုံမှန်အားဖြင့် မရရှိနိုင်သည့် ဗဟုသုတနှင့် အရည်အသွေးများကို ရရှိရန် ကူညီပေးပါသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အမျိုးသမီး အမြောက်အမြားက ထိုအတွေ့အကြုံများသည် အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝပြီး အနာဂတ်တွင်လည်း ထို အလုပ်များကို ဆက်လက် လုပ်ဆောင်နိုင်လိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်ကြသည်။

“ရွာမှာတုန်းက အမျိုးသမီးတွေက တိရစ္ဆာန်တွေကို အစာကျွေးဖို့နဲ့ အိမ်အလုပ်တွေရှိတယ်။ စခန်းထဲကို ရောက်လာတော့ သူတို့အတွက် ဘာအလုပ်မှ မရှိတော့ဘူး။ စခန်းထဲမှာက သူတို့အတွက် မွေးဖို့ တိရစ္ဆာန်လည်း မရှိတော့ သူတို့ကို အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ သင်တန်းတွေ ပေးတယ်။ နောက်ပြီးတော့ စခန်းထဲက သင်တန်း ဒါမှမဟုတ် အလုပ်ရုံ ဆွေးနွေးပွဲတွေမှာ ဝင်ပါကြတယ်။ သူတို့တွေက အသိုင်းအဝိုင်းရဲ့ တက်ကြွတဲ့ ပါဝင်လှုပ်ရှား သူတွေ ဖြစ်လာတယ်။ နောက်ပြီး လူထုအသိုင်းအဝိုင်းထဲမှာရှိတဲ့ ကျန်းမာရေးပြဿနာရော၊ အခြား ပြဿနာအမျိုးမျိုးကိုရော သူတို့ နားလည်လာကြတယ်။” **အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့ အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

အိမ်ထောင်စု၏ အလုပ်တာဝန် ခွဲဝေမှုနှင့် ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်အာဏာမှာ အများစုသော ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူ မိသားစုများတွင် ညီမျှမှု မရှိသေးပါ။ အမျိုးသမီးများမှာ အိမ်ထောင်စုပြင်ပရှိ အခြား လှုပ်ရှားမှုများအပြင် ကလေးစောင့်ရှောက်ရေးနှင့် အိမ်မှုကိစ္စအလုပ်အများစု သို့မဟုတ် အားလုံး အပေါ်တွင် တာဝန်ရှိနေဆဲဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့၏ အမျိုးသားများက ၎င်းတို့ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းတွင် တက်ကြွ သော အခန်းကဏ္ဍတွင် ဝင်ရောက် လုပ်ဆောင်နေခြင်းကို တားဆီးနေနိုင်ပါသည်။

“ယောက်ျားတွေက သူတို့ တစ်ခုခုလုပ်မယ်လို့ စဉ်းစားရင် အိမ်ကထွက်သွားပြီး လုပ်လိုက်ရုံပဲ။ အမျိုးသမီးတွေ အတွက်ကျတော့ အဲဒါက ကြီးမားတဲ့စိန်ခေါ်မှု ဖြစ်တယ်။ သူတို့တွေက သူတို့ကလေးတွေအတွက် ဘာတွေပြင်ပေးရမလဲဆိုပြီး ကလေးတွေအတွက် စဉ်းစားရတယ်။ ယောက်ျားလေးတွေက အဲဒီလိုကိစ္စတွေ မစဉ်းစားဘူး။ သူတို့ရဲ့ အမျိုးသားတွေကမှ သူတို့ကို ထောက်ပံ့ပေးဘူးဆိုရင် အမျိုးသမီးတွေအတွက်က စိန်ခေါ်မှု ဖြစ်လာတယ်။ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းထဲမှာ ပါဝင်နိုင်ဖို့ သူတို့ အကောင်းဆုံး ကြိုးစားပေးမယ့် အဲဒါက သိပ်

ကြာကြာမခံဘဲ တစ်ချိန်ချိန်ကျရင် သူတို့တွေ ရပ်သွားကြရတယ်။ အများစုက အဲဒီလိုပဲ။ တချို့က အသိုင်းအဝိုင်းထဲမှာ ပါချင်တယ်။ ဒါပေမယ့် ကလေးထိန်းဖို့၊ ချက်ပြုတ်ဖို့ သူတို့ကို ကူပေးမယ့်သူ တစ်ယောက်မှ မရှိတော့ သူတို့ဘာမှ မလုပ်နိုင်တော့ဘူး။” **အရပ်ဘက် လူထုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

စခန်းနှင့် သမားရိုးကျမဟုတ်သော IDP များ နေထိုင်ရာ နေရာများ၏ ခေါင်းဆောင်မှုများတွင် ပုံမှန် အားဖြင့် အမျိုးသားများ ကြီးစိုးပါသည်။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍သော် လည်းကောင်း သို့မဟုတ် မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့် ပတ်သက်၍ လည်းကောင်း စခန်းခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် အရေးယူ လုပ်ဆောင်မှုများ မရှိသည်ကို အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းများက ထုတ်ဖော်ပြောပြကြသည်။ မုဒိမ်းမှုဖြစ်ရပ်များတွင် လျော်ကြေးအနည်းငယ်ဖြင့် အမျိုးသမီးများကို အမှုကြေအေးခိုင်းပြီး ၎င်းတို့၏ အတွေ့အကြုံများကို ပြန်ပြောပြခြင်းအား ပိတ်ပင်တားမြစ်ကြသည်။

နေရပ်ပြန်ရာတွင် ရရှိထားပြီးသား အမျိုးသမီးများ၏ အောင်မြင်မှုများကို ခြိမ်းခြောက်နိုင်ပါသည်။ ပဋိပက္ခကာလအတွင်း ရပ်ရွာတွင် ဦးဆောင်မှုတာဝန်များကို ယူခဲ့ကြသော အမျိုးသမီးများသည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လက်မှတ်ထိုးပြီးနောက် အမျိုးသားများ ရွာသို့ ပြန်ရောက်လာသည့် အခါတွင် ထိုတာဝန်များမှ နုတ်ထွက်ပေးရန် အတင်းအကျပ် ဖိအားပေးခြင်း ခံနေရသည်ဟု ကရင်ပြည်နယ် အတွင်းရှိ အဖွဲ့အစည်းတချို့က ထုတ်ဖော်ခဲ့ကြသည်။ တချို့အမျိုးသမီးများ အနေဖြင့် အနားယူရန် အဆင်သင့်ဖြစ်သော်လည်း အခြားသူများမှာ ဤသို့ ဘေးဖယ်ထုတ်ခံရခြင်းကြောင့် မခံချင်မှုများ ဖြစ်နေရသည်။ တချို့သောဒေသများ၌ ပို၍ မိရိုးဖလာဆန်သည့် ရပ်ရွာများသို့ ပြန်ကြရသည့် အမျိုးသမီးများ၏ အနာဂတ်အတွက် အထူးသဖြင့် အိမ်ထောင်များကို ဦးစီးရသော အမျိုးသမီးများနှင့် မုဆိုးမများအတွက် စိုးရိမ်ပူပန်မှုကို အမျိုးသမီး အဖွဲ့အစည်းများက ထုတ်ဖော် ပြောပြကြပါသည်။

“ယဉ်ကျေးမှုအရ ဒါမှမဟုတ် ထုံးတမ်း အစဉ်အလာအရက မုဆိုးမတစ်ယောက် ဒါမှမဟုတ် တစ်ခုခုပေါ့နော်.. လူထုအသိုင်းအဝိုင်းအများစုက အဲဒီလို အမျိုးသမီးတွေကို သိပ်ပြီး ကူညီ ထောက်ပံ့ပေးကြတာ မဟုတ်ဘူး။ အဲဒါကြောင့် အစိုးရအနေနဲ့ အဲဒီ အမျိုးသမီးတွေကို အထူးသဖြင့် ပြည်တွင်းစစ်ဒဏ်ကို ရင်ဆိုင်ခံစားခဲ့ရတဲ့ အမျိုးသမီးတွေနဲ့ ကလေးတွေကို တာဝန်ယူ စောင့်ရှောက်ပေးရမယ်။” **အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကရင် အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

“ပဋိပက္ခ ပြီးတာနဲ့ အမျိုးသမီးတွေက အိမ်ရှင်မ ပြန်ဖြစ်သွားတယ်။ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ် စလိုက်တာနဲ့ အမျိုးသမီးတွေဟာ မီးဖိုချောင် ပြန်သွားရပြီး ထမင်းချက်ရတော့တယ်။ အဲဒီမှာ ရွာသူကြီးအနေနဲ့ သူတို့နေရာတွေကို ဆက်ပြီး ထိန်းသိမ်းထားနိုင်တဲ့ အမျိုးသမီး တချို့တော့ ရှိတယ်။ ဒါပေမယ့် အများစုက ဆက်မလုပ်ကြတော့ဘူး။” **အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး**

"အရှေ့တောင်ပိုင်းဘက်မှာ ဝန်ဆောင်မှုတွေ [နေရပ်ပြန်သူ အမျိုးသမီးများအတွက်] နဲ့ ပတ်သက်ပြီး ကျမတို့ စိတ်ပူတယ်။ အမျိုးသမီးတွေအတွက် ဝန်ဆောင်မှု အခွင့်အလမ်း တွေရဖို့က စခန်းမှာထက်ကို ပိုပြီး ခက်လိမ့်မယ်။ တစ်ဘက်က ကြည့်ပြန်တော့လည်း အဲဒီလို ဒေသတွေမှာ အင်အားကောင်းတဲ့ အမျိုးသမီးအဖွဲ့အစည်းတွေ အများကြီး ရှိလာတော့ ဖြစ်လာမယ့် ပြဿနာမှန်သမျှကို သူတို့က ကူညီပြီး လျော့နည်းအောင် လုပ်ပေးနိုင်မယ်လို့ မျှော်လင့်ရတာပဲ။" **အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ အမျိုးသမီးဝန်ထမ်းတစ်ဦး**

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု၏ အနုတ်သဘောဆောင်သော လူမှုရေးနှင့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှု

လူထုအသိုင်းအဝိုင်းကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန် ကြိုးပမ်းမှုများ ရှိနေစေကာမူ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုသည် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် မိသားစု စည်းနှောင်မှုများအပေါ်တွင် ကြီးမားသော စိတ်ဖိစီးမှု တချို့ကို ဖြစ်ပေါ်လာစေပါသည်။ ပဋိပက္ခနှင့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်ခံရမှုများနှင့် ပတ်သက်သော အတိတ်က အတွေ့အကြုံနှင့် လက်ရှိ/အနာဂတ်အတွက် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ရွေးချယ်စရာများ ကင်းခဲ့ခြင်းတို့ ပေါင်းစပ်မှုအပေါ်အခြေခံသည့် မျှော်လင့်ချက်ကင်းမဲ့မှုနှင့် စိတ်ဓာတ်ကျဆင်းမှုတို့သည် မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့် အရက်များ သုံးစွဲမှုများကို မြင့်တက်လာစေပြီး အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုများလည်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေထိုင်ရာ နေရာများတွင် အထူးသဖြင့် ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် မြင့်တက်လာပါသည်။ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ရသူများဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်း (International Organization for Migration) ၏ ၂၀၁၇ ခုနှစ် သုတေသနပြုချက်က တွေ့ရှိထားသည်မှာ မယ်လဒုက္ခသည် စခန်းတွင် မိမိကိုယ်မိမိ သေကြောင်း ကြံစည်မှုနှုန်းသည် တစ်ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ သေကြောင်းကြံစည်မှုနှုန်း ထက်စာလျှင်

သုံးဆကျော် ပိုများနေပြီး ဒုက္ခသည် ၂၈ ဦးမှ သေကြောင်း ကြံစည်ကာ ၆၆ ဦးက ၂၀၁၅ နှင့် ၂၀၁၇ ခုနှစ်အတွင်း မိမိကိုယ်မိမိ သေကြောင်းကြံစည်ရန် ကြိုးစားခဲ့ပါသည်။¹⁸⁸ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများသည် ပြီးခဲ့သည့်နှစ်များတွင် စခန်းထဲ၌ သေကြောင်းကြံစည်မှုများ၊ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုများ၊ မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့် အရက် သုံးစွဲမှု/မိမိနှင့် စိတ်ဓာတ်ကျဆင်းမှုတို့ မြင့်မားလာသည်ကို ကိုယ်ပိုင်အတွေ့အကြုံအရ သတိပြုမိကြပြီး ထိုတိုးမြှင့်လာမှုများသည် ရိက္ခာဖြတ်ခြင်း၊ ဆန္ဒမပါဘဲ နေရပ်ပြန်စေခြင်းနှင့်အတူ တတိယနိုင်ငံသို့နေရာချပေးရေး အစီအစဉ်အများစု ရပ်ဆိုင်းသွားခြင်းတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည်ဟု ဆိုသည်။ ဤအခြေအနေသည် သွားလာလှုပ်ရှားမှုနှင့် အလုပ် လုပ်ပိုင်ခွင့်အပေါ် တင်းကျပ်စွာ ပိတ်ပင်ထားမှုများကြောင့် ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် ကြီးစွာသော အပျက်သဘောဆောင်သည့် သက်ရောက်မှုကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပြီး တကယ့်လက်တွေ့တွင်လည်း အသက်ဝင်နေသော ပဋိပက္ခနှင့်/သို့မဟုတ် မြန်မာစစ်တပ်စခန်းများနှင့် မြေမြှုပ်မိုင်းခင်းများအနီးတွင် ခိုလှုံနေရသော IDP များအတွက်လည်း လွတ်လပ်စွာ သွားလာလှုပ်ရှား

188 International Organization for Migration, "Assessment of Suicide Risks and Factors in a Refugee Camp in Thailand," June 2016. Available at <https://progressivevoicemyanmar.org/wp-content/uploads/2017/06/IOM-Mission-in-Thailand-Assessment-of-Suicide-Risks-and-Factors-in-a-Refugee-Camp-in-Thailand.pdf>.

ရန်နှင့် လုပ်ကိုင် စားသောက်ရန်အတွက် ကန့်သတ်မှုများ ရှိနေပါသည်။ နီးကပ်ကျပ်တည်းစွာ နေထိုင်ရသော နေထိုင်ရမှုများကလည်း မိသားစုနှင့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများကြား ပဋိပက္ခများ ပြင်းထန်စေသကဲ့သို့ အိမ်တွင်းအငြင်းပွားမှုများကိုလည်း အိမ်နီးနားချင်းများက များသောအားဖြင့် ကြားနေပြီး လက်ထပ်ပြီးစ စုံတွဲများအနေဖြင့်လည်း ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အိမ်ထောင်စု ထူထောင်ရန် နေရာဟူ၍ မရှိလှဘဲ မိဘများ၊ အုပ်စုကြီးသော မိသားစု

များနှင့် ဆက်လက် နေထိုင်ကြရသည်ဟု တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက မှတ်ချက်ပြုကြသည်။ ထို့အပြင် IDP စခန်းများသည် ဗုဒ္ဓဘာသာစေတီများ အနီးတွင် တည်ရှိပါက တချို့သောအမျိုးသမီးများအတွက် လူမှုရေးနှင့် ဘာသာရေး ကန့်သတ်မှုများရှိနေပြီး အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများ ဓမ္မတာလာသည့် အချိန်မျိုးတွင် အမျိုးသမီးများ မည်သည့်နေရာတွင် နေရမည်ဆိုသည့် ကန့်သတ်ချက်များ ရှိနေပါသည်။

“

ကျမတို့အားလုံးက ခန်းမကြီးထဲမှာ အတူတူ အိပ်ကြရတော့ ကလေးမရှိတဲ့သူတချို့က ကလေးတွေရဲ့ ချီးတွေ၊ သေးတွေ သူတို့နေရာတွေမှာ အများကြီး ရောက်နေလို့ ဆိုပြီး တိုင်ကြတယ်။ အဲဒီတော့ ပတ်ဝန်းကျင်နဲ့ ပျော်ပျော်ပါးပါးနေဖို့ရော၊ သန့်ရှင်းမှုအတွက်ရော တော်တော်ခက်တယ်။ အဲဒါက ဒီမှာ နေတဲ့ လူတွေရဲ့ ကျန်းမာရေးအတွက်လည်း အတော်ထိခိုက်တယ်။”

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

အိမ်တွေက လူအရမ်းကျပ်တယ်။ အဲဒီတော့ သူတို့အတွက် ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်မှုလည်း မရှိဘူး။ အမျိုးသမီးတွေဆိုရင် ရေချိုးဖို့ ဒါမှမဟုတ် အိမ်သာသွားဖို့တောင် လုံခြုံတဲ့နေရာ မရှိတော့ဘူး။ မိသားစုအတွင်းမှာ ဆိုရင်လည်း လူများတော့ အတွင်းကိစ္စတွေပြောဖို့၊ ဥပမာ - မိသားစုကိစ္စလို ဟာမျိုးအတွက် လွတ်လပ်မှု မရှိတော့ဘူး။ သူများကြားမယ်လေ။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကချင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

မိသားစုအတွင်း ရိုင်းပင်းစောင့်ရှောက်မှု ဥပမာအားဖြင့် မိဘများ ပြင်ပတွင် အလုပ်သွားလုပ်ရန် လိုအပ်သည့် အခါမျိုးတွင် ဆွေမျိုးများက ကလေးများကို စောင့်ရှောက်ပေးခြင်း အစရှိသည်တို့ ပါဝင်သည့် ပုံမှန်စနစ်များသည် မိသားစုများ ကွဲကွာရသည့်အခါနှင့် အိမ်ထောင်စုတစ်ခုချင်း၌ ကြီးမားသော ကိုယ်ပိုင်စီးပွားရေး လိုအပ်ချက်များ ရှိလာသည့်အခါ ထိုအရာများမှာ ပျက်စီးယိုယွင်းသွားပါသည်။ ဤအခြေအနေသည် အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးဦးဆောင်သည့် အိမ်ထောင်စုများ၊ အိမ်ပြင်ပတွင် အလုပ်

မလုပ်နိုင်သည့်အပြင် အခြားသောနည်းဖြင့် ထောက်ပံ့မှုများလည်း ရှိမနေသော ကိုယ်ဝန်ဆောင် အမျိုးသမီးများ၊ မွေးကင်းစ ကလေးငယ်များနှင့် မိခင်များအပေါ်တွင် သိသာသော သက်ရောက်မှုများ ရှိပါသည်။ ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းများထက်စာလျှင် ထိုင်းနိုင်ငံအတွင်းရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် နေထိုင်သည့် မိသားစုများမှာ အတူတူ ပိုနေနိုင်ကြသော်လည်း နေရာတိုင်းရှိ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုမှ မိသားစုအတွင်း အချင်းချင်း ရိုင်းပင်းကူညီမှု စနစ်များနှင့် ပတ်သက်သော ဖိစီးမှုများလည်း ပိုမို

များပြားလာသည်။ လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အစိုးရမဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းများက ဤကွာဟချက်ကို ဖြည့်ဆည်း ပေးခဲ့သော်လည်း လတ်တလောတွင် ထို

အဖွဲ့အစည်းများမှာ ရန်ပုံငွေဖြတ်တောက်ခြင်းကို ရင်ဆိုင် နေရပါသည်။

ကျမ ကိုယ်ဝန်ရှိတုန်းက စိန်ခေါ်မှုတွေ အများကြီးကြုံရတယ်။ ကျမ အဲဒါတွေကို အကုန် ပြန်မပြောချင်တော့ဘူး။ အဲဒီအချိန်က အမျိုးသမီးတွေအတွက် အရမ်းကို အရေးကြီးတဲ့အချိန် တစ်ခုပါ။ ရွာမှာဆိုရင် ကျမကို ကူပေးမယ့် ဆွေမျိုးတချို့ ရှိပေမယ့် စခန်းထဲမှာကျတော့ မရှိဘူးလေ။ ကျမနဲ့ ကျမမိသားစု ရှင်သန်နိုင်ဖို့ ကျမဘာသာ ကိစ္စအားလုံးကို လုပ်ဖို့ လိုလာတယ်။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

မိသားစုဝင် မရှိတဲ့ အမျိုးသမီးတွေက အဲဒီပြဿနာကို ရင်ဆိုင်ရတယ်။ စခန်းထဲမှာဆိုရင် အမျိုးသမီးတွေက ဆေးခန်းမှာ မီးဖွား၊ အမျိုးသားတွေက ချက်ပြုတ်၊ လျှော်ဖွပ်၊ ပြီးတော့ ဆေးခန်း က မိန်းမကိုကူပေးတယ်။ သူတို့မှာ ကူပေးမယ့်မိသားစုဝင် မရှိရင် အရမ်းဒုက္ခရောက်တယ်။ တကယ်လို့ ရွာမှာဆိုရင်တော့ မိသားစုဝင်တွေ မရှိဘူးဆိုရင်တောင်မှ အိမ်နီးနားချင်းတွေက မိခင်တွေ ကို ဝိုင်းကူပေးကြတယ်လေ။ တစ်ခါတလေ [ကျမတို့အဖွဲ့အစည်းက] အမျိုးသမီးတွေကို သူတို့ ကလေးမွေးတဲ့ အချိန်မှာ ကူညီထောက်ပံ့မှုတွေ ပေးတယ် [ဒုက္ခသည်စခန်းတွေမှာ]။”

အရပ်ဘက်လူထုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

နေရပ်ပြန်ချိန်

နေရပ်ပြန် မပြန်၊ ဘယ်အချိန်၊ ဘယ်နေရာနှင့် ဘယ်လို ပုံစံ ဟူသောကိစ္စများကို ဆုံးဖြတ်ရမည်ဆိုလျှင် တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခဲ့သူ အများစုက တညီတညွတ်တည်း ဆုံးဖြတ် ထားသည်မှာ တစ်ဦးတည်း/မိသားစုတစ်ခုတည်း မပြန်ကြ ရန် ဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့၏ အသိုင်းအဝိုင်းမှ သို့မဟုတ် EAO များမှ ခေါင်းဆောင်များ၏ ထောက်ပံ့မှု၊ လမ်းညွှန်မှုနှင့်

အတူ အုပ်စုတစ်ခုအနေဖြင့်သာ ပြန်လိုကြသည်။ တွေ့ ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများစုက ၎င်းတို့အနေဖြင့် နေရပ်ပြန် သည်ဖြစ်စေ သို့မဟုတ် တစ်နေရာရာသို့ ပြန်လည် အခြေ ချကြသည် ဖြစ်စေ တစ်ဦးတစ်ယောက်တည်း မလုပ်လိုဘဲ “အတူတကွ” သာ သွားချင်သည်ဟု ထုတ်ဖော် ပြောပြ ကြပါသည်။

“

ကျနော်တို့ တစ်ယောက်တည်း ပြန်ရမယ်ဆိုရင် ပြန်ရမှာ ကြောက်တယ်။ အားလုံးပြန်မယ်ဆိုမှ ကျနော်တို့လည်း ပြန်ဖို့ ရွေးချယ်မယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျနော်တို့ အရင်နေခဲ့တဲ့ ရွာကို ပြန်ရမယ် [အစီအစဉ်အရ] ဆိုရင် ပြန်ချင်ပါတယ်။ ဒါပေမယ့် တစ်ယောက်တည်းတော့ မပြန်ဘူး။ [အရင်ရွာမှာ] နေခဲ့တဲ့ သူတွေအားလုံးနဲ့ပဲ အတူပြန်ပြီး လယ်သမား ပြန်လုပ်မယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ IDP ရွာမှ အသက် ၂၀ အရွယ် IDP ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

“

စခန်းအသီးသီးမှာ ပြန်ကျနေပေမယ့် တချို့လူတွေက ဆွေမျိုးတွေ၊ မိသားစုဝင်တွေ ရှိကြတယ်။ သူတို့အတွက်ကျတော့ အခု တစ်စခန်းထဲမှာ အတူရှိမနေကြပေမယ့် သူတို့အားလုံး တစ်နေရာတည်းကို တူတူ ပြန်ချင်ကြတယ်။ တချို့လူတွေကျပြန်တော့ သူတို့မှာ ပြန်စရာ ရွာဟောင်းနဲ့ အိမ်တွေက မရှိတော့ဘူး ဆိုတော့ အားလုံးက ပြန်မယ်ဆိုရင် သူတို့အနေနဲ့က ပြန်ရမယ့် နေရာတစ်ခုကို ရွေးချယ်ရလိမ့်မယ်။ အဲဒီ တော့ သူတို့အနေနဲ့ လက်ရှိ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနဲ့ပဲ အတူပြန်ဖို့ ရွေးချယ်လိမ့်မယ်။”

လူထုအသိုင်းအဝိုင်းခေါင်းဆောင် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ရွာလုံးကျွတ် ဖျက်ဆီးခံရလိုက်ရသော ဖြစ်ရပ်များတွင် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများစုက နေရပ်မပြန်လိုကြဘဲ ၎င်းတို့စကားအရ ဆိုရလျှင် “အဲဒီမှာ ဘာရွာမှ မရှိ တော့ဘူး” ဟူသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ အိုးအိမ်များ၊ လယ်ယာများသာမကဘဲ ကျောင်းများ၊ ဆေးခန်းများ၊ ဈေးများနှင့် ဘာသာရေး အဆောက်အအုံများ အစရှိ သည့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း၏ အဆောက်အအုံ ယန္တရား

များပါ ဖျက်ဆီးခံလိုက်ရပြီး ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် အများစု အနေဖြင့် မည်သူမျှ မရှိတော့သည့် နေရာသို့ မပြန်လို ကြပါ။ ထိုတွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများ အတွက်မူ မိသားစု အတွက် အိုးအိမ်နှင့် လယ်ယာများ သာမက ရွာတစ်ခုလုံး၏ အခြေခံ အဆောက်အအုံများကိုပါ ပြန်လည် တည်ဆောက်ပေးခြင်း မလုပ်ပေးသမျှ နေရပ်ပြန်ရန် လွယ်ကူလိမ့်မည် မဟုတ် ပါ။

“

ကျနော်တို့ရွာက သွားလိုက်ပြီလေ။ အဲဒီမှာ ဘာမှမရှိတော့ဘူး။ လူ၊ စာသင်ကျောင်း၊ အိမ်၊ ဆေးခန်း ဘာတစ်ခုမှ မရှိတော့ဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျနော်တို့ မနက်ဖြန် နေ့လယ် ပြန်မယ်။ ကျနော်တို့ရွာကို ကောင်းအောင် ပြုပြင်ထားပြီးပြီ။ စာသင်ကျောင်းနဲ့ ဘုန်းကြီးကျောင်းတွေလည်း ကျနော်တို့ ဆောက်ထားပြီးပြီ။ အဲဒီတော့ ပြန်ကြဖို့ များတယ်။ ကျနော်တို့ကို ဘယ်သူကမှ ပြန်ဖို့မတိုက်တွန်းဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ IDP တအာင်းအမျိုးသားတစ်ဦး

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ၎င်းတို့၏ ခေါင်းဆောင်များ အပေါ် ကာကွယ်မှုနှင့် လမ်းညွှန်မှုအတွက်သာ မှီခိုခြင်း မဟုတ်ဘဲ ၎င်းတို့ ခေါင်းဆောင်များသည် ၎င်းတို့အား တာဝန်သိစွာ လမ်းညွှန်ပေးခြင်းနှင့် ၎င်းတို့ ကိုယ်စား လုပ် ကိုင်ဆောင်ရွက် ပေးလိမ့်မည်ဟု မျှော်လင့်ထားကြပါသည်။ များစွာသောသူများအနေဖြင့်လည်း ဆုံးဖြတ်ချက် ချသည့်

ဖြစ်စဉ်တွင် ပါဝင်လိုကြပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်များတွင် ၎င်းတို့၏ ဆန္ဒများကို ထည့်သွင်း ဖြည့်စွက်ခြင်းနှင့် ခေါင်းဆောင်များ၊ ရပ်ရွာအသိုင်းအဝိုင်းတို့၏ လမ်းညွှန်မှု၊ ဖြည့်စွက်ပေးမှု၊ ထောက်ခံမှုတို့ဖြင့် ၎င်းတို့ဘာသာ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ချလိုကြောင်း ဖော်ပြကြပါသည်။

“

ကျမ ပြောချင်တာကတော့ “ခေါင်းဆောင်များ အားလုံးရှင့်၊ ကျေးဇူးပြုပြီး ကိုယ့်ကိုကိုယ် [သိပ်ပြီး] ဂုဏ်ယူမနေကြပါနဲ့” လို့ ပြောချင်တယ်။ သူတို့တွေက ဒုက္ခသည်တွေရဲ့ အသံကို ဂရုစိုက်လိမ့်မယ်၊ နိုင်ငံသားတွေကို လေးစားပြီး နားထောင်လိမ့်မယ်လို့ ကျမ မျှော်လင့်မိတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

ကျနော်ကတော့ ကျနော်တို့ရဲ့ KNU ခေါင်းဆောင်တွေကို ပြောချင်တာက ခင်ဗျားတို့ ကျနော်တို့အတွက် ကြိုးစားနေတာဆိုရင် ခင်ဗျားတို့ အရှုံးပေးမှာ မဟုတ်ဘူးလို့ မျှော်လင့်တယ်။ ဒုက္ခသည်တွေရဲ့ အသံတွေနဲ့ မျက်ရည်တွေကို သတိတရ ရှိလိမ့်မယ်လို့လည်း မျှော်လင့်တယ်။ ဘာလို့လဲ ဆိုတော့ ကျနော်တို့အားလုံး ကိုယ့်ဇာတိမြေကို လွမ်းနေကြလို့ပဲ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

ယခုထက်ထိ မိမိဆန္ဒအလျောက် နေရပ်ပြန်မည့် ဖြစ်စဉ် အတွက် စီစဉ်ရာတွင် ထိုင်း-မြန်မာနယ်စပ်ရှိ စခန်းများမှ ဒုက္ခသည်များ အဓိကတင်ပြနေသည်မှာ ဒုက္ခသည်များ အနေဖြင့် တရားဝင်သည်ဟု ယူဆထားသော ခေါင်း

ဆောင်များအား ထည့်သွင်း မထားသည့်အတွက် စခန်း များရှိ လူထုအသိုင်းအဝိုင်း ခေါင်းဆောင်များနှင့် EAO ခေါင်းဆောင်များကိုထည့်သွင်းပါဝင်လာစေရေးကိစ္စရပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။¹⁸⁹ ဒုတိယ တောင်းဆိုမှုတစ်ခုမှ မြန်မာနှင့်

189 See, e.g., Saw Yan Naing, “Karen Refugee Committee Criticizes Refugee Return Process,” The Irrawaddy, 15 November, 2016. Available at <http://www.irrawaddy.com/news/burma/karen-refugee-committee-criticizes-refugee-repatriation-process.html>.

ထိုင်းအစိုးရများမှ စီစဉ်ဆောင်ရွက်ပြီး နိုင်ငံတကာ အကျိုး
ဝင်သက်ဆိုင်သူများ ထောက်ပံ့ပေးနေသည့် နေရပ်ပြန်ရေး
တွင် မိသားစုတစ်စုချင်းစီ နေရပ်ပြန်ရေးအတွက်သာ

ဖြစ်ပြီး¹⁹⁰ ဒုက္ခသည်များ ပိုမို လိုလားသည့် လူမှုအသိုင်း
အဝိုင်းအလိုက် နေရပ်ပြန်သည့် ကိစ္စမျိုး ဖြစ်မနေခြင်းပင်
ဖြစ်သည်။

တကယ်လို့ ကျနော်တို့ အားလုံးပြန်ရမယ်ဆိုရင် ကျနော်တို့က KNU ရဲ့စီမံအုပ်ချုပ်မှုအောက်မှာ ပဲ
နေချင်တယ်။ ဒါပေမယ့် သူတို့က KNU ကို အဲဒီ ခေါင်းစဉ်ထဲမှာ ထည့်မထားဘူး။ KNU ကလည်း အဲဒီ
ကိစ္စကို ဘာမှမသိဘူး။ [ကျနော်တို့] အဲဒီကိစ္စနဲ့ ပတ်သက်ပြီး အများကြီးစိုးရိမ်တယ်။ ကျနော်တို့မှာ
မြန်မာမှတ်ပုံတင် မရှိသလို မြန်မာစကားလည်း မပြောတတ်ဘူး။ နောက်ပြီး ကျနော်တို့က မြို့သားတွေ
မဟုတ်ဘူး၊ တောထဲမှာပဲ ပိုနေချင်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

190 Ron Corben, “Myanmar Refugees in Thai Camps Face Repatriation Challenges,” Voice of America, 11 May, 2017. Available at <https://www.voanews.com/a/myanmar-refugees-thai-camps-repatriation-challenges/3847329.html>. Amy Sawitta Lefevre, “First Repatriation of Myanmar Refugees in Thailand Begins,” Reuters, 25 October, 2016. Available at <https://www.reuters.com/article/us-thailand-refugees/first-repatriation-of-myanmar-refugees-in-thailand-begins-idUSKCN12P091>.

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ သိမြင်နားလည်မှုကို စိန်ခေါ်ခြင်း

တန်းတူညီမျှမှုရှိသော နိုင်ငံသားများအဖြစ် အကာအကွယ်ပေးမှု ရရှိရေး

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက မြန်မာအစိုးရထံ ပေးပို့လိုသော သတင်းစကားများမှာ ၎င်းတို့ မည်သို့မည်ပုံ ပြုမူဆက်ဆံခဲ့ရသည်ဆိုသည့် ကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံသားများအဖြစ် တူညီသော အကာအကွယ်

ပေးမှုများ မည်သည့်အတွက်ကြောင့် အကျိုးခံစားခွင့် မရရှိခြင်းနှင့် မည်သည့်အတွက်ကြောင့် မရရှိသေးသည်ကို သိရှိလိုကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

“

အစိုးရက ကျနော်တို့ကို ဘာ အကာအကွယ်၊ ဘာ လုံခြုံမှုမှ မပေးခဲ့ဘူး။ ကျနော်တို့တွေဟာ ဒီနိုင်ငံရဲ့ နိုင်ငံသားတွေ ဖြစ်တယ်။ ကျနော်တို့မှာ လုံခြုံရေး ခံစားပိုင်ခွင့်ရှိတယ်။ အဲဒါကို ကျနော်တို့ကို မကူညီပေးရုံတင် မကဘူး၊ ကျနော်တို့ကိုပါ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်လိုက်သေးတယ်။ ကျနော်တို့က ကိုယ့်ဘာသာ ကိုယ် ရုန်းကန်လှုပ်ရှားရတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

“

ဘာဖြစ်လို့ ကျနော်တို့အတွက် အာမခံမှုရှိတဲ့လုံခြုံရေးနဲ့ အလားအလာရှိတဲ့ အနာဂတ်မရှိတာလဲ။ ကျနော်တို့လည်း ကျနော်တို့ ဘဝတွေကို ဒုက္ခသည်စခန်းထဲမှာပဲ ချောင်ပိတ် ဘဝဆုံးမှာမျိုး မလိုချင်ဘူး။ ဒီမှာ ဘယ်သူမှ အိမ်ကိုမလွမ်းတဲ့သူ မရှိဘူး။ ဒါပေမယ့် ပိုကောင်းတဲ့အနာဂတ်၊ ပိုကောင်းတဲ့ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အခွင့်အလမ်းတွေရှိတဲ့ ဘဝလေးတစ်ခုတော့ လိုချင်တာပေါ့။ ကျနော်အနေနဲ့ ဒီအခြေအနေမှာ ကျနော်တို့အတွက် အလားအလာရှိတဲ့ အနာဂတ် ရှိတယ်လို့ မခံစားရဘူး။ ကျနော်တို့က ရက်စက်တဲ့ ကျားနဲ့ ချောက်ကမ်းပါးအကြားမှာ ပိတ်မိနေသလို ဖြစ်နေတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

ကျနော်တို့က ပြည်တွင်းထဲမှာ နေတာမဟုတ်တော့ သူတို့က ကျနော်တို့ကို မသိကျိုးကျွံ ပြုနိုင်တယ်။ ဒုက္ခသည်ပြဿနာကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုထဲမှာ ထည့်ဖို့က မျှော်လင့်ချက်မရှိဘူး။ သေချာတာကတော့ သူတို့က ပြည်တွင်းထဲမှာ နေနေတဲ့ ပြည်သူတွေအကြောင်းပဲ စဉ်းစားပေးမှာပေါ့။ ကျနော်တို့က အစိုးရနဲ့ မသက်ဆိုင်တော့ဘူးဆိုတော့ ကျနော်တို့ကို ပြန်လက်ခံဖို့ သူတို့အတွက် မဖြစ်နိုင်ဘူးလို့ ထင်တယ်။ ကျနော်တို့ကို ပြန်ဖို့အတွက် ဖိအားပေးရင်လည်း ကျနော်တို့က ဒုတိယအတန်းစား နိုင်ငံသားတွေပဲ ဖြစ်သွားလိမ့်မယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများ၏ အတွေ့အကြုံများကို နားလည်ရန် ရိုးသားပွင့်လင်းသော အားထုတ်မှုများ အပါအဝင် ၎င်းတို့အား အစိုးရတန်ဖိုးသော နိုင်ငံသားများအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုရန်မှာ မြန်မာအစိုးရအတွက် သာမက မြန်မာနိုင်ငံ လူ့အဖွဲ့အစည်းရှိ ဩဇာရှိသော အကျိုးဝင် သက်ဆိုင်သူများနှင့် အလားတူ နိုင်ငံတကာ အကျိုးဝင် သက်ဆိုင်သူများ လိုက်နာလုပ်ဆောင်ရန် အရေးကြီးပါ

သည်။ မြန်မာအစိုးရ၏ ပါဝင်သက်ဆိုင်သူများက မည်ကဲ့သို့သော ရည်ရွယ်ချက်များ ရှိစေကာမူ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူများအနေဖြင့် ၎င်းတို့အား အလေးပေးအာရုံစိုက်မှု သို့မဟုတ် အကူအညီ ထောက်ပံ့မှုနှင့် မထိုက်တန်သော ဒုတိယအတန်းစား နိုင်ငံသားများအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းခံရသည်ဟု ထင်မြင် ခံစားကြရသည်။

ငုံခံသူများမဟုတ်သည့် ကိုယ်တိုင်လုပ်ဆောင်သူများ

ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမှု မတိုင်မီ၊ ကာလအတွင်းနှင့် နောက်ပိုင်း ကာလများတွင် ခေါင်းဆောင်များနှင့် လူထု အသိုင်းအဝိုင်းများ အကြား အပြန်အလှန် အကာအကွယ်ပေးမှုများ လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်ကို ကြည့်ပါက ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများသည် ဖြစ်သမျှကို ငုံခံနေသည့် အပြုအမူများ မဟုတ်ဘဲ ၎င်းတို့၏ မိသားစုနှင့် လူထု အသိုင်းအဝိုင်း အတွက် စိတ်ပျက်စရာ အခြေအနေဆိုးကြီးများကြားမှ ၎င်းတို့၏ ဘဝများ တိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေရန် အကောင်းဆုံး ရွေးချယ်မှုများကို လုပ်ဆောင်နေကြသည့် တက်ကြွစွာကြိုးစား တုံ့ပြန်သူများ ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြနေပါသည်။ သို့သော် ဤသုတေသန

အတွက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက နိုင်ငံအတွင်းရှိ မြန်မာနိုင်ငံသားများက ၎င်းတို့အား ပျင်းရိပြီး ပေးကမ်း ထောက်ပံ့မှုများကိုသာ မျှော်ကိုးနေသူများအဖြစ် မြင်နေသည်ဟု ခံစားရကြောင်း ပြောပြကြသည်။¹⁹¹ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက ၎င်းတို့၏ အခြေအနေ၊ အရည်အချင်းများနှင့် ပတ်သက်၍ မျှဝေအသိပေးလိုသည့် သတင်းစကားများ ရှိနေပါသည်။

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက ၎င်းတို့တွင် နိုင်ငံကို အလုပ်အကျွေး ပြုနိုင်သည့် လုပ်ကိုင်နိုင်မှု စွမ်းရည်များစွာ ရှိကြောင်းနှင့် ၎င်းတို့အနေဖြင့် ပျင်းရိသောကြောင့်

191 For an example of a young, urban Burma/Myanmar woman’s change in perception of IDPs in Kachin State, which discusses how the author experienced common public perceptions of displaced people, see Thinn Thinn, “A Journey to the North,” Tea Circle Oxford, 15 January, 2018. Available at <https://teacircleoxford.com/2018/01/15/a-journey-to-the-north/>.

သို့မဟုတ် လောဘကြီးသောကြောင့် ဒုက္ခသည်များ/ IDP များ ဖြစ်လာခြင်း မဟုတ်သည်ကို မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပြည်သူလူထုနှင့် ခေါင်းဆောင်များကို သိရှိနားလည်စေ လိုပါသည်။ ၎င်းတို့၏ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် နိုင်ငံ အတွက် အကျိုးပြုလိုသည့် ဆန္ဒများကို အလေးထားပြီး

၎င်းတို့အား နိုင်ငံသားအဖြစ် အပြည့်အဝ အသိအမှတ် ပြုခြင်း၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် နိုင်ငံ၏ လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေး ဘဝများတွင် ပြည့်ဝစွာ ပါဝင်နိုင်ခွင့် ပေးခြင်းတို့ကို လိုလား ကြပါသည်။

“

ကျနော်တို့လည်း တခြားသူတွေ ပေးကမ်းတာကို အမြဲမျှော်ကိုးနေရတဲ့ ဒီလိုဘဝမျိုးနဲ့ မနေချင် ဘူး။ ကျနော်တို့မှာ ကောင်းကောင်း လုပ်နိုင်တဲ့ ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းတွေ ရှိတယ်။ တကယ်လို့ ကျနော်တို့ကို ပိုကောင်းတဲ့အခြေအနေနဲ့ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အခွင့်အလမ်းတွေရှိတဲ့ နေရာ တစ်ခုကို ပို့ပေးမယ်ဆိုရင် အခြားသူတွေလိုပဲ ရှင်သန်ရပ်တည်နိုင်ဖို့ ကျနော်တို့ အကောင်းဆုံး ကြိုးစားမယ်ဆိုတာကို ပြချင်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

“

ကျနော်တို့ ဒီမှာနေချင်လို့ နေနေကြတာမဟုတ်ဘူး။ ရွာမှာက ဘယ်လိုမှ နေလို့မရတော့လို့ ဆွေမျိုး၊ မိသားစုတွေနဲ့ ခွဲခွာ၊ ဒုက္ခမျိုးစုံကို ရင်ဆိုင်ပြီး ဒီမှာလာနေရတာ။ ကျနော်နဲ့ သက်ဆိုင်တဲ့နေရာမှာပဲ ကျနော် နေချင်တာပေါ့။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

“

တကယ်တော့ ကျနော်တို့ နယ်စပ်ကိုထွက်ပြေးလာရကတည်းက ဒုက္ခသည်တွေ မဖြစ်ချင်ကြဘူး။ ကျနော်တို့ ထင်ခဲ့တာက ယာယီခိုလှုံ့မယ် ပြီးရင်ပြန်မယ်ပေါ့။ ဒါပေမယ့် နောက်ကြာလာတော့ ပြည်တွင်း စစ်ရဲ့ ရှည်ကြာမှုတွေကြောင့် ကျနော်တို့ ဒုက္ခသည်တွေ ဖြစ်လာတယ်။ “ဒုက္ခသည်” ဆိုတဲ့စကားလုံး ကြားရတာကိုက မပျော်ဘူး။ လာမယ့် တစ်နှစ် နှစ်နှစ်လောက်ဆိုရင် ကျနော်အသက် ၆၀ ပြည့်ပြီ။ သူများနိုင်ငံမှာ ဆက်မနေချင်တော့ဘူး။ ကိုယ့်ဇာတိနိုင်ငံမှာပဲ ငြိမ်းငြိမ်းချမ်းချမ်း ပြန်နေချင်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီစခန်းခေါင်းဆောင်တစ်ဦး

“

တချို့လူတွေက ကျနော်တို့မှာ စားစရာမရှိလို့ စခန်းထဲမှာ လာနေတယ်လို့ မြင်ကြတယ်။ ကျနော် ကြားတယ်၊ ကျနော်တို့တွေက စားစရာကို အလကားယူတယ်၊ အဲဒါက အကျင့်ဖြစ်လာတော့ အလုပ်မလုပ်ချင်ကြတော့ဘူး ဆိုပြီးပြောကြတယ်။ ကျနော် ပြောချင်တာက ကျနော်တို့ အလုပ်မလုပ် နိုင်တော့လို့ ဒီကို ရောက်လာတာ မဟုတ်ဘူး။ တချို့ အဖွဲ့အစည်းတွေက ပြောတယ်၊ ကျနော်တို့က အလုပ်မလုပ်ဘဲ အစားအသောက်တွေ အလကား လာယူတယ်ပေါ့။ တချို့က ပြောပြန်ရော ကိုယ့်ခြေ ထောက်ပေါ် ကိုယ်ရပ်တည်နိုင်ဖို့ အလုပ်လုပ်ရမယ်တဲ့။ ကျနော်တို့က အခြေအနေကြောင့် ဒီကို ရောက်နေတာ။ အဖွဲ့အစည်းတွေအနေနဲ့ ကျနော်တို့ စိတ်မကောင်းဖြစ်စေမယ့် အဲဒီလို စကားမျိုး မပြောဖို့ ကျနော် မေတ္တာရပ်ခံချင်တယ်။ ပဋိပက္ခကြောင့် ဒီလို ခံစားနေရတာကို ကြည့်ပြီး ခင်ဗျားတို့ ပျော်ကြလား။”

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP စခန်းခေါင်းဆောင်တစ်ဦး

အလားတူပင် တချို့သော ဒုက္ခသည်များနှင့် IDP များက လည်း အာဏာပိုင်များနှင့် နိုင်ငံတကာ အကျိုးဝင် သက်ဆိုင်သူများနှင့်အဖွဲ့အစည်းများက ၎င်းတို့၏ အသံများအား

မကြားနေသေးသည်ကို စိတ်ပျက်မိကြောင်း ထုတ်ဖော် ပြောပြကြသည်။

“

ကျနော် ဘာမှ ထပ်မပြောချင်တော့ဘူး။ တခြားလူတွေလာပြီး အများကြီးမေးကြတယ် ဒါပေမယ့် သူတို့မေးပြီးရင် တစ်ခါမှ ပြန်ရောက်လာတာ မရှိဘူး။ ကျနော်တို့အတွက် မျှော်လင့်ချက်မဲ့တယ်လို့ ခံစားရတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

“

အင်တာဗျူး လာလုပ်တဲ့သူတွေက အမြဲလိုလို ဒီမေးခွန်း လာမေးကြတယ်။ “ခင်ဗျားတို့ ဒီစခန်းထဲမှာ ပျော်ကြလား” တဲ့။ စဉ်းစားကြည့်ပါဦး။ အရင်တုန်းက အိမ် ကျယ်ကျယ်ဝန်းဝန်းနဲ့ နောက်ဖေးမှာ ခြံနဲ့ ဝင်းနဲ့ နေခဲ့တဲ့သူတွေက IDP ဘဝနဲ့ ဘယ်လိုလုပ် ပျော်မလဲ။ ကျနော် မေးခွန်းမေးတဲ့လူရဲ့မျက်နှာကို ကြည့်ပြီး “ခင်ဗျား ဒီမှာ လာနေကြည့်ပါလား” လို့ ပြန်ပြောလိုက်တယ်။ အဲဒါကြောင့် ခင်ဗျားတို့ မေးမယ်ဆိုရင် ကျေးဇူးပြုပြီး မေးခွန်းလေးတွေကို သတိထားပြီး မေးရင်ကောင်းမယ်။”

ကချင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ ကချင် IDP စခန်းခေါင်းဆောင်တစ်ဦး

မွန် IDP စခန်းမှ သက်ကြီးရွယ်အိုတစ်ဦး [ဓာတ်ပုံ - Human Rights Foundation of Monland]

အနာဂတ်အတွက်မျှော်လင့်ချက်များ

၎င်းတို့၏ လက်ရှိအခြေအနေတွင် မျှော်လင့်ချက်ကင်းမဲ့ နေမှုများကို မကြာခင် ဖော်ပြနေသည့်တိုင် တွေ့ဆုံမေး မြန်းခဲ့သူ အများစုက နိုင်ငံ၊ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် မိသားစုများအတွက် ပိုမို ကောင်းမွန်သော အနာဂတ်ကို စိတ်ကူးယဉ် မျှော်လင့်နေကြသည်။ အခွင့်အလမ်းများ

ရရှိမည်ဆိုပါက ၎င်းတို့နှင့် ၎င်းတို့၏ ကလေးများအား ကောင်းကျိုးပြုနိုင်သည့် လုပ်ကိုင်နိုင်မှုများ ရှိကြပြီး ၎င်း တို့နှင့် ၎င်းတို့၏ အသိုင်းအဝိုင်းမှာလည်း ကိုယ့်ခြေထောက် ပေါ် ကိုယ်ရပ်တည်နိုင်မည်ဟု ယုံကြည်ကြောင်း ပြောပြ ကြသည်။

နိုင်ငံအတွက်ပြင်းပြသောရည်မှန်းချက်များ

မြန်မာနိုင်ငံရှိ အခြားသော အရပ်သားပြည်သူအများစု ကဲ့သို့ပင် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများသည်လည်း ငြိမ်းချမ်း ရေး၊ ဒီမိုကရေစီရေး၊ တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် တန်း တူ ညီမျှရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် အစရှိသည်တို့ဖြင့် ဝန်းရံ ဗဟိုပြုထားသည့် နိုင်ငံ ဖြစ်လာစေရန်အတွက် ပြင်းပြသော

ရည်မှန်းချက်များ ရှိကြပါသည်။ ၎င်းတို့နှင့် ၎င်းတို့၏ ကလေးများ ငြိမ်းချမ်းစွာ နေထိုင်နိုင်ပြီး မြန်မာနိုင်ငံရှိ အခြားသူများကဲ့သို့ တန်းတူညီမျှစွာဖြင့် ၎င်းတို့၏ အိမ်မက် များနောက်သို့ လိုက်နိုင်သည့် လွတ်လပ်မှုနှင့် အခွင့် အလမ်းများကို မျှော်လင့်နေကြပါသည်။

ကျနော်တို့ ရွာသားတွေအနေနဲ့ ငြိမ်းငြိမ်းချမ်းချမ်း နေရဖို့ကိုပဲ မျှော်လင့်တယ်။ ဒီလို အခြေ အနေမျိုးကိုလည်း အနာဂတ်မှာ ထပ်မံကြုံချင်တော့ဘူး။ လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲတွေ ထပ်ရင်မဆိုင်ရတော့ ဘဲ ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ၊ တန်းတူညီမျှမှု ရှိရှိနဲ့ ပျော်ပျော်ရွှင်ရွှင် ငြိမ်းငြိမ်းချမ်းချမ်း နေချင်တယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

ကျနော်ကတော့ စစ်ပွဲတွေရပ်ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးကို ယူလာပေးပါလို့ပဲ ထပ်ပြောချင်တယ်။ သေနတ် သံတွေ၊ ပစ်ခတ်သံတွေ ဘာမှ မကြားချင်တော့ဘူး။ လူတိုင်း အိမ်ကိုပြန်ပြီး အရင်လို ပျော်ပျော်ရွှင်ရွှင် နေချင်ကြတယ်။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက ငြိမ်းချမ်းရေးဆို သည်မှာ စစ်ပွဲနှင့် ပဋိပက္ခများ မရှိရုံမျှမကဘဲ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရမည်ကို စိုးရိမ်ပူပန်စရာ မလိုဘဲ မိသားစုနှင့်

အတူတကွ နေထိုင်နိုင်ခြင်းနှင့် အခြားတိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု မရှိဘဲ သဟဇာတဖြစ်စွာ အတူယှဉ်တွဲ နေထိုင်နိုင်ခြင်းဟု အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုပါသည်။

“

ကျနော်ကတော့ မြန်မာပြည်မှာရှိတဲ့ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုတွေအားလုံး ညီညွတ်ကြပြီး စစ်မှန်တဲ့ ငြိမ်းချမ်းရေး ပြန်လည်ရရှိမှုနဲ့အတူ ငြိမ်းငြိမ်းချမ်းချမ်း၊ သဘာဝတရားရှိရှိ အတူတူနေစေချင်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျနော် ငြိမ်းငြိမ်းချမ်းချမ်းနေချင်တယ်။ ကျနော့်သားတွေ၊ သမီးတွေနဲ့ အတူတူနေချင်တယ်။ သူတို့ [ဗမာတပ်နဲ့ တိုင်းရင်းသားတပ်]တွေ တိုက်ပွဲပြန်ဖြစ်လို့ ကျနော်တို့ နောက်တစ်ခါ ထပ်ထွက်ပြေးရရင် ကျနော်မိသားစုတွေနဲ့ နောက်တစ်ခါ ထပ်ခွဲရအုံးမှာပေါ့။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ ရွာသစ်တွင်နေထိုင်သူ ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျမတို့အနေနဲ့ တရားမျှမှု ရှိတဲ့ အစိုးရမျိုးကိုပဲ လိုချင်တယ်။ နောက်ပြီး ရိုးသားမှုလည်း ရှိဖို့ လိုတယ်။ အစိုးရအနေနဲ့ မြန်မာပြည်က တိုင်းရင်းသားအားလုံးကို ချစ်ခင်ပြီး စောင့်ရှောက်သင့်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် သို့မဟုတ် “ကိုယ့်ကြမ္မာ ကိုယ်ဖန်တီးရေး” ဆိုသည့် အချက်မှာ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများစုအတွက် အနာဂတ် မျှော်လင့်ချက်များ၏ အဓိက အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ် ဖြစ်ပါ သည်။ ၎င်းတို့၏ ဘဝများကို ကိုယ်တိုင် ဦးဆောင် ပွဲကိုင်နိုင်မှု မရှိခြင်းနှင့် ၎င်းတို့၏ လူထု အသိုင်းအဝိုင်းများ တိုးတက် ကောင်းမွန်စေရန်

နှစ်ပေါင်းများစွာ မလုပ်နိုင်ခဲ့သည့်နောက် များစွာသော ပြည်သူတို့သည် ၎င်းတို့ ဘာသာ အုပ်ချုပ်ရန်နှင့် ၎င်းတို့ ရွေးချယ်ပြီး ၎င်းတို့ကို ကိုယ်စားပြုသည်ဟု ယုံကြည်ရသူများ၏ အုပ်ချုပ်မှုကို ခံယူနိုင်မည့် အခွင့်အရေးကို လိုလားကြပါသည်။

“

အစိုးရကနေပြီး ကျနော်တို့ကို ငြိမ်းချမ်းရေး ပေးစေချင်တယ်။ အဲဒီလိုပဲ အစိုးရက ကျနော်တို့ကို ကိုယ့်ဘာသာကိုယ် အုပ်ချုပ်နိုင်မယ့် အခွင့်အလမ်းကို ပေးစေချင်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

မြန်မာနိုင်ငံဟာ ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံ ဖြစ်လာပြီး ကရင်လူမျိုးတွေကလည်း တကယ့်နိုင်ငံသားတွေ အဖြစ်နဲ့ ကိုယ့်အခွင့်အရေးနဲ့ ကိုယ် လွတ်လွတ်လပ်လပ် နေနိုင်လိမ့်မယ်လို့ ကျမ မျှော်လင့်ပါတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

အရေးကြီးဆုံးက စစ်မှန်တဲ့ ငြိမ်းချမ်းရေးပဲ။ အဲဒီဟာ ရပြီဆိုရင် အဲဒီမှာရှိတဲ့ ခေါင်းဆောင်တွေနဲ့ တိုင်းပြည်ကို တည်ဆောက်လို့ရပြီ။ အဲဒီမှာ အလားအလာရှိတဲ့ ခေါင်းဆောင်တွေ အများကြီးပဲ။ ကရင် ပြည်သူတွေအတွက် ကရင်ခေါင်းဆောင်တွေ၊ ကချင်ပြည်သူတွေအတွက် ကချင်ခေါင်းဆောင်တွေ ရှိ တယ်။ သူတို့ဟာ သူတို့ရဲ့ ပြည်သူတွေနဲ့ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းအတွက် သူတို့ အကောင်းဆုံး လုပ်ကြမှာ သေချာတယ်။ စစ်မှန်တဲ့ ငြိမ်းချမ်းရေးက ရှိမနေတော့ ဒီကိစ္စတွေက အလုပ်မဖြစ်သေးဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

နောက်ဆုံးအနေဖြင့် များစွာသော တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများ က အလေးပေး ဖော်ပြကြသည်မှာ ၎င်းတို့နှင့် ၎င်းတို့ မိသားစုများအပေါ် ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည်မျိုး ဘယ်သောအခါမှ

ထပ်မံ မဖြစ်ပွားရန်နှင့် အနာဂတ် မျိုးဆက်များအနေဖြင့် ၎င်းတို့ ကြုံတွေ့ခဲ့ရသော ချိုးဖောက်ခံရမှုများကို ဘယ် သောအခါမှ မခံစားရစေရန်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

“

ကျနော်တို့အနေနဲ့ အနာဂတ်မှာ စစ်ပွဲနဲ့ တိုက်ခိုက်မှုတွေ မဖြစ်စေချင်တော့ဘူး။ အနာဂတ် အတွက် ငြိမ်းချမ်းရေးနဲ့ တန်းတူညီမျှမှုကိုပဲ ကျနော် လိုချင်တယ်။ ကရင်လူမျိုးတွေနဲ့ အခြား တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတွေ အနာဂတ်မှာ ဒီလိုအခြေအနေမျိုးတွေ နောက်တစ်ကြိမ် ထပ်မံခံစားစေချင်ဘူး။ ဒါဟာ ကျနော်လိုချင်တဲ့ အရေးကြီးဆုံး အရာပဲ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

၎င်းတို့၏ဘဝနှင့်၎င်းတို့မိသားစုဘဝများအတွက်ပြင်းပြသောရည်မှန်းချက်များ

အနာဂတ်အတွက် ၎င်းတို့၏ မျှော်လင့်ချက်များကို မေး သောအခါ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားက ၎င်းတို့၏ မျှော်လင့်ချက်ကို ကလေးများနှင့် နောက်မျိုးဆက်များ အပေါ်တွင်သာထားကြောင်း ပြောပြကြပါသည်။ ၎င်းတို့

သည် ၎င်းတို့ကလေးများ၏ ပညာရေးကို အဓိက ဦးစား ပေးကြပြီး ပညာရေးသည်သာလျှင် ၎င်းတို့ မိသားစု အခြေအနေများ တိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေရန် အကောင်း ဆုံးနည်းလမ်းဟု မြင်ထားကြပါသည်။ ကလေးများ

အပေါ်တွင်ထားသော မျှော်လင့်ချက်နှင့် ဆန့်ကျင်စွာပင်
၎င်းတို့ဘဝများ တိုးတက်ကောင်းမွန်လာအောင် လုပ်
ဆောင်ရန် အချိန်နောက်ကျသွားပြီဟု အများအပြားက

ပြောဆိုကြပြီး ၎င်းတို့ ကိုယ်တိုင်အတွက်မူ မျှော်လင့်ချက်
အနည်းငယ်သာ ထားရှိကြပါသည်။

“

အနာဂတ်အတွက် ကျနော် ဘာပြောရမှန်း မသိဘူး။ ဘာကြောင့်လဲဆိုတော့ အစိုးရက ကျနော်
တို့အပေါ် အတင်းအကျပ်လုပ်တယ်၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်တယ်၊ အဲဒီတော့ အနာဂတ်အတွက် ကျနော်မှာ
ဘာမျှော်လင့်ချက်မှ မရှိတော့ဘူး။ ထားလိုက်တော့၊ ကျနော်ကလေးတွေအားလုံး ကျောင်းတက်နိုင်ပြီး
အခွင့်အလမ်းရအောင် ကျနော် ကြိုးစားမယ်။ အနာဂတ်အတွက် ကျနော်မျှော်လင့်ချက်က အဲဒါပဲ။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျနော်မျှော်လင့်ချက်က ကျနော်ကလေးတွေအတွက် သက်သက်ပဲ။ အနာဂတ်မှာ သူတို့တွေ
ပညာတတ်ဖြစ်လာရင် ကျနော်တို့ မိဘတွေ ပျော်တယ်။ ကျနော်တို့မှာ ဘာမှမရှိတော့ သူတို့တွေ
ကျန်းမာဖို့ မျှော်လင့်တယ်။ သူတို့ရဲ့ပညာရေးကို ထောက်ပံ့ပေးနိုင်ဖို့ အလုပ်တစ်ခုရရင် ပိုကောင်းမယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည်ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

“

နောက်နှစ်ကျရင် ကျနော်သမီးက တက္ကသိုလ် သွားတက်ရပြီ။ ကျနော်သမီးကို ဘယ်လိုလုပ်
ပေးရမလဲ ကျနော် မသိဘူး။ ကျနော်တို့ကတော့ အသက်ကြီးပြီလေ။ ကျနော်တို့အတွက် ဘာမှ
မလိုတော့ဘူး။ ကလေးအတွက်ပဲ ကျနော် စိတ်ပူတယ်။ ကျနော်ကတော့ [သူမ] ကောင်းကောင်းမွန်မွန်
ကြီးလာပြီး ကျောင်းဆရာမ ဖြစ်စေချင်တယ်၊ အဲဒါဆို သူ့ဘဝနဲ့ သူ နေသွားလို့ ရပြီ။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ရှမ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

တွေဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ လူငယ်များကမူ ၎င်းတို့၏ ပညာရေး
အကြောင်း၊ နိုင်ငံနှင့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းအပေါ် အကျိုးပြု

လိုသည့် ၎င်းတို့၏ ဆန္ဒများကို ရှင်းပြခဲ့ကြသည်။

“

ကျမ သူနာပြုတစ်ယောက် ဖြစ်ချင်တယ်။ ကျမတို့ ပြည်သူတွေကို ကူညီချင်တယ်။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ IDP ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

တကယ်လို့ ပြန်ပို့မယ့် အချိန်ရောက်လာရင် ကျမကတော့ ကျမတို့ရဲ့ လူထုအသိုင်းအဝိုင်း အတွက်ပဲ အလုပ်လုပ်ချင်တယ်။ လူထုအသိုင်းအဝိုင်းနဲ့ ဆက်စပ်တဲ့ အလုပ်ကိုပဲ ရွေးမယ်။ အကျိုးအမြတ်အတွက် ကိုယ်ပိုင်စီးပွားရေး ထူထောင်တာမျိုးလို လုပ်ဖို့ ကျမမှာ အစီအစဉ်မရှိဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

အခုလောလောဆယ်တော့ ကျနော်က ကျောင်းသားတစ်ယောက် ဖြစ်တယ်။ ကျနော် ကျောင်းပြီးသွားရင် ရွာမှာရှိတဲ့ ကလေးတွေကို ကျနော်ရဲ့ အတွေ့အကြုံတွေ ဖလှယ်ပေးချင်တယ်။ သူတို့ကို ကျနော်ထက် ပိုပြီး ဗဟုသုတတွေ အတွေ့အကြုံတွေ ရစေချင်တယ်။ အဲဒါ အနာဂတ်အတွက် ကျနော်ရဲ့ မျှော်လင့်ချက်ပဲ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

အတိတ်ကာလအတွက် တရားမျှတမှု

တရားမျှတမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ၏ သိမြင်နားလည်မှုများနှင့် လိုအပ်ချက်များကို ဆိုရလျှင် ဒွေးရောယှက်တင်ဖြစ်သော တုံ့ပြန်မှုပုံစံ နှစ်မျိုး ရှိနေပါသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများက တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှု ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးမှုနှင့် အခြေခံ အဆောက်အအုံပိုင်းဆိုင်ရာ ကျယ်ပြန့်သော တောင်းဆိုမှုများနှင့် မျှော်လင့်ချက်များ ဖြစ်ပြီး ထိုအရာများကို ပြည့်ပြည့်ဝဝ ဖြည့်ဆည်းနိုင်ရန်အတွက် တိကျသော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ယန္တရားများ လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အတိတ်ကာလတွင် ချိုးဖောက်ခံခဲ့ရမှုများအတွက် မည်ကဲ့သို့သော တရားမျှတမှုမျိုး လိုချင်ပါသနည်းဟု မေးမြန်းရာတွင် ဖြေဆိုသူအများအပြားက ယင်းကဲ့သို့သော ချိုးဖောက်မှုများ ဘယ်သောအခါမှ ထပ်မံမဖြစ်ပွားစေရေး သေချာစေရန် လုပ်ဆောင်ပေးစေလိုသည်ဟု ရိုးရှင်းစွာ ဖြေကြားခဲ့ကြပါသည်။

လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများနှင့် နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေအား ပြင်းထန်စွာ ဖောက်ဖျက်မှုများကို ကြိုတွေ့ခဲ့ရသည့် နှစ်နာခံစားရသူများအနေဖြင့် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေအောက်တွင် ကုစားမှု ရပိုင်ခွင့်ရှိပြီး¹⁹² ချိုးဖောက်ခံရမှုနှင့် နှစ်နာခံစားရသူ (များ) ၏ နှစ်သက်ရွေးချယ်မှုနှင့် လိုအပ်မှုအပေါ်တွင် မူတည်၍ ထိုအထဲတွင်

တာဝန်ယူ တာဝန်ခံမှု ပြန်လည် ကုစားပေးခြင်း (ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း၊ လျော်ကြေးပေးခြင်း၊ ပြန်လည် ထူထောင်ပေးခြင်းနှင့်/သို့မဟုတ် ပြုယုဂ်သဘောဆောင်သော နည်းလမ်းများ အစရှိသည့် ပုံစံများဖြင့်)၊ အမှန်တရားနှင့် အဆောက်အအုံပိုင်းဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတို့ ပါဝင်ပါသည်။¹⁹³ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း သို့မဟုတ် လျော်ကြေးပေးခြင်းတို့ အပြည့်အဝ မလိုအပ်လျှင် သို့မဟုတ် လုပ်ဆောင်ရန် မဖြစ်နိုင်လျှင် အထူးသဖြင့် အဆိုးဝါးဆုံးသော ချိုးဖောက်မှုများဖြစ်သည့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် သတ်ဖြတ်မှုများ စသည်တို့အတွက် အစိုးရအနေဖြင့် လုံလောက်သော ကုစားမှုပေးခြင်းကို လုပ်ဆောင်ပေးရမည့် တာဝန်ဝတ္တရား ရှိရပါသည်။ ပြန်လည်ကုစားပေးမှုအတွက် တိကျသော ပုံသဏ္ဍာန်သည် နောက်ခံအခြေအနေနှင့် နှစ်နာခံစားရသူ၏ လိုအပ်ဆန္ဒများအပေါ်တွင် မူတည်ပြီး အတိတ်ကာလကို ထုတ်ဖော်တင်ပြနိုင်ရန်အတွက် နည်းလမ်းများ ဆွေးနွေးမှုသည် အားလုံးပါဝင်သော ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အနေဖြင့် ပါဝင်သင့်ပြီး IDP များနှင့် ဒုက္ခသည်များ၏ နေရပ်ပြန်ရေးသည် စစ်မှန်သော မိမိဆန္ဒအလျောက်၊ ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ၊ အပြည့်အဝ လေးစားမှုနှင့် အတူ လုံခြုံမှုရှိသည့် ရေရှည်တည်တံ့သော နေရပ်ပြန်မှုကို သေချာစေရမည် ဖြစ်သည်။

တရားမျှတမှုတောင်းဆိုရာတွင် အတားအဆီးများ

စစ်တပ်မှ ကျူးလွန်သော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအတွက် မြန်မာအာဏာပိုင်များထံ တရားမျှတမှု တောင်း

ဆိုရာတွင် လွန်ခဲ့သော ဆယ်စုနှစ်များစွာအတွင်း တွေ့ဆုံမေးမြန်းခံရသူများ၏ အတွေ့အကြုံက သင်ပေးသည်မှာ

192 OHCHR, "Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law," UN GA Resolution 60/147, 16 December, 2005, Principle 19. Available at <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RemedyAndReparation.aspx>.

193 အမှန်တရားနှင့် အဆောက်အအုံပိုင်းဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို ဤသုတေသနပြုမှုတွင် အနည်းအကျဉ်းသာ ဖော်ပြကြသည့်အတွက် အထက်ပါ ဖော်ပြမှုများတွင် တိတိကျကျ ဆွေးနွေးမှုများ ထည့်သွင်းထားဘဲ အနာဂတ်လုံခြုံရေးအပေါ် ယုံကြည်မှုကင်းခဲ့ခြင်းနှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူများ၏ သိမြင်နားလည်မှုနှင့် ပတ်သက်သော စိန်ခေါ်မှုများအပါအဝင် လာမည့် အခန်းများ၏ အစိတ်အပိုင်းများတွင် ထည့်သွင်း ဆွေးနွေးသွားမည် ဖြစ်သည်။

အကောင်းဆုံးရလဒ်အဖြစ် မသိကျိုးကျွံ အပြုခံရခြင်းဖြစ်ပြီး အဆိုးဆုံးရလဒ်အဖြစ် တရားမျှတမှု တောင်းဆိုသူများ အနေဖြင့် တုံ့ပြန်ကလွဲစားချေမှု ခံရခြင်းများပင် ဖြစ်ပါသည်။ စစ်တပ်မှ ကျူးလွန်ခဲ့သော လူ့အခွင့်အရေး ချိုး

ဖောက်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ တရားမျှတမှု တောင်းဆိုသော မြန်မာနိုင်ငံရှိ အရပ်သားပြည်သူများ ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့နေရသည့် စိန်ခေါ်မှုများကို အခြား အဖွဲ့အစည်းများမှ အသေးစိတ် အစီရင်ခံ တင်ပြထားပါသည်။¹⁹⁴

“

တချို့ပမာစစ်သားတွေက မိန်းကလေးတွေကို ဆွဲခေါ်သွားပြီး မုဒိမ်းကျင့်တယ်။ ဒါပေမယ့် အဲဒါကို ဘယ်သူမှ မပြောရဲကြဘူး။ လူတိုင်းက စစ်တပ်ကို ကြောက်ကြတယ်။ ကျမတို့ အကုန်လုံးမြင်တယ်။ ဒါပေမယ့် ကျမတို့ မခုခံရဲဘူး၊ တိုင်လည်း မတိုင်ရဲဘူး။”

မွန်ပြည်နယ်ရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP မွန်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

ဘယ်သူ့ကို သွားပြီးတိုင်ရမလဲ။ အစိုးရကိုလည်း ကျမတို့ မတိုင်ခဲ့ပါဘူး။ သူတို့က တကယ်တမ်းဆို စစ်တပ်အုပ်ချုပ်ရေးအောက်မှာ ရှိနေတာပဲလေ။ ကျမတို့က သူတို့လက်ခုပ်ထဲကရေ ဖြစ်နေတယ်။ သူတို့ကို ဆန့်ကျင်ပြီး ကျမတို့ ဘာမှလုပ်လို့မရဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

“

ကျမတို့ ပြန်မယ်ဆိုရင် ကျမတို့ လိုချင်တာကို တကယ်တောင်းဆိုလို့ ရမှာလား။ ကျမတို့ တောင်းဆိုရင်ရော တကယ်ရမှာမို့လို့လား။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခံရသူများ ကိုယ်တိုင်ကြုံတွေ့နေရသည့် ခက်ခဲသော စီးပွားရေးအခြေအနေနှင့် ယေဘုယျအားဖြင့် မျှော်လင့်ချက် ကင်းမဲ့နေမှုနှင့် မြန်မာအစိုးရအပေါ် အယုံ

အကြည်ကင်းမဲ့မှုတို့ အားလုံးကို ပေါင်းစပ်လိုက်ပါက တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူ အများစုအနေဖြင့် ၎င်းတို့သည် တရားမျှတမှုကို ဘယ်သောအခါမှ ရရှိလိမ့်မည် သို့မဟုတ်

194 Women’s League of Burma, “Same Impunity, Same Patterns,” January 2014. Available at http://womenofburma.org/wp-content/uploads/2014/01/SameImpunitySamePattern_English-final.pdf. International Center for Transitional Justice, “Impunity Prolonged,” September 2009. Available at <https://ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Myanmar-Impunity-Constitution-2009-English.pdf>. International Commission of Jurists, “Achieving Justice for Gross Human Rights Violations in Myanmar,” January 2018. Available at <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2018/01/Myanmar-GRA-Baseline-Study-Publications-Reports-Thematic-reports-2018-ENG.pdf>. International Commission of Jurists, “Achieving Justice for Gross Human Rights Violations in Myanmar,” January 2018. Available at <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Myanmar-GRA-Baseline-Study-Publications-Reports-Thematic-reports-2018-ENG.pdf>.

အစိုးရမှ ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများကို အလေးထား ဦးစားပေးမည်မဟုတ် ဆိုသည့် အဓိပ္ပာယ်ကို သက်ရောက် နေပါသည်။ ထို့အပြင် တွေ့ဆုံမေမြန်းခဲ့သူများ၏ ဆုံးရှုံး မှု အတိုင်းအတာပမာဏနှင့် ယေဘုယျအားဖြင့် အစိုးရ

ရင်ဆိုင်နေရသော စိန်ခေါ်မှုများအရ ၎င်းတို့ ဆုံးရှုံးသွား ခဲ့သည့် ပိုင်ဆိုင်မှုများအတွက် လျော်ကြေးခံစားရမှုမှာ ဖြစ်နိုင်ခြေ မရှိသောကြောင့် တောင်းဆိုလိုသည့် စိတ်ဆန္ဒ လည်း မရှိဘဲ ဖြစ်နေပါသည်။

“

ဗမာစစ်သားတွေက ကျမရဲ့ဆွေမျိုးတွေကို သတ်ခဲ့တယ်။ ဒါပေမယ့် သေတဲ့သူတွေအတွက် ပြန် ဖြေရှင်းပေးပါဆိုရင် သူတို့ မလုပ်နိုင်ဘူးဆိုတာ ကျမ သိတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

အဲဒီမှာ နစ်နာခံစားရတဲ့သူတွေ အများကြီးရှိတယ်။ အဲဒီတော့ ကျမ ထင်တာက အစိုးရအတွက် အဲဒါတွေကို လျော်ကြေးပေးဖို့ လွယ်မှာ မဟုတ်ဘူး။ အဲဒါကို ရဖို့အတွက် ဆန္ဒရှိပေမယ့် ဖြစ်နိုင်မယ်လို့ ကျမ မထင်ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ရှမ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

သူတို့ ကျနော်တို့အပေါ် လုပ်ခဲ့တာတွေက အများကြီးပဲ။ အဲဒါတွေအတွက် သူတို့ကို ပိုက်ဆံ ပြန်တောင်းမယ်ဆိုရင် သူတို့ ပေးနိုင်မယ်လို့ ကျနော် မထင်ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

တရားမျှတမှု တောင်းဆိုခြင်းသည် နစ်နာခံစားရသူများ၏ လက်ရှိ အခြေအနေအပေါ်တွင်လည်း မူတည်နေခြင်းကို နားလည်ထားရမည် ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် တရားမျှတမှု တောင်းဆိုခြင်းမှာ အန္တရာယ်ကြီးမားပြီး အောင်မြင်နိုင်ခြေ နည်းပါးသောအခါ အရပ်သားပြည်သူများ အနေဖြင့် လတ်တလော လိုအပ်ချက်များ ပြည့်မီအောင်သာ ဦးစား

ပေးကြရပါသည်။¹⁹⁵ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အလားတူ အခြားနိုင်ငံများ၏ အတွေ့အကြုံအရ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက် မှု၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုနှင့် ချစ်ခင်ရသူများ အသတ်ဖြတ်ခံရမှုများ အပါအဝင် ပြင်းထန်သော လူ့အခွင့် အရေး ချိုးဖောက်ခံရမှုများကိုကြုံတွေ့ရခြင်းကြောင့် ဖြစ် တည်လာသော နာကျင်မှုများနှင့် တရားမျှတမှုအပေါ်

195 Patrick Pierce and Caitlin Reiger, "Navigating Paths of Justice in Myanmar's Transition," International Center for Transitional Justice, 2014, p. 16. Available at <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Myanmar-Development-Report-2014.pdf>.

လိုအင်ဆန္ဒများသည် နှစ်ပေါင်းများစွာ ကြာသည်အထိ မှေးမှိန်ပျောက်ကွယ် မသွားဘဲ ရှိနေတတ်ပါသည်။¹⁹⁶ တကယ်တမ်းဆိုရလျှင် ၎င်းတို့ ဇာတိရွာများတွင် ကြို တွေ့ခဲ့ရသော အဖြစ်အပျက်များအကြောင်း ပြန်လည် ပြောပြရာတွင် နှစ်ပေါင်း ၂၀ သို့မဟုတ် ၂၀ နှင့် အထက်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည်ဟုဆိုသည့်တိုင် တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခဲ့သူ အများအပြားမှာ ခံစားချက်များဖြင့် လွှမ်းမိုး ကာ ပြောဆိုနေကြရဆဲ ဖြစ်သည်။ အများအားဖြင့် ထို အကြောင်းအရာများကို ပြန်လည်ပြောဆိုရန် ငြင်းပယ် ကြပြီး ထိုအတိတ်အကြောင်းကို စဉ်းစားမိပါက ၎င်းတို့၏ ခံစားချက်များကို မထိန်းချုပ်နိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်

ဟု ပြောပြကြသည်။ ဤသည်က ချိုးဖောက်မှုများသည် နှစ်နာခံစားရသူများ၏ ဘဝများအပေါ် ကြီးမားသော ရိုက်ခတ်မှုများ ရှိနေဆဲဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြနေပါသည်။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် နှစ်ပေါင်းများစွာ ဝေးကွားနေခဲ့သည့် ဇာတိ ရွာများသို့ ပထမဆုံးအကြိမ် နေရပ်ပြန်သည့် အချိန် တွင် မြန်မာစစ်တပ်၏ စစ်သားများနှင့် တွေ့ပါက ဤ ရိုက်ခတ်မှုများကို ပိုမို ကြီးထွားလာစေနိုင်ပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ နေရပ်ပြန်သည့် အချိန်တွင် ဆိုးဝါးသည့် အတိတ်ဖြစ်ရပ်များ ပြန်ပေါ်နိုင်လာသည့်အတွက် စိတ်နှင့် လူမှုရေးပိုင်းဆိုင်ရာ နှစ်သိမ့် ဆွေးနွေးမှုများလည်း လိုအပ်လာနိုင်ပါသည်။¹⁹⁷

ဒီအခြေအနေနဲ့ပတ်သက်ပြီး မပြောချင်ဘူး။ ဒီအကြောင်းတွေ ပြန်ပြောမယ်ဆိုရင် မျက်ရည် မထိန်းနိုင်ဘူး။ အရမ်းနာကျင်ခံစားရတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ နာကျင်ခံစားခဲ့ရတဲ့အတိတ်တွေ ပြည့်နေတဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းထဲကို ပြန်မသွားချင်ဘူး။ ဘယ်လောက်အထိ ဖြစ်လဲဆိုရင် အဲဒီအကြောင်းတွေ ကလေးတွေ ကိုတောင် ပြန်မပြောပြချင်ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

အဲဒီရွာက ပဋိပက္ခကြောင့် ပျက်စီးသွားတဲ့နေရာ ဖြစ်တာကြောင့် ပဋိပက္ခကနေ ကျနော်တို့ ခံစားခဲ့ရတဲ့ ပြောမပြနိုင်လောက်တဲ့ အခက်အခဲနဲ့ နာကျင်မှုတွေရဲ့အတိုင်းအတာကို ခင်ဗျား ခန့်မှန်း ကြည့်လို့ရတယ်။ ကျနော်အနေနဲ့ အဲဒီအကြောင်းတွေကို ပြန်တွေးရင် ပိုဆိုးရုံပဲမို့ အဲဒီအကြောင်းတွေ ထပ်ပြီး မပြောချင်တော့ဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ပအိုဝ်းအမျိုးသားတစ်ဦး

196 HURFOM, "I Still Remember," December 2017. Available at <http://www.rehmonnya.org/reports/I-still-remember-online-publishing.pdf>. Network for Documentation – Burma, "To Recognize and Repair," June 2015. Available at <http://nd-burma.org/to-recognize-and-repair/>.
197 Tania Ghanem, "When Forced Migrants Return 'Home': The Psychosocial Difficulties Returnees Encounter in the Reintegration Process," Oxford Refugee Studies Centre Working Paper No. 16, October 2003. Available at <https://www.rsc.ox.ac.uk/files/files-1/wp16-when-forced-migrants-return-home-2003.pdf>.

ကျမတို့ ရွာက ထွက်လာကတည်းက ကျမ နှလုံးက ဘယ်လိုမှ မကောင်းတော့ဘူး။ လူတွေ ရန်ဖြစ်သံ/ ငြင်းခုံသံကြားရရင်ကိုပဲ ကျမနှလုံးက အလိုလို ဖောက်လာတယ်။ စစ်တပ်ကနေပြီး ကျမတို့ကို ဘယ်လိုပြုမူဆက်ဆံတယ် ဆိုတဲ့အကြောင်း ပြောပြရမယ်ဆိုရင် တစ်နေ့ကုန်တောင် ပြီးမယ် မထင်ဘူး။”

ရှမ်းပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ရှမ်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

တရားမျှတမှုအတွက် အသံထွက် တောင်းဆိုမှုများ ရှိမနေသောကြောင့် နှစ်နာခံစားရသူများ အနေဖြင့် “ခွင့်လွှတ်ကာ မေ့ပစ်လိုက်ခြင်း” သို့မဟုတ် “ခွင့်လွှတ်သော်လည်း အမှတ်ရနေဆဲ” ဖြစ်သည်ဟု နားလည် မထားသင့်ပါ။ ယခု တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများကဲ့သို့ အခြေခံ ရှင်သန်ရပ်တည်နိုင်ရေးအတွက်ပင် ဆိုးဝါးသော စိန်ခေါ်မှုများနှင့်ကြုံနေရသည့် နှစ်နာခံစားရသူများအနေဖြင့် ရှင်သန်ရပ်တည်ရေးအတွက် တစ်စုံတစ်ရာ ပိုမိုလုံခြုံမှုရှိပါမှ တရားမျှတမှုအတွက် တောင်းဆိုမှုများကို လုပ်ဆောင်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခ လွန်ကာလ အရပ်သားပြည်သူများအကြား တရားမျှတမှု အပေါ် ဦးစားပေးရွေးချယ်ခြင်းနှင့် တောင်းဆိုခြင်းအား လေ့လာမှုတွင် ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပြီးပြီးချင်း အချိန်၌ အခြေခံ လိုအပ်ချက်များဖြစ်သည့် စားနပ်ရိက္ခာ၊ ခိုလှုံစရာ နေရာနှင့် လုံခြုံရေးတို့ကို တရားမျှတမှုထက် ပို၍ ဦးစားပေးကြကြောင်း ဖော်ပြနေပြီး အခြေခံ လိုအပ်ချက် များ ပြည့်မီမှုပေါ် မူတည်ကာ ဦးစားပေး အဆင့် သတ်မှတ် ချက်များလည်း ပြောင်းလဲသွားနိုင်ပါသည်။¹⁹⁸ တရားမျှတမှု တောင်းဆိုခြင်းသည် အချိန်နှင့်အမျှ ပြောင်းလဲသွားနိုင် သကဲ့သို့ အခြေခံလိုအပ်ချက်များကို ဦးစားပေးသတ်

မှတ်မှုအား အတိတ်ကာလ ချိုးဖောက်ခံရမှုအတွက် ကုစား ပေးခြင်း လိုအပ်ချက်နှင့် ဆန့်ကျင်နေသည်ဟု မမြင်မိ စေရန် လိုအပ်ပြီး ဖြစ်ရပ် အတော်တော်များများတွင် အခြေခံ လိုအပ်ချက်များ ပြည့်မီစေရန်အတွက် ကြံတော့ရသော အခက်အခဲများသည် နဂိုမူလ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှု များနှင့် တိုက်ရိုက် ဆက်နွှယ်မှု ရှိနေပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် မိသားစုတစ်စုအတွက် အဓိက ဝင်ငွေရှာဖွေပေးနေသူ တစ်ဦး အသတ်ခံရခြင်း၊ ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်မှုကြောင့် မသန် စွမ်း ဖြစ်သွားခြင်း သို့မဟုတ် အတင်းအဓမ္မရွှေ့ပြောင်းခံရ မှုကြောင့် ပိုင်ဆိုင်မှု သို့မဟုတ် မြေယာများ ဆုံးရှုံးသွားခြင်း အစရှိသော ဖြစ်ရပ်မျိုး ဖြစ်ပါသည်။ ဤသုတေသနတွင် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများ၏ တရားမျှတမှုပေါ် အယူအဆ များ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့အနေဖြင့် မည်ကဲ့သို့သော တရား မျှတမှုပုံစံကို ပိုမို လိုလားခြင်း အစရှိသည်တို့အပေါ် နှိုက် နှိုက်ချွတ်ချွတ် မလုပ်ဆောင်နိုင်ခဲ့ပါ။ သို့သော် တွေ့ဆုံမေး မြန်းခဲ့သူ အများစုအနေဖြင့် ၎င်းတို့ ခံစားခဲ့ရမှုများအတွက် မည်သည့် ပုံစံဖြင့် ဖြစ်ရမည် သို့မဟုတ် ဖြစ်နိုင်သည်ကိုမူ သေချာမှု မရှိသော်ငြားလည်း တရားမျှတမှု တစ်စုံတစ်ရာ ရပိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟု ခံစားကြရပါသည်။

ကျနော်တို့ကို အိမ်ကနေ ထွက်သွားရပြီး ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရအောင် လုပ်ခဲ့တဲ့အတွက် ကျနော်တို့ကို တရားမျှတမှု တစ်ခုခုတော့ သူတို့ လုပ်ပေးသင့်တယ်။ အဲဒီဖြစ်စဉ်ကလည်း စနစ်တကျနဲ့ လူတစ်ယောက်ချင်းစီ အတွက် မျှတမှု ရှိရမယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်နီအမျိုးသားတစ်ဦး

198 Patrick Pierce and Caitlin Reiger, “Navigating Paths of Justice in Myanmar’s Transition,” International Center for Transitional Justice, 2014, p. 16. Available at <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Myanmar-Development-Report-2014.pdf>.

“

ကျနော်ကတော့ နှစ်နာခံစားခဲ့ရသူ တစ်ယောက်အနေနဲ့ ဖြစ်ခဲ့တာတွေကို သူတို့အနေနဲ့ ဘာ တစ်ခုမှ လုပ်ပေးဘူးဆိုရင် ကျနော်ကတော့ ဘယ်တော့မှ ကျေနပ်မှာမဟုတ်ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

ပြန်လည်ကုစားပေးလျော်ခြင်းများ

ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများနှင့် သိမ်းဆည်းခံရမှု ပမာဏ အတိုင်းအတာကို ကြည့်မည်ဆိုပါက ဖြစ်နိုင်ခြေနည်းလိမ့် မည်ဟု တချို့က သံသယရှိသော်လည်း သိမ်းဆည်းခံထား ရသော နှင့်/သို့မဟုတ် ဖျက်ဆီးခံလိုက်ရသော ပိုင်ဆိုင်မှု များကို အစိုးရအနေဖြင့် ပြန်လည်ပေးအပ်ရမည် နှင့်/ သို့မဟုတ် ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးရမည်ဟု တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခဲ့သူများ အားလုံးနီးပါးက သဘောတူညီကြပါ သည်။ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းနှင့် မြေယာအား အလျော်ပေးခြင်းများအတွက် နှစ်သက်ရာ ရွေးချယ်မှုနှင့်

လိုအပ်ချက်များကို အထက်ပါ အနာဂတ်အတွက် ဆုံးဖြတ် ချက်ချရာတွင် အဓိက အကြောင်းအရာများ အခန်း၌ ဆွေး နွေးထားခဲ့ပြီးဖြစ်ပါသည်။ အရေးကြီးသည်မှာ လျော်ကြေး ပေးမှုသည် မြေကွက်တစ်ကွက်၏ တိုက်ရိုက်တန်ဖိုးထက် ပိုမို ပေးလျော်သင့်ပြီး ဖျက်ဆီးခံရသော အခြားပိုင်ဆိုင်မှု များနှင့် ပစ္စည်းဥစ္စာများ၊ ထို့အတူ သီးနှံများ၏ တန်ဖိုးနှင့် မြေယာကောင်းမွန်အောင် ဆောင်ရွက်ရမည့် ကိစ္စများ အတွက်လည်း ပါဝင်သင့်သည်ဟု တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခဲ့သူများ က မှတ်ချက်ပြုကြပါသည်။

“

ပမာစစ်သားတွေက ကျနော်တို့ရွာကို မီးရှို့ပြီး ကျနော်တို့မြေတွေကို သိမ်းတယ်၊ အဲဒီတော့ ကျနော်တို့ကို ပိုက်ဆံအလျော် ပြန်ပေးစေချင်တယ်။ သူတို့ ဖျက်ဆီးခဲ့တဲ့ ဟာတွေကို ပြန်ဆောက် ပေးစေချင်တယ်။”

ကရင်ပြည်နယ်ရှိ IDP စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

“

ကျမရဲ့စိုက်ခင်းလေး ကျမ ပြန်လိုချင်တယ်။ ကျမတို့က ဆင်းရဲတယ်၊ အသက်ကြီးလာရင် အဆင်ပြေပြေ နေနိုင်အောင်လို့ ဆိုပြီး စိုက်ခင်းထဲမှာ ကျမတို့ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံထားတာ။”

တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီးရှိ ရောစပ်ရွာမှ IDP ထားဝယ်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

အခြား ချိုးဖောက်မှုများဖြစ်သည့် သတ်ဖြတ်မှု၊ ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်မှုနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် ပတ်

သက်၍ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ငွေကြေးအားဖြင့် ပေး လျော်မှုသည် ၎င်းတို့ ခံစားရမှုများကို ပြုပြင်ပေးနိုင်မည်

မဟုတ်သော်လည်း ၎င်းတို့၏ ဘဝများ ပြန်လည် တည်ဆောက်နိုင်ရန်အတွက် ပြန်လည် ထူထောင်ပေးခြင်းဆိုင်

ရာ အကူအညီများ လိုချင်သည်ဟု မှတ်ချက်ပြုကြပါသည်။

“

ကျနော်တို့ ပြန်တဲ့အချိန်မှာ ပဋိပက္ခကြောင့် ဆုံးရှုံးခဲ့ရတာတွေ ဥပမာ မြေယာ၊ တိရစ္ဆာန်၊ ပိုင်ဆိုင်မှုတွေနဲ့ မိသားစုဝင်တွေ ဆုံးရှုံးသွားတဲ့သူတွေအတွက် အစိုးရအနေနဲ့ ကျနော်တို့ကို ကူညီပေးသင့်တယ်။ အခြားသူတွေလိုပဲ ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိနဲ့ ကိုယ့်ဘဝကိုယ် ပြန်တည်ဆောက်နိုင်ဖို့ ကျနော်တို့ကို အလျော်ပေးသင့်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျနော်တို့ ခံခဲ့ရတာတွေက တန်ဖိုးအားဖြင့် ပြောရခက်သလို ပြန်လျော်ပေးဖို့လည်း မဖြစ်နိုင်ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် တအာင်းအမျိုးသားတစ်ဦး

“

ကျမတို့ ရွာကနေထွက်လာတုန်းက လမ်းမှာ လူတွေ အများကြီး သေသွားတယ်။ ကျမတို့မှာ ရိုသမျှ အိုးအိမ်၊ မြေယာ၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနဲ့ မိသားစုဝင်တွေ ဆုံးရှုံးကုန်တယ်။ ကျမတို့ အကုန်လုံး ပြန်ရဖို့ မတောင်းဆိုပါဘူး။ ကျမတို့ ပိုင်ဆိုင်မှုထဲက တစ်ဝက်လောက် ပြန်ရရင်ပဲ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် အထောက်အကူဖြစ်ပြီ။”

ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ IDP စခန်းမှ IDP တအာင်းအမျိုးသမီးတစ်ဦး

တာဝန်ယူမှုတာဝန်ခံမှု

တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှုဆိုသည်မှာ တစ်ဦးတစ်ယောက် ချင်းစီနှင့် ဆိုင်သော ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ တာဝန်ခံမှုများသာ မကဘဲ အဆောက်အအုံ အဖွဲ့အစည်း ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးချင်းစီ၏ ဆောင်ရွက်မှုများအတွက် တာဝန်ယူခြင်းနှင့် နောက်ဆက်တွဲ သက်ရောက်မှုများကို တာဝန်ခံခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ကျယ်ပြန့်စွာ နားလည်ထားပြီး ထိုပြစ်မှုအတွက် ရာဇဝတ်ကြောင်းအရ အပြစ်ပေးအရေး

ယူခြင်းသာမက တရားဝင် ရာထူးများမှ နုတ်ထွက်စေခြင်းနှင့် လူမှုရေးအရ ဖယ်ကြည့်ခြင်းများလည်း ပါဝင်ပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများအတွက် တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှုသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အထူးသဖြင့် ထိရှလွယ်သည့် ခေါင်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး အမျိုးမျိုးသော ဥပဒေနှင့် အဆောက်အအုံပိုင်းဆိုင်ရာ အကန့်အသတ်များက စစ်တပ် အရာရှိများ၊ အထူးသဖြင့် ရာထူးကြီးသော အရာရှိများ

ကို ရာဇဝတ်မှုဖြင့် အမှုဖွင့် တရားစွဲခြင်းမျိုး မပြုနိုင်ရန် တားဆီးထားပါသည်။ ထိုအခါက အတားအဆီးကြီးတစ်ခုမှာ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ဥပဒေပုဒ်မ ၄၄၅ ဖြစ်ပြီး “ထိုပုဒ်မတွင် နိုင်ငံတော် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှု တည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့နှင့် နိုင်ငံတော် အေးချမ်းသာယာရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးကောင်စီ သို့မဟုတ် အဖွဲ့ဝင် တစ်ဦးဦး သို့မဟုတ် အစိုးရ အဖွဲ့ဝင် တစ်ဦးဦး၏ တာဝန်အရ ဆောင်ရွက်ချက်များအပေါ် အကြောင်းပြုလျက် တရားစွဲဆိုခြင်း၊ အရေးယူခြင်း မရှိစေရ။” ဟူ၍ ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။¹⁹⁹

နိုင်ငံရေးနှင့် ဥပဒေကြောင်းအရ အကန့်အသတ်များ ရှိနေသော်လည်း ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေရပ်ပြန်သည့် အချိန်တွင် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ ပြန်လည် ဖြစ်ပွားမှု မရှိစေရေး တားဆီးပေးနိုင်မည့် တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှု ပုံစံတစ်ခုသည် မဖြစ်မနေ လိုအပ်သော အစိတ်အပိုင်း တစ်ရပ်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာစစ်တပ်သည် ၎င်းတို့ ကျူးလွန်ခဲ့သော ချိုးဖောက်မှုများ အတွက် နောက်ဆက်တွဲ အရေးယူ ခံရမှု တစ်စုံတစ်ရာ မရှိဘဲ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများ ကျူးလွန်နေကြ ဖြစ်သော အဖွဲ့အစည်း တစ်ခု ဖြစ်သည့် အလျောက် ချိုးဖောက်ကျူးလွန်မှုများကို လွယ်လွယ်ကူကူဖြင့် ရပ်တန့်သွားမည် မဟုတ်ပါ။ အမှန်စင်စစ် အပစ်ခတ် ရပ်စဲထားသော အချို့ဒေသများတွင် ပြင်းထန်သည့် ချိုးဖောက်မှုများ

လျော့နည်းလာချိန်တွင် အတိတ်ကာလ ချိုးဖောက်မှုများသည် ပြန်လည်ဖြစ်ပေါ်ခြင်း မရှိတော့ပြီ ဟူသော မျှော်လင့်ချက်မှာလည်း ကချင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်များကဲ့သို့သော ပဋိပက္ခဒေသများတွင် မှားနေသည်ဟု သက်သေပြနေပြန်ပါသည်။ လက်တွေ့တွင် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသော တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နေကြသည့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ အရပ်ဘက်လူထု အဖွဲ့အစည်းများက အတိတ်ကာလ ချိုးဖောက်မှုများအပေါ် ပြစ်ဒဏ်ပေး အရေးယူခံရမှု ကင်းလွတ်နေခြင်းနှင့် နိုင်ငံ၏ အခြား တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် ဆက်လက် ဖြစ်ပွားနေသော လက်ရှိ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများအကြား ဆက်နွှယ်မှု ရှိနေသည်ကို ထောက်ပြကြပြီး ထိုသံသရာစက်ဝိုင်းကို ရပ်တန့်နိုင်ရန်အတွက် စစ်တပ်၏ ပြစ်ဒဏ်ပေး အရေးယူမှု ခံရခြင်းမှ ကင်းလွတ်နေခွင့်ကို အဆုံးသတ်ရန် တောင်းဆိုနေကြပါသည်။²⁰⁰

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများထဲမှ အများစုမှာ တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း မဆွေးနွေးခဲ့ကြပါ။ ဆွေးနွေးခဲ့သူများက တာဝန်ရှိသော အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ၎င်းတို့ ကျူးလွန်ထားသည်များကို ဝန်ခံရန်နှင့် နောင်တရမှုကို ဖော်ပြရန် လိုအပ်သည်ဟု ဆိုကြပြီး တချို့သူများကမူ တရားစွဲဆိုရန်အတွက် တောင်းဆိုခဲ့ကြပါသည်။

ကျနော်တို့ ဆွေးမျိုးသားချင်းတွေကို သူတို့ သတ်ခဲ့တဲ့အတွက် ခေါင်းဆောင်တွေအနေနဲ့ တာဝန် ယူစုံစမ်းစစ်ဆေးပြီး သူတို့ ကျူးလွန်ခဲ့တာတွေအတွက် ပြစ်ဒဏ်ပေးသင့်တယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဦးတည်အစုအဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူတစ်ဦး

199 ယင်းကို အစိုးရအဖွဲ့ဝင်ဟောင်းများအားလုံးအတွက် အလုံးစုံကို အကာအကွယ်ပေးထားသည်ဟု ဆိုနိုင်ပြီး ပိုမိုကျဉ်းမြောင်းစွာ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုနိုင်သည်ဟု ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ အငြင်းပွားများ ရှိနေကာ အခြားနိုင်ငံများရှိ တရားရုံးများက ယင်းသို့သော အလားတူ ဥပဒေပုဒ်မများကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိဟု ဆိုထားပြီး ထိုအချက်ကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကိုးကား အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။
200 Network for Human Rights Documentation-Burma, “ND-Burma Update on the Human Rights Situation Finds Continued Impunity for Abuses,” 15 August, 2017. Available at <http://nd-burma.org/nd-burma-update-finds-continued-impunity-for-human-rights-violations/>. Karen Women’s Organization, “Karen Women’s Organization Statement on Burmese Military Persecution of the Rohingya People,” 18 September, 2017. Available at <https://karenwomen.org/2017/09/18/karen-womens-organisation-press-statement-on-burmese-military-persecution-of-the-rohingya-people/>.

“

ကျမတို့ [အတိတ်က ရာဇဝတ်မှုတွေကို] မမေ့နိုင်ဘူး။ နှစ်နာခံစားရသူတွေအတွက် အရမ်းကို နာကျင်ရတယ်။ ဒါကြောင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးပြီး သူတို့ကို အပြစ်ပေးလိမ့်မယ်လို့ ကျမ မျှော်လင့်တယ်။ ခေါင်းဆောင်တွေ အနေနဲ့ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း စုံစမ်းစစ်ဆေးဖို့ လိုတယ်။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

သူတို့လုပ်ခဲ့တဲ့ အရာအားလုံးအတွက် သူတို့ နောင်တရသင့်တယ်။ သူတို့လုပ်ခဲ့တဲ့ ဟာတွေကိုလည်း သူတို့ မငြင်းသင့်ဘူး။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

ပြစ်ဒဏ်ပေး အရေးယူခံရခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခံနေမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ယေဘုယျအားဖြင့်သာ ဆွေးနွေးကြပြီး မြန်မာစစ်တပ်အနေဖြင့် ဤသို့ ချိုးဖောက်နေသည့် ပုံစံများ ဆက်လက် မလုပ်ဆောင်ရေး သေချာစေမည့် အရေးယူ

ဆောင်ရွက်မှုများကို တောင်းဆိုကြပါသည်။ တာဝန်ယူမှု တာဝန်ခံမှု တစ်စုံတစ်ရာမျှမရှိဘဲ ပြစ်ဒဏ်ပေး အရေးယူခံရခြင်း ကင်းလွတ်နေသည့် ပုံစံများကို ခိုင်ခိုင်မာမာ ဖော်ထုတ်နိုင်ရန်မှာ ခက်ခဲမည် ဖြစ်ပါသည်။

“

အခုတောင်မှ သူတို့လုပ်ချင်တာ လုပ်နေကြတာ။ သူတို့ စိတ်ထဲရှိတဲ့အတိုင်း ဘယ်သူ့ကိုမဆို သတ်လိုရတယ်။ အဲဒီမှာ ဘာဥပဒေမှ မရှိဘူး။ သူတို့ကို တရားစွဲလို့လည်း မရဘူး။ တစ်နေ့ ကျမတို့ ပြန်သွားတဲ့အခါကျရင်လည်း စစ်တပ်က အကြောင်းတစ်ခုခုနဲ့ ကျမတို့ကိုသတ်ချင်ရင် ကျမတို့လည်း အဲဒီလို အသတ်ခံမှာပဲ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

“

အာဏာရှင်တွေအနေနဲ့ သူတို့ မူဝါဒတွေ ပြောင်းလဲလာပြီး စီမံအုပ်ချုပ်မှုအသစ်တွေ လုပ်လာလိမ့်မယ်လို့ ကျမ မျှော်လင့်တယ်။ အာဏာရှင်တွေအနေနဲ့ မကောင်းတာတွေကို မလုပ်တော့ဘူး။ လူမသတ်တော့ဘူးလို့ ကျမ တကယ်ကိုမျှော်လင့်တယ်။ သူတို့လုပ်ခဲ့တဲ့ မကောင်းတာတွေကို အခု ရပ်သင့်ပြီ။”

ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ဒုက္ခသည် ကရင်အမျိုးသမီးတစ်ဦး

တရားမျှတမှုကို စိုက်ထူနိုင်ရန် စိန်ခေါ်မှုများ ရှိနေသည့် ကြားမှပင် အရပ်သားပြည်သူများ အတိတ်ကာလကတည်းက ယခုအထိ ခံစားခဲ့ရသော ကြီးမားသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ အစိုးရအနေဖြင့် တစ်စုံတစ်ရာ လုပ်ဆောင်သင့်ကြောင်း တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သူများက ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဖော်ပြကြသည်။ ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံရေးပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အကန့်အသတ်များ ရှိနေသည်ကို အပြည့်အဝ အသိအမှတ်ပြုသော်လည်း ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဖျက်ဆီးခံထားရသော ဆုံးရှုံးမှုများ အတွက် ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းနှင့် ပြန်လည် တည်ဆောက်နိုင်ရန် အတွက် အစိုးရ၏ အားထုတ်မှုများ တစ်စုံတစ်ရာ မရှိလျှင် ၎င်းတို့၏

ဘဝများကို ပြန်လည် ထူထောင်ရန် မလွယ်ကူကြောင်း အလေးထား ပြောပြကြသည်။ ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများအား နေရပ်စွန့်ခွာသွားစေသည်အထိ ဖြစ်ပွားခဲ့သော ချိုးဖောက်မှုများသည် ၎င်းတို့၏ အနာဂတ်နှင့် ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးရာတွင် အရေးကြီးသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အဖြစ် ပါဝင်သင့်ပါသည်။ ထိုချိုးဖောက်မှုများသည် ယနေ့ထက်တိုင် အရပ်သား ပြည်သူများ အပေါ် သက်ရောက်မှု ရှိနေဆဲဖြစ်ပြီး နောက်ဆက်တွဲ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ယုံကြည်မှု ကင်းမဲ့ခြင်း၊ စိတ်ပိုင်းနှင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးနှင့် မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများ ဆုံးရှုံးသွားခြင်းတို့သည် နေရပ်ပြန်ရေး ဖြစ်စဉ် အပေါ်တွင် ပြင်းထန်သော သက်ရောက်မှုကို ဖြစ်ပေါ်စေပါသည်။

ရှမ်းပြည်နယ် သီပေါမြို့နယ်ရှိ ယာယီခိုလှုံရာစခန်းအတွင်းမှ တအာင်းအမျိုးသမီးများ [ဓာတ်ပုံ - Maung Ne Lynn Aung]

နိဂုံး

ကာလရှည်ကြာ နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု သည် မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းတွင် ထည့်သွင်းရမည့် အရေးပါသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ နေရာဒေသအမျိုးမျိုးမှ ဖြစ်ကြပြီး ၎င်းတို့၏ လက်ရှိ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်သော နေရာသို့ အခြေအနေ အမျိုးမျိုးဖြင့် ရောက်ရှိလာခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတို့ ခံစားခဲ့ရသော အကြမ်းဖက်မှုနှင့် ချိုးဖောက်ခံရမှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံသားတိုင်းကို အမျက်ဒေါသ ထွက်စေသင့်ပါသည်။ ဘေးအန္တရာယ်များအတွင်းမှ ၎င်းတို့၏ တောင့်ခံနိုင်မှုနှင့် တစ်ဦးနှင့် တစ်ဦး ရိုင်းပင်းကူညီရန် အတူတကွ စုစည်းလာသော လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများသည် နိုင်ငံတစ်ဝန်းနှင့် ကမ္ဘာကြီးအတွက် အတုယူစရာ စေ့ဆော်မှုတစ်ရပ်လည်း ဖြစ်သင့်ပါသည်။

ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်နှင့် နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုတွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူများ၏ ပါဝင်မှုသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ငြိမ်းချမ်းရေးကို ရရှိရေး သေချာစေရန်သာမက နိုင်ငံကို အလားအလာကောင်းများဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေရန်အတွက်ပါ မဖြစ်မနေ လိုအပ်ပါသည်။ ၎င်းတို့တွင် ပိုမိုကောင်းမွန်သော လူ့အဖွဲ့အစည်းနှင့် နိုင်ငံကို ပိုမိုကောင်းမွန်သော နေရာအဖြစ် လုပ်ဆောင်နိုင်သည့် အရည်အသွေးများ၊ ဗဟုသုတ၊ ပြင်းပြသော ဆန္ဒနှင့် သန္နိဋ္ဌာန်တို့ ရှိကြပါသည်။ သို့ရာတွင် ထွက်ပြေး တိမ်းရှောင်ရသူများကို မကြာခဏဆိုသလို မေ့ထားလေ့ရှိပြီး သနားစရာအဖြစ် ရှုမြင်ခြင်း၊ ပျင်းရိသူများအဖြစ် မြင်ကြခြင်း သို့မဟုတ် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ပြည်သူလူထုနှင့် မတူသော၊ သစ္စာမရှိသောသူများ အဖြစ် အထင်

အမြင်ခံ နေကြရပါသည်။ ၎င်းတို့၏အသံများကို ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်မှ သော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု ဖြစ်စဉ်များမှ သော်လည်းကောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အရပ်ဘက် လူထုအဖွဲ့အစည်း အများစု၏ အလေးပေး အာရုံထားမှုများမှ သော်လည်းကောင်း ဖယ်ချန်ထားခြင်းကို ခံနေ ကြရပါသည်။

နိုင်ငံရေး၊ စစ်ရေးနှင့် အရပ်ဘက် လူထုအသိုင်းအဝိုင်း ခေါင်းဆောင်များမှ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအပေါ် ပြုမူဆက်ဆံပုံသည် ဒီမိုကရေစီ နည်းလမ်းကျသော၊ အားလုံး ပါဝင်မှုရှိပြီး ငြိမ်းချမ်းသော လူ့အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု ဖော်ဆောင်ရန်အတွက် သန္နိဋ္ဌာန် ကင်းမဲ့နေမှုကို ဖော်ပြနေပါသည်။ နေရပ်ပြန်ရေးကိစ္စအပေါ် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများက ထုတ်ဖော်ပြောဆိုသည့် ၎င်းတို့၏ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် အမျိုးသားပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး ဖြစ်စဉ်အတွက် အရေးပါလှပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများက သင်ပေးနေသည်မှာ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေးဟူသည် စစ်ပွဲနှင့် ပဋိပက္ခ မရှိခြင်းမျှသာ မကဘဲ ရေရှည်တည်တံ့ ခိုင်မြဲသော ငြိမ်းချမ်းရေးတစ်ခုသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ နိုင်ငံသားများ အားလုံးကို တန်းတူညီမျှစွာဖြင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ၊ လေးစားသမှုနှင့် ဆက်ဆံရန် လိုအပ်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အတိတ်ကာလ ဒဏ်ရာများသည် အလွယ်တကူမေ့ပျောက်သွားနိုင်သည့်အရာများမဟုတ်ဘဲ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် အမျိုးသား ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေးတို့တွင် သက်ရောက်မှုများ ဆက်လက်ရှိနေမည် ဖြစ်ကြောင်းကို ၎င်းတို့မှ သင်ကြားပေးနေပါသည်။

အကြံပြုချက်တိုက်တွန်းချက်များ

မြန်မာအစိုးရသို့

- စစ်တပ်၏ ထိုးစစ်ဆင်မှုများအား ရပ်တန့်ခြင်း၊ မြန်မာစစ်တပ်အား ၎င်းတို့ ကျူးလွန်ခဲ့သော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများအတွက် ပြစ်ဒဏ်ကျခံစေခြင်း၊ တိုင်းရင်းသားဒေသများရှိ မြန်မာစစ်တပ်၏ အခြေစိုက် စခန်းများအားလုံး ရုပ်သိမ်းဖယ်ရှားခြင်းနှင့် တန်းတူညီမျှမှုနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို အခြေခံသည့် စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တစ်ခု တည်ထောင်နိုင်ရန် ၂၀၂၀ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ခြင်းတို့ အပါအဝင် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားရသည့် အရင်းခံ အကြောင်းတရားများကို ဖြေရှင်းနိုင်မည့် စစ်မှန်သော ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် ဖော်ဆောင်နိုင်ရေးအတွက် ခိုင်မာသည့်ခြေလှမ်းများ ချမှတ်လုပ်ဆောင်သွားရန်၊
- ပြည်သူ့လူထု၏ ယုံကြည်မှုကို ရရှိရန်အတွက် နယ်ခြားစောင့်တပ်များ၊ မြန်မာစစ်တပ်၏ ထိန်းချုပ်မှု အောက်တွင် ရှိနေသည့် အခြား ပြည်သူ့စစ်တပ်ဖွဲ့များနှင့် မြန်မာစစ်တပ်တို့အား အရပ်သားအုပ်ချုပ်မှုအောက်သို့ အပြည့်အဝ လွှဲပြောင်း ထားရှိခြင်း အပါအဝင် လုံခြုံရေးကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်များအား စတင် လုပ်ဆောင်ရန်၊
- လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများအတွင်း တိုင်းရင်းသား ပြည်သူ့လူထုအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သော ဆိုးဝါးသည့် ရာဇဝတ်မှုများ အတွက် တာဝန်ရှိသူများအား ပွင့်လင်းမြင်သာ၍ တရားမျှတမှုရှိသော ဥပဒေလမ်းကြောင်းအတိုင်း လူသိရှင်ကြား ပြစ်ဒဏ်ပေး အရေးယူနိုင်ရန်အတွက် နိုင်ငံတကာ ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှု ယန္တရားများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန်၊
- နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူ့လူထုအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိသည့် မူဝါဒပိုင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များ အားလုံး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့် အဆင့်တိုင်းတွင် ၎င်းတို့မှ အဓိပ္ပာယ်ရှိပြီး ပြည့်ဝစွာ ပါဝင်နိုင်ရေး သေချာစေရန်၊
- လူဝင်မှုကြီးကြပ်ရေးဥပဒေနှင့် မတရားအသင်းအက်ဥပဒေများ အပါအဝင် အခြားသက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေများ အားလုံး ကိုလည်း ပယ်ဖျက်ခြင်း နှင့်/သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်မွမ်းမံခြင်းများ လုပ်ဆောင်ကာ နေရပ်သို့ ပြန်လာမည့် နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအား ၎င်းဥပဒေများဖြင့် အရေးယူမည် မဟုတ်ကြောင်း တရားဝင် လူသိရှင်ကြား မူဝါဒ ချမှတ်ထုတ်ပြန်ခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့ လုံခြုံစိတ်ချစွာ နေရပ်ပြန်လာနိုင်ရေးအတွက် အာမခံပေးရန်၊
- လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ ကူညီထောက်ပံ့မှုပေးသည့် အဖွဲ့အစည်းများကို ဥပဒေဆိုင်ရာနှင့် သို့မဟုတ် အခြား သော နှောင့်ယှက်ခြင်းများနှင့် ခြိမ်းခြောက်ခြင်းများ ခံရမှု မရှိစေဘဲ EAO ထိန်းချုပ်နယ်မြေများသို့ လွှပ်လပ်စွာ သွားရောက်နိုင်ရေး ခွင့်ပြုခြင်းအပါအဝင် နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူများရှိရာ နေရာဌာန အားလုံးသို့ လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အကူအညီများ ပို့ဆောင်ရာတွင် တားမြစ်ကန့်သတ်ချက်မရှိ ခွင့်ပြုပေးရန်၊
- နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့ပေးခြင်းနှင့် ၎င်းတို့ အား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအား ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပွဲများတွင် တရားဝင် ဆွေးနွေးရမည့် ခေါင်းစဉ်တစ်ခုအဖြစ် ထည့်သွင်းရန်၊
- နေရပ်ပြန်လာမည့် IDP များနှင့် ဒုက္ခသည်များ၏ အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု အခွင့်အရေးများကို ပင်နဲရိုး အခြေခံမှုများနှင့်အညီ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အရေးပါသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် ထည့်သွင်းဆွေးနွေး အကောင်အထည်ဖော်ရေး သေချာစေရန်၊

- ဖက်ဒရယ်စနစ်၏ အခြေခံမူများအပေါ်အခြေခံကာ တိုင်းရင်းသားလူထုများ၏ ဘိုးဘွားစဉ်ဆက် မြေယာပိုင်ဆိုင်မှုများနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်း မြေယာအသုံးချမှုနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများကို အသိအမှတ်ပြုသော၊ အမျိုးသမီးများ၏ တန်းတူမြေယာ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို သေချာစေသော မြေယာမူဝါဒနှင့် ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို ဆောင်ရွက်ရန်၊
- နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုများ ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးမည့် မူဝါဒတစ်ရပ်ကို ပင်နရိုး အခြေခံမူများပါ အချက်များနှင့်အညီ သင့်လျော်သောအချိန်တစ်ခု သတ်မှတ်ပြီး အကောင်အထည်ဖော် လုပ်ဆောင်ပေးရန်နှင့် ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးရန် မဖြစ်နိုင်ပါက မြေယာသိမ်းဆည်းခံရခြင်း သို့မဟုတ် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်မှုကြောင့် ပျက်စီးဆုံးရှုံးသွားသော မြေယာ၊ သီးနှံနှင့် မွေးမြူရေးတိရစ္ဆာန်များအတွက် ကာလပေါက်ဈေးဖြင့် အစားထိုး လျော်ကြေးပေးရန်၊
- လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခကြောင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုသည် မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေးဥပဒေအောက်တွင် "သာမန်ထက်လွန်ကဲသော အခြေအနေ" တစ်ရပ် ဖြစ်ကြောင်းနှင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများမှ ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော မြေယာများကို မြေလွတ် သို့မဟုတ် မြေလပ်များဟု သတ်မှတ်ခြင်းမပြုရန်နှင့် ထိုမြေယာများကို ပုဂ္ဂလိက အကျိုးစီးပွားများ သို့မဟုတ် အစိုးရ၏ ဖွံ့ဖြိုးရေး စီမံကိန်းများအတွက် အသုံးချခြင်း မပြုရဟု ချက်ချင်း ထုတ်ပြန်ကြေညာရန်၊
- သက်ဆိုင်သူများ အားလုံးနှင့် ပြည့်ဝပြီး အဓိပ္ပာယ်ရှိသော ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ စီမံကိန်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ချန်လှပ်မထားဘဲ အသိပေးအကြောင်းကြားခြင်းတို့ လုပ်ဆောင်ကာ ၎င်းတို့၏ သဘောတူညီမှုဖြင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို အခြေခံသော မြေယာနှင့် သဘာဝရင်းမြစ်များ စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ စနစ်တစ်ခု မဖော်ဆောင်နိုင်သေးချိန်တွင် တိုင်းရင်းသားဒေသများ၌ သဘာဝရင်းမြစ်များ ထုတ်ယူခြင်း၊ အခြေခံအဆောက်အအုံများ ဆောက်လုပ်ခြင်းနှင့် စိုက်ပျိုးရေး စသည့် အကြီးစား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု စီမံကိန်းများကို တရားဝင် ထုတ်ပြန် ဆိုင်းငံ့ထားရန်၊
- EAO များ ဖန်တီးအုပ်ချုပ် အကောင်အထည်ဖော်နေသည့် ရှိနှင့်ပြီးသားစီမံခန့်ခွဲအုပ်ချုပ်မှုစနစ်နှင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးသော အဆောက်အအုံများကို အသိအမှတ်ပြုရန်၊
- ရေရှည်တည်တံ့သော ဖက်ဒရယ်စနစ်တစ်ခု တည်ထောင်ရန် ရည်ရွယ်သောအားဖြင့် ဝန်ဆောင်မှု ပေးသည့် လုပ်ငန်းများကို တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများထံ လွှဲပြောင်းပေးခြင်းဖြင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျော့ချရန်၊
- ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးနှင့် လုံခြုံရေးကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အပါအဝင် သက်ဆိုင်ရာကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ လုပ်ဆောင်ရာတွင် တိုင်းရင်းသား လူထုအခြေပြု အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အရပ်ဘက် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများအား တန်းတူညီမျှသော မိတ်ဖက်များအဖြစ် အသိအမှတ်ပြု လက်တွဲလုပ်ဆောင်ရန်၊
- နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ တိုင်းရင်းသားလူထုအား အမည်၊ မိသားစု အမည်နှင့် တိုင်းရင်းသားအမည်များ အပါအဝင် ၎င်းတို့ တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုများအား ကိုယ်စားပြုသော ကြန့်အင်လက္ခဏာများကို အသိအမှတ်ပြုကာ ၎င်းတို့အနေဖြင့် သက်ဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်းများကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်းနှင့် အလွယ်တကူ လက်လှမ်းမီစေပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြားသော နိုင်ငံသားများနည်းတူ တန်းတူညီမျှသော နိုင်ငံသားများအဖြစ် အပြည့်အဝ အသိအမှတ်ပြုရန်၊
- ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် နေထိုင်သူများအနေဖြင့် တရားဝင် ရွှေ့ပြောင်းအလုပ်သမားများအဖြစ် အလုပ်လုပ်နိုင်ရေး လုပ်ဆောင်ပေးခြင်း အပါအဝင် နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ မှတ်ပုံတင်ရရှိနိုင်ရေး၊ မြေယာ မှတ်ပုံတင်နိုင်ရေး နှင့်/သို့မဟုတ် ဝန်ဆောင်မှုများ ရရှိရေး၊ မှတ်ပုံတင်ရန် လိုအပ်သည့် စာရွက်စာတမ်းများ ရယူရေးတို့အတွက် ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်းများနှင့်ပတ်သက်၍ ဝန်ဆောင်မှုပေးသော စနစ်တစ်ခု ထားရှိနိုင်ရန် EAO များနှင့်အတူ ပူးပေါင်း ညှိနှိုင်းဖော်ဆောင်ရန်၊

- EAO များနှင့် အခြားသော အာဏာပိုင်များ၊ နိုင်ငံတကာ NGO များ၊ အေဂျင်စီများနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများမှ ထုတ်ပေးထားသော မွေးစာရင်းများ၊ ပညာရေးနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ လက်မှတ်များအပါအဝင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရာ နေရာဒေသများ၌ ထုတ်ပေးသော အထောက်အထား စာရွက်စာတမ်းများကို အသိအမှတ်ပြုရန်၊ နှင့်
- သက်ဆိုင်ပတ်သက်သူများအားလုံး သဘောတူသည့် အားလုံးပါဝင်မှုရှိသော ငြိမ်းချမ်းရေး ဖြေရှင်းချက်တစ်ခု ရရှိလာလျှင် အရပ်သားဒေသများရှိ မြေမြှုပ်မိုင်းများကို စနစ်တကျ ရှင်းလင်းနိုင်ရန်အတွက် သက်ဆိုင်ရာ ဒေသန္တရပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ ပူးပေါင်းပါဝင်သော လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ မြေမြှုပ်မိုင်းရှင်းလင်းရေး အစီအစဉ်တစ်ခုကို တည်ထောင်ရန်။

ပြန်မာစစ်တပ်သို့

- မုဒိမ်းကျင့်ခြင်းနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ခြင်းများကို စစ်လက်နက်သဖွယ် အသုံးပြုခြင်း အပါအဝင် စစ်ရာဇဝတ်မှုများ၊ လူသားမျိုးနွယ်စုအပေါ် ကျူးလွန်သော ရာဇဝတ်မှုများနှင့် ပြည်သူလူထုအပေါ် ကျူးလွန်သော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများအားလုံး ရပ်တန့်ရန်၊
- တစ်နိုင်ငံလုံး ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ် (Nationwide Ceasefire Agreement) နှင့် နှစ်ဦးနှစ်ဘက် အပစ်ခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူ စာချုပ်များပါ အချက်များကို လိုက်နာပြီး EAO များ အားလုံးအပေါ် ပစ်ခတ် တိုက်ခိုက်မှု ရပ်စဲကြောင်း တစ်ဖက်သတ် ချက်ချင်း ကြေညာရန်၊
- တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် အခြေစိုက်ထားသော တပ်ဖွဲ့များအားလုံးနှင့် ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များနှင့် အခြေချနေထိုင်မှုများကို ပြန်ရပ်သိမ်းရန် အပါအဝင် စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံများကို ဖယ်ရှားပေးရန်နှင့် စစ်ဆင်ရေးများ အားလုံး ရပ်တန့်ရန်၊
- မြေယာသိမ်းဆည်းမှုများကို ရပ်တန့်ပြီး ယခင်သိမ်းဆည်းထားသည့် မြေယာများကို ပြန်လည်ပေးအပ်ရန်၊
- လူသတ်မိုင်းများ ထုတ်လုပ်ခြင်းနှင့် အသုံးပြုခြင်းများကို ရပ်တန့်ရန်၊ နှင့်
- တန်းတူညီမျှမှုနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်ကို အခြေခံသည့် စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီ အုပ်ချုပ်မှုစနစ်တစ်ခု ဖော်ဆောင်နိုင်ရန်အတွက် ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ခြင်းကို အားပေးထောက်ခံရန်နှင့် နိုင်ငံရေးတွင် စစ်တပ်မှ ပါဝင်စွက်ဖက်မှုများကို ရုပ်သိမ်းရန်။

တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် တော်လှန်ရေးအဖွဲ့အစည်းများသို့

- နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူလူထုများအပါအဝင် ၎င်းတို့နှင့်အတူတကွ အလုပ် လုပ်နေသော လူထုအခြေပြု အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပွဲများ ပုံမှန်လုပ်ဆောင်သွားခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့၏ အနာဂတ်အတွက် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ၊ လိုအပ်ချက်များနှင့် အမြင်ရှုထောင့်များကို နားလည်သဘောပေါက်ပြီး အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များနှင့် ဖြည့်စွက်ချက်များ ရယူကာ ၎င်းတို့အပေါ် သက်ရောက်မှုရှိမည့် မူဝါဒများနှင့် လုပ်ငန်းများအားလုံးနှင့် ပတ်သက်သော သတင်းအချက်အလက်များကို အသိပေး မျှဝေခြင်း လုပ်ဆောင်ရန်၊
- နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူလူထု၏ စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ၊ လိုအပ်ချက်များနှင့် အမြင်ရှုထောင့်များကို မူဝါဒပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပွဲများတွင် ထည့်သွင်းဆွေးနွေးခြင်း၊ လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ

အထောက်အကူနှင့် ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ အပါအဝင် ဒုက္ခသည်နှင့် IDP များ၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့် မြှင့်တင်ပေးခြင်းများအတွက် စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှုများ လုပ်ဆောင်ရန်၊

- ပင်နဲရိုးအခြေခံမှုများကဲ့သို့သော နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အတွက် အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု များအား ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများ၊ နှင့် တိုင်းရင်းသား လူထုအခြေပြု အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများ၏ ရပ်တည်ချက်များ၊ အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိသော ဘုံမူဝါဒတစ်ခု ချမှတ်ကာ လုပ်ငန်းအစီအစဉ် ရေးဆွဲခြင်းကို အတူတကွ လုပ်ဆောင်သွားရန်၊
- နေရပ်ပြန်လာမည့် IDP များနှင့် ဒုက္ခသည်များ၏ အိုးအိမ်၊ မြေယာနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု အခွင့်အရေးများကို ပင်နဲရိုး အခြေခံမှုများနှင့်အညီ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အရေးပါသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် ထည့်သွင်းဆွေးနွေး အကောင်အထည်ဖော်ရေး သေချာစေရန်၊
- မြေယာမူဝါဒများ တိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေရေး လုပ်ဆောင်ရန်နှင့် ထိုသို့ လုပ်ဆောင်ရာတွင် အမျိုးသမီးများ၏ တန်းတူ မြေယာအသုံးချမှုနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးကို အသိအမှတ်ပြု ကာကွယ်နိုင်ရေး သေချာစွာ လုပ်ဆောင်ရန်၊
- ရှိနှင့်ပြီးသားဝန်ဆောင်မှုပေးနေသည့် လူထုအခြေပြု အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများအား ပိုမိုအားဖြည့်ပေးရန်နှင့် လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့ပေးသူများက ဒေသန္တရလူထုအခြေပြု အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်ရန်အတွက် ၎င်းတို့အား ချိတ်ဆက်စီစဉ်ပေးခြင်းအားဖြင့် EAO ထိန်းချုပ်ဒေသများရှိ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအားလုံးထံ အကူအညီထောက်ပံ့မှုများ ပို့ဆောင်ပေးနိုင်ရေးလုပ်ဆောင်ရန်၊
- ဒေသန္တရတိုင်းရင်းသား လူထုအခြေပြု အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများ²⁰¹၏ အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍကို အသိအမှတ်ပြု ပံ့ပိုးပေးကာ ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းများအပေါ် ကန့်သတ်တားမြစ်ခြင်းများ မလုပ်ဆောင်ရန်၊
- EAO ထိန်းချုပ်နယ်မြေအတွင်းရှိ မြို့များ၊ ကျေးရွာများနှင့် နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေထိုင်ရာ ဒေသများတွင် စီမံအုပ်ချုပ်မှု ပေးနေသည့် ဒေသခံခေါင်းဆောင်များ၊ အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီး ခေါင်းဆောင်များကို အသိအမှတ်ပြုရန်၊
- တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့များ အချင်းချင်းကြား ဖြစ်စေ၊ အခြားအဖွဲ့များနှင့် ဖြစ်စေ အပြန်အလှန် ထိပ်တိုက် ပစ်ခတ် တိုက်ခိုက်မှုများကို ရှောင်ကြဉ်ရန်နှင့် တိုင်းရင်းသားများ၏ စည်းလုံးညီညွတ်သောအသံနှင့် ပြည်သူလူထုများကို အကာအကွယ်ပေးနိုင်ရန်အတွက် အတူတကွ လက်တွဲ လုပ်ဆောင်ရန်၊
- အားလုံးပါဝင်မှုရှိပြီး ရေရှည်တည်တံ့သော ငြိမ်းချမ်းရေး ဖြေရှင်းချက်တစ်ခု ရရှိလာလျှင် အရပ်သားဒေသများရှိ မြေမြှုပ်မိုင်းများကို စနစ်တကျ ရှင်းလင်းနိုင်ရန်အတွက် သက်ဆိုင်ရာ ဒေသန္တရ၊ ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ ပူးပေါင်းပါဝင်သော လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ မြေမြှုပ်မိုင်းရှင်းလင်းရေး အစီအစဉ်တစ်ခုကို တည်ထောင်ရန်၊ နှင့်

201 မကြာသေးမီနှစ်များအတွင်း တိုင်းရင်းသား လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများအဖြစ် ခံယူသော အဖွဲ့အစည်းအသစ်များ ပေါ်ပေါက်လာပြီး အများအပြားမှာ အစိုးရနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်ခြင်း သို့မဟုတ် အလိုတူ အလိုပါများ ဖြစ်နေကာ သက်ဆိုင်ရာ လူထု အသိုင်းအဝိုင်းများကို တရားဝင် ကိုယ်စားပြုသည်ဟု ၎င်းတို့မှ အခိုင်အမာ ပြောဆိုနေကြသည့် တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ၎င်းတို့တွင် တိကျမှန်ကန်သော သတင်းအချက်အလက် လုံလောက်မှု မရှိခြင်းကြောင့် မြေမြှုပ်မိုင်း အခြေအနေများကို နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်များ၊ UN အေဂျင်စီများနှင့် INGO များထံသို့ မှားယွင်းစွာ တင်ပြနေကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဒေသခံလူထု အသိုင်းအဝိုင်းများ အကြားမှ ပေါက်ဖွား၍ ထိုဒေသခံများနှင့် နှစ်ပေါင်းများစွာ အတူတကွ ပူးပေါင်း လုပ်ဆောင်နေပြီး တရားဝင်မှုနှင့် လုပ်ကိုင်နိုင်စွမ်းရှိသော တိုင်းရင်းသား လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများသည်သာလျှင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ အပါအဝင် ပဋိပက္ခ သက်ရောက်မှုဒဏ် ခံနေရသော လူထုအသိုင်းအဝိုင်းများ၏ အသံများကို မြှင့်တင်ရာတွင် အမှန်တကယ် ကိုယ်စားပြုသူများ ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းများ အနေဖြင့် ထိခိုက်နစ်နာသူ ပြည်သူများအကြား အခြေစိုက်ပြီး ထိုပြည်သူများကို အမှန်တကယ် ကိုယ်စားပြုနေသည့် တိုင်းရင်းသား လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ချိတ်ဆက် ဆက်သွယ်ပြီး ပူးပေါင်း လုပ်ဆောင်မှုများ ပြုလုပ်ရေးနှင့် ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းများကို ပံ့ပိုးကူညီရေး သေချာစေရန် လုပ်ဆောင်ရမည် ဖြစ်သည်။

- ပြည်သူလူထု အသုံးပြုသော လမ်း၊ ရွာနှင့် စိုက်ပျိုးထားသည့် မြေယာများ အနီးတစ်ဝိုက်တွင် မြေမြှုပ်မိုင်းများ ထောင်ထားပါက ၎င်းတို့အား ချက်ချင်း အသိပေးအကြောင်းကြားရန်။

ငြိမ်းချမ်းရေးအတွက်ထောက်ပံ့ပေးနေသောအလှူရှင်များ၊

UNHCR နှင့်အစိုးရမဟုတ်သော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းသို့

- မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းနှင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများတွင် နေထိုင်နေကြသော IDP များနှင့် ဒုက္ခသည်များအတွက် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော ဝန်ဆောင်မှုများကို ၎င်းတို့ ဆန္ဒအလျောက် လုံခြုံစွာဖြင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ နေရပ်ပြန်နိုင်သည့်အထိ အကူအညီများ ဆက်လက် ထောက်ပံ့ပေးရန်နှင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသော ဒေသများတွင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများကို ဝန်ဆောင်မှုပေးနေသည့် အဓိက အဖွဲ့အစည်းများ၊ လူထုအခြေပြု အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တိုင်းရင်းသား ဝန်ဆောင်မှု ပေးနေသည့် အဖွဲ့အစည်းများကို လုံလောက်သော ငွေကြေးအကူအညီများ ဆက်လက်ထောက်ပံ့ပေးရန်။
- နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူလူထုအတွက် နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် ပေးပို့သော အထောက်အပံ့များ အပါအဝင် UNHCR ၏ လမ်းညွှန်တွင် သတ်မှတ်ထားသော အရေးပေါ်အခြေအနေတွင် လူတစ်ဦး၌ လိုအပ်သော အစားအသောက်နှင့် အာဟာရဓာတ် စံနှုန်းခန့်မှန်းချက်နှင့်အညီ မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော အထောက်အပံ့နှင့် စားနပ်ရိက္ခာများကို အရေးတကြီး ပြန်လည်ပံ့ပိုးပေးရန်။
- လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့များကို အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီ နှောင့်နှေးမှုမရှိ ပို့ဆောင်ပေးရန်။
- နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် လူသားချင်းစာနာမှုဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့ပေးခြင်းနှင့် ၎င်းတို့အား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအား ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပွဲများတွင် တရားဝင် ဆွေးနွေးရမည့် ခေါင်းစဉ်တစ်ခုအဖြစ် ထည့်သွင်းခြင်းအား တွန်းအားပေးလုပ်ဆောင်ရန်။
- နိုင်ငံတကာ ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ဒုက္ခသည်များအား "အတင်းအကျပ် ပြန်မပို့ရေး" အခြေခံမူကို လိုက်နာရန်။
- အစိုးရ ဦးဆောင်သော ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ပံ့ပိုးပေးရာတွင် စစ်တပ်၏ ထိုးစစ်ဆင်မှုများအား ရပ်တန့်ခြင်း၊ မြန်မာစစ်တပ်အား ၎င်းတို့ ကျူးလွန်ခဲ့သော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများအတွက် ပြစ်ဒဏ်ကျခံစေခြင်း၊ တိုင်းရင်းသားဒေသများရှိ မြန်မာစစ်တပ်၏ အခြေစိုက် စခန်းများအားလုံး ရုပ်သိမ်းဖယ်ရှားခြင်းနှင့် တန်းတူညီမျှမှုနှင့် ကိုယ်ပိုင်ပြဋ္ဌာန်းခွင့်ကို အခြေခံသည့် စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ် ဒီမိုကရေစီ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တစ်ခု တည်ထောင်နိုင်ရန် ၂၀၂၀ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ခြင်းတို့ အပါအဝင် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားရသည့် အရင်းခံ အကြောင်းတရားများကို ဖြေရှင်းနိုင်မည့် စစ်မှန်သော ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် ဖော်ဆောင်နိုင်ရေးအတွက် ခိုင်မာသည့် ခြေလှမ်းများ လုပ်ဆောင်လာရေး သတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်ရန်။
- သက်ဆိုင်ပတ်သက်သူများအားလုံးနှင့် ပြည့်ဝပြီး အဓိပ္ပာယ်ရှိသော ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ စီမံကိန်းဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ချန်လှပ်မထားဘဲ အသိပေး အကြောင်းကြားခြင်းတို့ လုပ်ဆောင်ကာ ၎င်းတို့၏ သဘောတူညီမှုဖြင့် ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို အခြေခံသော မြေယာနှင့် သဘာဝရင်းမြစ်များ စီမံအုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာစနစ်တစ်ခု မဖော်ဆောင်နိုင်သေးချိန်တွင် တိုင်းရင်းသားဒေသများ၌ သဘာဝရင်းမြစ်များ ထုတ်ယူခြင်း၊ အခြေခံ အဆောက်အအုံ

များ ဆောက်လုပ်ခြင်းနှင့် စိုက်ပျိုးရေးစသည့် အကြီးစားရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု စီမံကိန်းများကို တရားဝင်ထုတ်ပြန် ဆိုင်းငံ့ထားရေးကို ကူညီပံ့ပိုးပေးရန်၊

- နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူလူထုအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိသော ဆုံးဖြတ်ချက်၊ မူဝါဒ သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် သက်ဆိုင်သော သတင်းအချက်အလက်များ မျှဝေပေးရာတွင် မတူကွဲပြားသော နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့များမှပေးသည့် သတင်းအချက်အလက် ရှုပ်ထွေးမှုများကို ကြိုတင် ကာကွယ်နိုင်ရန်အတွက် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ၊ ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ခြုံငုံမှုရှိပြီး ပုံမှန် ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်ခြင်းများကို သေချာစွာ လုပ်ဆောင်ရန်၊
- ဆန္ဒအလျောက် လုံခြုံစွာဖြင့် ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ နေရပ်ပြန်ရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့် ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ ပံ့ပိုးပေးရာတွင် ရှင်းရှင်းလင်းလင်းနှင့် အလွယ်တကူ လက်လှမ်းမှီစေပြီး ထိုစံနှုန်းများကို လိုက်နာ ကျင့်သုံးပါမည်ဟု ရှင်းလင်းသော ကတိကဝတ်ပြုရန်၊ နှင့်
- ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူ ပြည်သူလူထုအပါအဝင် လူထုအခြေပြု အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပြည့်ဝပြီး အဓိပ္ပာယ်ရှိသော တိုင်ပင်ဆွေးနွေးပွဲများကို အချိန်နှင့် တစ်ပြေးညီ ပုံမှန်လုပ်ဆောင်သွားရန်နှင့် ၎င်းတို့၏ အနာဂတ်နှင့် သက်ဆိုင်သော ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်နိုင်ရေး သေချာစွာ လုပ်ဆောင်ရန်၊ အမျိုးသမီးများနှင့်လည်း ၎င်းတို့၏ လိုအပ်ချက်များနှင့် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများအတွက် သီးသန့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးပွဲများ လုပ်ဆောင်ပေးရန်။

အထက်ပါအကြံပြုချက်များအပြင်လက်ရှိသို့မဟုတ်နောင်တွင် ရှိလာနိုင်သည့်နေရပ်ပြန်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင်အောက်ပါအချက်များ ထည့်သွင်းရန်-

- နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများကို ၎င်းတို့၏ မြေယာများနှင့် ပတ်သက်သော သတင်းအချက်အလက်များ ရရှိနိုင်ရေးနှင့် နေရပ်ပြန်မည့် နယ်မြေဒေသ၏ လုံခြုံရေးအခြေအနေကို ကိုယ်တိုင် "သွားရောက်လေ့လာ" နိုင်ရေးအတွက် ထောက်ပံ့ကူညီပေးရန်၊
- တချို့သော ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများမှ ၎င်းတို့ ပြန်လည် နေထိုင်မည့်နေရာသို့ အချိန်အပိုင်းအခြား တစ်ခု သွားရောက်ကာ မြေယာ ပြန်လည်ပြုပြင်ခြင်းများနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများအတွက် ပြင်ဆင်သည့်ကာလ တွင် စခန်းအတွင်း ၎င်းတို့၏ စားနပ်ရိက္ခာ နှင့်/သို့မဟုတ် နေထိုင်သည့်စာရင်းကို မဆုံးရှုံးစေရေးအတွက် မူဝါဒတစ်ခု ပြင်ဆင်ရေးဆွဲရန်၊
- ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားဆဲ နယ်မြေများသို့ နေရပ်ပြန်မည့်သူများအတွက် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးကို အခြေခံသော ရေရှည် တည်တံ့ခိုင်မြဲသည့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ပြန်လည် တည်ဆောက်နိုင်ရေးအတွက် မြေယာ ပြန်လည်ပြုစု ပျိုးထောင်ရာတွင် အကူအညီပေးနေသော ဒေသခံတိုင်းရင်းသား လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများကို ပံ့ပိုးကူညီပေးရန်၊
- နေရပ်ပြန်မည့်သူများ အားလုံးအတွက် တိုင်ကြားစာများ လက်ခံရယူခြင်းနှင့် လေ့လာစောင့်ကြည့်ခြင်းများ အပါအဝင် ၎င်းတို့ နေရပ်ပြန်မည့် နေရာသည် အစိုးရ ထိန်းချုပ်နယ်မြေ ဖြစ်စေ၊ EAO ထိန်းချုပ်နယ်မြေ ဖြစ်စေ အကူညီထောက်ပံ့မှုများ တန်းတူညီမျှစွာ ရောက်ရှိစေရေး သေချာစေရန်အတွက် တိုင်းရင်းသား လူထု အခြေပြု အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အတူတကွ လုပ်ဆောင်ရန်၊
- နေရပ်စွန့်ခွာ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် ပြန်လည် ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များ လုပ်ဆောင်ရာတွင် ပင်နဲရီး အခြေခံမှုများပါ အချက်များနှင့်အညီ ဆန္ဒအလျောက် လုံခြုံစွာ ဂုဏ်သိက္ခာ ရှိရှိ နေရပ်ပြန်နိုင်သော အခြေအနေ ဖြစ်ရေး သေချာစေရန်အတွက် ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းပွဲများတွင် ပင်နဲရီး

အခြေခံမူများကို ထည့်သွင်းဆွေးနွေးကာ သဘောတူညီမှုရရှိရေးအတွက် ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်သော အစုအဖွဲ့များအားလုံးကို စည်းရုံးလှုံ့ဆော်ခြင်းဖြင့် ပံ့ပိုးကူညီရန်၊

- မည်သည့် နေရပ်ပြန်ရေးလုပ်ငန်းတွင်မဆို နေရပ်ပြန်မည့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများအတွက် အထူးသဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရချိန် သို့မဟုတ် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှု မတိုင်ခင်တွင် ဆိုးဝါးသော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများကို ကြိုတွေ့ခဲ့ရသောသူများအတွက် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးနှစ်သိမ့်မှုပေးသည့် အစီအစဉ်ကို ထည့်သွင်းလုပ်ဆောင်ရန်၊
- နောက်ထပ် နေရပ်စွန့်ခွာ တိမ်းရှောင်ရသူများနှင့် ယခင် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ ကြိုတွေ့ရမည့် သီးခြားစိန်ခေါ်မှုများကို တုံ့ပြန် စဉ်းစားပေးသည့်အနေဖြင့် ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရသူများ နေရပ်ပြန်ရန် အလားအလာရှိသော ဒေသများနှင့်/သို့မဟုတ် ၎င်းတို့ မူလနေထိုင်ခဲ့သော ဒေသများတွင် လုပ်ဆောင်နေသည့် ဖွံ့ဖြိုးရေး စီမံကိန်းများအားလုံးတွင် လိုအပ်လျှင် စီမံကိန်းများ ရပ်တန့်လိုက်ခြင်းများ အပါအဝင် "ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်ရမှုဆိုင်ရာ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ သုံးသပ်ချက်" တစ်ခုကို ထည့်သွင်းလုပ်ဆောင်ရန်၊ နှင့်
- အားလုံးပါဝင်မှုရှိပြီး ရေရှည်တည်တံ့သော ငြိမ်းချမ်းရေးသဘောတူညီမှုနှင့် လုံခြုံရေးကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ ဖော်ဆောင်ပြီးသည့် နောက်ပိုင်းတွင် စနစ်တကျ လုပ်ဆောင်မည့် လူသားချင်း စာနာမှုဆိုင်ရာ မြေမြှုပ်မိုင်းရှင်းလင်းရေး လုပ်ငန်းတစ်ခုအတွက် ငွေကြေးနှင့် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ အကူအညီများ ထောက်ပံ့ပေးရန်။

ဆက်သွယ်ရန်လိပ်စာ

ရှေ့ပြေးအသံအဖွဲ့

 www.progressivevoicemyanmar.org

 info@progressive-voice.org